

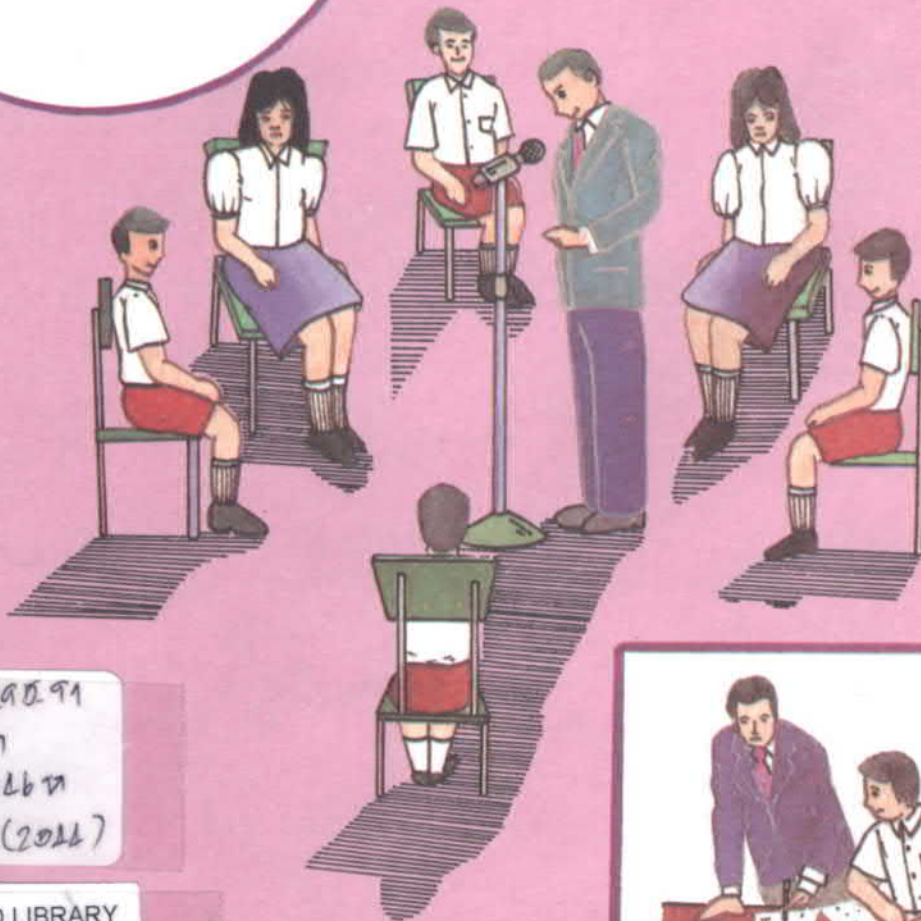
หนังสือเรียนภาษาไทย

การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ก ข ค ง จ ฉ

ป ๒๕๔๑
ม.ท
๑๖๕๖๓
จ ๓ (๒๐๑๖)

DCID LIBRARY

0000010294

กระทรวงศึกษาธิการ

รายวิชา ท ๐๑

เขียนเชิงสร้างสรรค์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หนังสือเรียนภาษาไทย

การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รายวิชา ท ๐๔๒ การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-2487-9

พิมพ์ครั้งที่เจ็ด ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ
ห้ามจำหน่าย

วันที่ 22 พ.ค. ๒๕๔๕
เลขทะเบียน บ. 11919 ด.3
เลขเรียกหนังสือ บ. 495.91

พ.ศ. ๒๕๔๔

ม.ก

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๕ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และได้พิจารณาเห็นว่าหนังสือเรียนภาษาไทย การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๓๔๑ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ มีเนื้อหาระสอดคล้องกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง รายวิชา การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๐๔๒ จึงอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียน รายวิชา การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๐๔๒

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

(นายสมชัย วุฑฒิปรีชา)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ให้ใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๓ และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๔ เป็นต้นไป กรมวิชาการได้พิจารณาเห็นว่าหนังสือเรียนภาษาไทย การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๓๔๑ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนภาษาไทยดังรายชื่อท้ายหนังสือเล่มนี้เป็นผู้จัดทำ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับรายวิชา การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๐๔๒ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงได้มอบให้องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่ายต่อไป

(นายจำเริญ เสกธีระ)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๑ ตุลาคม ๒๕๓๓

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ การสร้างสรรค์ของมนุษย์	๑
ความหมายของการสร้างสรรค์	๑
ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถเชิงสร้างสรรค์	๑
ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด – การเขียน และการกระทำเชิงสร้างสรรค์	๓
กิจกรรม	๔
บทที่ ๒ พื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์	๕
ลักษณะสำคัญของการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์	๕
แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์	๗
กิจกรรม	๑๒
บทที่ ๓ โวหารในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์	๑๔
การบรรยายและการพรรณนาเชิงสร้างสรรค์	๑๔
กิจกรรม	๒๒
เทศนาโวหารเชิงสร้างสรรค์	๒๖
กิจกรรม	๒๘
สาธกโวหารเชิงสร้างสรรค์	๒๘
กิจกรรม	๓๐
บทที่ ๔ มรรยาทในการสื่อสารเพื่อการสร้างสรรค์	๓๑
การทักทายปราศรัย	๓๑
การกล่าวคำที่ควรกล่าวเพื่อแสดงอริยาไยไมตรี	๓๒
การขอร้องและห้ามปราม	๓๓
การพูดสมานไมตรี	๓๓
การมีสัมมาคารวะ	๓๔
การพูดและเขียนแทนหมู่คณะ	๓๔
สรุป	๓๕
กิจกรรม	๓๕
บทที่ ๕ การให้แง่คิดเชิงสร้างสรรค์ในการพูดและการเขียน	๓๖
การให้คติในการดำรงชีวิต	๓๗
กิจกรรม	๓๙
การชี้ให้เห็นคุณและโทษ	๔๐
กิจกรรม	๔๒
การแสดงความสำคัญของสิ่งที่มักถูกมองข้าม	๔๓
กิจกรรม	๔๕
การแก้ปัญหาต่าง ๆ	๔๕
กิจกรรม	๔๗

	หน้า
บทที่ ๖ การพูดการเขียนเพื่อส่งเสริมจินตนาการ	๔๘
การบรรยายเรื่องราว	๔๘
กิจกรรม	๕๓
การพรรณานาถาและเหตุการณ์	๕๓
กิจกรรม	๕๘
การแสดงความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์	๕๘
กิจกรรม	๖๑
การวาดภาพอนาคต	๖๒
กิจกรรม	๖๔
การขยายความคิดด้วยจินตนาการ	๖๔
กิจกรรม	๖๖
บทที่ ๗ การชักชวนให้ทำงานเชิงสร้างสรรค์ด้วยการพูดการเขียน	๖๗
การชักชวนให้ทำงานให้กับโรงเรียน	๖๘
การชักชวนให้ทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม	๖๙
การชักชวนให้ทำงานอดิเรก	๗๒
กิจกรรม	๗๓
บทที่ ๘ การพูดการเขียนเพื่อนันทนาการ	๗๕
การเล่นิทาน	๗๕
กิจกรรม	๘๖
การเล่นประสมการณ	๘๖
กิจกรรม	๙๐
บทสนทนา	๙๐
กิจกรรม	๑๐๐
บทที่ ๙ ร้อยกรองเพื่อนันทนาการ	๑๐๒
ความหมายของร้อยกรอง	๑๐๒
แรงจูงใจให้เกิดร้อยกรอง	๑๐๒
ร้อยกรองส่งเสริมนันทนาการ	๑๐๔
การแต่งร้อยกรองเพื่อนันทนาการ	๑๐๖
แต่งกาพย์แก่หงา	๑๐๖
เขียนเล่นิทาน	๑๑๑
สื่อสารสุนทร	๑๑๖
บทที่ ๑๐ กลอนเพลงพาเพลิน	๑๒๕
เพลงกล่อมเด็ก	๑๒๕
เพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องโต้ตอบกัน	๑๒๖
เพลงไทยที่มีเนื้อร้องเป็นคำกลอนและเป็นร้อยกรองไม่บังคับสัมผัส	๑๒๙

บทที่ ๑

การสร้างสรรคของมนุษย์

ความหมายของการสร้างสรรค

การสร้างสรรค คือการรู้จักเลือกนำเอาบรรดาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดเป็นสิ่งแปลกใหม่ มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม

ตัวอย่างการสร้างสรรคของมนุษย์มีให้เห็นมากมาย ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน บางอย่างอำนวยความสะดวกแก่มนุษยชาติอย่างใหญ่หลวง อาทิ การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ช่วยทุ่นแรง และช่วยขยายขอบเขตการทำงานของมนุษย์ การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อความอยู่ดีกินดีของมนุษย์ การผลิตผลงานทางศิลปะและวรรณคดีเพื่อความบันเทิง และความประณีตงดงามแก่ชีวิตมนุษย์ การสร้างสรรคบางอย่างแม้จะยังไม่เป็นประโยชน์ใหญ่หลวงเช่นที่กล่าวมา แต่ก็ยังเป็นประโยชน์และมีความสำคัญแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน อาทิ การดัดแปลงกรรมวิธีการปรุงอาหารให้แปลกออกไป มีรสดีขึ้นและให้คุณค่าทางโภชนาการ การเขียนจดหมายปลอมใจญาติมิตรผู้ผิดหวังให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป การเล่านิทานที่ผูกเรื่องขึ้นเองหรือดัดแปลงจากเค้าเรื่องเดิมให้เป็นที่สนุกสนานแก่คนฟัง การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุให้เป็นประโยชน์ใช้สอย เหล่านี้เป็นต้น

การที่มนุษย์มีความสามารถเชิงสร้างสรรค เช่นที่กล่าวนี้เอง จึงทำให้สังคมของมนุษย์เป็นสังคมไม่หยุดนิ่ง มีความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอยู่เสมอโดยตลอดเวลา ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เมื่อ ๕๖ ปีที่แล้วมานี้กับในปัจจุบันจะแตกต่างกันเป็นอันมาก ยิ่งมนุษย์เมื่อ ๕๐๐ ปีมานี้ กับมนุษย์ในปัจจุบันจะมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันลิบลับ ไม่ว่าในด้านอาหารการกิน

ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การรักษาพยาบาล หรือการคมนาคม ทั้งนี้จะเห็นว่าแตกต่างจากความเป็นอยู่ของสัตว์เป็นอันมาก นกกระจาบเมื่อ ๕๐ ปี ๕๐๐ ปี หรือ ๕,๐๐๐ ปีที่แล้วมา หรือก่อนหน้านั้นขึ้นไปอีก เคยสร้างรังอย่างไร ในปัจจุบันก็คงสร้างอยู่เช่นนั้น หรือเสือโคร่งเมื่อ ๕๐ ปี ๕๐๐ ปี หรือ ๕,๐๐๐ ปีก่อน เคยตะครุบเหยื่อด้วยอาการอย่างไร ในปัจจุบันมันก็คงตะครุบเหยื่อด้วยอาการเช่นนั้นโดยไม่มีเปลี่ยนแปลงที่เป็นเช่นนั้นเพราะสัตว์ขาดคุณสมบัติเชิงสร้างสรรคนั่นเอง

ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถเชิงสร้างสรรค

มนุษย์เราย่อมมีความแตกต่างกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความสามารถเชิงสร้างสรรคอันเป็นลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ก็ย่อมจะแตกต่างกันได้ระหว่างบุคคลหนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่ง บุคคลที่มีความสามารถเชิงสร้างสรรคสูง มักจะมีคุณลักษณะสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. มีความคิดอิสระอยู่เสมอ ความคิดอิสระ คือความคิดแปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำแบบใคร ไม่ได้ลอกเลียนใครมา เป็นความคิดของคนที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ผู้มีความคิดอิสระย่อมสามารถช่วยชี้ช่องทางให้แก่คนอื่นรวมทั้งตัวเองด้วย ไม่ว่าในกิจการใดก็ตามสามารถให้ข้อวินิจฉัยต่อเหตุการณ์หรือการกระทำต่าง ๆ ได้ สามารถประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ได้ว่าดีหรือไม่ดีเพียงไร เหมาะไม่เหมาะสมอย่างไร สามารถให้ข้อเสนอแนะที่แปลกใหม่ได้โดยไม่ซ้ำแบบใคร

นักเรียนคงจะเคยอ่านตำราปรุงอาหารในนิตยสารบางฉบับมาแล้ว จะเห็นว่าผู้เขียนสามารถ

เสนอวิธีทำอาหารคาวหวานแปลก ๆ ติดต่อกันได้ทุกสัปดาห์โดยไม่ซ้ำกันเลย นับด้วยสิบ ๆ ปี ที่สามารถทำได้เช่นนี้ก็เพราะผู้เขียนมีความคิดอิสระ แปลกใหม่ อยู่เสมอ นั่นเอง เช่นเดียวกับนักเขียนบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ สามารถเขียนบทความได้แปลกใหม่ทุกวัน นับเป็นปี ๆ ทั้งนี้ก็เพราะมีความคิดอิสระเป็นของตัวเองโดยเฉพาะนั่นเอง นักออกแบบที่สามารถออกแบบให้เป็นที่ยอมรับของมหาชนได้เสมอ ๆ ก็เป็นผลของการที่มีความคิดแปลกใหม่มากพอโดยไม่ซ้ำแบบใคร

๒. ไม่ตัดสินใจง่าย คนที่ไม่ตัดสินใจง่าย คือคนที่ตัดสินใจด้วยความใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ไม่หลงเชื่อง่าย ไม่ตื่นข่าวลือ แต่ใช้ความคิดไตร่ตรอง รอบคอบอยู่เสมอ เป็นคนมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่ไม่หลงตนเองว่าตนจะทำอะไรถูกต้องอยู่เสมอ เป็นคนรู้จักมองผลได้ผลเสียที่ตามมาจากการกระทำใด ๆ ก็ตาม เป็นคนรู้จักรอจังหวะและเวลาที่เหมาะสม

คนที่ไม่ตัดสินใจง่าย ไม่ใช่คนลังเล เพราะคนลังเลคือคนที่ไม่กล้าตัดสินใจ หรือเปลี่ยนใจกลับไปกลับมาโดยไม่มีเหตุผล คนที่ไม่ตัดสินใจง่ายนั้น แท้จริงแล้วเป็นคนกล้าตัดสินใจเมื่อถึงเวลาและจังหวะที่สมควร และถ้าได้ตัดสินใจลงไปแล้ว มักจะเป็นการตัดสินใจที่เด็ดขาดไม่กลับไปกลับมา

นักเรียนที่เคยเรียนประวัติศาสตร์ไทยตอน เลิศระบบบาทในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะจำได้ว่า พระองค์ท่านทรงใช้เวลากว่า ๓๐ ปี ในการดำเนินการเป็นขั้นตอนก่อนที่จะมีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเลิกทาส พ.ศ. ๒๔๔๘ หากทรงตัดสินใจพระทัยง่าย ๆ ก่อนหน้านี้ โดยที่ทุกฝ่ายยังเตรียมตัวเตรียมใจไม่พร้อม ความปั่นป่วน วุ่นวายคงจะเกิดขึ้นภายในประเทศโดยแน่นอน

๓. มีความเชื่อมั่นในตนเอง คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองคือคนที่เมื่อได้ตัดสินใจอย่างไรลงไปแล้วจะไม่ยอมล้มเลิกการตัดสินใจของตนง่าย ๆ มีความ

มั่นใจในผลการตัดสินใจของตน จึงทำให้สามารถปฏิบัติหรือดำเนินการตามที่ตนตัดสินใจไปนั้นอย่างแน่วแน่ ไม่ลังเลใจ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ใด ๆ ที่จะตามมา โดยปกติแล้วคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมักจะกระทำการกิจการต่าง ๆ สำเร็จโดยมีประสิทธิผลสูงเสมอ

ผู้ที่เคยอ่านชีวประวัติของบุคคลที่มีชื่อเสียง มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยกย่องทั่วไป อาทิ ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบล คงจะเห็นว่าท่านเหล่านั้นล้วนแต่เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นอย่างสูงทั้งสิ้น

๔. มองโลกในแง่ดี คนมองโลกในแง่ดีคือคนที่มองเห็นความหวังอยู่เสมอ อันเป็นผลให้กล้าเสี่ยง กล้าทดลอง และกล้าลงทุนลงแรง ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรค และความยากลำบากต่าง ๆ มีความเชื่อว่ากาลเวลาและความพยายามของมนุษย์จะช่วยคลี่คลายเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาทั้งหลายให้กลับกลายเป็นผลดีแก่ผู้ที่กล้าหาญและอดทนเสมอ เป็นคนที่มีกำลังใจจะประกอบกิจการงานต่าง ๆ เพราะมองเห็นความสำเร็จรออยู่ข้างหน้า แต่ทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่า คนมองโลกในแง่ดีจะต้องเป็นคนที่ขาดความระมัดระวัง มองไม่เห็นอุปสรรค ภัยอันตราย หรือความล้มเหลวต่าง ๆ เสียเลยทีเดียว เพียงแต่เป็นผู้ที่ไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตราย รวมทั้งไม่หวั่นเกรงความล้มเหลวใด ๆ หากจะเกิดมีขึ้น และมองเห็นว่าเมื่อพยายามไปจนถึงที่สุดแล้ว ความสำเร็จเป็นอันหวังได้

บรรดาคณะผู้เผยแผ่ศาสนาซึ่งมีความมุ่งมั่นอย่างสูงในการนำคำสอนทางศาสนาไปเผยแพร่แก่ประชุมชนทั่วทุกหนทุกแห่งในโลกนี้ เป็นตัวอย่างที่ดียิ่งของการมีคุณสมบัติมองโลกในแง่ดี ทั้งนี้เพราะนักเผยแผ่ศาสนาเหล่านั้นมองเห็นความหวังว่ามนุษย์ในโลกนี้ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใด เผ่าพันธุ์ใด อยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีใด มาช้านานเท่าใดแล้วก็ตาม ย่อมอาจกลับใจหันเข้ามาน้อมรับธรรมะที่นำไปเผยแพร่ได้เสมอ ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันศาสนาต่าง ๆ จึงได้แผ่ขยายจากแหล่งกำเนิดกระจายไปทั่วโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูด-การเขียน และการกระทำเชิงสร้างสรรค์

การสร้างสรรคของมนุษย์อาจพิจารณาได้เป็น ๓ แง่ด้วยกัน คือ

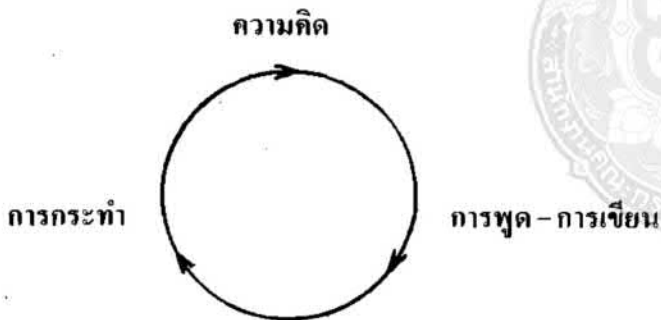
- (๑) ความคิดเชิงสร้างสรรค์
- (๒) การพูด-การเขียนเชิงสร้างสรรค์
- (๓) การกระทำเชิงสร้างสรรค์

ทั้ง ๓ แ่งนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตลอดไปเป็นลูกโซ่ ดังนี้

ความคิดเชิงสร้างสรรค์ทำให้เกิดการพูด-การเขียนเชิงสร้างสรรค์

ความคิดและการพูด-การเขียนเชิงสร้างสรรค์ทำให้เกิดการกระทำเชิงสร้างสรรค์

การพูด-การเขียนและการกระทำเชิงสร้างสรรค์ทำให้เกิดการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนายิ่งขึ้น เราอาจเขียนภาพจำลองได้ดังนี้

เพื่อให้เข้าใจง่ายจะได้ยกตัวอย่างให้ดูดังนี้

วันหนึ่งที่ทำงานของนาย ก. ระหว่างรับประทานอาหารกลางวัน นาย ข. ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานเล่าให้นาย ก. ฟังว่า ลูก ๆ ของเขาช่วยกันทำสวนครัวได้ผลดีมาก ช่วยทุ่นค่ากับข้าวประจำวันได้ไม่น้อยเลย

นาย ก. จึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า ลูก ๆ ของตนเองทั้ง ๓ คน น่าจะได้ใช้เวลาว่างช่วยกันปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานกันในครอบครัวบ้าง ทั้ง ๆ ที่บ้านของ นาย ก. ไม่มีบริเวณเลย พ้นชายคาบ้านออกไปก็เป็นบริเวณบ้านคนอื่น นาย ก. บอกแก่ตัวเองว่า

มีดินที่ไหน ที่นั่นก็อาจมีพืชขึ้นได้ ฉะนั้นถ้าหากระเบบรจูดินแขวนหลังบ้าน ก็คงใช้เป็นที่ปลูกพืชผักสวนครัวได้ น่าจะลองมอบให้ลูก ๓ คน เป็นเจ้าของ กระเบบคนละใบ ลองปลูกพืชง่าย ๆ ดูก่อน เลือกเอาชนิดที่ครอบครัวเคยซื้อมาจากตลาดเป็นประจำ นึกถึงใบแมงลัก พริกขี้หนู สะระแหน่ โหระพา แตงกวา พริกหยวก หลายชนิดด้วยกันแต่ตกลงใจว่าจะลอง ๓ ชนิดแรกดูก่อน คงจะปลูกไม่ยากนัก

ความคิดข้างต้นนี้นับว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ซึ่งทำให้ นาย ก. พูดกับลูก ๆ ทั้ง ๓ คน เมื่อมีโอกาสนั่งอยู่รวมกันในเย็นวันนั้นว่า ดังนี้

“เออเน่ลูก บ้านของเราที่นี่ พ่อคิดว่าเราน่าจะช่วยกันทำสวนครัว ปลูกผักง่าย ๆ สัก ๒ - ๓ ชนิดจะดีไหม”

โดยไม่รอจังหวะให้ลูก ๆ ท้วงว่าไม่น่าจะทำได้ ผู้เป็นบิดารับฟังพูดต่อไปว่า

“เราจะทำเป็นแบบสวนแขวน ปลูกผักง่าย ๆ ทดลองดู”

เมื่อสังเกตดูท่าทางลูกซักสนใจ จึงกล่าวต่อไปว่า “เราเลือกบริเวณระเบียงหลังบ้านนี้แหละ” ผู้เป็นบิดาพูดพร้อมกับชี้มือไปที่ระเบียงบ้าน ลูก ๆ มองตาม

“ทำที่แขวนกระเบบเข้า หากกระเบบเชิง ๆ มาสัก ๓ ใบ” พูดพร้อมกับยกมือ ๒ ข้างทำท่าแสดงขนาดกระเบบ

“ช่วยกันหาดินดี ๆ ใส่ลงไว้ ลูก ๆ ช่วยกันดูแลเพียงคนละกระเบบเท่านั้นก่อน”

หยุดหายใจยาว แล้วพูดเรียบ ๆ ต่อไปว่า “พ่อคิดว่าลองปลูกสะระแหน่ ใบแมงลัก พริกขี้หนู ดูก่อนอย่างละกระเบบจะดีไหม ช่วยกันดูแลคนละกระเบบ ถ้าหากมันเติบโตได้ผลอย่างไรแล้ว เราอาจขยับขยายที่แขวนเพิ่มขึ้นทีหลังได้ ลูก ๆ จะลองดูไหมล่ะ เรามาเริ่มต้นวันเสาร์นี้เลย เป็นยังงี้” การพูดคุยกันในเชิงสร้างสรรค์คงดำเนินต่อไปอีกพอสมควร เป็นการแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เป็นบิดากับลูก ๆ และระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน

หลังจากการพูดเชิงสร้างสรรค์ครั้งนั้น ก็ถึงการกระทำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งได้แก่การลงมือทำสวนครัวชนิดแขวน ตามที่คิดกันมาแล้ว และการเอาใจใส่ทำนุบำรุงพืชสวนครัวให้เติบโต ซึ่งเมื่อทำไปสักระยะหนึ่ง ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ก็เกิดตามมา อาทิ เกี่ยวกับการรดน้ำ ให้ประหยัดน้ำที่สุดแต่ให้ความชุ่มชื้นแก่พืชอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับขยายจำนวนกระบะปลูกพืชให้ได้มากขึ้น โดยทำที่แขวนเป็นชั้น ๆ เพิ่มขึ้น ความคิดเหล่านี้นำไปสู่การพูดจาปรึกษาหารือกันเชิงสร้างสรรค์ แล้วลงมือกระทำ ปรับปรุงทำสวนครัวชนิดแขวนที่เริ่มกันมาด้วยดี ให้ดียิ่งขึ้นต่อ ๆ ไป

ช่วงเวลาไม่นานนักลูก ๆ ของนาย ก. ก็มีความรู้และประสบการณ์ในการทำสวนแขวนนับว่ามากพอใช้ทีเดียว ความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวช่วยให้ลูกคนหนึ่งนำเอาไปเป็นหัวข้อสำหรับพูดเชิงสร้างสรรค์ที่โรงเรียน และได้รับความชมเชยเป็นอันมากจากครูผู้สอน ลูกอีกคนหนึ่งเขียนเป็นบทความสั้น ๆ ส่งไปยังนิตยสารฉบับหนึ่งในคอลัมน์เศรษฐกิจในครอบครัว ซึ่งผู้ควบคุมคอลัมน์เปิดโอกาสให้ผู้อ่านส่งเรื่องมาลง โดยมีค่าสมนาคุณให้ ปรากฏว่าได้รับพิจารณาให้ลงพิมพ์ ทำให้เป็นที่ภาคภูมิใจมากไม่เฉพาะแต่คนเขียนส่งไปเท่านั้น แต่ปรากฏว่าภูมิใจกันทุกคนทั้งครอบครัว

จากตัวอย่างที่เล่ามานี้ คงช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายของความคิด การพูด-การเขียน และการกระทำเชิงสร้างสรรค์ ดังที่จะได้ให้ไว้ต่อไปนี้ได้ง่ายขึ้น และคงพอจะมองเห็นแล้วว่า การสร้างสรรค์ทั้ง ๓ แก่ คือ ความคิด การพูด-การเขียน และการกระทำ มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างไร

ความคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงความคิดที่พัฒนาเพิ่มขึ้นจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาแล้ว เป็นปัจจัยให้เกิดการพูด การเขียน และการกระทำเชิงสร้างสรรค์

การพูด-การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงการแสดงออกซึ่งความคิดเชิงสร้างสรรค์ด้วยภาษาที่ชัดเจนเหมาะสม ถูกต้องตามประเภทของเนื้อหาที่แสดงออกนั้น

การกระทำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงการกระทำที่ไม่ซ้ำแบบเดิมและพัฒนาไปในทางที่เป็นประโยชน์สูงขึ้น

กิจกรรม

๑. จงเรียบเรียงถ้อยคำของนักเรียนเอง อย่างสั้น ๆ ชี้ให้เห็นว่าการสร้างสรรค์คืออะไร มีความสำคัญต่อมนุษยชาติอย่างไร
๒. ช่วยกันยกตัวอย่างงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นของชาวไทยและชนชาติอื่น ๆ ในโลก
๓. ยกตัวอย่างบุคคลที่นักเรียนเห็นว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์ตามข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมาในบทนี้ พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดพอสมควร
๔. ให้นักเรียนยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การพูดและการเขียน-การกระทำเชิงสร้างสรรค์มาคนละหนึ่งตัวอย่าง โดยใช้การเทียบเคียงกับตัวอย่างที่กล่าวไว้ในบทนี้ เลือกเรื่องราวที่นักเรียนมีประสบการณ์มาโดยตรงด้วยตนเอง

บทที่ ๒

พื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ลักษณะสำคัญของการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กล่าวโดยทั่วไป การพูดและการเขียนเป็นการแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของมนุษย์ออกไปให้ผู้อื่นรับทราบ

ความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการที่คนเราแสดงออกนั้น อาจเป็นเรื่องราวตามปกติธรรมดา หรืออาจเป็นเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์ก็ได้ ดังจะเทียบให้เห็นในตารางข้างล่างนี้ โดยเริ่มตั้งแต่ข้อความขนาดเล็กไปจนถึงข้อความที่ยาวมากขึ้นตามลำดับ

ลำดับ	ข้อความธรรมดา	ข้อความเชิงสร้างสรรค์
๑.	ไปรคอย่าส่งเสียงดัง	สถานที่นี้ต้องการความเงียบสงบ
๒.	เราให้บริการแก่ทุกท่าน	บริการคืองานของเรา
๓.	แต่ละครอบครัวควรมีบุตรไม่เกิน ๒ คน จะเป็นลูกสาวหรือลูกชายก็ตาม	ลูกสาวก็ดี ลูกชายก็ดี แต่อย่ามีให้เกินสอง
๔.	นายชิต บุรทัต เกิดเมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ เริ่มงานประพันธ์เมื่ออายุ ๑๘ ปี มีผลงานการประพันธ์หลายเรื่องด้วยกัน ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ เรื่องสามก๊กเกศก้านันท์	ชิต บุรทัต นับได้ว่าเป็นกวีเอกผู้หนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงชีวิตเพียง ๕๐ ปีของท่านผู้นี้ได้สร้างผลงานด้านกวีนิพนธ์ไว้มากมายหลายเรื่อง เฉพาะสามก๊กเกศก้านันท์เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นก็ทำให้ท่านขึ้นสู่ฐานะแห่งกวีเอกได้โดยเต็มภาคภูมิ
๕.	เนื่องจากการขุดลอกคลองนิคมชลประทานได้เสร็จสิ้นลงแล้วด้วยความเรียบร้อย คณะกรรมการและประชาชนได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองขึ้น เมื่อวันศุกร์	บัดนี้การขุดลอกคลองนิคมชลประทานได้เสร็จสิ้นลงด้วยความเรียบร้อย คณะกรรมการพร้อมด้วยประชาชนชาวคลองนิคมชลประทานได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองความสำเร็จ

ลำดับ	ข้อความธรรมดา	ข้อความเชิงสร้างสรรค์
	ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว จึงขอให้พวกเราช่วยกันรักษาลำคลองสายนี้ให้คงอยู่ในสภาพเช่นนี้ตลอดไปอย่าปล่อยให้ดินเลนได้หากคลองเกิดตื้นเขิน ประชาชนที่ต้องอาศัยลำคลองนี้ จะต้องได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง	ขึ้น เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ดังเป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้ว ความสำเร็จแห่งการขุดลอกคลองนี้นับเป็นประวัติศาสตร์สำคัญอันหนึ่งซึ่งพวกเราทั้งหลายควรจะบันทึกไว้ในความทรงจำ และถ้าจะพร้อมใจกันกำหนดเอาวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ให้เป็นวันสำคัญที่สุดของชาวคลองนิคมชลประทานโดยเรียกวันนี้เสียใหม่ว่า “วันคลองนิคมชลประทาน” เพื่อเป็นศุภนิมิตอันดี และเป็นการเตือนใจให้พวกเราทั้งหลายได้ระลึกถึงประโยชน์และความสำคัญของคลองนี้โดยทั่วกัน ก็จะเป็นผลดีหาใช้อย่างไม่
		๗ บัดนี้ สักราชใหม่ของลำคลองนี้ได้เริ่มต้นแล้ว ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอวิงวอนพี่น้องชาวลำคลองนี้ให้มีจิตใจร่วมกันเป็นสมานฉันท์เพื่อปฏิบัติสาธารณประโยชน์ร่วมกัน คือขอให้ช่วยกันรักษาสภาพคลองอย่าให้ตื้นเขินเมื่อคลองตื้นเขินพวกเราต้องประสบอุปสรรค และความยากลำบากเพียงใด ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง เพราะท่านทั้งหลายย่อมรู้อยู่แก่ใจแล้ว
		(จากสารวิงวอนของ นาย กิจจา วัฒนสินธุ์ ส.ส.จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. ๒๕๕๔)

ลำดับ	ข้อความธรรมดา	ข้อความเชิงสร้างสรรค์
๖.	เนื่องในวาระดิถีอันเป็นมิ่งมงคล คล้ายวันเสด็จพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอน้อมเกล้าถวายพระพรชัยมงคลขอให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน เป็นมิ่งขวัญของอาณาประชาราษฎร์ตลอดไปชั่วนิรันดร์	(ทำนองลาวสมเด็จ) บทอาศิรวาท วันที่สองเมษายนคสปป.ลาว วันพระราชสมภพศรีสง่า (ช่อกรรมจักร ยอดแก้วกลยาของชาวไทยเอ๋ย) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระปรีชาสามารถครบ (ช่อมะลิวัลย์ พระปรีชาอันล้ำเลิศเอ๋ย) ขอพระราชทานวโรกาสอภิ-วาทถวายพระพรสุนทรสรวี (ช่อบุษบัน ชาวไทยพร้อมกันถวายพระพรเอ๋ย) จงทรงพระเกษมศรีปรีดานันท์ สถิตเป็นมิ่งขวัญนิรันดร์เทอญ (ช่ออัญชัน สถิตเป็นมิ่งขวัญของชาวไทยเอ๋ย)

ถ้านักเรียนอ่านข้อความข้างต้นทั้ง ๖ ข้อ โดยเปรียบเทียบกันในแต่ละข้อ จะเห็นว่าข้อความช่อกษัยมือ เป็นข้อความธรรมดาที่แม้จะสื่อสารได้ชัดเจน แต่ยังขาดลักษณะเชิงสร้างสรรค์ อันต่างจากข้อความช่อกษัยมือ จะได้ชี้ให้เห็นข้อแตกต่างเป็นข้อ ๆ ไป ดังนี้

ในข้อที่ ๑ แม้ว่าข้อความทั้ง ๒ ด้านมีความหมายอย่างเดียวกันคือต้องการให้ผู้อ่านข้อความนี้ระงับการส่งเสียงอื้ออึงอันจะเป็นการรบกวนสมาธิของผู้อื่น แต่ข้อความด้านช่อกษัยมือกล่าวตรงไปตรงมาโดยใช้ประโยคขอร้อง ข้อความด้านช่อกษัยมือมิได้ใช้วิธีขอร้องโดยตรงแต่กลับใช้ประโยคบอกเล่าอันมีนัยให้ผู้อ่านหรือผู้ได้ยินข้อความนี้หยุดคิด ระลึกได้ทันทีว่าตนจะต้องระมัดระวังไม่ส่งเสียงดังให้เป็นทีรบกวนคนอื่น ข้อความด้านช่อกษัยมือเป็นวิธีพูดหรือวิธีเขียนที่ต้องอาศัยศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาของผู้ส่งสาร

ในข้อที่ ๒ ข้อความทั้ง ๒ ด้าน ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน คือต้องการชักชวนให้มารับสารใช้บริการของเรา แต่ข้อความด้านช่อกษัยมือมีลักษณะธรรมดา ไม่เน้นสิ่งใดเป็นพิเศษ และไม่ได้แฝงอะไรให้ผู้อ่านคิด ส่วนข้อความด้านช่อกษัยมือนั้นมีลักษณะเชิงสร้างสรรค์

ในแง่ที่สามารถเน้นน้ำหนักของคำ บริการ ได้เต็มที่ โดยนำมากล่าวขึ้นก่อนและให้ทำหน้าที่ประธานของประโยค การเลือกใช้กลุ่มคำ งานของเรา ให้เป็นส่วนเติมเต็มของประโยค ทำให้ผู้รับสารเกิดความมั่นใจในบริการที่จะได้รับยิ่งขึ้น ข้อความทั้งหมดมีนัยให้เป็นที่เข้าใจว่า เจ้าของข้อความนั้นให้ความสำคัญแก่บริการยิ่งกว่าผลกำไร

ในข้อที่ ๓ ข้อความด้านช่อกษัยมือเป็นการให้คำแนะนำตรง ๆ ไม่มีการเร้าอารมณ์ หรือความรู้สึกอย่างหนึ่งอย่างใด ต่างจากข้อความด้านช่อกษัยมือที่มีอำนาจโน้มน้าวใจ เพราะใช้ถ้อยคำที่มีจังหวะคล้องจองกัน ใช้คำสั้นและกระชับ ชักชวนให้เห็นคล้อยและปฏิบัติตาม

ในข้อที่ ๔ ข้อความด้านช่อกษัยมือเป็นข้อเท็จจริงล้วน ๆ ไม่มีถ้อยคำใดเลยที่มุ่งก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเป็นพิเศษแก่ผู้อ่าน สิ่งที่ผู้อ่านได้รับจากข้อความนั้นคือความรู้ล้วน ๆ ไม่ใช่ความรู้สึก ซึ่งแตกต่างจากข้อความด้านช่อกษัยมือซึ่งแสดงความรู้สึกยกย่อง ชักชวนคนอ่านให้พ่วงความสนใจไปยังกวีผู้นี้เป็นพิเศษ

ในข้อที่ ๕ ข้อความด้านช่อกษัยมือแม้จะเป็นคำชักชวนให้ผู้อ่านคล้อยตาม แต่วิธีชักชวนกล่าวออกมาธรรมดา ๆ ไม่ได้เสนอแนะความคิดแปลกใหม่อย่างใดแก่ผู้อ่าน ตรงข้ามกับข้อความด้านช่อกษัยมือที่มีวิธีใช้ถ้อยคำให้เกิดความรู้สึกเอาจริงเอาจังกับข้อชักชวนดังกล่าวพร้อมทั้งเสนอแนะแนวความคิดแปลกใหม่ที่ น่าสนใจ (คือการกำหนดให้มี “วันคลองนิมยาตรา” ขึ้น) ให้ผู้อ่านได้พิจารณาเพื่อขอความเห็นพ้องด้วย นักเรียนควรสังเกตวิธีใช้ถ้อยคำ เช่น

- ดังเป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้ว
- จะเป็นผลดีหาน้อยไม่
- ศักราฐใหม่ของลำคลองนี้
- มีจิตใจร่วมกันเป็นสมานฉันท์
- ย่อมรู้อยู่แก่ใจแล้ว

จะเห็นว่าถ้อยคำเหล่านั้นช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกจับใจและรับรู้ว่าคุณเขียนวิงวอนมาด้วยน้ำใสใจจริง

ในข้อสุดท้าย คำถวายพระพรด้านซ้ายมือเป็นข้อความที่เขียนขึ้นตามรูปแบบทั่วไป ใช้ภาษาถูกต้องตามระดับของการสื่อสารที่เป็นพิธีการไม่มีที่ติได้ แต่ไม่อาจกล่าวว่ามีแปลกใหม่ในการใช้ภาษา ส่วนข้อความด้านขวามือเป็นภาษาร้อยกรอง ถ้อยคำที่ใช้มีความหมายแจ่มชัดและไพเราะเพราะพริ้ง ก่อให้เกิดความรู้สึกจับใจเป็นพิเศษยิ่งกว่าภาษาธรรมดา

นอกเหนือจากตัวอย่างที่ยกมาเปรียบเทียบให้ดูข้างต้นนี้ ข้อเขียนหรือคำพูดเชิงสร้างสรรค์อาจเห็นได้จากบทความที่เป็นคติสอนใจ บทความจรรโลงใจ บทยั่วล้อ สุนทรพจน์ คำขวัญ คำพูดและข้อเขียนชวนคิดนิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย บทกวีนิพนธ์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงออกด้วยภาษาเชิงสร้างสรรค์ทั้งสิ้น แม้แต่คำพูดเพื่อหักทลายปราชัยกันในชีวิตประจำวันตามมารยาทที่สังคมกำหนดก็อาจมีลักษณะเชิงสร้างสรรค์ได้

กล่าวโดยรวบยอด การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบด้วย ลักษณะสำคัญทั้ง ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความคิดแปลกใหม่ หมายถึงความคิดที่ไม่ซ้ำแบบหรือไม่ได้ลอกเลียนผู้อื่นมาเป็นความคิดที่ผู้พูดหรือผู้เขียนคิดขึ้นเอง หรือดัดแปลงมาอย่างแยกคายด้วยภูมิปัญญาของตน

(๒) ใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด ทั้งนี้ต้องเป็น การใช้ภาษาที่ไม่ผิดแปลกไปจากระเบียบของภาษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน

(๓) สามารถสร้างความรู้สึกของผู้รับสาร อาจเป็นความขบขัน ความเศร้า ความปีติยินดี ความพิศวง ความสงบ ความซาบซึ้ง ความอาลัย ความมั่นใจ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้

(๔) เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น ให้ข้อคิดที่เป็นคติในการดำรงชีวิต ชี้ให้เห็นคุณโทษ แนะนำให้คนรู้จักสังเกตพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยแยกคาย ก่อให้เกิดจินตนาการในทางที่ดีงามหรือให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจในลักษณะของบันเทิงนาการ เป็นต้น

แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ความสามารถในการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถเฉพาะตัวสำหรับบุคคลบางคนเท่านั้น การที่จะฝึกให้คนทุกคนใช้ภาษาทั้งการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ดีเหมือน ๆ กันนั้นย่อมเป็นไปได้ไม่ได้ ไม่เหมือนกับการใช้ภาษาเพื่อกิจธุระซึ่งทุกคนอาจฝึกฝนให้มีความสามารถสูงพอ ๆ กันได้ อย่างไรก็ตามทุกคนถ้ามีโอกาสศึกษาเล่าเรียนก็อาจเรียนรู้ได้ว่าการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะเป็นอย่างไร แตกต่างจากการพูดการเขียนแบบธรรมดาอย่างไร

สำหรับผู้ที่มีความถนัดอยู่บ้าง หากได้ปฏิบัติตามแนวทางที่จะได้แนะนำต่อไปนี้และได้ฝึกฝนให้มากขึ้นตามที่ได้กำหนดไว้ในบทต่อ ๆ ไป ย่อมจะเป็นการช่วยพัฒนาความสามารถในการพูดการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของตนให้สูงขึ้น ความสามารถดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในงานอาชีพหลายประเภท อาทิ อาชีพนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักโฆษณา นักประชาสัมพันธ์ รวมทั้งอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยการพูดและการเขียนเป็นปัจจัยหลัก

แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีเป็นขั้น ๆ ไปดังนี้

๑. วิธีเลือกหัวข้อและการรวบรวมเนื้อหา

ปัญหาแรกที่หลายคนประสบคือ ไม่ทราบว่า จะพูดหรือเขียนในเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับหัวข้ออะไร มีหลักการอยู่ ๒ ประการ คือ

(ก) ต้องทำความเข้าใจเสียใหม่ว่าเรื่องที่ เหมาะสำหรับนำไปเป็นหัวข้อในการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีอยู่มากมายไม่จำกัด

(ข) ต้องรู้จักจินตนาการของตัวเอง พิจารณาดูสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราตั้งแต่สิ่งที่ใกล้ชิดกับตัวเรามากไปจนถึงสิ่งที่อยู่ห่างไกลออกไป จะค่อย ๆ แลเห็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับนำมาพูดหรือเขียนได้เสมอ

จากหลักการทั้ง ๒ ข้อข้างต้นนี้ สมมุติว่า ขณะนี้นักเรียนถือดินสอดำอยู่ในมือ จงพิจารณา

ดินสอดำแท่งนี้ มันจะแนะให้นักเรียนนึกถึงเรื่องต่าง ๆ
ได้มากมายหลายหัวข้อ อาทิ

ถ่านแกรไฟต์

ไม้

ภาพการ์ตูน

สเกตช์

บันทึกประจำวัน

จดหมาย

สติปัญญาของมนุษย์

ตัวหนังสือ

ลายมือ

ของขวัญ

ฯลฯ

หากจะมองดูสิ่งที่ไถลตัวออกไป เช่น ถนนหน้า
โรงเรียน ถนนสายนี้อาจจะชวนให้เรานึกถึงสิ่งต่าง ๆ
ต่อไปนี้เป็นต้นว่า

อุบัติเหตุ

การขาดแคลนน้ำมัน

รถยนต์

การท้องเที่ยว

ต้นไม้ริมทาง

การระเบิดภูเขา

วิศวกร

กรรมกร

ควันจากท่อไอเสีย

ความเจริญของท้องถิ่น

ฯลฯ

นอกจากนี้หากจะมองดูสิ่งที่ไถลตัวออกไป
ยิ่งขึ้น เช่น ท้องฟ้า ก็อาจทำให้นักถึงหัวข้อต่าง ๆ ได้
มากมายอีกเช่นกัน อาทิ

เทพนิยาย

ฝนหลวง

นักดาราศาสตร์

ยานอวกาศ

สายฝน

สายลม

แสงแดด

ความมีอิสระเสรี

ความใฝ่ฝันของมนุษย์

ฯลฯ

อนึ่ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราก็อาจ
แนะหัวข้อต่าง ๆ ให้แก่เราได้มากมาย เช่น การทำบุญ
เนื่องในเทศกาลสงกรานต์ก็อาจแนะหัวข้อต่าง ๆ ให้
เป็นต้นว่า

น้ำใจของคนไทย

สิริมงคลของชีวิต

ชีวิตมนุษย์ในวัยต่าง ๆ

พระคุณของบรรพบุรุษ

ความร่วมมือของศาสนา

ความเมตตากรุณาต่อสัตว์

พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง

อำนาจของความรัก

ความยุติธรรมของธรรมชาติ

การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ฯลฯ

นักเรียนจะเห็นได้ว่าหัวข้อสำหรับนำมาใช้
ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีได้ไม่จำกัด ขึ้นอยู่กับ
ความนึกคิดหรือจินตนาการของแต่ละคน

เมื่อเราหาหัวข้อได้แล้ว การรวบรวมเนื้อหา
เกี่ยวกับหัวข้อนั้นอาจทำได้ด้วยวิธีต่าง ๆ วิธีใดวิธีหนึ่ง
หรือหลายวิธีรวมกัน ดังนี้

(๑) จากคลังแห่งความทรงจำของเรา พยายาม
ระลึกดูว่าเราพอทราบเรื่องราว มีข้อมูล หรือมีแง่มุม
ใดบ้างเกี่ยวกับหัวข้อนั้นมาแล้ว เป็นประการใดบ้าง
เมื่อนึกได้ก็อาจจดบันทึกลงไว้โดยยังไม่ต้องคำนึงถึง
การจัดลำดับเรื่องราวนั้น ๆ ให้สมเหตุสมผล

(๒) จากการพูดคุยกับคนอื่น ไม่ว่าจะเป็น
สมาชิกในครอบครัวญาติสนิทมิตรสหายหรือบุคคลใด
ก็ตามเราอาจเก็บรวบรวมความคิดที่น่าสนใจ และ
นำมาใช้เป็นเนื้อหาสำหรับการพูดหรือการเขียนเชิง
สร้างสรรค์ของเราได้

(๓) จากการอ่านหนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รวมทั้งจากการฟังจาก แหล่งต่าง ๆ เราอาจได้เนื้อหาที่มีคุณค่าสำหรับนำมา พุดหรือเขียนได้ง่าย ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าเมื่ออ่านแล้วต้อง จดบันทึกสิ่งที่น่าสนใจและที่คิดว่าน่าจะนำมาใช้เป็น เนื้อหาในการพุดหรือการเขียนของเราลงไว้ด้วยให้ เป็นระเบียบเรียบร้อย

(๔) จากการสังเกตโดยตรง หรือการเข้าไป มีประสบการณ์โดยตรง เราก็จะได้ข้อมูลสำหรับนำมา เป็นเนื้อหาในการพุดหรือการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ที่เป็นประโยชน์ยิ่ง และน่าสนใจที่สุด

๒. วิธีวางแผนของเรื่องที่จะพุดหรือเขียน ในเชิงสร้างสรรค์

หลังจากที่ได้หัวข้อที่น่าสนใจและรวบรวม เนื้อหาไว้ได้มากพอสมควรแล้ว งานขั้นต่อไปก็คือ การ วางแผนของเรื่อง แผนของเรื่องในที่นี้หมายถึงความคิด สำคัญโดยสรุปรวบยอดของการเขียนหรือการพุดใน คราวนั้นที่ผู้เขียนหรือผู้พุดมุ่งประสงค์จะสื่อสารให้ ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้รับทราบ แผนของเรื่องนี้โดยปกติ จะไม่บอกออกไปตรง ๆ แต่จากข้อความอันเป็นรายละเอียดทั้งหมดของเรื่อง ผู้อ่านหรือผู้ฟังย่อมจะรับทราบ ได้เอง ตัวอย่าง

หัวข้อ	แผนของเรื่อง
ฝนหลวง	ฝนหลวงอันยังความชุ่มชื้นให้แก่ชีวิต เกษตรกร คือประจักษ์พยานของสายธาร แห่งพระมหากรุณาธิคุณที่โหลรินสู่บรรดา พสกนิกรโดยสม่ำเสมอตลอดมาเป็นเวลา นานแล้ว
คันไม้ริมทาง	คันไม้ที่แคะแสร้งแต่ดูไม่เจริญตา นั้นเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ที่ เลือกนำพันธุ์ไม้อื่นไม่เหมาะสมแก่ภูมิประเทศ มาปลูกเรียงรายไว้ริมถนนตลอดสาย
สิริมงคลของชีวิต	เหตุผลที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์คือความ สบายใจ
ของขวัญ	ของขวัญที่เป็นวัตถุมักถูกมนุษย์ ตีราคาเป็นเงินเก็บเรี่ยไรไว้ในใจเสมอ
แสงแดด	แสงแดดที่แผดกล้าทำให้ร่มเงามี ความหมายต่อมนุษย์ฉันใด ความทุกข์ก็ทำให้ ความสุขมีความหมายต่อมนุษย์ฉันนั้น

ขอให้นักเรียนเข้าใจไว้เสมอว่า แผนของเรื่อง ที่ยกมาให้ดูข้างต้นนี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ถ้านักเรียน จะพุดหรือเขียนตามหัวข้อเหล่านี้ นักเรียนอาจใช้ความคิด สร้างสรรค์ของตนเอง คิดหาแผนของเรื่องให้เป็น อย่างใดก็ได้

๓. การคลี่คลายและการวางลำดับเรื่องที่จะ เขียนหรือพุด

เมื่อได้ตั้งแผนของเรื่องไว้แน่นอนแล้ว สิ่ง ที่ต้องทำในขั้นต่อไปก็คือ การคลี่คลายขยายความและ การวางลำดับเรื่องราวที่จะเขียนหรือพุดให้พอเหมาะ แก่เนื้อที่หรือเวลาตามที่กำหนด

เนื้อหาตามหัวข้อเรื่องที่เราได้เตรียมไว้ดังที่ กล่าวมาแล้วในข้อ ๑ รวมกับจินตนาการของเราเอง โดยมีแผนของเรื่องเป็นเครื่องกำกับ จะช่วยในการ คลี่คลายเรื่องที่จะเขียนหรือพุดให้ขยายออกไปอย่างมี ทิศทางและจุดหมายอันแน่นอน การคลี่คลายเรื่องอาจ ทำได้หลายวิธีด้วยกัน เป็นต้นว่า

(ก) การบรรยาย ได้แก่การกล่าวถึงเรื่องราว เกี่ยวกับเหตุการณ์และฉากที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น จึงมักจะประกอบด้วยใคร หรือสิ่งใด ทำอะไร เพื่อ อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร กลวิธีในการบรรยาย อาจเป็นการเล่าเรื่องสั้น ๆ หรือเล่าเรื่องโดยมีคำพุด ประกอบด้วยก็ได้

ในการลำดับเนื้อความควรกล่าวถึงที่มาของ เหตุการณ์ ตัวเหตุการณ์ และสภาพภายหลังเหตุการณ์ นั้น ฉากที่เกิดของเหตุการณ์ควรกล่าวถึงให้เห็นชัดเจน ตอนที่ตื่นเต้นที่สุดหรือตอนที่สำคัญที่สุดควรเก็บไว้ กล่าวถึงในตอนท้าย

ตัวอย่าง การบรรยายในรูปแบบนิทาน

เล่ห์เหลี่ยมของมนุษย์

นานมาแล้ว มีพราหมณ์คนหนึ่ง พรารถจะ บูชาয়จึงไปซื้อแพะมาตัวหนึ่ง แยกขึ้นป่าแล้วเดิน กลับไปบ้าน

หนทางตั้งแต่ตลาดไปจนถึงบ้านของพราหมณ์

นั้นค่อนข้างไกลเป็นทางเปลี่ยว คดเคี้ยว ต้องผ่านป่าไม้
ย่อม ๆ หลายแห่ง

ขณะที่พราหมณ์กำลังแบกแพะเดินไปนั้น
นักเลง ๓ คน ซึ่งยืนอยู่ที่ถนนแลเห็นเข้า นักเลงเหล่านั้น
อดอยากชুবคอมมาหลายวัน จึงปรึกษากันว่า “แพะ
ตัวนี้มีเนื้อมากทีเดียว ถ้าได้มาด้วยอุบายอย่างใดอย่าง
หนึ่งแล้ว พวกเราจะระงับความหิวได้โดยไม่ต้องสงสัย”

นักเลงเหล่านั้นมองเห็นอุบายอย่างหนึ่ง ก็
กระซิบบอกกันและกัน แล้วแยกกันไปสู่วิถีต่าง ๆ เพื่อ
ดำเนินการตามอุบายของตน

พราหมณ์นั้นเดินไป ก็พบนักเลงคนหนึ่งสวน
ทางมาและกล่าวว่า “พราหมณ์! ทำอะไรอย่างนั้นเล่า?
ท่านแบกสุนัขสกปรกนั้นไปทำไม?”

พราหมณ์หาได้ใส่ใจในคำพูดของนักเลงนั้นไม่
คงเดินต่อไปข้างหน้าตามปกติ

เมื่อพราหมณ์ไปได้สักหน่อย นักเลงคนที่ ๒
ก็เดินสวนทางมาและร้องขึ้นว่า “อัครรรย่ะอะไรอย่างนี้
พราหมณ์! สุนัขนี้มีประโยชน์อะไรสำหรับท่านหรือ?
ท่านทำการที่น่าตืออย่างร้ายแรงนี้ได้อย่างไร?”

พราหมณ์ได้ฟังดังนั้น รู้สึกสงสัยอยู่ครัน ๆ แต่
ก็ยังเดินต่อไปข้างหน้า และพบนักเลงคนที่ ๓ สวนทาง
มาอีกเหมือนคนก่อน ๆ พอแลเห็นพราหมณ์ นักเลง
คนนั้นก็ร้องขึ้นว่า

“พราหมณ์ ท่านนำสายยัญญูปวีต (ด้ายยัญ
ที่คล้องบนบ่าซ้าย พาดลงมาใต้แขนขวา) และสุนัขไป
อย่างไรกัน? ท่านเป็นนายพรานมิใช่เป็นพราหมณ์
เสียแล้วหรือ จึงออกล่าเนื้อด้วยสุนัข?”

พราหมณ์ไม่รู้เท่าก็แน่ใจว่าสัตว์นี้บูชายัญไม่ได้
เสียแล้ว คงเป็นสุนัขแน่ ๆ เพราะคนทั้งหมดจะเห็นผิด
ไปได้อย่างไร? คิดแล้วก็ทิ้งแพะนั้นเสีย แล้วอาบนํ้า
กลับไปบ้าน

นักเลงเหล่านั้นก็นำแพะไปฆ่ากินกันอย่างร่าเริง

(จากนิทานสุภาษิต ของสุวีริภาภัก มหามกุฏราชวิทยาลัย
จัดพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๔. พ.ศ. ๒๔๕๓)

(ข) การพรรณนา การพรรณนาต่างจาก
การบรรยายตรงที่ไม่มีการดำเนินเรื่อง แต่เป็นการตั้ง

ศูนย์กลางของความคิดหรือจุดที่ต้องการจะพรรณนา
ขึ้นแล้วขยายจุดนั้นด้วยรายละเอียดต่าง ๆ ให้แจ่มชัด
โดยใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังมองเห็นภาพ จุดที่
พรรณนาอาจเป็น วัตถุ สถานที่ บุคคล สัตว์ ฉาก
สถานการณ์ธรรมชาติ ฯลฯ บทพรรณนาหรือคำ
พรรณนาจะน่าอ่านน่าฟัง หรือชวนให้ติดตามเพียงไร
ขึ้นอยู่กับวิธีใช้ภาษาและความน่าสนใจของรายละเอียด
ที่เลือกนำมากล่าวประกอบกันทั้ง ๒ ประการ

ที่เน้นคำว่า “เลือกนำมากล่าว” นั้น เพราะ
เป็นข้อที่สำคัญมาก การที่เราจะพรรณนารายละเอียด
ของสิ่งใดก็ตามให้ครบถ้วนทุกอย่างย่อมเป็นไปได้
ผู้พรรณนาทำได้เฉพาะแง่ใดแง่หนึ่งหรือบางแง่เท่านั้น
และในแต่ละแง่ที่เลือกพรรณนานั้นก็เลือกกล่าวเฉพาะ
รายละเอียดที่เด่น ๆ และน่าสนใจให้พอเหมาะเท่านั้น

ตัวอย่าง การพรรณนาถึง “แคน” โดยเลือกให้
รายละเอียดเฉพาะคุณสมบัติที่เด่น ๆ และน่าสนใจ
บางประการ

แคนเป็นเครื่องดนตรีที่บรรจเสียงมากที่สุด
น้ำหนักเบาที่สุดและราคาเบาที่สุด และเมื่อบรรเลง
ออกมาก็มีเสียงไพเราะรื่นหูที่สุด เรียกร้องหาความรัก
ความหลงใหลได้ ในวรรณคดี “ท้าวผาแดงและนางไอ่”
นางไอ่หลงรักผาแดง เพราะเสียงแคนแท้ ๆ บางสำเนียง
ของแคนนั้นนักเลงกลอนกล่าวไว้ว่าเหมือนเสียงแห่ง
แมลงผึ้งกำลังรุมตอมเกสรดอกไม้ ชวนให้แม้แต่คนแก่
ยังต้องลูบจากที่นอนขึ้นฟัง

(จากเรื่องวัฒนธรรมอีสาน โดย น.พ. ฝน แสงสิงแก้ว บรรยาย
ในการสัมมนาองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ จ.ขอนแก่น)

ตัวอย่าง การพรรณนาถึงสภาพของคืนวัน
ฝนตก โดยเลือกให้รายละเอียดว่าฝนตกหนักเพียงไร
และมีปรากฏการณ์ธรรมชาติอะไรบ้างที่เกิดขึ้น

ขณะนี้ฝนก็ตกหนักอย่างไม่ลืมหูลืมตา จะคุยกัน
ก็หมดสนุกเพราะเสียงฝนกลบเสียงพูดหมด ทั้งอากาศ
ก็เริ่มหนาวเย็นขึ้นสมควรจะไปหาที่นอนให้อุ่น ๆ ดังนั้น
(สมาชิกทั้งหลาย) จึงต่างแยกย้ายกันไปตามที่นอนตน
แต่เมื่อถึงที่นอนแล้ว หาใช่จะนอนได้หลับสนิทอย่าง
ที่ตั้งใจไว้ไม่ ทั้งนี้เพราะเสียงพายุที่พัดกรรโชกอย่างแรง

แทบว่าจะยกหลังคาและถอนเสาเรือนไปด้วยได้นั้น ทำให้ไม่มีใครนอนลง โดยเฉพาะผู้ที่กลัวพายุถึงกับ นั่งกอดเข้าสังเกตุเหตุการณ์ต่อไปด้วยจิตใจอันไม่เป็น สุขนัก ฝนตกหนักขึ้น ๆ เสี่ยงฝนที่กระแทกหลังคา ลงมาก็ดังราวกับคนเอากรวดก้อนใหญ่ ๆ เทสาดลงมา อย่างมิได้ปราณี

(จากเรื่อง หมาๆ แมวๆ โดยบรรจบ พันธุเมธา)

(ค) การอธิบาย การอธิบายเป็นการแสดงให้เห็นถึงเหตุผลความเป็นมา หน้าที่ความสัมพันธ์หรือ ประโยชน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องที่อธิบายนั้นอาจเป็น กฎเกณฑ์ หลักการ ปรัชญาการณ ความประพฤติ และการกระทำ เป็นต้น จุดมุ่งหมายของการอธิบาย ก็เพื่อให้ผู้ฟัง หรือผู้อ่านบังเกิดความเข้าใจเป็นสำคัญ

ตัวอย่าง การอธิบายให้เห็นประโยชน์ของการยิ้ม (ร้อยแก้ว)

พิจารณาดูอย่างผิวเผิน เรื่องยิ้มก็เป็นเรื่องเล็ก แต่แท้ที่จริงเรื่องยิ้มเป็นเรื่องไม่เล็ก คนจิตใจไม่ดี ไม่ งดงามหรือมีอาการขุ่นมัวแม้แต่เล็กน้อยก็ยิ้มไม่ออก คนที่ยิ้มระรื่นอยู่เสมอ จึงแสดงถึงจิตใจงดงาม และ อาการดีอยู่เสมอ ยิ้มอยู่เสมอ กล้ามเนื้อบนใบหน้า ก็ไม่ตึงเครียด ผิวหน้าก็ไม่ย่นเป็นริ้วรอย

(จากเรื่องยิ้มเรณู โดย ม.ล. ต้อย ขุนสาย ๑๗ พ.ย. ๒๐)

ตัวอย่าง การอธิบายให้เห็นประโยชน์ของการยิ้ม (ร้อยกรอง)

ยิ้มเอ๋ย ยิ้มแอ้ม	ช่างชื่นแจ่มหวานฉ่ำยิ่งน้ำหวาน
ยิ้มปรากฏคราใดใจเบิกบาน	สุขแผ่ซ่านซึมซาบเฝืออบทรวง
ยิ้มปลดปล่อยเรื่องวุ่นที่ขุ่นหมอง	ยิ้มปรองดองหายกิดตะขิดตะขวง
ยิ้มเป็นทูตสื่อสารการทั้งปวง	ยิ้มขอมทวงยิ้มได้แปลกใหม่เอ
ยิ้มเอ๋ย ยิ้มรับ	ยิ้มขอมขับรอยโกรธให้ไกลหนี
ยิ้มหนหนึ่งพึงเพิ่มเสริมทวี	เป็นสองสี่แปดพบสมทบกัน
ไม่เชื่อเชิญถองยิ้มพร้อมพรายเกิด	ยิ้มจะเกิดทวีหนอคิดก็ขั่น
เมื่อหยุดยิ้มยิ้มไชรี้ก็ไปพลัน	อันยิ้มนั้นมาแต่ไหนใครรู้เอย
ยิ้มเอ๋ย ยิ้มงาม	พักตร์อร่ามปรากฏรอยสดใส
ยิ้มเหมือนแสงแดดอุ่นละนวลละไม	ต้องดวงใจหนาวสั่นบรรเทาคลาย
ยิ้มเป็นรอยจารึกลึกในจิต	รอยยิ้มติดอยู่ได้ไม่สูญหาย
ยิ้มแปรงานยากเย็นเป็นง่ายดาย	ยิ้มเป็นสายสือรักประจักษ์เอย
ยิ้มเอ๋ย ยิ้มนี้	เชื่อมั่นใคร่ทั่วพิภพจบทุกหน
สัญญายิ้มคราใดใครได้ขบ	ทุกทุกคนรู้จักไม่พักแปล
ไปเที่ยวทั่วหัวระแหงโนนแหล่งหล้า	ถ้าหากพายิ้มไปไม่ห่างเห
ยิ้มจะนำทางให้ไม่เขินแฉ	ยิ้มดีแท้เชิญยิ้มยิ้มใจเอย

(จากเรื่องยิ้ม โดย ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

ตัวอย่าง การอธิบายให้เข้าใจหลักการของศีล ธรรมเนียมที่ใช้ทั่วไป พระมิได้เที่ยวให้ศีลใคร ๆ โดยลำพัง เมื่อมีผู้ขอศีลพระจึงให้ศีล แสดงว่าผู้ขอ พร้อมทั้งจะรักษาศีล และจะรักษาไว้ก็ข้อ ชั่วคราว หรือเท่าไรก็สุดแต่เจตนาของผู้รับ ทางศาสนาได้มีทาง ปฏิบัติผ่อนปรนสะดวกมากถึงเพียงนี้ ก็น่าจะเพียงพอ ที่เดียว ไม่ทำให้ต้องเดือดร้อนเสียหาย เพราะต้องมา ถือศีล เป็นเรื่องศรัทธาของแต่ละคน

(จากเรื่องศีล โดยสมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน)

พ.ศ. ๒๕๑๓)

๔. การใช้ภาษาให้มีประสิทธิภาพเชิงสร้าง-สรรค

ภาษาที่ใช้สำหรับการพูดและการเขียนเชิง สร้างสรรค์ต่างจากภาษาที่ใช้สำหรับกิจธุระทั่วไป ในประการสำคัญ ๒ ประการต่อไปนี้ คือ

(ก) ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกกระทบ อารมณ์เป็นพิเศษ

(ข) แสดงให้เห็นถึงลีลาเฉพาะตัวของผู้พูด หรือผู้เขียน

เงื่อนไขทั้ง ๒ ประการนี้ ทำให้ผู้ที่ประสงค์ จะพูดหรือเขียนเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีความ ประณีตในการใช้ภาษา โดยไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น จนขาดลีลาเฉพาะของตัวเอง

ข้อแนะนำทั่วไปเพื่อให้การใช้ภาษามีประสิทธิ-ภาพเชิงสร้างสรรค์มีดังนี้

(๑) ควรใช้คำที่แสดงความรู้สึกของเราอย่าง แท้จริง แม้คำ ๆ นั้นจะเป็นคำง่าย ๆ พื้น ๆ ก็ตาม การใช้ คำยากโดยผู้ใชเองก็ยังไม่ใคร่เข้าใจนักย่อมไม่อาจ สื่อสารความรู้สึกนึกคิดไปยังผู้อ่านหรือผู้ฟังได้อย่างมี ประสิทธิภาพพอ ตัวอย่าง ถ้าเราเข้าใจคำที่อยู่ในช่อง ข้ามมือต่อไปนี้เป็นอย่างดี เราก็ควรใช้คำเหล่านั้นแทนที่ จะใช้คำที่ยาก ๆ ที่อยู่ในช่องขวามือโดยไม่จำเป็น

คำที่ควรใช้	คำที่ยังไม่ควรใช้ (ถ้ายังไม่เข้าใจความหมายแท้จริง)
ถ้อยคำไพเราะ	สุนทรภeda
ชื่อ	นาม
บ้าน	เคหสถาน
ผิดปกติ	อปกติ
ความจริงแท้	สังขรรณ
โดยละเอียด	วิถการณัย
ย่อหน้า	อนุเฉท

(๒) ควรใช้คำที่มีความหมายแน่นอน ไม่กำกวม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจผิด หรือเข้าใจไขว้เขว อันจะทำให้การสื่อสารไม่บรรลุผล

จงสังเกตตัวอย่าง คำ หรือกลุ่มคำที่อยู่ในช่องซ้ายมือ ซึ่งสื่อความหมายได้แน่ชัดกว่าคำในช่องขวามือ จึงเป็นคำที่ควรใช้

คำที่ควรใช้	คำที่ไม่ควรใช้ เพราะความหมายไม่แน่ชัด
กว้างขวาง รัศมีไปรุ่ง ติดเครื่องปรับอากาศ ใช้การได้ดี ฯลฯ (สำหรับห้องนอน)	สบาย (สำหรับห้องนอน)
รถมารูน ๑๖๐ รุ่น ๑๕๗๖	รถเก๋ง
ดอบ ถาม เล่า ชี้แจง อธิบาย (เลือกใช้คำใดคำหนึ่งให้ตรงตามความประสงค์)	กล่าว
น่ารัก มีเสน่ห์ วางตัวเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส โอภาปราศรัย (ใช้แสดงบุคลิกลักษณะของคน)	ดี
คาบ มืด ปีนผก ปีนลูกของไม้คณแผก หลาว (ใช้คำใดคำหนึ่งให้ตรงตามความประสงค์)	อาวุธ
ก. กับ ข. หย่ากันแล้ว	ก. กับ ข. แยกทางกันแล้ว
ท้องฟ้า เต็มไปด้วยดาวระยิบระยับ	ท้องฟ้าประกอบไปด้วยดาวระยิบระยับ

(๓) ควรใช้คำที่ช่วยทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเห็นภาพรวมกับว่าได้สัมผัสด้วยตนเอง คำที่ช่วยให้เห็นภาพมักเป็นคำชนิดที่ตามตำราหลักภาษาเรียกว่า คำวิเศษณ์ เช่น

ดำทะมึน ขาวโพล่ง ตะคุ่ม ประดักประเดิด เย็นเฉียบ ชำ ฉิว เอื่อย ดังลั่น เปรี๊ยะ โครม ฉุน คลั่ง ตลบ อบอวล ฯลฯ

(๔) ควรใช้การเปรียบเทียบให้พอเหมาะกับความหมายที่ต้องการจะกล่าวถึง เพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเห็นจริงเห็นจัง ตัวอย่าง

๔.๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นตลาดวิชาก็จริง แต่ไม่ใช่ตลาดท่าเตียน เป็นตลาดซุปรเปอร์-มาร์เก็ตเห็นจะต้องกว่า

๔.๒ โอกาสที่ฉันจะเข้ามหาวิทยาลัยได้ เห็นที่จะเท่า ๆ กับโอกาสที่ฉันส่วนสกายแล็ปจะตกลงมาในประเทศไทยละครม่ง

๔.๓ ในที่สุดเราก็มายืนถ่ายรูปรกันบนสันเขื่อนยักษ์ ซึ่งเป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ขณะนั้นดวงอาทิตย์กำลังจะลับไปจากขอบฟ้า

กิจกรรม

- นักเรียนลอกตัวอย่างของภาษาเชิงสร้างสรรค์ที่พบเห็นในที่ต่าง ๆ มาคนละ ๑ ตอน ความยาวประมาณ ๕ บรรทัด นำมาอ่านให้ฟังหน้าชั้น ก่อนอ่านให้กล่าวนำอย่างสั้น ๆ ว่ามีเรื่องราวเป็นมาอย่างไรก่อนหน้าข้อความนั้น
- ภาษาเชิงสร้างสรรค์ต่างจากภาษาธรรมดาโดยทั่วไปอย่างไรบ้าง ให้บอกมาตามที่นักเรียนเข้าใจ
- ทบทวนข้อแนะนำในการพัฒนาความสามารถในการพูดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ เท่าที่ใหไว้ในบทนี้ ข้อใดเป็นข้อที่นักเรียนรู้สึก ว่าตนเองปฏิบัติตามได้ยากที่สุด เพราะเหตุใด เขียนแสดงความรู้สึกส่วนตัวมาอย่างสั้น ๆ พอเข้าใจ
- ข้อความแต่ละคู่ต่อไปนี้ แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ในแง่การใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์

๑) น้ำมันขาดแคลน	ทุกคนพึงช่วยกัน
วางแผนประหยัด	ประหยัดเพื่อไม่ให้
เพื่อรัฐของเรา	ประเทศชาติขาดแคลนน้ำมัน
๒) นัยน์ตาของเธอสวยมาก	นัยน์ตาเธอสุกใสยิ่งกว่าดวงดาว
	ที่จรัสแสงอยู่บนฟากฟ้า

- ๓) หนังสือคือมิตรแท้
ของทุกคน
- ๔) ทุกคนรู้สีกกลัวเสียงร้อง
ที่ได้ยินนั้น
- หนังสือคือเพื่อนที่ดี
ของท่าน
เสียงร้องอันโหยหวน
ที่ได้ยินนั้นเช่นเข็ญเข้าไปใน
ทรวงอกของทุกคน
๕. ในหัวข้อเรื่องการใช้ภาษาให้มีประสิทธิภาพเชิง
สร้างสรรค์ในบทนี้ได้ให้ข้อแนะนำไว้ ๔ ข้อด้วยกัน
แต่ละข้อได้ยกตัวอย่างให้ดูไว้แล้ว ให้นักเรียนหา
ตัวอย่างเพิ่มเติมอีกข้อละ ๓ ตัวอย่าง

บทที่ ๓

โวหารในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์

ในบทที่ ๒ ได้กล่าวถึงลักษณะของการเขียนที่เป็น การบรรยาย การพรรณนา และการอธิบายไว้พอเป็นพื้นฐานความเข้าใจบ้างแล้ว ในบทนี้จะนำโวหารชนิดต่าง ๆ ในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์มาให้ นักเรียนพิจารณาความแตกต่าง เพื่อจะได้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เมื่อใด เรื่องใดใช้โวหารชนิดใด ในบางโอกาส นักเรียนอาจพบว่างานเขียนบางเรื่องเป็นการบรรยายล้วน บางเรื่องเป็นการพรรณนาล้วน แต่บางเรื่องมีทั้งการบรรยายอธิบายและพรรณนาผสมผสานกันอยู่ในเรื่องเดียวกัน

๑. การบรรยาย และพรรณนาเชิงสร้างสรรค์

เรื่องที่ ๑ จากเรื่องอุบัติเหตุ ของ ดอกไม้สด

การพรรณนา สภาพคืนเดือนหงาย ดูไปบนฝั่งที่กล่าวนี้ ดูเหมือนแสงจันทร์จะแจ่มจ้าขึ้นกว่าเก่า ดันไม้ใหญ่หน่อยเป็นรูปร่างชัดเจน เห็นกระชางกระทิงได้ขึ้นเสียงการร้องขึ้นสองครั้ง ชะรอยจะหลงว่าแสงจันทร์เป็นแสงทอง

การบรรยายให้เห็นภาพ จระเข้จากที่เห็นอย่าง ไม่ชัดเจนนักจนถึงตอนที่แน่ใจว่าเป็นจระเข้

การบรรยายให้เห็นภาพ จระเข้จากที่เห็นอย่าง ไม่ชัดเจนนักจนถึงตอนที่แน่ใจว่าเป็นจระเข้

การบรรยายให้เห็นภาพ จระเข้จากที่เห็นอย่าง ไม่ชัดเจนนักจนถึงตอนที่แน่ใจว่าเป็นจระเข้

การบรรยายเหตุการณ์ตามลำดับ

สุนทรีบรรจงหยิบไฟฉายที่ได้หมอนด้วยความพยายามอย่างยิ่ง ในอันที่จะไม่ให้เกิดเสียงกุกกักแม้สักนิด หล่อกันได้ คนที่แพเขาบอกไว้เมื่อตอนเย็นว่า จระเข้เคยขึ้นมานอนเล่นที่หาด และทราบเท่าที่ไม่มี

เสียงสิ่งใดรบกวนก็จะนอนให้ดูอยู่นาน สุนทรีก็มีความประสงค์จะดูจระเข้ให้แน่นอนเท่าที่สัตว์นั้นจะยอมให้หล่อนดู

เสียงปลายท่อนไฟฉายไปทางเงาค่ำแล้ว สุนทรีก็ผลักโถแสงไฟพุ่งตรงไปยังศีรษะจระเข้พอดี

การพรรณนาลักษณะของจระเข้

อู๊ย ตาวาว อะไรเช่นนั้นนะ ดูไม่ผิดกับตาสุนัขหรือวิหารเมื่อไฟฉายไปต้องแต่ตาของจระเข้เงามกว่าเพราะเป็นสีแดงใสแจ๋วแวววาว มิได้ผิดกับแสงทับทิม

การบรรยายให้ทราบลักษณะการเกยหาดของจระเข้ว่าหันหัวไปทางใด แสดงว่า “ใหญ่” หรือ “ไม่ใหญ่”

ท่อนหางของเจ้าสัตว์น้ำชี้ตรงไปทางฝั่ง หัวหันลงทางริมหาด สุนทรีนึกถึงคำที่ชาวบ้านแถบนี้ว่าไว้เมื่อจระเข้เกยขึ้นหาด หันศีรษะไปทางบกย่อมหมายความว่าตัว “เขา” เป็นนักเลงโตในย่าน กล่าวคือไม่มีจระเข้ใดใหญ่กว่า “เขา” แล้ว หากเขาหันหัวลงทางน้ำ ย่อมแสดงว่าเขาเป็นแค่ผู้น้อยในย่านใกล้ยังมีนักเลงดีไปกว่า....

ข้อสังเกต

๑) การบรรยาย เป็นการบอกเรื่องราว มีลำดับต่อเนื่องกัน เช่นมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้วมีเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งเกิดตามมา หรือมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งเป็นเหตุ นำไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นผลอีกหลาย ๆ อย่าง

๒) การพรรณนา เป็นการบอกสภาพของสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือ บุคคลนั้นบุคคลนี้ โดยไม่คำนึงถึงการเรียงลำดับเหตุการณ์เหมือนการบรรยาย อาจแสดงถึงความรู้สึกประทับใจอย่างลึกซึ้งก็ได้

ต่อไปนี้จะเสนอตัวอย่างการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่มีทั้งการบรรยาย และพรรณนาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ บุคคล สัตว์ ธรรมชาติ และสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นตลอดจนความรู้สึก ฯลฯ ให้นักเรียนพิจารณาตามลำดับ

๑.๑ ลักษณะนิสัยของบุคคล

การเขียนบรรยายและพรรณนาลักษณะนิสัยของบุคคลให้น่าอ่านก็จัดเป็นการเขียนเพื่อนันทนาการได้เหมือนกัน ผู้ที่มีศิลปะในการเขียน จะทำให้ภาพตัวบุคคลที่เขาเขียนดูเด่นชัดขึ้นมาจนเราอาจนึกเห็นภาพได้ หรือก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจได้

ในที่นี้จะได้เสนอตัวอย่างการเขียนที่จัดเข้าประเภทดังกล่าวให้นักเรียนพิจารณาว่าเขาเขียนกันอย่างไร

เรื่องที่ ๒ ความดีที่น่าสรรเสริญ

ของ “สันติวัน”

(พระนามแฝงในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์)

เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การคมนาคมไม่สะดวกเหมือนปัจจุบัน รถเรือทุกสายแออัดไปด้วยคนและสิ่งของ บางวันจะหาที่ยืนก็ยิ่งยาก อันจะหวังว่าจะได้นั่งนั้นยากนัก ซิงกันขึ้นกันลง ต้องตะกายขึ้นลงทางหน้าต่างรถก็มี แสนลำบากและแสนเบียดต้องใช้วิธีให้คนขึ้นกันที่ไว้ก่อน บางคราวถูกนักเลงดีกันทำไว้ก็มี คือไปนั่งกันที่ไว้ ใครต้องการก็ขายให้เป็นการหากินที่สะดวกดีเหมือนกัน

ครั้งหนึ่งจำเป็นต้องเดินทางไปตะพานหิน โดยรถไฟสายพิษณุโลก รถไฟบรรทุกคนเกินอัตรา นั่งเต็มม้านั่ง ยืนเต็มรถทุกชั้น คนขึ้นลงระหว่างทางพอกัน เมื่อถึงลพบุรีมีคนลงมาก แม้ดั่งนั้นคนก็ยังแน่นรถทุกชั้น เราได้นั่งอยู่ชั้น ๒ เพราะชั้น ๑ ไม่ว่าง แต่ไม่เป็นไรเรามีใบเบิกทาง จะนั่งชั้นไหนก็ได้ ไม่ขัดข้อง

ที่สถานีลพบุรีนั้น มีหญิงกลางคนขึ้นมาหาที่นั่งบนรถชั้น ๒ การขึ้นมานั้นด้วยไม่ทราบว่าเป็นชั้นใดมีเด็กหญิงอายุประมาณ ๑๐ ขวบ เดินตามหลังมา เด็กหญิงคนนั้นอุ้มน้องเล็กอายุราว ๖ - ๗ เดือน ยังเล็กมาก คนแม่หาบของมาบนบ่ามองซ้าย มองขวาหาที่นั่ง เด็กหญิงคอยกระดิกตามคนแม่ มือทั้ง ๒ ประคองน้องเล็กไว้ที่บ่า เอลำตัวน้องทาบกับอก

คนแน่นมากจะเดินไปชั้น ๓ ไม่ตลอดแน่ สงสาร

ครอบครัวนั้น จึงให้เด็กของเรายืนขึ้น ซ้ำให้แม่ลูกอ่อนนั่งแทน บอกว่านั่งเสียเร็ว ๆ ซ้ำไปคนอื่นจะแย่งที่นั่งหญิงนั้นนั่งตามคำแนะนำ เด็กหญิงส่งน้องให้คนแม่ตัวเองยกกระบุงที่แม่หาบมาวางให้ชิดม้านั่ง เพื่อไม่ให้กีดขวางคนเดิน ตัวเด็กหญิงนั้นนั่งทับบนกระบุงมือถือคานประคองตั้งไว้ เพื่อไม่ให้กีดขวางคนเดินผ่านไปมา คิดในใจว่า เด็กที่มีเขาวนนั้นไม่ต้องเดือนไม่ต้องบอกว่าควรจะทำอย่างไร เด็กหญิงนี้ คนแม่ไม่ได้บอกว่าจัดวางกระบุงตะกร้าให้เรียบร้อย อย่าให้กีดขวางคนทำความสะดวกด้วยความรู้สึกของตนเอง

ในกระบุงนั้น สังเกตเห็นเป็นเครื่องครัวและเครื่องนุ่งห่มเล็กน้อยล้วนแต่เก่า ๆ ทั้งนั้น แม้ผ้าถุง เสื้อที่แม่ลูกสวมใส่ ก็อยู่ในสภาพที่เก่าและสกปรกอันเป็นธรรมดาของคนชาวชนบท เห็นแล้วก็สงสารครอบครัวนี้คิดในใจว่า ถ้าคนตรวจตัวมาพบจะต้องไล่ให้ไปอยู่ชั้น ๓ ก็คนแน่นเหมือนเบียดยัดทะนาน แม่ลูกอ่อนจะไปได้อย่างไร

เด็กหญิงนั้นนั่งอยู่บนปากกระบุงด้วยอาการสงบคงจะอดอัด เพราะรอบตัวเด็กมีคนโดยสารยืนล้อมอยู่รอบ ๆ เด็กหญิงหลับ ๆ ตื่น ๆ พอตื่นก็ทอดสายตามองดูแม่ มองดูน้องแล้วหลับตาสัปหงกต่อไป รู้สึกว่าเด็กนอนด้วยความห่วงโย ตื่นด้วยความห่วงโย แม้รวิ้งตามปกติ เวลาที่ป่วยมาก ความร้อนก็เพิ่มขึ้น ร้อนแดดด้วย ร้อนโอบของคนที่จำนวนมากด้วย เด็กน้อยนั้นร้องจ้า คนแม่เอาหัวนมของตนหย่อนลงไปปากเด็กน้อยนั้น เด็กดูดนมอยู่ ๒ - ๓ จุกคายหัวนมจากปาก ร้องจ้ำขึ้นอีก คนแม่มองเห็นลูกน้อยด้วยความสงสาร เพราะหมดหวัง บ่นพึมพำออกมาว่าน้ำนมแห้งสองมือก็เขย่าเด็กเป็นการปลอบให้นิ่ง เรียกลูกคนได้ว่าอีหนู ๆ เอากระป๋องไปหาน้ำมาให้้องหน่อย

พอสุดเสียงเด็กหญิงนั้นลืมหูลืมตาขึ้น นึกในใจว่าช่างว่องไวดีจริง คนแม่บอกซ้ำว่า เอากระป๋องไปหาน้ำในห้องน้ำให้้องหน่อย คำเดียวเท่านั้นเด็กหญิงก็ลุกขึ้น เอามือล้วงลงไปใ้กระบุงหยิบกระป๋องน้ำออกมาเดินแหวกกลุ่มชนไปหาน้ำ อ้ายคนใจดำจะ

หลักทางให้เด็กบ้างก็ไม่มี เด็กต้องเบียดต้องแทรกจนตัวลีบ ด้วยมุ่งไปหาน้ำให้น้อง

เด็กน้อยร้องไม่หยุด ตัวแดงก่ำด้วยสายเลือดที่ก็ยังไม่นอน้ำมา เสียเวลาสักครึ่งชั่วโมง เด็กกลับมาบอกว่า แม่ ๆ น้ำไม่มี แล้วทำท่าจะร้องให้เอาด้วยเป็นอันว่า ๓ คนแม่ลูกหมดหวัง เงยหน้ามองทั้งซ้ายขวา ประหนึ่งว่าจะขอความช่วยเหลือ มองไปรอบ ๆ แล้วคงคิดว่าไม่มีที่พึ่ง จึงก้มหน้าปอบลูกต่อไป คิดว่าดวงใจของคนหมดที่พึ่งเช่นนั้นคงโศกมาก

ความจริงบนรถนั้นมีน้ำพอแก่จำนวนคนตามอัตรา เพราะคนโดยสารเกินอัตรามากกว่าเท่าตัว น้ำก็ไม่มีพอแก่ความต้องการของจำนวนคน คนขายน้ำตามสถานีรถไฟมีเหมือนกันแต่มาไม่ถึง เพราะแม่ลูกนั้นมานั่งอยู่ชั้น ๒ คนชั้น ๓ แย่งซื้อหมด และคนขายก็ไม่สมัครใจมา โดยธรรมดาชั้น ๑ - ๒ อยู่ตอนท้ายขบวน คนขายคิดว่าคนน้อยจึงไม่ใส่ใจ เป็นอันว่าแม่ลูกนั้นไม่ได้น้ำดื่ม เด็กน้อยยิ่งร้องดังขึ้นอีก

จึงสั่งให้เด็กรินน้ำชาในกระติกส่งให้ครึ่งแก้ว เขาดีใจมาก ใจแล้วใจอีก คนแม่เอามือวางน้ำหยดลงในปากลูกน้อย ๒ - ๓ หยด เสียงเจิบลงทันที เด็กน้อยทำปากขมขมบิบแสดงว่าจะต้องการน้ำอีก เห็นแล้วต้องเบือนหน้าหนีด้วยเศร้าใจ หยอดพอแก่ความต้องการ คนแม่ยกแก้วน้ำขึ้นดื่ม ๒ - ๓ อีกน้อย ๆ ส่งถ้วยแก้วให้ลูกคนโต เด็กหญิงดื่มพรวดเดียวหมดแก้วด้วยความกระหาย ส่งแก้วกลับคืน ยกมือไหว้ เสียงเด็กน้อยสงบ แม่ลูกหน้าตาเบิกบานขึ้น สักครู่เด็กหญิงนั้นยืนขึ้นรับน้องจากแม่อุ้มไว้ เป็นการผลัดให้คนแม่สบายบ้าง คิดในใจว่าเด็กหญิงคนนี้ช่างดีจริงทำงานโดยที่แม่ไม่ต้องออกปาก

เสียงเจ้าพนักงานแจ้งมาว่า ตรวจตัว เตรียมตัวไว้ ได้บอกให้แม่ลูกอ่อนลุกขึ้นยืนเสีย ให้เด็กของเรามา นั่งม้าแทน สักครู่เจ้าหน้าที่มาถึงจะถูกปรับตามระเบียบ ได้พูดแทนว่าชั้น ๓ ไม่มีที่ยืนที่นั่ง แม่ลูกอ่อนจะไปได้อย่างไร คนแน่นเหมือนยัดทะนาน เขามายืนด้วยความจำเป็นไม่ได้เอาเปรียบรัฐบาล ไม่ได้ตั้งใจจะทำลายระเบียบ เด็กของฉันท้องการซื้อน้ำ เวลาารถหยุด

ต้องวิ่งไปขึ้นรถเสบียง แล้วไปติดอยู่รถเสบียง พอรถถึง สถานีหยุดให้คนโดยสารลง ต้องวิ่งมาขึ้นรถชั้น ๒ กว่าจะได้เข้ามาเสียเวลาดังรวม ๒ ชั่วโมง แม่ลูกอ่อนจะไปได้อย่างไร คุณ เมื่อจำเป็นอย่างนี้รถไฟก็ควรเห็นความจำเป็นบ้าง เจ้าพนักงานว่าเสียระเบียบ

ได้พูดว่าฉันทก็เห็นใจคุณ เจ้าหน้าที่ต้องทำงานตามระเบียบ ฉันทราบดีแล้ว แต่ว่าลักษณะนี้ควรอนุเคราะห์จะอย่างไรไม่ทราบ เจ้าหน้าที่ขอตรวจตัวเรา ได้ส่งใบเบิกทางให้ดู เขาจดตามระเบียบแล้วผ่านไป นึกในใจว่าคนโดยสารผิดระเบียบนั้นถูกต้องรถไฟก็ผิดระเบียบเหมือนกัน โดยรับคนโดยสารเกินอัตรา น้ำจึงไม่พอใช้ อาหารจึงไม่พอขาย เข้าใจว่าอัตรารถก็นั่งพอกับจำนวนม้าที่นั่ง นืออะไรแม้รถบรรทุกสัตว์คนก็นั่งตากแดดจนเต็มทุกคันรถ แต่ไม่ได้พูดเรื่องนี้กับเจ้าพนักงาน เกรงจะเป็นเรื่องขัดใจกันโดยใช้เหตุ

แม่ลูกอ่อนพูดว่า ถ้าหลวงพ่อก็ไม่ช่วยพูดก็ต้องถูกปรับ เงินก็ไม่มีให้ปรับ มีติดตัวอยู่ ๓ - ๔ บาท ไม่พอค่าปรับด้วย ถ้าเขาไล่ลงไม่รู้ว่าจะถึงบ้านเมื่อไรลำบากตาย ได้ฟังก็น่าสงสาร ถามได้ความว่า จะไปรับจ้างเขาทำไร่ ถ้าถูกปรับ เย็นวันนี้ไม่ได้กินข้าวตัวเองนั้นพอทนได้ สงสารแต่ลูกจะอด

ได้ฟังแล้วแสนจะเศร้าใจ ความจนของมนุษย์หัวอกของแม่ แมตจนจะอดอยากอย่างไรก็ทนได้ขอให้ลูกได้กินอิ่ม แม่ก็พอใจ แม่ก็อึดใจหมดความหิว หมดความกระหาย เมื่อนึกถึงอกของแม่ก็อยากจะยกแม่ทูนหัวไว้ แม่มีคุณวิเศษถึงเพียงนี้ อ้ายลูกเลวทรามยังผลาญแม่ ทำลายแม่ได้ลงคอ

เด็กหญิงนั้นชำเลืองดูแก้วน้ำบ่อย ๆ คิดว่าคงกระหาย อากาศในรถไฟอบอ้าวเพราะคนแน่น และแสงแดดตอนบ่ายแผดเผา จึงรินน้ำในกระติกให้เด็กส่งให้เด็กหญิงคนนั้น เขาไม่ยกดื่ม ส่งแก้วน้ำให้คนแม่ คนแม่หยอดให้ลูกคนเล็กที่นอนอยู่บนตัก ตนเองดื่มเล็กน้อย ส่งแก้วให้ลูกคนโต เด็กหญิงยกแก้วดื่มดวดหมดแก้ว เอาแก้วมาคืนยกมือไหว้ ยิ้มให้เล็กน้อย

ดวงใจของเราเห็นลักษณะนั้นอ่อนเปี่ยมเหมือน
ซี่ผึ้งถูกความร้อน เสร้าใจพันประมาณ ดูเถิดสันดาน
เด็กที่ดีนั้นดีถึงเพียงนี้ ต้องกับคำโบราณ หนามแหลม
ไม่มีคนเสียม คือแหลมเองตามธรรมชาติ เด็กหญิงผู้
กระหายน้ำแทนที่ตนจะดื่มคนเดียวให้สมความกระหาย
แม่เด็กก็ไม่ดื่ม กลับหยอดน้ำเข้าลำคอลูกน้อยก่อน เมื่อ
ลูกน้อยดื่มแล้ว ตนเองดื่มเพียงเล็กน้อย เหลือให้ลูก
คนโตเป็นส่วนมาก น้ำครึ่งแก้วดื่มคนเดียวก็ไม่พอแก่
ความกระหายแล้ว แต่ขณะนั้นได้ดื่มทั่วถึงกันถึง ๓ คน
ได้พิจารณาเห็นอริยาศัยเด็กที่รักแม่ ได้เห็นอริยาศัย
ของแม่ที่รักลูก ได้เห็นความยากจนของคนร่วมโลก
เมตตากรุณาจิตจะดันความโศกออกมาอวดคนเสีย
ให้ได้ คิดว่าอกเขาอกเราอกมนุษย์ ชีวิตอนาถาใครเล่า
จะช่วยอุปการะ นอกจากเมตตาจิต

นั่งมาในรถ ตรองถึงชีวิตมนุษย์ในสังสารวัฏ
ครอบครัวที่ได้พบในรถไฟ ถ้าเป็นแม่เราหรือเป็น
ญาติของเรา หรือตัวเราเป็นเช่นนั้นจะเศร้าใจสักเพียง
ไหน ครู่ต่อมาเด็กนั้นคันของในกระบุง เห็นยกหม้อข้าว
มาดูแล้วเก็บไว้ที่เดิม แสดงสีหน้าว่าผิดหวัง ข้าวใน
หม้อคงไม่มี หรือมีคงมีแต่ข้าวเปล่า เด็กนั้นคงอายุจะ
กินข้าวเปล่าอวดคน ครอบครัวนี้นั่งรถมาตั้ง ๓ - ๔
ชั่วโมงแล้วยังไม่ได้อะไรใส่ท้องเลย นอกจากน้ำไม่ถึง
ครึ่งแก้ว

นึกขึ้นได้ว่า มีส้มเขียวหวานอยู่ในกระเป๋าทີ
ไวยารัจกรนำมา จึงให้ไวยารัจกรให้แก่เด็กหญิงนั้น
๒ ผล เด็กหญิงได้รับแล้วยื่นให้แม่ ๑ ผล บอกว่าพระ
ให้ คนแม่ยืมยกมือไหว้แล้วส่งให้ลูกเก็บไว้ บอกว่า
แม่ไม่กินเอาไว้ให้หนูกิน เด็กหญิงรับเพียงซีกเดียว
อีก ๑ ซีกนั้นเก็บใส่กระบุงไว้ เด็กหญิงนี้ไม่ตะกลาม
รู้จักกินรู้จักเก็บ เด็กเท่านั้นยังกระหมัดกระหมัดถึงเพียง
นี้ เห็นแล้วก็ชื่นใจ คิดว่าต่อไปอนาคตของเด็กคงไม่
ตกต่ำ เพราะรู้จักกิน รู้จักใช้ ใจกตัญญู ได้ของรู้จัก
นึกถึงแม่ รู้จักรักแม่ของตน

รถตู้ที่นั่งโดยสารมานั้น คนเบาบางลงบ้าง
เด็กหญิงนั้นเมื่อไม่มีอะไรทำ ก็นั่งหลับอยู่บนปาก
กระบุงศีรษะพิงพนักม้าย่างน่าสงสาร คงหลับด้วย

ดวงใจกระวนกระวายหรือด้วยความเป็นห่วง รถไฟ
แล่นต่อไปอย่างอืดอาด หยุดตามสถานีก็ช้า เพราะ
คนขึ้นลง เพราะชนสินค้า สมัยนั้นรถน้อยขบวนด้วย

เมื่อจวนถึงสถานีที่ครอบครัวนั้นมุ่งหมาย คน
แม่เรียกลูกคนโต ๒ - ๓ คำ พอเด็กหญิงลืมตาตั้งตัว
ตรงคนแม่บอกว่าถึงแล้ว ๆ อย่างนอน คำเดียวเท่านั้น
เด็กหญิงนั้นลุกยืนอย่างกระฉับกระเฉง ไม่มีซบเซา
ยกกระบุงมาไว้ข้าง ๆ แม่ ตนเองยืนถือไม้คานไว้ในมือ
พอรถหยุดสนิทเขาเอาไม้คานโยนลงทางหน้าต่างรถ
รับน้องจากคนแม่อุ้มไว้ในแนบกับอก คนแม่มือหิ้วกระบุง
ข้างละมือเดินไปจะลงรถ เด็กหญิงอุ้มน้องเดินตามหลัง
ด้วยอาการว่องไวติดแม่แจไป

การกระทำของเด็กหญิงนั้น คนแม่ไม่ได้บอก
ให้ทำ เขารู้กิจที่เขาจะต้องทำเองว่าจะต้องช่วยเหลือ
แม่อะไรในยามนั้น ไม่มีดวงหน้าสยั ไม่แสดง
อาการลำบาก ไม่แสดงอาการเบื่อหน่าย คิดว่าใครจะ
เป็นคนสอนนอกจากเกิดจากสันดานดีของเด็กเอง

ภาพนั้นติดตาจับใจถึงทุกวันนี้ เห็นแม่ที่รักลูก
เห็นลูกที่รักแม่ ช่วยแม่ทุกอย่างที่ตนจะทำได้ เห็นว่า
เป็น “ความดีที่น่าสรรเสริญ”

ทำไมข้าพเจ้าจึงนำเรื่องนี้มาเขียนไว้ในที่นี้
ถ้าคิดง่ายนิดเดียว คือการช่วยเหลือนั้นเป็นความ
จำเป็นของคนทุกชั้นที่มีความหวังดีต่อกัน มารดา
บิดาช่วยเหลือบุตรธิดามาด้วยความเหนื่อยยาก สู้ตราก
ตรำลำบากทนทุกข์ ทนยาก ทนอดอยากเพื่อความสุ
ความเจริญแก่ลูกอย่างเดียว เอาทุกข์ของบุตรธิดามา
เป็นความทุกข์ของตน ถ้ามารดาบิดาไม่ช่วยเหลือมา
แต่เบื้องต้น บุตรธิดาจะเจริญไปด้วยกลใด

ข้อสังเกต

๑) เมื่อได้อ่านเรื่องนี้จบ เราจะนึกเห็นภาพ
ครอบครัวที่น่าสงสารครอบครัวหนึ่ง ซึ่งมีเด็กหญิง
ลูกคนโตของแม่ลูกอ่อน เป็นจุดเด่นของเรื่อง ท่านผู้
เขียนซึ่งอยู่ในสมณเพศ ได้จับตามองเด็กคนนี้ทุก
อิริยาบถ และได้หยิบยกลักษณะนิสัยอันดีงามในตัว
เด็กมาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน

๒) ผู้ที่มีมนุษยธรรมในใจย่อมจะเว้นเสียมิได้ที่จะเกิดความเมตตากรุณาแก่ครอบครัวที่ลำบาก ครอบครัวนี้ พร้อมกันนั้นก็ย่อมนึกชื่นชมคุณลักษณะของเด็กหญิงน้ำใจงามผู้นั้นไปด้วย

๓) เรื่องนี้จัดเป็นงานเขียนที่เข้าลักษณะพรรณนาโวหาร มีรายละเอียดเกี่ยวกับ เหตุการณ์ สถานที่ และบุคคลอย่างถี่ถ้วน การที่ท่านผู้เขียนสามารถเขียนได้ละเอียดลออเช่นนี้ ก็เพราะท่านประทับใจในความดีของเด็ก ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนท้ายว่า “ภาพนั้นติดตาจับใจถึงทุกวันนี้” ฉะนั้นเคล็ดอย่างหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนสามารถเขียนได้ดีก็คือ ความรู้สึกประทับใจในตัวบุคคลนั้น ๆ อย่างจริงใจนั่นเอง

เรื่องที่ ๓ ศิลปะในการใช้ชีวิต

จากเรื่อง ครอบครัวเหนือน้ำคร่ำ ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

สมัยเมื่อข้าพเจ้าสมัครเป็นผู้แทนราษฎรออกเที่ยวหาเสียงในพระนคร ได้เข้าไปหาเสียงในบ้านคนจนแห่งหนึ่งอยู่ที่แหล่งเสื่อมโทรมหลังวัดอินทร์บางขุนพรหม ซึ่งแหล่งเสื่อมโทรมนี้ เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ผู้ชาย มีชีวิตอยู่เหนือน้ำคร่ำกรุงเทพฯ เพียงฟุตกว่า ๆ เท่านั้น นาน ๆ จะมีหมูวัดเปร็ดเข้ามาอยู่ด้วยที่ได้ถุนบ้าน

เมื่อข้าพเจ้าไปถึง ครอบครัวนี้กำลังจะเริ่มลงมือรับประทานอาหารเย็น พ่อบ้านกลับจากงาน มีพวงปลาหูตัวเล็ก ๆ ถือติดมือมา ๔ - ๕ ตัว แต่เขาถือมันมาด้วยความภูมิใจเหมือนบอยกำลังยกหมูหันมาเลี้ยงคนในเหลา ปลาหู ๔ - ๕ ตัวนั้น มันเล็กเสียจริง ๆ และดูเหมือนปลาหูทอดอาหาร ซึ่งถ้าข้าพเจ้าเป็นแมวกก็แทบจะไม่อยากขอรับประทาน ครอบครัวนี้มีลูกหลายคนยังเล็ก ๆ ทั้งนั้น นึกอยู่ในใจว่าจะพอกินได้อย่างไร ปลาหู ๔ - ๕ ตัวนี้ แต่ถึงกระนั้นแม่บ้านก็รับของขวัญจากตลาดด้วยกิริยาอาการยินดีเหมือนนางสาวไทยรับมงกุฎ แล้วเธอได้นำปลาหูไปล้างอย่างสะอาด ระหว่างนั้นลูกหญิงคนโตนำหม้อข้าวไปตั้งไฟ เมื่อข้าพเจ้าไปถึง

บ้านเขา พ่อบ้านซึ่งรู้จักว่าข้าพเจ้าเป็นใคร ได้ให้การต้อนรับอย่างมีเกียรติยิ่ง เขาเอาผ้ามาเช็ดถูกระดานก่อนเชิญข้าพเจ้านั่ง ทั้ง ๆ ที่กระดานตรงนั้นและกระดานที่อื่นในบ้านก็สะอาดหมดจดอยู่แล้ว

เมื่อข้าพเจ้านั่งลงตามคำเชิญแล้ว พ่อบ้านลุกขึ้นไปหยิบถ้วยแก้วน้ำซึ่งเก็บใส่ไว้ในตู้กระจก ไม่มีฝุ่นจับแล้วยังเอาผ้าสะอาดมาเช็ดก่อนที่จะตักน้ำจากตุ่มน้ำฝนมาให้ข้าพเจ้ารับประทาน เขานำถ้วยแก้วใส่น้ำล้าค่าจากสรวงสวรรค์นั้นมาวางต่อหน้าข้าพเจ้าเหมือนกับจะวางแก้วเหล้าชาโตมาโก ปี ค.ศ. ๑๙๒๘ ให้แขกสำคัญดื่ม ในบ้านเหนือน้ำคร่ำ ๑ ฟุตเศษนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างสะอาดไปหมด คนในบ้านก็สะอาดทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ก่อนนั่งลงรับประทานอาหารข้าวกับปลาหู แม่ยังบังคับให้ลูก ๆ ล้างมือเสียก่อน มองลงไปดูข้างล่างที่น้ำคร่ำทำให้รู้สึกมีชีวิตในบ้านน้อย ๆ นั้นเหมือนกับดอกบัวบานแล้วพ้นจากตม ระหว่างนั้นปลาหูซึ่งกำลังทอดอยู่ในกระทะก็เริ่มส่งกลิ่นท่ายความหิว ลูกที่โตแล้วเข้าห้องไปเอาเสื้อจันทบูรออกมาลาด แล้วนำส้อมกับช้อนสังกะสีมาวางไว้รอบเสื่อ ครบจำนวนสมาชิกในครอบครัว ทำท่าทางไม่ผิดกับการเตรียมตั้งโต๊ะอาหารรับเจ้าฝรั่ง

วันนั้นข้าพเจ้าไปเดินหาเสียงมาทั้งวัน ยังไม่ได้รับประทานอาหารเย็นเลย เมื่อปลาหูในกระทะกำลังส่งกลิ่น แล้วไปเห็นชีวิตในครอบครัวเหนือน้ำคร่ำอันหมดจดสะอาดสะอาดเช่นนั้นเข้า จึงทำให้เกิดหิวข้าวไม่เคยเลยตั้งแต่เกิดมาในชีวิตที่ข้าพเจ้ารู้สึกหิวข้าวอยากกินอะไรเท่ากับข้าวร้อน ๆ กับปลาหูทอด ครั้นข้าวสุกปลาหูทอดเสร็จยกมาตั้งกลางวงแล้ว พ่อบ้านก็ถามข้าพเจ้าด้วยความเกรงใจว่า คำแล้ว ท่านจะรับประทานอาหารที่นี้ดีหรือไม่ แล้วออกตัวในเวลาเดียวกันว่า อาหารที่บ้านนี้รับประทานกันง่าย ๆ อย่างนี้ในท่ามกลางความสุขของครอบครัว ความสะอาดสะอาด และกลิ่นข้าวร้อนผสมกับปลาหูทอด ความหิวเกือบจะทำให้ข้าพเจ้ารับเชิญ แต่ครั้นมองไปดูปลาหู ๔ - ๕ ตัว กับเด็ก ๆ ในบ้านมีจำนวนมากกว่าข้าแล้ว

จึงได้แต่ตอบขอบใจเจ้าบ้านว่าข้าพเจ้ารับประทานมาแล้ว ขอให้เขาลงมือกันไปเถิด ข้าพเจ้าจะนั่งคุยด้วย จึงได้เห็นปรากฏการณ์ที่โต๊ะอาหารของเขาย่างน่าแปลกประหลาด

ปลาหูเล็ก ๆ ๔ - ๕ ตัวนั้น แม่บ้านแบ่งแจกจ่ายใส่จานลูกได้ทุกคน ปลาที่แม่แบ่งให้ลูกกิน คือส่วนที่เป็นเนื้อปลา พ่อแม่รับประทานแต่หัวปลากับเศษของปลา เด็กทุกคนรับประทานอาหารอย่างโอชะ นั่งพับเพียบรับประทานด้วยกิริยาอันแช่มช้อย เมื่อแบ่งกับข้าวกันกินดังกล่าวนี้อันแล้ว ส่วนที่ยังเหลือติดชามกับข้าว แม่แหวตัวไหนอยากกินก็ไม่มีเหลือจะให้กิน ทุกคนในครอบครัวนั้นกินจนอิ่ม เพราะข้าวมีไม่จำกัด ข้าพเจ้ากินข้าวดี ๆ มาทั่วโลก ไม่เคยเห็นใครกินข้าวเอร็ดอร่อยเท่าครอบครัวเหนือน้ำคร้านี้ กินอิ่มแล้วน้องเล็กยังได้เรอออกมาด้วยความพอใจ ถูกแม่ดุเอาไว้ทำอย่างนั้นไม่เป็นสมบัติผู้ดี ข้าพเจ้าจากครอบครัวนี้มาโดยอาการท้อใจใจมึน ได้ความคิดมาด้วยว่ากรุงศรีอยุธยาหาได้อยู่เพราะคนดีไม่ แต่อยู่มาได้เพราะอาศัยข้าวกับปลาหู แต่บทเรียนก็ได้รับมาในเวลาเดียวกันว่า ที่บ้านเล็ก ๆ เหนือน้ำคร้านี้ เขาใช้ศิลปะในการดำรงชีวิตอย่างถึงขนาดประเสริฐยิ่ง

ข้อสังเกต

๑) ความรู้สึกประทับใจในความเป็นอยู่ของ “ครอบครัวเหนือน้ำคร้า” เป็นแรงบันดาลใจทำให้ท่านผู้เขียน เขียนพรรณนาลักษณะนิสัยของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างน่าสนใจ แม้จะยากจนในด้านปัจจัยสี่ แต่ครอบครัวนี้ก็ร่ำรวยในด้านคุณธรรม ภาพของครอบครัวนี้มองเห็นเด่นชัดออกมาเหมือนช่อดอกไม้ที่มีทั้งดอกบานเต็มที ดอกแรกแย้มและดอกที่ยังตูมอยู่ แม้จะมีโชดอกไม้ราคาแพง ก็มีความงามอยู่ในตัวตามธรรมชาติ เป็นการพรรณนาให้เห็นภาพบุคคลทั้งกลุ่ม

๒) จากความเป็นอยู่ของครอบครัวดังกล่าว ผู้อ่านจะมองเห็นสิ่งที่แสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมได้แก่ ความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความรักระหว่างพ่อ

แม่ลูก ความเคารพเชื่อฟังที่ลูก ๆ มีต่อพ่อแม่ ความเมตตาเสียสละที่พ่อแม่ให้แก่ลูก ๆ ความมีน้ำใจต้อนรับผู้ที่เป็นแขกมาเยี่ยมเยียน และคุณธรรมของพ่อบ้านแม่เรือน

๓) ผู้เขียนมีวิธีพรรณนาให้เห็น “ความงาม” ใน “ความซอมซ่อ” อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พ่อบ้านกลับจากงาน มีพวงปลาหูเล็ก ๆ ถือติดมือมา ๔ - ๕ ตัว แต่เขาถือมันมาด้วยความภูมิใจเหมือนบ้อยกำลังยกหมูหันมาเลี้ยง “คนในเหลา”

“แม่บ้านก็รับของขวัญจากตลาดด้วยกิริยาอาการยินดีเหมือนนางสาวไทยรับมงกุฏ”

“ลูกที่โตแล้วเข้าห้องไปเอาเสื้อจันทบูรณมาลาด แล้วนำส้อมกับช้อนสังกะสีมาวางไว้รอบเสื่อครบจำนวนสมาชิกในครอบครัว ทำท่าทางไม่ผิดกับการเตรียมตั้งโต๊ะอาหารรับเจ้าฝรั่ง”

“เด็ก ๆ ทุกคนรับประทานอาหารอย่างโอชะนั่งพับเพียบรับประทานด้วยกิริยาอันแช่มช้อย”

๔) ข้อความตอนท้ายที่กล่าวว่า “ที่บ้านเล็ก ๆ เหนือน้ำคร้านี้ เขาใช้ศิลปะในการดำรงชีวิตอย่างถึงขนาดประเสริฐยิ่ง” แสดงว่าผู้เขียนยกย่อง “ครอบครัวเหนือน้ำคร้า” นี้อย่างจริงใจ

นักเรียนได้เห็นตัวอย่างการพรรณนาลักษณะนิสัยของบุคคลมา ๒ เรื่องแล้ว คงจะพอสังเกตวิธีเขียนของผู้เขียนแต่ละท่านได้ ต่อไปนี้จะเสนอตัวอย่างการพรรณนาลักษณะนิสัยของสัตว์บ้างพอเป็นแนวทาง

๑.๒ ลักษณะของสัตว์

เรื่องที่ ๔ บางตอนจากเรื่อง เจ้าหมึกสุนัขแสนรู้ของละเมียด อนุกุลเพ็ชรเกษม

เมื่อเจ้าหมึกมาอยู่กับข้าพเจ้าครั้งแรก อายุราว ๒ เดือน ไม่สู้แข็งแรงนัก เพราะแม่ของมันเป็นสุนัขกลางถนน อาหารไม่ใคร่จะพอ พอมาอยู่กับข้าพเจ้าไม่เท่าไรก็อ้วนท้วนน่ารัก ข้าพเจ้าเริ่มพูดกับมัน เริ่มหัดให้มันทำอะไรต่าง ๆ เช่น หัดให้คาบของมาให้ หัดให้นั่งไหว หัดให้อ้าปาก หัดให้ชอบที่ปา ฯลฯ

ทุกเช้าเจ้าหมึกจะคอยดู ถ้าเห็นสาย ข้าพเจ้ายังไม่ตื่นมันจะมาตะกุกตะกัก ถ้าข้าพเจ้าไม่ส่งเสียงมันจะตะกุกแรงขึ้นจนต้องตะโกนบอกไปว่า “พอแล้ว ๆ แม่จะออกไปเดี๋ยวนี้” เจ้าหมึกจะนั่งคอยที่ประตูห้อง พอข้าพเจ้าเปิดประตูออกมา มันก็นั่งลงใช้สองขาหน้ายกมือไหว้ แล้วก็วิ่งเห่าไปรอบ ๆ แสดงความดีใจ ข้าพเจ้าจะต้องอุ้มมันขึ้นมาตบหัว แล้วชมว่า “เด็กดี” เมื่อข้าพเจ้าอุ้มมันขึ้นไปที่ไร มักจะบอกให้มันอ้าปากดูฟันทุกครั้ง ต่อมามันจำได้พอข้าพเจ้าตบหัวชมว่ามันเป็นเด็กดี อุ้มมันขึ้นชบที่ปาก มันก็อ้าปากให้ข้าพเจ้าดูทันทีโดยไม่ต้องออกคำสั่ง ทำให้ข้าพเจ้าอดที่จะเอ็นดูมันไม่ได้ เวลามันเอาหัวชบที่ไหล่แล้วมันจะเอาขาหน้าอีกข้างหนึ่งกอดคอข้าพเจ้าไว้ทำเหมือนเด็กกอดอูเซาะ (ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่ได้สอนมัน มันทำของมันเอง)

เจ้าหมึกมันรักผ้าผืนนั้นมาก ผ้าผืนนั้นก็คือผ้าผืนที่ข้าพเจ้าห่อตัวมันตั้งแต่ตัวมันยังเล็ก ๆ เมื่อได้มันมาครั้งแรกแล้วใช้รองนอนด้วย กลางวันมันไม่เคยสนใจกับผ้าผืนนั้นเลย แต่พอพลบค่ำมันจะวิ่งหาผ้าของมัน ถ้าหาไม่พบก็จะร้องหึง ๆ จนเป็นที่รำคาญพวกเราในบ้านคนใดคนหนึ่งต้องไปช่วยหยิบให้มัน พอได้ผ้า มันก็จะเอามากัดเล่นเหมือนเด็ก ๆ ที่ติดผ้าอ้อมเวลานอนชอบดูด ถ้าไม่มีผ้าอ้อมก็นอนไม่หลับ เจ้าหมึกก็เช่นเดียวกัน พอได้ของโปรดก็นอนกอดไปจนหลับ เดี่ยวนี้ผ้าผืนนั้นเล็กลงเพราะกัดแห้วไปทุกวัน เด็กในบ้านชอบเอาผ้าผืนนี้ไปซ่อนให้มันหาบ่อย

วันหนึ่งข้าพเจ้าแปลกใจมากที่เห็นเจ้าหมึกคุ้ยอะไรอยู่ที่สนามหน้าบ้าน ข้าพเจ้าจึงไปยืนแอบดูมันไม่ให้มันรู้ว่าข้าพเจ้าเห็น คุ้ยทรายเสร็จแล้วเจ้าหมึกลากผ้าผืนโปรดของมันไปฝังไว้ในหลุมที่มันคุ้ยไว้แล้วกลบ ข้าพเจ้าทำเป็นไม่รู้เรื่อง พอพลบค่ำได้เวลาเตะผ้า มันรีบไปคุ้ยเอาผ้าของมันกลับมา คล้ายกับว่ามันไม่อยากให้ใครมาแกล้งเอาไปซ่อน ข้าพเจ้าต้องสั่งเด็กที่บ้านไม่ให้แกล้งมันอีกเพราะเจ้าหมึกเอาผ้าไปฝังแล้วมันลากขึ้นบ้านทำให้บ้านสกปรกมีแต่ดินแต่ทรายทั้งนั้น

อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าเอ็นดูมันมากขึ้นก็คือ วันหนึ่งข้าพเจ้านั่งปอกมะพร้าว เห็นมันป่วนเปียนอยู่ใกล้ ๆ ข้าพเจ้าจึงส่งกามมะพร้าวให้มัน แล้วออกคำสั่งเล่น ๆ นึกว่ามันคงไม่ทำตาม “เอ้า หมึก เอาไปฉีกเป็นฝอย ๆ ให้แม่เหนื่อย แม่จะเอาไปปลูกกล้วยไม้” มันคลานห่างออกไป ใช้ขาหน้าทั้งสองข้างกอดกามมะพร้าวไว้ แล้วใช้ปากฉีกเป็นฝอย พอหมดอันหนึ่งมันก็วิ่งมาเห่า คล้าย ๆ จะบอกว่า “เสร็จแล้ว ขออีก” ข้าพเจ้าจะต้องส่งอันใหม่ให้ บางทีข้าพเจ้าทำเฉยมันจะมาเห่าจนเรารำคาญ เลยให้มันทำจนมันเบื่อไปเอง...

ข้อสังเกต

๑) การวาดภาพให้ “เจ้าหมึก” สุนัขแสนรู้เด่นขึ้นมาจากหน้าหนังสือเช่นนี้ แสดงว่าผู้เขียนต้องเป็นคนรักสัตว์และช่างสังเกตสัตว์อยู่ตลอดเวลา จึงจะเขียนได้อย่างละเอียดลออ ชวนให้ผู้อ่านนึกเอ็นดูเจ้าหมึกไปด้วย

๒) ความสนใจในสัตว์และความช่างสังเกต จะช่วยให้เราสามารถเขียนพรรณนาภาพสัตว์นั้น ๆ ได้โดยไม่ยากนัก เพราะเราเพียงแต่เขียนไปตามความเป็นจริง แต่ก็ควรระมัดระวังเหตุการณ์ที่น่าสนใจมาแล้วมิใช่เล่าไปเรื่อย ๆ จนทำให้ผู้อ่านเบื่อ

เรื่องที่ ๕ บางตอนจากเรื่อง ข้างพลายมงคลผู้อำภพของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

.....ข้างพลายมงคลมีอายุอยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช.....พลายมงคลไม่ใช่ข้างธรรมดาเป็นข้างขวัญ พระเจ้าเชียงใหม่ถวายเป็นบรรณาการแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชในงานพระราชพิธีโสกันต์.....

....สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช องค์ที่พระเจ้าเชียงใหม่ถวายพลายมงคลนี้ราษฎรเรียกกันว่า “สมเด็จพระบรมฯ” เวลานั้นท่านยังทรงพระเยาว์ ยังไม่ได้ประทับวังของท่านเอง ประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง.....กับพระชนกและชนนี ครั้นจะทรงเลี้ยงลูกช้างไว้ก็ไม่สะดวก จึงประทานมาให้แก่พระอภิบาล

คือ เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ ให้เลี้ยงพลายมงคล
.....

.....พลายมงคลได้มาอยู่เป็นส่วนหนึ่งของ
ครอบครัวในวังบ้านหม้อได้ประมาณ ๓ ปี สมเด็จพระ
บรมฯ ก็ทรงทอดเมื่อพระชนม์เพียง ๑๖ พรรษา
เท่านั้น ยังความโศกเศร้าให้แก่เจ้าพระยาเทเวศรฯ
อย่างไม่มีผู้ใดจะพรรณนาได้ และพลายมงคลก็เปลี่ยน
ฐานะจากที่เป็นข้าชวัญ กลายเป็นข้าของเจ้าพระยา
เทเวศรฯ โดยเฉพาะพลายมงคลเริ่มจะเป็นข้าใหญ่ มี
ลักษณะของข้างามทุกประการ ร่างสูง หน้าใหญ่
ผิวพรรณสะอาดเพราะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี.....
ต่อมาพลายมงคลได้รับการฝึกหัดให้แสดงละคร.....

บทที่พลายมงคลแสดงและมีผู้จดจำกันไว้ได้
มากที่สุดก็คือ บทช้างเอราวัณ โดยเฉพาะตอนที่เรียก
ว่า “หักคอช้าง” ในการแสดงละครหรือโขนตอนนี้
หนุมานทหารเอกของพระรามจะต้องกระโจนขึ้นคอ
ช้างของอินทรชิตผู้ที่แปลงตัวเป็นพระอินทร์แล้วหักคอ
ช้างทรงของพระอินทร์คือช้างเอราวัณ พลายมงคล
แสดงบทบาทของช้างเอราวัณตอนที่ถูกหักคอโดยไม่
ผิดพลาดเลย ในตอนหักคอช้าง นักร้องก็จะร้องบท
ของหนุมานว่า หนุมานมีความโกรธแค้นพระอินทร์ที่
เข้ากับพวักยักษ์ เพราะหนุมานไม่รู้ว่าเป็นพระอินทร์
แปลง ร้องจบแล้วพิณพาทย์ก็จะทำเพลงรับ หนุมาน
ก็จะร้องตามเพลงของพิณพาทย์ จบการรำแล้วจึงถึงบท
ที่หนุมานจะกระโจนขึ้นบนคอช้าง นักร้องจะร้องบทว่า
หนุมานหักคอช้างเอราวัณแล้วตามธรรมเนียมของ
ละครไทย พิณพาทย์จะทำเพลงรับอีกครั้งหนึ่ง หนุมาน
ร้องตามเพลงพิณพาทย์เสียก่อน จบแล้วหนุมานจึงจะทำ
บทหักคอช้าง แล้วพิณพาทย์จึงทำเพลงโอดเป็นการ
แสดงว่าช้างล้ม

เมื่อพิณพาทย์ทำเพลงนี้ พลายมงคลก็จะ
ค่อย ๆ หมอบพุบลงแล้วนอนนิ่งเหมือนช้างตาย และ
นอนอยู่เช่นนั้นจนจบเพลงของพิณพาทย์ การแสดง
ละครของชาวไทยในสมัยนั้นแสดงบนพื้นดินดิน ไม่ค่อย
มีการยกพื้นเป็นเวทีเหมือนสมัยนี้ ไม่มีการปิดฉาก
เปิดฉาก คนดูก็นั่งอยู่รายรอบโรงละคร พลายมงคล

นอนอยู่ในระยะใกล้กับคนดูทั้งหลายกลายเป็นตัวเอก
คนดูเอาใจใส่กับพลายมงคลยิ่งกว่าตัวละครใด ๆ ทั้ง
หมด พลายมงคลชอบแสดงที่ท้าวว่ารู้ตัวว่าเป็นตัวเอก
ทำท่าถูกตามเพลง และเมื่อล้มแล้วก็นอนนิ่งอยู่จนตัว
ละครอื่น ๆ แสดงจบตอนนั้นแล้ว ก็จะมีผู้ให้สัญญาณ
ให้พลายมงคลลุกขึ้นเข้าโรงไป คนดูย่อมจะแสดง
ความพอใจกันอย่างครึกครื้น ทำให้ชื่อเสียงของคณะ
ละครของเจ้าพระยาเทเวศรฯ โด่งดังด้วยมีพลายมงคล
เป็นนักแสดงตัวสำคัญ

บทช้างเอราวัณมักจะเป็นบทที่ออกหลังที่สุด
และมักจะเป็นเวลาดึก ช้างเอราวัณนั้นตามเรื่องเป็น
ช้างเผือกมีสามหัว พลายมงคลเป็นช้างดำสนิท เมื่อจะ
แสดงบทช้างเอราวัณจึงต้องทาสีขาว ต้องใช้สีอย่าง
ที่ใช้ทาบ้านเรือนครั้งหนึ่งหลาย ๆ กระป๋อง พลายมงคล
พอใจที่จะยืมนิ่งให้คนหลาย ๆ คนแต่งตัวให้ นอกจาก
ทาสีขาวแล้วยังต้องใส่หัวอีกข้างละหัวแล้วสวมเครื่อง
ประดับอีกหลายชิ้น ในตอนแรก ๆ ที่ต้องใส่หัวสองข้าง
พลายมงคลรำคาญมาก แต่เมื่อได้รับการปลอบโยน
จากตาปู่ เจ้าพระยาเทเวศรฯ และคนแต่งตัวรวมทั้ง
ตัวละครอื่น ๆ พลายมงคลก็ยินยอมจนกระทั่งเคยชิน....

ข้อสังเกต

๑) ช้างเป็นสัตว์ที่ฉลาด สามารถเรียนรู้ศิลปะ
ของการแสดงได้ถ้าได้รับการฝึกหัดจากผู้ซึ่งรู้จักใช้
จิตวิทยา คือ มีความรักและเข้าใจธรรมชาติของช้าง
พลายมงคลในเรื่องนี้ได้รับความรักจากท่านผู้เป็น
เจ้าของและจากคนเลี้ยง ประกอบกับเป็นช้างฉลาดอยู่
แล้ว จึงสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีอย่างน่าพิศวง

๒) การที่จะเขียนเรื่องช้างให้น่าอ่าน น่า
สนใจได้นั้น ผู้เขียนจะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ
ประกอบด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมในครอบครัวของ
เจ้าพระยาเทเวศรฯ วิธีการฝึกสัตว์ให้เล่นละคร ลำดับ
ขั้นตอนของการแสดงละครหรือโขน ฯลฯ การเขียน
เรื่องจริงเช่นนี้มีลักษณะเป็นสารคดีชนิดที่ให้ความ
เพลิดเพลินไปด้วยในตัว นับเป็นตัวอย่างอันดีของ
งานเขียนเชิงสร้างสรรค์

กิจกรรม

๑. นักเรียนลองสำรวจว่ามีบุคคลใดที่นักเรียนได้พบเห็นอยู่เสมอ ๆ และเขาผู้นั้นมีเรื่องราวที่น่าสนใจก็ลงมือเขียนเล่าถึงบุคคลผู้นั้น โดยหยิบยกการกระทำหรือคำพูดของเขามาประกอบด้วยคงจะได้เรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย เขียนเสร็จแล้วก็แลกเปลี่ยนกันอ่านกับเพื่อน ๆ หรือส่งให้ครูตรวจแล้วแต่กรณี
๒. มีสัตว์อยู่หลายชนิดที่น่าสนใจ เช่น นก แมว สุนัข ม้า กระรอก ฯลฯ ลองฝึกตัวให้เป็นคนช่างสังเกตอย่างละเอียดลออ แล้วเขียนพรรณนาลักษณะนิสัยของสัตว์ชนิดนั้น ๆ ดูบ้าง คงเป็นงานอดิเรกที่น่าสนใจเหมือนกัน

๑.๓ ธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น

ในชีวิตประจำวันของเรา เรามักพบเห็นสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ นับตั้งแต่ธรรมชาติยามเช้า สาย บ่าย เย็น พืช สัตว์ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นตลอดจนความเป็นไปต่าง ๆ ในชุมชนที่เราอยู่ สิ่งเหล่านี้ถ้าเรารู้จักสังเกตและฝึกเขียนพรรณนาภาพไว้เป็นบันทึกสั้น ๆ ก็จะทำให้เราเขียนคล่องขึ้นเรื่อย ๆ

ต่อไปนี้จะนำงานเขียนชิ้นสั้น ๆ ที่บรรยายหรือพรรณนาธรรมชาติหรือสิ่งต่าง ๆ มาเสนอพอเป็นแนวทางในการเขียน

เรื่องที่ ๖ บ้านกลางทุ่งนา

จากเรื่อง ลูกกำพร้าหน้าไร่ ของ ละม่อม โอชะกะ

บ้านแม่เป็นบ้านเล็ก ๆ อยู่บนเนินกลางทุ่งนามีสระน้ำคดเคี้ยวอยู่ทางด้านตะวันออกของตัวบ้านในสระมีบัวสีขาว แดง เหลืองและเหลือง ๆ มีสะพานเล็ก ๆ ทอดลงไปในสระหน้าบ้าน เนื้อที่กว้าง มีมะม่วงทะวายอยู่ ๒ ต้น อยู่ตรงหน้าห้องกินข้าวต้นหนึ่งเอียงมาทางห้องรับแขกอีกต้นหนึ่ง มีมะพร้าวแฝดอยู่หน้าบ้านเกือบชิดถนน นอกนั้นก็ไม่มีดอกไม้ เช่น ดอกเข็มสีแดง เหลือง กุหลาบมอญสีชมพู ดอกดาวเรืองซึ่งปลูกไว้เป็นหย่อม ๆ เหมือนมันขึ้นเองตามธรรมชาติ...

เรื่องที่ ๗ ทิวทัศน์ริมแม่น้ำ

จากเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ของ หิรัญวาทิน สนิทวงศ์

.....สองฟากแม่น้ำก็มีบ้านเรือน บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำมักสร้างอยู่บนเสาสูง ๆ สร้างอยู่บนไม้ไผ่ผูกมัดเป็นแพซ้อน ๆ กันหลายชั้นเรียกว่า “แพลูกบวบ” บ้านแพหรือเรือนแพเหล่านี้ป้องกันน้ำท่วมได้ดี น้ำขึ้นบ้านก็ลอยขึ้นตามน้ำ น้ำลงก็ลงบ้างตามน้ำ บ้านเหล่านี้ต้องล่ามโซ่ติดกับหลักที่แข็งแรง มิฉะนั้นบ้านอาจจะลอยไปตามกระแสน้ำได้ เวลาเรือแจวใหญ่สองชั้นแล่นผ่านมาจะมีคลื่นมาก บ้านพวกนี้จะกระเพื่อมไปด้วย

โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ก็ตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำกันทั้งนั้น สะดวกแก่การขนข้าวและซักลากไม้ขึ้นจากน้ำ คุณยายเห็นเรือข้าวจอดรออยู่เป็นแถวที่หน้าโรงสี และเห็นกุลิเบกกระสอบข้าวเดินขึ้นลงบนหน้ากระดานแผ่นเดียวอย่างคล่องแคล่ว.....

เรื่องที่ ๘ แควป่าสัก

จากเรื่อง พระอาทิตย์ตกที่เพชรบูรณ์ ของ ศิริ รอดบาง

แควป่าสักในฤดูแล้งตลิ่งสูงชัน บางแห่งมีน้ำน้อยใสมองเห็นกรวดสีต่าง ๆ และทรายได้ท้องน้ำอย่างชัดเจน ถ้าตกขาทางเกวขึ้นมาแค่หัวเข่า จะลุยน้ำข้ามได้โดยไม่เปียก บางแห่งค่อนข้างลึก น้ำเป็นสีโคลน และไหลระรินอยู่เสมอ ริมฝั่งมีต้นตะไคร่น้ำขึ้นเป็นกอใหญ่บ้าง เล็กบ้างอยู่ทั่วไป...

ทัศนียภาพสองฝั่งน้ำให้ความประทับใจอย่างมิรู้ลืม....แมกไม้พันธุ์แปลก ๆ ที่ยืนต้นอย่างไรระเบียบ บางต้นต่ำเตี้ยเป็นพุ่มพวง บางต้นสูงตระหง่านเสียดยอดขึ้นไปอย่างโดดเดี่ยว บางต้นมีโคนมหึมาราวกับฐานเจดีย์ บางต้นเอนยอดที่อยู่คนละฝั่งเข้ามาเกาะเกี่ยวกันเหมือนธรรมชาติได้จัดทำซุ้มไว้คอยต้อนรับ ดอกไม้ป่าสีม่วง สีไฟ สีเหลือง สีแดง ผลิดอกประดับอยู่ตามชายฝั่ง บางชนิดส่งกลิ่นหอมคลุ้งเคล้ากับไอน้ำมาสู่ฆานสัมผัส.....

เรื่องที่ ๕ เคนป่า

จากเรื่อง จอมปลวกเป็นเหตุ ของ พรพิสุทธิ์ อารีกุล นักเรียนโรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ในหนังสือเรื่องสั้นของเยาวชนนักเขียน พ.ศ. ๒๕๑๙

เมื่อออกจากเขตหมู่บ้าน รวินมองเห็นไร่ผืน ออกดอกสีขาวสะพรั่ง สลับกับดอกฝิ่นสีม่วงแดง ประปราย ซึ่งได้ยางฝิ่นน้อย...สลับกับไร่ผืนคือ กะหล่ำปลีกลีบอวบใหญ่ ผักกาดขาวก้านยาวสดสะอาด น่ากิน.....ตลอดทางที่ผ่านมา รวินสังเกตเห็นว่าต้นไม้ ที่นิยมปลูกสลับกันระหว่างแปลงคือ ท้อ ซึ่งกำลังผลิ ดอกบานเป็นสีชมพูอ่อน ๆ ทั่วไป ทำให้รวินบรรเทา โรคคิดถึงพ่อแม่ไปได้บ้าง เมื่อเข้าเขตป่า ความชุ่มฉ่ำ ก็ปรากฏขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ดอกเอื้องสีเหลืองทองห้อย ลงมาจากคำคอบไม้ผุ ๆ สลับกับเอื้องแปรงสีฟันสีม่วง เป็นผอย หย้ามอสสีเขียวสดมองดูนุ่มราวกับกำมะหยี่ ช่อนตัวอยู่ในซอกหินแฉะ ๆ ทั้งหมดสีเขียว พักกิน อาหารเพียงครู่เดียวก็ออกเดินทางกันอีก ด้านต้องการ ให้ถึงลำห้วยก่อนตะวันตกดิน....

ข้อสังเกต

๑) การพรรณนาภาพธรรมชาติ หรือสิ่ง ต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเราอยู่นี้ นักเรียนอาจทำได้ไม่ยาก หากหมั่นใช้ความสังเกตให้ละเอียดถี่ถ้วน ยิ่งสามารถ พรรณนาภาพได้ชัดเจนเท่าใดก็ยิ่งทำให้ผู้อ่านเกิด จินตนาการ หรือความคิดคำนึงตามไปด้วยเท่านั้น

๒) จากตัวอย่างที่ยกมาให้ดูนี้ จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนบางคนใช้ประโยคสั้น ๆ ใช้คำธรรมดาที่อ่าน ง่าย เข้าใจทันที บางคนใช้ศัพท์แปลก ๆ บ้าง เช่น ทักษิณภาพ (ภาพอันพึงดูพึงชม) ฆานสัมผัส (การ สัมผัสด้วยจมูก - รู้สึกกลิ่น) การรู้จักเลือกใช้คำ หรือ กลุ่มคำมาขยายข้อความได้เหมาะสมจะทำให้ข้อความ ที่เขียนน่าอ่านยิ่งขึ้น

๓) การพรรณนาให้เห็นภาพสิ่งที่มีความ กลมกลืนกันบ้าง ขัดแย้งกันบ้าง จะทำให้เกิดความ สมดุลของภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สิ่งที่กลมกลืนกัน

- น้ำขึ้น บ้านก็ลอยขึ้นตามน้ำ น้ำลงก็ลง บ้างตามน้ำ

- บางต้นเอนยอดที่อยู่คนละฝั่งเข้ามาเกาะ เกี่ยวกัน

(เหมือนธรรมชาติได้จัดทำซุ้มไว้คอยต้อนรับ

สิ่งที่ขัดแย้งกัน

- ดอกเอื้องสีเหลืองทองห้อยย้อยลงมาจาก คำคอบไม้ผุ ๆ

- บางต้นต่ำเตี้ยเป็นพุ่มพวง บางต้นสูง ตระหง่านเสียดยอดขึ้นไปอย่างโดดเดี่ยว

กิจกรรม

๑. ยามว่าง นักเรียนลองไปเดินชมธรรมชาติตามที่ ต่าง ๆ แล้วเขียนพรรณนาภาพตามที่เหล่านั้น นำ มาแลกเปลี่ยนกันอ่าน
๒. รวบรวมข้อความที่เขียนพรรณนาภาพสิ่งต่าง ๆ ไว้ในสมุดเพื่อศึกษาวิธีผูกประโยค วิธีใช้คำเนะ ภาพ คำเร้าอารมณ์ ฯลฯ

๑.๔ การพรรณนาความรู้สึกต่าง ๆ

ในชีวิตของมนุษย์เรา ย่อมจะมีสิ่งที่เร้าหรือ กระทบจิตใจทำให้เกิดความรู้สึก หรืออารมณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ ในการเขียนพรรณนาความรู้สึกหรืออารมณ์ ต่าง ๆ ผู้เขียนจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการ “เข้าถึง” ความรู้สึกหรืออารมณ์นั้น ๆ เสียก่อนจึงจะ สามารถเขียนพรรณนาได้สมจริง หรือหากมิได้มี ประสบการณ์ด้วยตนเอง การได้ยินได้ฟังคำบอกเล่า ของผู้ที่มีความรู้สึกหรืออารมณ์เช่นนั้น ก็อาจก่อให้เกิดความประทับใจจนสามารถเขียนได้ใกล้เคียงกับ ความเป็นจริงได้

ในหนังสือประเภทสารคดีบางเรื่องและบันเทิง คดี เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน เราจะพบลักษณะ ของการพรรณนาเช่นนี้อยู่เสมอ ฉะนั้นการฝึกเขียน พรรณนาความรู้สึกจึงเป็นประโยชน์ต่อการเขียนเชิง สร้างสรรค์อยู่มาก

ต่อไปนี้จะได้อธิบายตัวอย่างการเขียนพรรณนาความรู้สึกต่าง ๆ ให้นักเรียนพิจารณาพอเป็นแนวทาง

เรื่องที่ ๑๐ ความรู้สึกเมื่อได้ไปไหว้พระที่วัดไทยในต่างประเทศ

จากเรื่อง “วัดไทยในต่างแดน” ในหนังสือสุดที่รัก ของ ศุภรินทร์

...ข้าพเจ้ายังจำความรู้สึกของตนเองได้ดี เมื่อเดินเข้าตรอกเบอร์มาเลน ใจนึกวาดภาพหลังคาวัดไทยไปล่วงหน้าว่าคงจะมียอดแหลมเหมือนวัดบ้านเรา และน่าประหลาดที่มีได้เกิดความรู้สึกผิดหวังเมื่อแลเห็นป้ายชื่อวัด และมองเข้าไปข้างในได้เห็นตัวโบสถ์ซึ่งมีหลังคามุงกระเบื้องสีแดงอย่างธรรมดา ตลอดจนรูปลักษณะของอาคารภายนอกมิได้แสดงสัญลักษณ์อะไรของวัดไทย เพราะว่าความดีใจที่ได้เห็นสิ่งอันเป็นที่สักการะของคนไทยส่วนใหญ่ได้ประดิษฐานในดินแดนต่างแดนนั้น สูงส่งกว่าความรู้สึกอื่นใดทั้งหมด นั่นคือพระประธานองค์ย่อมที่ในโบสถ์นั้น

เมื่อทรุดกายลงกราบนั้น ความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย สงบสุขและความรู้สึกคุ้นเคยกับสถานที่ส่งความเบิกบานให้แก่จิตใจอย่างบอกไม่ถูก...

เรื่องที่ ๑๑ ความรู้สึกเมื่อสูญเสียผู้เป็นที่รัก

จากเรื่อง “ในฟ้ามีดวงยังมีดวงดาว” ในหนังสือสุดที่รัก ของ ศุภรินทร์

ครั้งหนึ่งในชีวิต เมื่อคนที่รักมากที่สุดจากไปอย่างกะทันหัน ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนแสงสว่างในโลกนี้ดับวูบลงประหนึ่งว่าจะทรมานมีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้ สิ่งที่เคยชอบทำ ของที่เคยชื่นชมกลายเป็นความน่าเบื่อหน่าย ไร้ความหมาย เบื่อโลก เบื่อชีวิต เสียงหัวเราะของเด็กคนอื่นกรีดลึกเข้าไปในหัวใจ ทำให้หมดโลกนี้จึงหาความยุติธรรมมิได้.....

เมื่อเวลาผ่านไป ข้าพเจ้ากินอาหารไม่ลงคอ นอนก็นอนไม่หลับ หวนคิดถึงเรื่องต่าง ๆ ที่ล่วงมาแล้วใจหาย.....

เรื่องที่ ๑๒ ความรู้สึกผิดหวังและหวั่นไหว

จากเรื่อง “กรูแก้ว” ในหนังสือ ฉากหนึ่งในชีวิต ของ “บุญเหลือ”

ความเดิม : กรูแก้วเป็นนิสิตหญิงที่สวย ฉลาด และมีเสน่ห์ หล่อนได้พบและคุ้นเคยกับชายหนุ่มผู้หนึ่งชื่อกิตติมาน ทั้งสองต่างพอใจซึ่งกันและกัน และสนิทสนมกันบ่อยครั้ง จนกรูแก้วเข้าใจว่ากิตติมานรักหล่อน ต่อมาเมื่อข่าวดังหนังสือพิมพ์ว่า กิตติมานหมั้นกับญาติของเขาซึ่งเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยเดียวกับกรูแก้ว และกรูแก้วก็ไม่ได้พบกับกิตติมานในเวลาที่จะได้พบกัน กรูแก้วจึงเกิดความรู้สึกผิดหวังและหวั่นไหวดังที่ผู้เขียนพรรณนาไว้ดังนี้

คืนนั้นกรูแก้วนอนไม่หลับ กระสับกระส่าย จนรู้สึกว่านอนนั้นช่างเป็นงานใหญ่ ทำให้เหน็ดเหนื่อยอย่างไม่รู้จะเทียบกับสิ่งใด เมื่อถึงเวลาตีสองก็รู้สึกตัวเป็นคน ๆ เดียวในโลกอันอ้างว้าง หล่อนมีความรู้สึกเหมือนกับว่าจะเป็นบ้า หล่อนลุกขึ้นเปิดไฟหยิบหนังสือมาอ่าน แต่ก็อ่านไม่รู้เรื่องเลย.....

เรื่องที่ ๑๓ ความรู้สึกพอใจสบายใจ

จากเรื่อง “ศิลปะในการใช้ชีวิต” ในหนังสือวรรณกรรมสยาม ๑๕ ของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หน้า ๒๑๒ - ๒๑๓

ดนตรีเคยเป็นงานอดิเรกของข้าพเจ้าอย่างหนึ่ง เมื่อลูกในบ้านยังเล็ก ๆ ข้าพเจ้าเคยเป็นพระเอกแสดงให้เขาฟังกัน ครั้นลูกคนหนึ่งโตขึ้นอายุได้ ๑๑ ขวบ ได้ฟังพ่อสีไวโอลินก็อยากจะทำบ้าง เราจึงพาครูมาสอนให้ ไม่ช้าเขาสีไวโอลินได้ดีกว่าข้าพเจ้า พ่อจึงต้องถอยไปเล่นซอแซลโล่ แล้วลูกอีกคนหนึ่งเห็นพ่อเล่นซอคันใหญ่ ชอบใจอยากเล่นบ้าง พ่อจึงต้องถอยอีก หาครูมาฝึกให้เขาเล่นแซลโล่ แล้วเขาก็เล่นได้ดีเหมือนกันไม่แพ้พ่อ เมื่อเช่นนี้ พ่อจึงต้องถอยอีก ไปเล่นซอไวโอล่า... แต่ก็เพราะพ่อไปเล่นไวโอล่าไม่ซำก็ร่วมวงกันเป็นซิมโฟนี ในครอบครัวได้วงหนึ่ง ครูดนตรีที่เล่นไวโอลินคนที่สองเล่นเข้าด้วยกัน ไม่ช้าลูก ๆ บอกว่าพ่อแก่เกินไปเสียแล้ว และไม่มีเวลาฝึกซ้อมจะเล่น

ให้ตียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก จึงต้องหานักดนตรีนอกบ้านมาเล่น
วีโอล่าแทน เวลานี้ข้าพเจ้าจึงสบาย เพราะได้งาน
อดิเรกใหม่เป็นผู้นั่งฟังเขาเล่นกัน และพอใจที่ได้เป็น
เรือจ้างพาลูกข้ามฟากไปขึ้นฝั่งดนตรี ซึ่งดีกว่าดนตรี
ที่ตนเองเคยเล่นมาเล่น ๆ ไม่เอาจริง.....

เรื่องที่ ๑๔ ความรู้สึกเจ็บปวดทรมานเพราะพิษเหล้า
จากเรื่อง “โนรี” ในหนังสือ หลายชีวิตของ
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หน้า ๒๖๐

โนรีตื่นแต่เช้าตรู่ รู้สึกเหมือนกับว่าใครมาทุบ
หัวใจจนปวดระบม แม้เพียงจะกระดิกกายหรือจามไอ
ความเจ็บปวดก็แล่นปลาบขึ้นศีรษะเหมือนกับมีใคร
เอาหอกดาบมาทิ่มแทง เขาอนลืมหูลึกเพดานซึ่งเป็น
สีเหลือง แต่เปล่า มีไขเพดานอย่างเดียวกันที่เป็นสีเหลือง
ทุกอย่างก็จะดูเหลืองไปสิ้น แม้แต่ที่นอน มุ้งและผ้าที่
เขามองเห็นจากหน้าต่าง เขาเจ็บไข้ไปกระมัง โนรี
นึกอยู่แต่ในใจ เพราะในคอเขารู้สึกร้อนและแห้งผาก
เหมือนกับว่ามีใครสูมไฟไว้ตลอดคืน เขาค่อย ๆ พุง
กายลุกขึ้นนั่งแล้วก็ต้องเอามือกุมศีรษะครางเบา ๆ
เพราะความเจ็บปวดมีมากที่สุดที่จะประมาณ โนรีนั่ง
อยู่ในที่นั้นอีกนาน.....

ข้อสังเกต

๑) การพรรณนาความรู้สึกในเรื่องที่ ๑๐
เป็นความรู้สึกปิติอันเกิดจากการได้เห็นสิ่งอันเป็นที่
เคารพสักการะในต่างแดน ผู้เขียนมีความเลื่อมใส
ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นทุนอยู่ในจิตใจแล้วจึง
เกิดความรู้สึกเช่นนั้นได้ คำที่ผู้เขียนเลือกมาใช้คือ
“สูงส่ง” ความรู้สึก “อบอุ่น” “ปลอดภัย” “สงบสุข”
และวลี “ส่งความเบิกบานให้แก่จิตใจ” ทำหน้าที่สื่อ
ความหมายให้แจ่มแจ้ง

๒) ความรู้สึกสูญเสียผู้เป็นที่รัก ตามที่
พรรณนาไว้ในเรื่องที่ ๑๑ นั้น ผู้เขียนใช้วิธีอุปมาโดย
ใช้ประโยคว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนแสงสว่างในโลก
นี้ดับวูบลงประหนึ่งว่าจะทมิฬชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้”

ประโยคนี้ให้ความหมายที่หนักแน่น เข้าใจได้ทันทีว่า
ความเศร้าจากการสูญเสีย นั้นลึกซึ้งเพียงใด

๓) การพรรณนาถึงความรู้สึกผิดหวังและ
หวั่นไหวของหญิงสาวในนวนิยายสั้นเรื่อง “กรุแก้ว”
นั้นใช้ “อาการ” หรือ “พฤติกรรม” ของตัวละครเป็น
เครื่องแสดงออกถึงความรู้สึกต่าง ๆ ที่สับสนอยู่ใน
จิตใจของตัวละคร อาการที่แสดงถึงความรู้สึกดังกล่าว
ได้แก่ การนอนไม่หลับ กระสับกระส่าย - เหน็ด
เหนื่อย “อย่างไม่รู้จะเทียบกับสิ่งใด” และความรู้สึก
ว่า “ตัวเป็นคน ๆ เดียวในโลกอันอ้างว้าง” และ “รู้สึก
เหมือนกับว่าจะเป็นบ้า” และพฤติกรรมที่ตัวละคร
แสดงคือ “ลุกขึ้นเปิดไฟ - หยิบหนังสือมาอ่าน - แต่
อ่านไม่รู้เรื่อง” กลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการพรรณนา
ความรู้สึกดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าสังเกตไว้สำหรับผู้
ประสงค์จะฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถในการเขียน
เชิงสร้างสรรค์

๔) ความรู้สึกพอใจ สบายใจ ที่แสดงออก
อย่างจริงใจ ในตัวอย่างเรื่องที่ ๑๓ นั้น ผู้เขียนเขียนไว้
ในตอนท้ายเพียง ๓ บรรทัด หลังจากที่ได้เล่าถึงเรื่อง
ราวในครอบครัวที่เริ่มจากการที่พ่อส่งเสริมให้ลูก
แต่ละคนเป็นนักดนตรี จนในที่สุดลูกเล่นได้ดีกว่าพ่อ
ทำให้พ่อต้องถอยไปเป็น “ผู้ฟังดนตรี” อย่างเป็นสุข
วิธีเขียนเช่นนี้เหมาะกับเรื่องราวที่มีลักษณะเป็น
สารคดีที่ผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน
เป็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่น่าสนใจมาก

๕) การพรรณนาถึงความรู้สึกเจ็บปวด
ทรมานอันเกิดจากพิษเหล้าในเรื่องสั้นเรื่อง “โนรี”
นั้น ผู้เขียนได้ใช้ถ้อยคำ และวลีที่ให้ความหมายหนัก
แน่น เช่น “รู้สึกเหมือนกับว่าใครมาทุบหัวใจจนปวด
ระบม” และ “ความเจ็บปวดก็แล่นปลาบขึ้นศีรษะ”
แล้วใช้สำนวนเปรียบเทียบว่า “เหมือนกับมีใครเอา
หอกดาบมาทิ่มแทง” ต่อจากนั้นก็ใช้ “อาการ” ของ
ตัวละครเป็นเครื่องมือบอกให้ทราบถึงความรู้สึก
ทรมานนั้นว่าเห็นอะไรเป็นสีเหลืองไปทั้งนั้น

กิจกรรม

๑. แบ่งกลุ่มฝึกเขียนพรรณนาความรู้สึกต่าง ๆ ตามหัวข้อที่กำหนดหรือตามที่กลุ่มคิดเอง เช่น หัวข้อต่อไปนี้
 - ๑) ความรู้สึกอัดอัดใจเมื่อต้องไปรอฟังข่าวสำคัญเป็นเวลานานในห้องที่ร้อนอบอ้าวและมีคนแน่น
 - ๒) ความรู้สึกโล่งใจและพอใจเมื่อได้ทราบผลการสอบครั้งสำคัญหรือทราบข่าวดีของบุคคลที่เราเป็นห่วง
 - ๓) ความรู้สึกสลดใจเมื่อสัตว์เลี้ยงประสพอุบัติเหตุจนบาดเจ็บสาหัส และตายไปในที่สุด
 - ๔) ความรู้สึกพอใจ และภาคภูมิใจ เมื่อได้ช่วยกันทำงานของส่วนรวมสำเร็จได้ผลดี
๒. แบ่งหน้าที่กันไปอ่านหนังสือประเภทสารคดี และบันเทิงคดี แล้วรวบรวมข้อความที่เป็นการพรรณนาความรู้สึกต่าง ๆ ทั้งที่เขียนได้ดี และที่มีข้อบกพร่องมาแลกเปลี่ยนกันอ่านและวิจารณ์ในชั้น โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา
๓. เขียนบันทึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ บุคคล หรือเรื่องราวที่ได้ทราบมา ความยาวประมาณ ๒ - ๒ หน้า ให้มีข้อความที่มีลักษณะเป็นการพรรณนาความรู้สึกต่าง ๆ ของนักเรียนประกอบเป็นบางตอน

๒. เทศนาโวหารเชิงสร้างสรรค์

เทศนาโวหาร หมายถึงเนื้อความที่มีลักษณะเป็นการแนะนำสั่งสอน ในบางโอกาสเราอาจพบว่าเนื้อความในจดหมายหรือในนวนิยายหรือในโอวาทหรือในปาฐกถาธรรม มีลักษณะเป็นเทศนาโวหารเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ มีการใช้ภาษาที่ไพเราะสละสลวย เปรียบเทียบเหมาะสม และ “สาร” ในเนื้อความนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น เพื่อความดีงามของชีวิตและสังคมส่วนรวม

ต่อไปนี้จะได้ประมวลเทศนาโวหารมีลักษณะสร้างสรรค์มาให้นักเรียนพิจารณา

เรื่องที่ ๑๕ บางตอนจากจดหมายของ “คุณแสง” ถึง “วิมล” ในหนังสือ ผู้ดี ของดอกไม้สด

“เขาพูดอะไร จงฟังหูไว้หู เขายุยห่วยอย่าได้เชื่อฟังเลย คนช่างประจบ ยกย่องหน้าหนุอย่าได้ไว้ใจเป็นอันขาด อย่าเชื่อคนในปกครองเพราะคำที่เขาพูดต่อหน้าหนุ จงเชื่อแต่ในกิริยาว่าจา ความประพฤติของเขาที่หนุเห็นเอง ใครเขาฟ้องเรื่องอะไร อย่าได้รู้วามเอ็ดตะโรบึงบึง เรื่องหนุเบาอะอะนี่เป็นข้อให้คนหัวเราะเยาะได้มากที่สุด แม่หนุของแม่อย่าได้ประพฤติเป็นอันขาด คนมันจะเอาไปนินทาหลังหลัง แม่หนุของแม่จะเสียศรี

แม่ขอเตือนเป็นข้อสุดท้ายที่สุด ขอให้แม่หนุจำไว้ให้มั่น คนที่จะบังคับคนอื่นได้ดี ต้องหัดบังคับตัวของตัวเองให้ได้เสียก่อน

ในที่สุดนี้ แม่ขอให้พรให้หนุเป็นคนดีเหมือนดังที่แม่สอนมา ขอให้คุณพระคุ้มครองรักษาแม่วิมลของแม่ ความเจ็บอย่ารู้ได้ ความไข้อย่ารู้มี อายุมันขวัญยืน มียศ มีทรัพย์ มีชื่อเสียงหอมฟุ้ง ใครเห็นใครรัก เป็นที่ถูกตาถูกใจคนทั้งหลาย.....

ข้อสังเกต

๑) สำนวนภาษาที่ใช้ในจดหมายฉบับนี้เป็นภาษาที่เกลี้ยงเกลาสละสลวย ใช้คำสั้น ๆ ที่กินความและมีน้ำหนัก บางตอนใช้สำนวนไทยที่มีเสียงสัมผัสคล้องจอง ข้อความที่กล่าวห้ามมีความหนักแน่นไม่คลุมเครือ เมื่ออ่านแล้ว ผู้อ่านจะรู้สึกถึงความรักความเป็นห่วง และความปรารถนาดีที่แม่จะพึงมีต่อลูกสุดที่รัก

๒) คำเตือนใจจดหมายฉบับนี้ มุ่งให้หญิงสาววัย ๒๑ ปี ถือปฏิบัติ จึงมีเนื้อความที่แนะนำสั่งสอนให้รู้จักทำตัวให้เป็นผู้ใหญ่ ให้รู้จักใช้ความสังเกต และพิจารณาญาณของตนเอง ให้รู้จักบังคับตนและรู้จักวางตัวให้เหมาะสมเพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีงาม

เรื่องที่ ๑๖ บางตอนจากเรื่อง จาณกยพราหมณ์ ของ เสฐียร พันธรังษี

จาณกยเห็นเหตุการณ์เข้าด่าร้าย ด้วยศิษย์
ไม่ยอมเชื่อฟังจึงสร้างสงบอารมณ์กล่าวสอนศิษย์
โดยดีว่า

“จันทรคุปต์เอ๋ย ขึ้นชื่อว่าความกล้าหาญนั้น
เป็นสมบัติของชายชาติทหารแท้ เป็นคุณธรรมอัน
บัณฑิตควรสรรเสริญ แต่ทว่าความกล้าหาญใดเป็น
ไปด้วยการไม่พิจารณา ดื้อดึงชิงชังไปตามอำเภอใจ
ปราชญ์กล่าวว่า ความกล้าหาญนั้น คือเครื่องประดับ
ของคนโง่ ความกล้าหาญนั้น เป็นการกระทำของผู้
ปราศจากปัญญา

จันทรคุปต์เอ๋ย รุกขชาติใดที่ต้งต้นขึ้นแข็ง
ไม่ยอมโอนอ่อนไปตามแรงของกระแสน้ำเชี่ยว รุกข-
ชาตินั้น ก็จะถึงซึ่งการถอนรากไป จะไม่มีวันคืนต้น
ได้อีก ไม่อ้อที่ยอมแพ้กแรงลมเมื่อเห็นลมแรงพัดมา
จะสามารถยืนต้นอยู่ได้....”

ข้อสังเกต

๑) คำสั่งสอนที่อาจารย์ให้แก่ศิษย์นี้ มุ่งให้
ศิษย์ที่เป็นนายทหารหนุ่ม ใช้ความกล้าหาญของตนใน
ทางที่ถูกต้องโดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ

๒) นี่เป็นการสอนโดยใช้วิธีอุปมา เปรียบ
เทียบความกล้าหาญชนิดที่ต้งต้นไปตามใจของตน
เหมือนต้นไม้ที่ต้งตรง ไม่ยอมโอนอ่อนไปตามแรง
ของกระแสน้ำเชี่ยว ย่อมจะถูกน้ำพัดจนถอนรากไป
การเปรียบเทียบเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่
เป็นนามธรรมได้แจ่มแจ้ง นับเป็นการเขียนเทศนา
โวหารเชิงสร้างสรรค์อีกแบบหนึ่ง

๓) การใช้สำนวนเปรียบเทียบเช่นนี้ช่วยให้
ภาษามีความไพเราะสละสลวย และให้ความหมายที่
ลึกซึ้งกว่าการกล่าวข้อความสั่งสอนตรง ๆ

เรื่องที่ ๑๗ จากหนังสือเรื่อง มงคลชีวิต ของพันเอก ปิ่น มุกขนันต์ มงคลชีวิต ชั้นที่ ๕ วินัยดี

...ตัวเราเองมีของสำคัญอยู่สองอย่าง คือ ชีวิต

กับจิตใจ ชีวิตของเราขึ้นอยู่กับระบบโลก ต้องพึงโลก
ชีวิตจึงจะเจริญ ส่วนจิตใจของเราขึ้นอยู่กับระบบธรรม
ต้องพึงธรรม จิตใจจึงเจริญ เพราะฉะนั้น เราจึงต้อง
ดำเนินชีวิตให้สอดคล้องทั้งสองทาง เมื่อเราจำเป็นต้อง
เดินทางทั้งสองทาง ในการเรียนวิชาหาความรู้ เราก็
ต้องเรียนให้รู้ทั้งสองทาง ให้มีความรู้ทั้งในคติโลก
ทั้งในคติธรรม ในการสร้างศิลปะขึ้นในตัวก็เหมือนกัน
เมื่อรู้สองทางก็ต้องฝึกหัดให้ทำอะไรเป็นทั้งสองทาง
ตกลงว่าความรู้ และความเป็นมืออยู่สองทาง คือทาง
โลกกับทางธรรม

...วินัยที่จะใช้กำกับความรู้ ความเป็น ก็ต้องมี
สองทางควบกันเหมือนกัน คือ วินัยทางโลก วินัยทาง
ธรรม

คนทุกคนที่มีชีวิตและจิตใจ ต้องอยู่ในความ
ควบคุมของวินัยทั้งสองตลอดเวลา คนชาวบ้านใช้ชีวิต
อยู่ทางโลกก็ต้องรักษาวินัยทางธรรมด้วย ฝ่ายพระ-
สงฆ์สามเณรก็เหมือนกัน ครองชีวิตอยู่ทางศาสนา
ก็ต้องรักษาวินัยทางโลกด้วย ไม่เช่นนั้นเสียคน ถือ
วินัยทางโลก ทั้งวินัยทางธรรม เจริญทางชีวิต แต่
เสื่อมโทรมทางจิตใจ ฝ่ายคนถือวินัยทางธรรม ทั้ง
วินัยทางโลก อาจหวังผลทางจิต แต่การครองชีวิตก็
ไม่ราบรื่น ยิ่งถ้าใครทิ้งทั้งวินัยโลก วินัยธรรม ก็เท่า
กับคนหลับตาเดินในทางเปลี่ยว มีภัยอันตรายรอบด้าน
พระพุทธรองค์ตรัสถึงชะตากรรมของคนประเภทนี้ว่า

“พฤติกรรมของคนหมู่มาก ที่ไม่มีความรู้
รักษาตัว หรือไม่มีวินัยจะเป็นเหมือนควายตาบอดที่
เที่ยวอยู่ในป่าดง”

ข้อสังเกต

๑) คำกล่าวในเชิงสั่งสอนนี้ มีจุดมุ่งหมายที่
จะให้คนเห็นความสำคัญของการมีวินัยทั้งทางโลกและ
ทางธรรม จึงมีการอธิบายชี้แจงเหตุผลให้กระจ่างว่า
จำเป็นอย่างไร จึงต้องมีวินัยทั้งสองทางนี้

๒) ถ้อยคำที่เลือกมาใช้เรียบเรียงข้อความ
เป็นคำที่มีน้ำหนักอ่านเข้าใจง่าย และชวนให้ติดตาม
ไปด้วยจนเห็นจริงด้วยตนเอง ตอนท้ายมีการอ้าง

พระพุทธดำรัสเป็นการสนับสนุนให้คำกล่าวมีน้ำหนักยิ่งขึ้น

เรื่องที่ ๑๘ จากหนังสือ วิทยุธรรมกถา ของ ปัญญา นันทภิกขุ

เรื่องที่ ๑๑ ความสามัคคีทำให้อยู่รอดปลอดภัย หน้า ๑๘๕

...พี่น้องทั้งหลาย เมตตาเป็นธรรมคำจุนโลก โลกนี้จะอยู่ได้ก็ต้องอาศัยความเมตตาปรานีต่อกัน เพราะฉะนั้นเราหันหน้าเข้าหากันดีกว่า เรามาช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้อง คนใดมีกำลังมากก็ช่วยเหลือคนอ่อนแอ คนมีปัญหามากช่วยเหลือคนมีปัญหาน้อยด้วยการศึกษา คนใดมีทรัพย์มากก็ช่วยเหลือคนมีทรัพย์น้อย คนใดมีอะไรวิเศษกว่าเขา ก็ให้ดีกว่าเรามีไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เป็นความสุขแก่คนอื่นด้วย อย่าคิดเอาประโยชน์เอาความสุขแก่ตัวคนเดียว เพราะคนเรานั้นจะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้ แต่เราจะต้องอยู่กับคนอื่นมากมายหลายคนด้วยกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เมื่อเราถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เราก็ต้องอ่อนอ่อนผ่อนปรนเข้าหากัน จริงอยู่มนุษย์เรานั้นอยู่กันมาก ๆ ก็ย่อมจะมีเรื่องกระทบกระทั่งกันบ้าง ที่เขาเรียกกันว่า ลิ้นกับฟันก็ต้องกระทบกันบ้าง แต่ลิ้นกับฟันเมื่อกระทบกันแล้ว มันไปไหน ลิ้นก็อยู่ในปาก ฟันก็อยู่ในปาก ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ถ้าเราจะถอดลิ้นตัดลิ้นทิ้งก็ไม่ได้ ไม่รู้จะเอาอะไรพูดจากันต่อไป ต้องสงวนไว้ใช้กันต่อไป อยู่กันด้วยความประนีประนอมค่อย ๆ ทำกัน ผลที่สุดก็อยู่กันด้วยความเรียบร้อยฉันใด ในเรื่องสังคมมนุษย์เรานี้ก็เหมือนกันเราควรจะอยู่กันด้วยน้ำใจเมตตาปรานีต่อกัน ไม่เหี้ยมโหดเข้าหากัน ไม่ดูร้ายหมายขวัญต่อกัน แต่ให้ดีกว่า ถ้าเราเป็นสุข ขอให้คนอื่นเป็นสุขด้วย...

ข้อสังเกต

๑) ธรรมกถา หรือ ปาฐกถาธรรมนี้ มุ่งหมายจะให้ประชาชนชาวไทย ดำรงสามัคคีธรรมไว้ด้วยการมีน้ำใจเมตตาปรานีต่อกัน ให้มีการช่วยเหลือ

เจือจางกันระหว่างผู้ที่มีมาก กับผู้ที่มีน้อย ไม่ว่าจะเป็นในด้านกำลัง ปัญญา หรือทรัพย์

๒) ถ้อยคำที่ใช้ในการแนะนำสั่งสอน เป็นภาษาพูดที่ใช้คำง่าย ๆ ฟังเข้าใจทันที เนื้อความมีลักษณะสร้างสรรค์ คือโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เห็นคุณค่าของการอยู่อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีการอธิบายความโดยเปรียบเทียบ การมีเรื่องกระทบกระทั่งกันก็ดูเดียวกับลิ้นกระทบกับฟัน ซึ่งแม้กระทบกันก็จำเป็นต้องอยู่ด้วยกันมิฉะนั้นก็จะขาดประโยชน์แก่ส่วนรวม

กิจกรรม

- ให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เรื่องใดจากหนังสือเล่มใดก็ได้ แล้วคัดลอกข้อความที่มีลักษณะเป็นการบรรยาย และการพรรณนามาอย่างละ ๑ ย่อหน้าส่งให้ครูตรวจ
- ให้นักเรียนอ่านหนังสือในห้องสมุดและคัดลอกข้อความที่เป็นเนื้อหาโวหารเชิงสร้างสรรค์มาให้ดูคนละ ๑ หน้า

๓. สาธกโวหารเชิงสร้างสรรค์

การเขียนสาธกโวหารหมายถึงการเขียนที่ยกเอาตัวอย่าง หรือเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์ประกอบเรื่องที่เขียน มิใช่เป็นการเล่านิทานหรือเรื่องราวล้วน ๆ เช่น ที่กล่าวไว้ในบทที่ ๗ เรื่องที่ยกมาเป็นอุทาหรณ์ อาจเป็นนิทาน หรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือ ข่าวที่ได้ยินได้ฟังมาก็ได้ อุทาหรณ์เหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจเรื่องดีขึ้น

ตัวอย่าง

เรื่องเด็กเลี้ยงแกะ นำมาเป็นอุทาหรณ์ประกอบการเขียน หรือบรรยาย เรื่องการพูดไม่จริงทำให้คนหมดความเชื่อถือ

เรื่องนกกระจาบติดแร้ว นำมาเป็นอุทาหรณ์ประกอบการเขียน หรือบรรยายเรื่อง การรักษาความสามัคคีในหมู่คณะและการแตกสามัคคี

เรื่องน้ำผึ้งหยดเดียว นำมาเป็นอุทาหรณ์

ประกอบการเขียน หรือบรรยายเรื่อง เรื่องเล็กที่กลายเป็นเรื่องใหญ่

ต่อไปนี้จะยกตัวอย่าง สารกโฆหารมาให้ นักเรียนพิจารณาพอเป็นแนวทาง

๑) การอธิบายสำนวน “ซุบมือเปิบ”

การซุบมือเปิบ หมายถึงการที่ใครคนใดคนหนึ่งรวมเอาผลงานที่ผู้อื่นทำไว้ด้วยความยากลำบากมาเป็นของตน และได้ประโยชน์หรือความดีความชอบจากการทำเช่นนั้น

ตัวอย่างของการซุบมือเปิบ เห็นได้จากนิทานอีสปต่อไปนี้

เรื่อง เก็บเกี่ยวโดยไม่ต้องหว่าน

สิงโตกับหมีต่อสู้กันเพื่อแย่งกวางที่พบ ต่างทำร้ายซึ่งกันและกันอย่างรุนแรงจนบาดเจ็บสาหัสทั้งคู่ ถึงกับนอนรอความตายอยู่ทั้ง ๒ ตัว สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งผ่านมา เห็นสิงโตกับหมีหมดฤทธิ์แล้ว และมีกวางวางอยู่ระหว่างกลางสัตว์ทั้งสอง สุนัขจิ้งจอกก็ตรงเข้าคาบกวางตัวนั้น แล้วหลบไปจัดการกับเนื้อกวางอันโอชะนั้นอย่างอึม่อม ทั้งสิงโตและหมีซึ่งไม่มีแรงและลุกขึ้นมาทักท้วงก็ได้แต่บ่นว่า “เป็นคราวเคราะห์ของเราที่ต้องทรมานด้วยความเจ็บปวด ปลอຍให้เจ้าสุนัขจิ้งจอกมาซุบมือเปิบเสียได้”^๑

๒) รุ่งกินน้ำ

รุ่งกินน้ำเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง เรามักเห็นรุ่งกินน้ำเป็นแถบ ๗ สี โค้งไปตามส่วนโค้งของท้องฟ้า ภายหลังเวลาฝนตกใหม่ ๆ เรื่องรุ่งกินน้ำนี้ มีนิทานที่ชาวอินเดียเล่าสู่กันฟังดังต่อไปนี้

ในสมัยที่โลกยังเยาว์อยู่นั้น พ่าสีครามมองลงมาที่ดินสีเขียวข่มแล้วก็คิดว่า “ดินนี้ช่างสวยเสียจริง ๆ ทำอย่างไร จึงจะได้แต่งงานกับดินหนอ” ฝ่ายดินก็มีใจตรงกับพ่า อยากจะแต่งงานกับพ่าเหมือนกัน ทั้งยังคิดอยากจะให้ของขวัญแก่พ่าด้วย เมื่อพ่าและดิน

มีใจตรงกันเช่นนี้ ต่างก็กำหนดจะแต่งงานกันในวันหนึ่งขณะที่นาฬิกาตี ๑๒ ครั้ง ใคร ๆ ก็เตรียมการมาช่วยงานแต่งงานครั้งนี้กันเต็มที่ บ้างก็เตรียมจะมาเล่นดนตรีและร้องเพลงอวยพร บ้างก็เตรียมเสื้อผ้าสวย ๆ มาจำหน่าย บ้างก็เตรียมปรุงอาหารอร่อยมาช่วยงาน ดินสวมชุดสีเขียวและประดับดอกไม้สีต่าง ๆ ที่มีอยู่บนพื้นพิภพ มองดูสวยงามมาก แต่ประชาชนจำนวนมากพากันวิตกว่า ถ้าพ่ากับดินแต่งงานกันและไปอยู่ด้วยกันแล้ว พวกเขาจะพากันไปอยู่ที่ไหน เมื่อคิดวิตกเช่นนั้นบางคนก็ไปทูลอ้อนวอนพระเป็นเจ้าว่า ขอให้ช่วยพวกเขาด้วย พระเป็นเจ้าก็ทรงรับว่าจะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนี้

พอถึงวันกำหนด ทุกอย่างก็เตรียมพร้อมสำหรับการแต่งงาน ดินเตรียมพวงมาลัยหลากสีไว้ให้เป็นของขวัญแก่ท้องฟ้าซึ่งจะมาเป็นเจ้าบ่าวของนาง และตัวดินเองก็แต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดสวยที่สุด ส่วนพ่านั้นก็แต่งกายสวยงาม มีเสื้อคลุมสีน้ำเงินเข้ม ประดับด้วยทองและเพชรงามระยิบระยับ พ่าควบม้ามาหาดินเมื่อเวลาจวนจะถึงสิบสองนาฬิกา ตามที่นัดกันไว้

แต่ทันใดนั้น พอนาฬิกาเริ่มตี ทุกคนก็ได้ยินเสียงไก่ขัน แท้จริงไก่อันนั้นก็คือพระวิษณุซึ่งทรงแปลงพระกายเป็นไก่ตัวใหญ่เดินข้ามหลังคาบ้านมา พอทุกคนได้ยินเสียงไก่ขันเช่นนั้นก็นึกว่าเป็นเวลาใกล้รุ่งซึ่งนับว่าเลวฤกษ์สำคัญไปเสียแล้ว ผู้คนที่มาในงานจึงต่างแยกย้ายกันกลับไป พ่ากับดินจึงแต่งงานกันไม่ได้ ในที่สุดพวกของดินก็พาดินกลับไปทางหนึ่ง และพระเป็นเจ้าก็พาพ่ากลับไปอีกทางหนึ่ง ดินร้องไห้ด้วยความเสียใจและพวงมาลัยที่นางถือไว้เตรียมจะคล้องคอเจ้าบ่าวนั้นก็เลยเกือเป็นอันไม่ได้ให้ของขวัญอันงามแก่พ่า ดินจึงต้องโยนพวงมาลัยนั้นขึ้นไปบนฟ้า และพระพายเป็นผู้รับไว้ได้ พวงมาลัยนั้นจึงกลายเป็นรุ่งกินน้ำอันมีสี ๗ สีที่ปรากฏอยู่บนท้องฟ้านับแต่นั้นมาจนกระทั่งบัดนี้^๒

^๑ ดัดแปลงจากนิทานอีสป พุทธรักษา เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๘.

^๒ ดัดแปลงจาก เรื่องรุ่งกินน้ำ พุทธรักษา เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๗.

๓) ปีใหม่ของไทยและจีน

พ่อแม่ลูกสนทนากันเรื่องประเพณีปีใหม่ พ่อดีน้าพาน้องนุชมาร่วมวงสนทนาด้วย น้องนุชเล่าถึงตรุษจีนว่าเพื่อนของนุชที่เป็นลูกอาเสีย พ่อถึงตรุษจีนวันไหว้ก็จะมีพิธีไหว้เจ้า และไหว้ปู่ย่าตายายในวันชีวิตบ้านเขาเชิญแขกมาเลี้ยงใหญ่ทุกปี

แม่เล่าว่า ไทยเรานิยมตักบาตรวันปีใหม่ คราวหนึ่งแม่เห็นพระท่านเทข้าวจากบาตรใส่แข่งได้หลายแข่งแม่เลยไม่ใส่บาตรวันปีใหม่ แต่เลื่อนไปตักบาตรวันอื่น แล้วแม่แสดงความเห็นว่าธรรมเนียมจีนก็ดีเหมือนกันของเช่นไหว้แล้วลามาปรุงเป็นอาหารได้อีก เช่นทำจับฉ่ายหรือผักเค็มเก็บไว้ได้หลายวัน

ก้องสงสัยเรื่องการเช่นไหว้ จึงถามขึ้นว่า การเช่นไหว้ปู่ย่าตายายได้รับหรือเปล่า

พ่อจึงพูดขึ้นว่า “ของที่มองด้วยตาไม่เห็นเราก็อย่าด้วยนปฏิเสฐ ประเพณีจีนเขาเคร่งครัดเรื่องความกตัญญูมาก” แล้วพ่อก็กนิทวนที่ย่าเคยเล่าให้พ่อฟังมาเล่าดังนี้

นานมาแล้ว ที่เมืองจีน มีเศรษฐีชราคนหนึ่งนอนหลับกลางวันในวันตรุษ ผันว่าได้กินหอยกะพงผัดพอดิ้นขึ้นมามีเปลือกหอยชิ้นเล็ก ๆ ติดอยู่ที่ปาก เมื่อเศรษฐีตื่นขึ้นแล้วก็ให้คนไปเที่ยวสืบดูว่าบ้านไหนไหว้ปู่ย่าตายายด้วยหอยกะพงผัด ตามธรรมดาการเช่นไหว้ปู่ย่าตายาย เขานิยมใช้เปิด ไก่ หมู อาหารดี ๆ มีราคา ไม่มีใครนิยมเช่นไหว้ด้วยอาหารราคาถูก ๆ อย่างหอยกะพงผัด เศรษฐีจึงคิดอย่างนี้จึงเห็นว่าถ้าให้ไปสืบก็คงพอจะรู้ คนของเศรษฐีไปพบบ้านยากจนมากบ้านหนึ่งเช่นไหว้ด้วยหอยกะพงผัด เศรษฐีจึงให้คนไปพาครอบครัวยากจนนั้นมา สอบถามข้อความบางอย่างแล้ว ก็ให้ความอุปการะแก่ครอบครัวนั้นให้มีความสุข

นำถาพหลาน ๆ ว่า เพราะเหตุใดเศรษฐีจึงให้ความอุปการะแก่ครอบครัวนั้น ก้องตอบว่า เพราะครอบครัวนั้นมีความกตัญญู แม้จะยากจนก็ยังอุตสาห

แสดงความกตัญญูเช่นไหว้บรรพบุรุษ*

ข้อสังเกต

๑) การเล่านิทานโดยมีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิงโดยเฉพาะนั้นเราไม่เรียกเป็นสาธกโวหาร ต่อเมื่อใดมีการใช้นิทานเพื่อเป็นอุทาหรณ์ประกอบเรื่อง เช่น เขียนเรียงความ หรือแสดงปาฐกถาหรือบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ เมื่อนั้นจึงจะเรียกว่าเป็นการเขียนสาธกโวหาร

๒) จากตัวอย่างนักเรียนจะเห็นว่า อาจใช้สาธกโวหารสำหรับอธิบายสำนวนไทยก็ได้ ประกอบการบรรยายเรื่องที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติก็ได้ ประกอบการสนทนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีก็ได้ และอาจประกอบเรื่องในลักษณะอื่น ๆ ได้อีก แต่มีได้น่ามากแล้วไว้ในบทนี้

กิจกรรม

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม เขียนเรียงความสั้น ๆ เรื่อง “ได้ดีเพราะมี.....” (อาจเป็นคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สัจจะ สติ ความเพียร เมตตา ฯลฯ) แล้วหานิทานมาเป็นอุทาหรณ์ประกอบเรื่องให้เหมาะสม ให้ผู้แทนกลุ่มมารายงานหน้าชั้น หรือแลกเปลี่ยนกันอ่าน แล้วแต่กรณี
- ให้นักเรียนอ่านโอวาท หรือปาฐกถาธรรม เรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วคัดข้อความบางตอนที่นักเรียนพอใจลงในสมุด และหานิทานที่เหมาะสมมาประกอบเป็นอุทาหรณ์
- เลือกสำนวน หรือภาษิตไทยที่น่าสนใจมาเขียนคำอธิบาย (โดยอาจสอบถามผู้รู้ก็ได้) แล้วเขียนนิทานประกอบ อาจเป็นนิทานอีสป นิทานสุภาษิต หรือนิทานที่แต่งเองก็ได้ เช่น ภาษิตต่อไปนี้ กระเมือกันรื้อ กระดุกร้องได้ คลุมถุงชน น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ ฯลฯ

* ดัดแปลงจากเรื่อง สวัสดิ์จวนปีใหม่แล้ว ของ เกทลง พานิช พุทธรักษา เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐.

บทที่ ๔

มรรยาทในการสื่อสารเพื่อ การสร้างสรรค์

มรรยาทคืออะไร มรรยาทคือกิริยาอาการที่มนุษย์ในสังคมแสดงออกต่อกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวก เป็นต้นว่า ผู้ที่มีมรรยาทในการกินอาหาร ก็จะระมัดระวังกินอาหารให้เรียบร้อย ไม่ให้เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้ร่วมบริโภค ทุกคนรับประทานอาหารด้วยกันได้อย่างสบายใจ ผู้ไม่มีมรรยาทในการกินอาหาร อาจดักขำใส่จานของตนจนพูนจานหรือเลือกรับประทานเฉพาะอาหารที่ตนชอบ ดักไปมากกว่าส่วนที่ควรดัก คนอื่นก็ไม่มีโอกาสได้รับประทานอาหารชนิดนั้น ผู้ที่กระทำเช่นนี้ย่อมเป็นที่รังเกียจแก่ผู้ร่วมบริโภค บางทีอาจมีคนรังเกียจไม่ยอมรับประทานร่วมด้วยอีก

ในการสื่อสาร ผู้ที่สื่อสารย่อมต้องติดต่อ มีความสัมพันธ์กับคนอื่น มากบ้างน้อยบ้าง จึงต้องมีมรรยาท กล่าวคือ ไม่ทำความรำคาญ ไม่ทำให้ผู้ใดเสียประโยชน์เช่นเดียวกับผู้มีมรรยาทในการกินอาหาร ย่อมต้องระมัดระวังไม่ให้ผู้ร่วมบริโภค รำคาญหรือเสียประโยชน์ในทางหนึ่งทางใด

ตามธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป ย่อมไม่ปรารถนาให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ที่จะทำให้ตนต้องได้รับความทุกข์ทรมาน เช่น ถูกกระทำร้ายหรือมีโรค และย่อมไม่พอใจที่จะเสียทรัพย์สิน อีกอย่างหนึ่งที่มนุษย์ทั่วไปย่อมไม่ต้องการให้เกิดแก่ตนก็คือความอับอาย มนุษย์ย่อมไม่ปรารถนาความผิดหวังด้วย แต่ที่จะกล่าวต่อไปนี้จะเพ่งเล็งแต่ที่เกี่ยวกับการสื่อสารโดยตรงเท่านั้น

๑. การทักทายปราศรัย

เมื่อมนุษย์ในสังคมพบกัน ย่อมต้องการความรับรองกันและกัน ก่อนที่จะแสดงความเต็มใจรับรองกันนั้นก็ต้องมีการทักทาย เป็นการเปิดโอกาสให้สื่อสารกันต่อไป การทักทายนั้นมีขนบประเพณีของแต่ละชาติเหนือขึ้นไป ปู่ย่าตายายก็นิยมประเพณีตามที่ทวดผู้หญิงทวดผู้ชายได้ใช้มาและได้สั่งสอนปู่ย่าตายายไว้ ส่วนตัวเราคนรุ่นนี้ ก็ย่อมทำตามที่พ่อแม่สอนหรือที่พ่อแม่นิยม

บางกรณี ประเพณีการทักทายมีขึ้นใหม่ โดยมีสมณินิยมว่า ประเพณีของชนชาติอื่นที่มีกำลังอำนาจมากกว่าเรานั้นควรแก่การลอกเลียน ยิ่งในสมัยปัจจุบัน การติดต่อระหว่างชาติมีอยู่มาก ทุกสังคมจึงมีประเพณีเป็น ๒ ชั้น ชั้นหนึ่งคือที่นิยมกันเฉพาะในหมู่คณะที่เคยชินกับประเพณีของบรรพบุรุษ อีกชั้นหนึ่งนิยมทำตามประเพณีของชนชาติใหญ่ สมัยปัจจุบันนี้ คนในเอเชีย และทวีปอื่น ๆ นิยมทำตามประเพณีของชนชาติใหญ่ สมัยปัจจุบันนี้ คนในเอเชียและทวีปอื่น ๆ นิยมทำตามประเพณีของชนชาติในทวีปยุโรป

ตามประเพณีไทยดั้งเดิมนั้น คนไทยทักกันตามฐานะ คือผู้ที่อ่อนอาวุโสกว่า ทักผู้ใหญ่กว่าด้วยกิริยาไม่ใช่คำพูด คือไหว้และกราบ การไหว้และกราบถือได้ว่าเป็นการสื่อสารโดยไม่อาศัยถ้อยคำ เราไหว้คนที่เราเคารพ เรากราบผู้ที่เราเคารพมาก ถ้าผู้ใหญ่เป็นญาติสนิท เราเข้าไปกราบที่ตักหรือกราบบนมือที่ผู้ใหญ่แบรับมือประนมของเรา ถ้าท่านผู้ใหญ่ไม่ใช่ญาติสนิท เรากราบท่านจากกระยะไกลพอสมควรแต่ใกล้พอที่ท่านจะเห็นหน้าถนัดและทักทายได้สะดวก จะเห็นได้ชัดเจนว่าการไหว้หรือกราบ

เป็นการสื่อสาร ถ้าผู้ที่เราพบเป็นคนเสมอกัน เราใช้ภาษาทักทายกันตามที่เหมาะแก่วัฒนธรรมของเรา เช่นถามว่า “สบายดีหรือ” “คุณพี่คุณน้องสบายกันทุกคนหรือ” และถามถึงคุณพ่อคุณแม่ และคนในครอบครัวที่รู้จักกัน อาจถามว่า “เป็นไง น้องชายเข้ามหาวิทยาลัยได้หรือเปล่า” “พี่ยังอยู่ต่างจังหวัดหรือ” หรือ “ได้ยินว่าคุณลุงจะย้ายเข้าไปอยู่กรุงเทพ ฯ หรือ” ต่อมาเราเกิดนิยมประเพณียุโรป เราเห็นว่าเขามีคำสำหรับทักทายโดยเฉพาะ มีคำสำหรับทักทายเวลาเช้า มีคำสำหรับเวลาค่ำและอื่น ๆ จึงมีผู้คิดคำสวัสดิ์ขึ้น และชักชวนให้คนไทยทำตามอย่าง เกิดเป็นสมันิยมแต่เรามักไม่ใช่แก่ผู้ที่เราสนิทกันมาก มักใช้กับผู้ที่เราใคร่แสดงมรรยาทดีเท่านั้น

ในการใช้คำ สวัสดิ์ ควรระวังกล่าวให้ชัดเจน ฟังไม่ควรกล่าวอย่างง่ายเกินไป กลายเป็น “หวัดดี” และใช้ไปทุกโอกาส จนไม่ทราบว่าหมายความว่าอะไร เช่น “เฮ้ ไปหวัดดีคุณป้าเสีย” จะให้ไหวหรือกราบก็ไม่กล่าวให้ชัดแจ้งลงไป การทำสิ่งใดโดยคิดถึงแต่ความสะดวก ทำให้การกระทำนั้นขาดคุณค่าไม่มีความหมาย

ในการทักทาย เราควรระวังไม่ให้เกิดความรำคาญ หรือความวิตกกังวล เช่นไม่ควรทักว่า “ทำไมผอมมากอย่างนี้” หรือ “ทำไมหน้าเป็นสิ่ว”

๒. การกล่าวคำที่ควรกล่าวเพื่อแสดงอหยาภัยไมตรี

การกล่าวประเพณีนี้ ก็เหมือนกับการทักทาย คือมีประเพณีเดิมที่เราทำตามบรรพบุรุษของเรา และที่เราลอกเลียนมาจากชาวตะวันตก ตามประเพณีเดิมนั้น ผู้ที่มีอาวุโสหน่อย ใช้กิริยาอาการ เช่น ในโอกาสที่มีผู้หนึ่งผู้ใดทำสิ่งที่ประโยชน์ให้แก่เรา เราก็ไหว้หรือกราบ ไม่ใช่คำพูด ปัจจุบันนี้ เรานิยมตามชาวยุโรป เราไหว้หรือกราบผู้ใหญ่ที่แสดงความกรุณาแก่เรา และพร้อมกันนั้น ก็กล่าวเป็นถ้อยคำว่า “ขอบพระคุณคุณอาค่ะ” หรือ “เป็นพระคุณของอาจารย์อย่างมากทีเดียวครับ” และมีความนิยมกล่าวคำ

“ขอบคุณ” ในเมื่อมีผู้ชมเสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งตัวหรืองานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง หรือคำทักเช่น “แหม หน้าตาแจ่มใสดีจริง ๆ” แล้วผู้ที่ถูกทักก็กล่าวว่า “ขอบคุณครับ” หรือ “ขอบพระคุณค่ะ” การกล่าวคำขอใจที่เหมาะสมกับบุคคลและเหมาะแก่โอกาส เป็นการแสดงความกตัญญูเบื้องต้น ควรหัดให้เป็นนิสัยไม่ว่าผู้ใดจะทำอะไรให้เรา จะมากน้อยเพียงใด ก็ควรกล่าวให้เขารู้ว่าเราสำนึกในการกระทำประโยชน์ของเขา ในภาษาไทย เรามีคำที่เป็นลหุหลั่นตามฐานะของผู้กล่าวและผู้ฟัง ผู้มีอาวุโสกล่าวแก่ผู้น้อย มักกล่าวว่า ขอบใจ ผู้มีอาวุโสน้อยกว่ากล่าวแก่ผู้มีอาวุโสสูงกว่า ใช้คำขอบคุณ หรือ ขอบพระคุณ ผู้กระทำดีมีอาวุโสสูงมาก เช่น เป็นพระภิกษุ ก็อาจกล่าว ขอบพระเดชพระคุณ จะเห็นว่า คำที่เป็นลหุหลั่นกันนี้ เมื่อเราใช้พูดหรือเขียนก็สื่อสารมากกว่าความหมายว่าเราสำนึกในความดี คำที่เราใช้ตามลหุหลั่นสื่อสารไปถึงความรู้สึกของผู้ใช้ว่า ตั้งผู้ฟังไว้ในฐานะอย่างไร อาวุโสสูงต่ำแค่ไหนด้วย

คำกล่าวเป็นมรรยาทอีกพวกหนึ่งคือ คำแสดงความเสียใจ คำจำพวกนี้ จำแนกได้เป็นพวกแสดงความโศกเศร้า และจำพวกสำนึกผิด ขออภัยโทษ (ขอร้อง) เช่น เราเข้าบ้านผิดจะไปบ้านหนึ่งแต่ไปเปิดประตูของอีกบ้านหนึ่ง ครั้นเรารู้ว่าได้กระทำผิดก็กล่าวขออภัยแก่เจ้าของบ้านที่เราเข้าผิด หรือเราอาจเปิดประตูที่เขาปิดไว้ และทำกระดาดหรือสิ่งของอย่างอื่นปลิวไปหรือถูกแสงแดดฉาดไปต้อง เราได้ว่าเราได้ทำผิดไป เราก็ขออภัย ตามประเพณีไทย มีคำกล่าวเป็นลหุหลั่นเช่นเดียวกับการกล่าวแสดงความกตัญญู คือมีคำ ขอโทษ ขอร้องประทานโทษ ถ้าผู้ที่เราละเมิดเป็นผู้มีอาวุโสมาก เรากล่าวคำแสดงความสำนึกผิดพร้อมกับทำกิริยาอาการ คือ ยกมือไหว้หรือก้มลงกราบด้วย การกล่าวคำสำนึกผิด หรือคำ ขอโทษนี้ เราไม่ควรละเลยเป็นอันขาด การละเลยจะทำให้การสื่อสารในระยะต่อไปได้ผลน้อยที่สุด การสังวรในมรรยาทง่าย ๆ อาจทำให้การติดต่อสื่อสารในระยะต่อไปได้ผลดีอย่างที่เราไม่ได้คาดหวังไว้ก็มี

ถ้าหากเราทำให้ผู้ใดเป็นทุกข์หรือเสียทรัพย์สิน เรามีความเสียใจมาก เราก็อาจกล่าวตรง ๆ ว่าเราเสียใจและขอภัยพร้อมกันไป ถ้าผู้ใดมีความโศกเศร้า เราใคร่จะให้เขารู้ว่า เรามีความรู้สึกร่วมกับเขา เราก็ควรพูดหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เขาทราบ เช่น ถ้าเขาสูญเสียผู้มีพระคุณเราก็กล่าวให้เขาทราบว่าเราเสียใจด้วยจริง ๆ และถ้าเขามีพิธีทำศพตามประเพณี เราก็อาจนำดอกไม้ไปสักการะศพ และพูดหรือเขียนข้อความสั้น ๆ ให้เขาทราบว่าเราเสียใจร่วมกับเขาด้วย

๓. การขอร้องและห้ามปราม

การที่เราจะขอร้องให้ผู้ใดทำอะไรตามความปรารถนาของเราหรือห้ามปรามไม่ให้เขากระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เขากระทำอยู่ เป็นงานยากทั้งสองอย่าง ก่อนอื่นเราต้องระวังมรรยาท ไม่กล่าววาจาที่จะกระทบกระเทือนความรู้สึก ดังที่ยกตัวอย่างในข้อ ๑. นอกจากวาจาแล้วเราต้องระวังการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะสื่อสารโดยไม่อาศัยภาษา ให้เขารู้สึกไปในทางไม่ดีและเราต้องพิจารณาสถานที่ จำนวนคนที่อยู่ในสถานที่นั้น และต้องพิจารณาเรื่องอื่น ๆ อันจะนำไปให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจ ในการขอร้องให้ผู้หนึ่งผู้ใด ทำกิจอันหนึ่งอันใดที่จะเป็นประโยชน์แก่เรา เราก็ต้องชี้แจงให้ชัดเจนว่าเหตุใดเราจึงขอร้องเขา เราต้องเลือกเฟ้นถ้อยคำที่เหมาะสมแก่ฐานะของเขา ว่าเขามีอาวุโสมากน้อยกว่าเราเพียงไหนอย่างไร คนบางคนไม่พอใจให้ใครขอร้องอะไรทั้งสิ้น คนบางคนก็มีน้ำใจชอบทำตามที่มีผู้ขอร้อง ถ้าเราสืบทราบเสียก่อนว่าคนไหนมีอุปนิสัยไปในทางใดก่อนที่เราจะเข้าไปติดต่อสื่อสารด้วยเราก็ควรจะรู้วิธีเลือกเฟ้นถ้อยคำที่เหมาะสมแก่อุปนิสัยของเขาได้

ว่าโดยทั่วไป การขอร้องง่ายกว่าการห้ามปราม การห้ามปรามนั้นต้องพัวพันกับการกระทำที่ไม่เหมาะสมไม่ควร อย่างไรก็ตาม จะเป็นการขอร้องหรือห้ามปรามเราก็ต้องคอยรอโอกาสให้พอดี ไม่ควรขอร้องให้ผู้ใดทำอะไรเพื่อประโยชน์แก่เราระหว่างที่เขายังเหนื่อย

อยู่ หรือในเวลาที่เขาควรจะนอน หรือเวลาที่เขารับประทานอาหาร ถ้าจะใช้โทรศัพท์ในเวลาเช้าตรู่หรือก่อนไปข้างดึก ควรกล่าวคำขอโทษ และได้ถามว่าผู้ที่เราใคร่จะติดต่อด่วนนั้นเขาทำอะไรอยู่ ยิ่งถ้าเราจะติดต่อกับผู้ที่มีอายุ เรายังต้องระวังมาก เพราะคนมีอายุมักมีสุขภาพอ่อนแอ อาจต้องระวังเวลานอน เวลาตื่นและเวลาอาหาร ถ้าจะไปหาเพื่อขอความช่วยเหลือผู้ใดถึงบ้านของเขา ก็ควรระวังสืบทราบให้แน่ว่าเขามักจะกินอาหารเวลาใด การติดต่อกับคนผิดเวลาผิดสถานที่ ย่อมทำให้การสื่อสารในเรื่องที่เราประสงค์ ไม่ได้ความสำเร็จเท่าที่ควร

๔. การพูดสมานไมตรี

การพูดให้เกิดผลตามที่กล่าวนี้ ถ้าใช้ความระวังป้องกันความผิดใจ ป้องกันสิ่งไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวในตอนต้นบทนี้ ไมตรีจิตก็จะมีอยู่ในกลุ่มในพวก ถ้าไม่ระวังปล่อยให้เกิดความสะเทือนใจในทางไม่ดีขึ้นบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความผิดพ้องหมองใจ เกิดความระแวงแล้วก็เกิดการแตกร้าง ทำให้ไมตรีจิตลดลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแยกกันเป็นพวกเป็นฝ่าย เมื่อเกิดความแตกร้างขึ้นแล้ว จะใช้การพูดให้หายให้กลับคืนดีกันยาก ในเรื่องการรักษาไมตรีจิตนี้จึงต้องคิดในทางป้องกันมากกว่าการแก้ไข

เพื่อระวังความระแวง และผลของการระแวงคือการแตกสามัคคี การลดหย่อนไมตรีจิตเราควรใช้ภาษาพูด และเขียนในบางกรณี โดยรักษามรรยาทเคร่งครัด เช่น ไม่กระซิบกับผู้อื่นผู้ใดระหว่างที่มีผู้พูดเรื่องใดเรื่องหนึ่งอยู่ เมื่อจะซักถามข้อข้องใจควรขอโทษแล้วจึงถาม ไม่สมควรถามคำถามในที่ประชุมที่รู้แล้วว่าผู้ถูกถามจะตอบไม่ได้ ทำให้เกิดความอับอาย ไม่พูดดลกลปอกฮาระหว่างที่คนหนึ่งพูดธุระการงานอย่างจริงจัง ไม่นำคำพูดของคนหนึ่งไปเล่าต่อแก่คนอื่นอีกคนหนึ่งให้เกิดความเข้าใจว่ามีการพูดให้ร้ายกันลับหลัง ถ้ามีผู้มาปรบทุกขให้ฟังเรื่องที่ได้รับความยุติธรรมบ้างหรือความน้อยใจในเรื่องใด ไม่สมควรเล่าต่อไปให้กลายเป็นเรื่องตื้นตัน ควรประหยัด

วาจาพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เท่านั้น อาจหาความสนุกได้ในโอกาสอันควร เช่น เวลาอภิปรายตามประเด็นที่ตั้งขึ้น ซึ่งชวนคิดชวนค้น อาจใช้โวหารที่คมขำ ไม่ควรหาความสนุกสนานตามแบบคนโง่ ไม่มีความรู้จากการทำความเข้าใจถึงสิ่งที่หยาบโผน เพราะบางที แทนที่จะเป็นคำพูดตลก เป็นที่พึงพอใจในกลุ่มที่มีรสนิยมอย่างเดียวกัน กลายเป็นการเหยียดหยันคนหนึ่งคนใดในกลุ่ม ไม่ตรึงจิตก็คงอยู่ไม่ได้ ดังได้กล่าวแล้ว ถ้าเกิดการแตกร้างขึ้นแล้ว จะใช้วาจาหรือแม้แต่การกระทำประสานใจกันใหม่ให้สนิทเหมือนเดิมเป็นการยากมาก

๕. การสัมมาคารวะ

ในการสื่อสาร สัมมาคารวะเป็นธรรมที่ต้องยึดตลอดเวลาในการสื่อสาร สัมมาคารวะ มีคนเข้าใจผิดว่า หมายถึงความเคารพผู้ที่สูงอาวุโส แท้จริงคำนี้หมายถึงการให้ความเคารพแก่บุคคลหรือคณะที่ควรให้ และหมายถึงนามธรรม เช่น คำสอนของศาสดาทั้งหลาย ด้วยการให้ความเคารพอย่างถูกต้อง นั่นคืออย่างไร ก็คือ ให้ความเคารพแก่ผู้ที่มีคุณธรรม และแก่ผู้ที่เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ ถึงแม้ผู้ที่มีคุณสมบัตินั้น อาจอ่อนวัยกว่าเรา มีฐานะทางการเงินหรือการศึกษาน้อยกว่าเรา เราก็เคารพได้ การให้ความเคารพหรือคารวะ ไม่ได้หมายความว่าเราต้องนบถนอบด้วยกิริยาวาจาอย่างมาก จนกระทั่งเราจะต้องกราบไหว้ผู้ที่อ่อนวัยกว่า แต่หมายความว่าเราต้องเห็นคุณค่าของเขา เมื่อเราขอความช่วยเหลือก็ดี จะขอความรู้บางอย่างที่เราไม่รู้แต่เขารู้ก็ดี เราจะต้องแสดงให้เขาเห็นความสุภาพของเรา ยิ่งถ้าบุคคลที่เราติดต่อด้วยเป็นผู้มีอาวุโสสูงด้วยวัยวุฒิก็ดี ชาติวุฒิก็ดี เราก็ยอมแสดงความเคารพให้ปรากฏ ตามประเพณีไทย เราแสดงความเคารพแก่ผู้มีอายุ และแก่พระราชวงศ์ผู้มีอายุและพระราชวงศ์ท่านก็ยอมสะสมคุณธรรมความดี ความมีประโยชน์อยู่เอง ส่วนผู้มีอาวุโสน้อยแต่มีประโยชน์ เช่น ลูกเสือ ยุวกษัตริย์ ยุวสมาชิกรของสภาอากาศ ซึ่งอาจมีอายุน้อยกว่าเรา เราก็

ควรติดต่อสื่อสาร คือพูดด้วยหรือเขียนโดยสุภาพแก่เขา และทำให้เขาเห็นว่าเราประจักษ์ในคุณค่าของเขา

เมื่อกล่าวถึงการเคารพผู้มีวัยวุฒิและชาติวุฒิ ควรทำความเข้าใจกันเสียด้วยว่า หลักเกณฑ์ทุกอย่างมีข้อยกเว้น ผู้มีวัยวุฒิอาจประพฤติไม่เหมาะสมแก่วัย หรือผู้มีชาติวุฒิก็เช่นเดียวกัน เราจำเป็นจะต้องถือหลักกลาง ๆ ไว้ก่อน สำหรับผู้ที่ต้องยกเว้นนั้น ก็ต้องมีกรณีพิจารณาเป็นราย ๆ ไป จะหวังว่า ผู้มีชาติวุฒิทุกคนมีคุณธรรมนั้นย่อมไม่ได้ หรือผู้มีอายุ ที่อาจประพฤติตัวเหลวไหลไม่เหมาะสมแก่วัย ก็อาจหาได้

๖. การพูดและเขียนแทนหมู่คณะ

บางโอกาสเราไม่ได้พูดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา โดยเฉพาะ แต่เราพูดเพื่อประโยชน์ของกลุ่มหรือคณะที่เราเป็นสมาชิกหรือหน้าที่ร่วมอยู่ ในการพูดหรือเขียนเราต้องมีวิธีให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังทราบฐานะอันแท้จริงของเรา ตัวเราก็ต้องสำนึกในความรับผิดชอบตลอดเวลาด้วยเพราะคำที่เราใช้ก็ดี ข้อความที่กล่าวออกไปก็ดี ย่อมเป็นประโยชน์และเสียประโยชน์ไม่เฉพาะแก่ตัวเรา แต่หมู่คณะต้องร่วมได้หรือเสียกับเราด้วย

โอกาสที่เราจะต้องพูดหรือเขียนในนามของคณะมักเกิดขึ้นโดยเราไม่ได้เตรียม ถ้ามีเวลาเตรียม เราก็ปรึกษาผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ เช่น ผู้ปกครองหรือครู และปรึกษาหมู่คณะด้วย ถ้าไม่มีโอกาสเตรียมเราก็ต้องใช้ปฏิภาณ ซึ่งฝึกหัดไม่ค่อยได้ มักเกิดมีในตัวคนเฉพาะราย แต่ก็ยังมีหลักพอยึดถือได้ คือ

ก. เริ่มด้วยการบอกเล่าให้ทราบกันว่า เราพูดในนามของหมู่คณะไหน

ข. ไม่ควรเสียเวลาให้แก่การ “ออกตัว” ว่า ไม่ได้เตรียม ไม่ชำนาญ และอื่น ๆ

ค. เลือกสรรพจน์ที่สมควร เช่น ไม่ควรใช้ “หนู” นักเรียนหญิงควรฝึกหัดใช้สรรพนาม “ดิฉัน” ได้แล้ว นักเรียนชายก็ใช้ “ผม” หรือ “กระผม” เป็นการสะดวกและไม่มีผู้ใดรังเกียจ

ง. กล่าวถึงเนื้อเรื่องอย่างตรงไปตรงมา เช่น กล่าวขอพระคุณผู้ที่บริจาคเงินให้ซื้ออุปกรณ์การสอน หรือต้อนรับแขกที่มาจากจังหวัดอื่น

จ. ต้องระวังกการกล่าวซ้ำขึ้น นอกจากผู้พูดมีความสามารถเด่นชัด อย่างที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ควรหลีกเลี่ยงการพูดเล่น

ฉ. การพูดและการเขียนทุกชนิด ควรให้มีขนาดยาวสั้นให้พอดีแก่เวลาและความสำคัญของเนื้อเรื่อง ผู้อ่านและผู้ฟังย่อมเห็นคุณค่า ถ้าหากผู้พูดหรือผู้เขียนใช้เวลาน้อย กล่าวจบเร็วโดยไม่เสียเนื้อความ

ช. ในตอนจบถ้าต้องการอำนวยการ ควรให้แน่ใจว่า มีคนต่างศาสนากันอยู่ในหมู่ผู้ฟังหรือผู้อ่านหรือไม่ ไม่ควรอ้างพระรัตนตรัย ซึ่งเป็นสัจธรรมของพุทธศาสนิกชนเท่านั้น ต้องกล่าวถึง “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก” ด้วยเสมอ ถ้าโอกาสที่เราต้องพูดต้องเขียน เป็นงานทางพุทธศาสนาแท้ ๆ เช่น ในการบวชนาค เราจึงอ้างเฉพาะพระรัตนตรัยได้
มรรยาทในการสื่อสาร ถ้าหากจะชี้แจงให้ละเอียดย่อมจะกินเวลามาก ในบทนี้ ได้แต่เตือนให้ระลึกถึงบางสิ่งบางอย่างที่สำคัญ ให้ระมัดระวังมรรยาทเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกเท่านั้น

สรุป

อันมรรยาทจึงมยามสื่อสาร
ย่อมสมานไมตรีดีเหลือหลาย
เช่นมรรยาทรู้จักกล่าวทักทาย
ความสุภาพเชื่อมสายจิตสัมพันธ์

คำ “ขอบคุณ” “ขอโทษ” “โปรด” เหล่านี้
เป็นพื้ตัวอย่างพูดสร้างสรรค์
มีสัมมาคารวะระหว่างกัน
ไปที่ไหนที่นั่นเขาชื่นชม
อันการพูดการเขียนเชิงสร้างสรรค์
เริ่มด้วยมรรยาทที่ดีงามสม
วัฒนธรรมไทยไม่นิยม
สร้างสังคมไทยสุขทุกเมื่อเลย

กิจกรรม

๑. ช่วยกันรวบรวมคำพูดที่ใช้กับบุคคลในฐานต่าง ๆ ตามสถานการณ์ต่อไปนี้
 - ๑) กล่าวคำขอใจเมื่อมีใครช่วยเหลือให้เราได้รับความสะดวก
 - ๒) กล่าวคำขอภัยเมื่อทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดเสียเวลาเพราะรอเรา
 - ๓) กล่าวคำทักทายปราศรัยเมื่อพบผู้ที่ไม่ได้พบกันเป็นเวลานาน
 ๒. แบ่งกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้
 - ๑) คำพูดชนิดไหนบ้างที่ทำให้เราโกรธ
 - ๒) คำพูดชนิดไหนบ้างที่ทำให้เราเสียใจ
 - ๓) คำพูดชนิดไหนบ้างที่ทำให้เราพอใจ
 - ๔) คำพูดชนิดไหนบ้างที่เราไม่ชอบฟัง แต่เป็นประโยชน์กับเรา
- ให้เขียนคำพูดชนิดต่าง ๆ ที่รวบรวมได้เป็นข้อ ๆ แล้วส่งผู้แทนกลุ่มไปรายงานหน้าชั้น

บทที่ ๕

การให้แง่คิดเชิงสร้างสรรค์ใน

การพูดและการเขียน

พูดเขียนดีเป็นศรีสง่าหน้า ผู้คบหาอ้อมแอ้มจิตแจ่มใส
ใช้สื่อสารกิจการงานทั่วไป ความคิดอ่านกว้างไกลในโลกา
หากส่งสารความคิดเชิงสร้างสรรค์ ย่อมมีคุณอนันต์ชวนสรรมา
ให้แง่คิดสะกิดใจไวปัญหา กิจงานนาในชีวิตผลิตผลงาน .

เราเข้าใจกันแล้วว่า การสื่อสาร ทำได้ด้วยการพูดและการเขียน (ในบทนี้จะไม่กล่าวถึงการสื่อสารที่ไม่ใช้ถ้อยคำ) การสื่อสารต้องอาศัยความคิดและความคิดที่จะทำให้เกิดการสื่อสารในระดับที่น่าชื่นชม ก็คือความคิดเชิงสร้างสรรค์ บุคคลแต่ละบุคคลมีความคิดได้หลายแง่หลายมุม ผสมผสานกันจนได้เหตุผลใหม่ เกิดความคิดใหม่ มีความหมายที่แยบคาย ก่อให้เกิดประโยชน์ ขบปัญหาต่าง ๆ ได้ ความคิดชนิดนี้มีความลึกซึ้งแหลมคมซึ่งเราเรียกว่าความคิดเชิงสร้างสรรค์

แง่คิดเชิงสร้างสรรค์ เกิดแก่บุคคลเกือบไม่เว้นคน แต่แตกต่างกันไป บางคนมีมาก บางคนมีน้อย บางคนมีอยู่เสมอ ๆ บางคนนานทีจะมีสักครั้งหนึ่ง แ่งคิดเชิงสร้างสรรค์อาจเกิดขึ้นภายในความคิดความรู้สึกของบุคคลได้ แต่ตามปกติมักเกิดจากภายนอก โดยมีบุคคลอื่นหรือเหตุการณ์บางอย่างทำให้เกิด แ่งคิดเชิงสร้างสรรค์อาจเกิดจากธรรมชาติ เช่น เมื่อบุคคลเห็นลมพัดตองกิ่งไม้และใบไม้ ภาพกิ่งไม้และใบไม้เคลื่อนไหวในลม ดูเป็นสิ่งมีชีวิตชีวาเมื่อเราได้เห็นก็คิดกว้างไกลออกไป ในโอกาสหนึ่งแง่คิดเชิงสร้างสรรค์อาจเกิดจากได้เห็นเด็กเล็ก ๆ ไร้เดียงสาอิงแอบอยู่กับอกของแม่ แลเห็นความรักของแม่ที่มีต่อลูก และความไว้วางใจที่เด็กมีต่อแม่ อีกโอกาสหนึ่งเราได้พบพระภิกษุทรงศีล มีความ

สำรวม มีสีหน้าเยือกเย็นเต็มไปด้วยความเมตตาปราณี ก็เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ เกิดความนิยมและความเลื่อมใสศรัทธา หรือเราอาจจะเห็นกองทหารหรือลูกเสือเดินเป็นระเบียบเรียบร้อยตามจังหวะแถว ทำให้เกิดความครึกครื้นในใจ เกิดความรักพวกพ้อง เล็งเห็นประโยชน์ของความสามัคคี สรุปแล้วก็คือ แ่งคิดเชิงสร้างสรรค์ อาจเกิดขึ้นในบุคคลได้ในโอกาสต่าง ๆ จากมูลเหตุต่าง ๆ ไม่มีขีดขึ้นจำกัด

ความคิดหรือแง่คิดเชิงสร้างสรรค์นี้ มนุษย์เราจะใช้ในรูปแบบและโอกาสต่าง ๆ เช่น

๑. การสนทนา อาจเป็นการสนทนาตามธรรมดาสามัญ หรือการสนทนาที่จัดขึ้นโดยกำหนดหัวข้อ และกำหนดความมุ่งหมายให้เห็นชัด เช่น การสนทนาเรื่องสุขภาพของเยาวชนระหว่างการสอบไล่

๒. การประชุมกลุ่ม หรือการอภิปราย มีสมาชิกของกลุ่มระดมความคิด พยายามแก้ปัญหา แล้วจดข้อคิดต่าง ๆ ลงไว้

๓. หลังจากการประชุมกลุ่ม สมาชิกนำความคิดที่ได้จากการอภิปรายไปเขียนเป็นความเรียงสั้น ๆ หรือบทร้องเข้ากับทำนอง เพื่อเสนอความคิดให้คนอื่น ๆ ฟังโดยกว้างขวาง ทำให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อไป

๔. การบรรยาย ผู้บรรยายมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ แล้วใช้ความคิดนั้นเรียบเรียงเป็นถ้อยคำบรรยายให้ผู้ฟังอย่างน่าสนใจ เกิดความประทับใจ

เกิดผลคือผู้ฟังมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ติดตามมาจากการฟังการบรรยายอีกขั้นหนึ่ง

๕. การอภิปรายที่มีผู้จัดเพื่อเสนอแ่งคิดเชิงสร้างสรรค์บางอย่าง บางประการ เช่น แ่งคิดเกี่ยวกับสิทธิของสตรี หรือการปรับปรุงนิสัยการกินอาหาร ผู้อภิปรายเป็นผู้มีความคิดดี และมีศิลปะในการพูด ความคิดเชิงสร้างสรรค์ของผู้อภิปราย ถ่ายทอดไปยังผู้ฟัง เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ต่อไปอีกขั้นหนึ่ง

สรุปแล้วความคิดเชิงสร้างสรรค์ อาจเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายในในโอกาสต่าง ๆ ไม่จำกัด และเมื่อเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ขึ้นในบุคคลใด ความคิดนั้นก็อาจแสดงออกในรูปต่าง ๆ เช่น การเขียนคำขวัญ การแต่งบทประพันธ์ แต่งเพลง เขียนเรื่องสั้น เขียนบทสังเขปสำหรับแสดงบทบาทสมมติ หรือสถานการณ์จำลองไปจนกระทั่งถึงการเขียนและแสดงละครสั้น ๆ ถ้าหากมีความสามารถพอ

การที่นักเรียนจะเป็นผู้ที่สามารถแสดงความคิดเชิงสร้างสรรค์ได้นั้น นักเรียนควรรหาประสบการณ์และฝึกฝนตนเองดังต่อไปนี้ คือ

๑. ฟังมากอ่านมาก นักเรียนควรเป็นผู้ที่ใคร่รู้ใคร่เรียน หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

๒. จดบันทึกข้อความ ข้อคิด แ่งคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการฟังและการอ่านไว้

๓. จดจำข้อคิด คติ สุภาษิต คำพังเพย สำนวน และคำประพันธ์ที่ไพเราะต่าง ๆ

๔. เสวนากับผู้ที่มีความรู้ ชักใช้โต้ถามและถกเถียงปัญหาต่าง ๆ

๕. ฝึกคิดวิเคราะห์ และใช้วิจารณ์อยู่เสมอเพื่อให้เกิดปัญญาแตกฉาน

๖. ฝึกคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหาของตนเอง ของเพื่อนและปัญหาของชุมชน

๗. ฝึกใช้จินตนาการ นักเรียนอาจฝึกนึกถึงภาพจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ฟัง หรืออ่านมา อาจถ่ายทอดความนึกคิดออกเป็นคำพูดซึ่งบอกเล่าแสดง

ความรู้สึก หรือวาดภาพแสดงจินตนาการจากเรื่องที่ได้ฟังหรือได้อ่านมา

๘. ฝึกคาดการณ์ล่วงหน้า ว่าถ้าหากสภาพหรือปัญหาในปัจจุบันเป็นเช่นนี้ ในอนาคตจะเป็นเช่นไร

๙. ฝึกฝนเชื่อมโยงความคิด เชื่อมโยงประสบการณ์

๑๐. ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่มีความคิดยืดหยุ่น คล่องตัว สามารถติดต่อบสนองได้หลายประเภท และหลายทิศทาง

๑๑. ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม คือมีความสามารถทางสมองในการคิดสิ่งแปลกใหม่เป็นความคิดที่ไม่ซ้ำกับของผู้อื่น

๑๒. เมื่อมีโอกาสสนทนา อภิปราย เขียนหรือแสดงความคิดใด ๆ ควรจะได้หัดเสนอแ่งคิดต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดทักษะและความชำนาญ

๑๓. ตั้งตนไว้ดี ไว้ชอบ มีความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น มองโลกในแง่ดี พร้อมทั้งจะเสนอข้อคิดต่าง ๆ ที่มีประโยชน์

การให้คติในการดำรงชีวิต

การเสนอแ่งคิดเชิงสร้างสรรค์ในด้านการให้คติในการดำรงชีวิตนั้น ผู้เสนอจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดกว้างไกล ได้ฟังมากได้อ่านมาก หรือมีประสบการณ์มาก แล้วนำประสบการณ์เหล่านั้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับ การดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างลึกซึ้งแล้วจึงจะสามารถเสนอคติและข้อคิดต่าง ๆ

ความคิดเชิงสร้างสรรค์นั้นจะใช้ได้ในโอกาสต่าง ๆ หลายอย่าง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

๑) สุภาษิตพระร่วง

.....	เมื่อน้อยให้เรียนวิชา
ให้หาสินเมื่อใหญ่	อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน
อย่าริระร่าแค้นแก่ความ	ประพฤติดามบุรพระบอบ
เอาแต่ชอบเสียผิด	อย่าประคบกิจเป็นพาล
อย่าอวดหาญแก่เพื่อน	เข้าเถื่อนอย่าลืมหั้ว

หน้าสีกอย่านอนใจ ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน
 การเรือนตนเร่งคิด อย่านั่งชิดผู้ใหญ่
 อย่าไผ่สูงให้พันศักดิ์ ที่รักอย่าดูถูก
 ปลุกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย
 อย่าโดยคำคนพลอด เชื้อเรือทอดทางถนน
 เป็นคนอย่าทำใหญ่ ข้าคนไพร่อย่าไฟฟู
 คบขุนนางอย่าโหด โทษตนผิดรำพึง
 อย่าคะนึ่งถึงโทษท่าน หวานพืชจักเอาผล
 เลี้ยงคนจักกินแรง อย่าขัดแข็งผู้ใหญ่
 อย่าไผ่ตนให้เกิน เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว
 น้ำเชียวอย่าขวางเรือ ที่สู้มเสื่อจงประหยัด
 จงเร่งระมัดฟันไฟ ตนเป็นไทยอย่าคบทาส
 อย่าประมาทท่านผู้ดี มีสินอย่าอวดมั่ง
 ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ ฯลฯ

สุภาษิตพระร่วงนี้สอนคติในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติต่อบุคคลทั้งที่มีอาวุโสกว่า มิตรผู้เสมอกันและผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า รวมทั้งการปฏิบัติตนต่อบุคคลทั่ว ๆ ไปด้วย

แง่คิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ใหญ่มีตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ “อย่านั่งชิดผู้ใหญ่” “อย่าขัดแข็งผู้ใหญ่” “ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ”

สำหรับแง่คิดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะต่ำกว่านั้นก็น่าสนใจ เช่น “เป็นคนอย่าทำใหญ่ ข้าคนไพร่อย่าไฟฟู” เป็นต้น

ในด้านการปฏิบัติตนต่อคนทั่ว ๆ ไป ก็มีแง่คิดที่น่าชื่นชม เช่น “ปลุกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย”

แง่คิดในสุภาษิตพระร่วงนี้มักจะเน้นที่ตัวผู้ปฏิบัติเป็นเกณฑ์ เช่น “เมื่อน้อยให้เรียนวิชา ให้หาสินเมื่อใหญ่” “อย่าไผ่เอาทรัพย์ท่าน” “อย่าไผ่สูงให้พันศักดิ์” “โทษตนผิดรำพึง” เป็นต้น

๒) แง่คิดเกี่ยวกับ “ความคิด”

“ความคิดใดที่ถูกต้อง ความคิดนั้นย่อมเป็นประดุจทองนพคุณอันตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้

แสงอันเรืองโรจน์ของมณีย่อมจะเกิดประกายขึ้นเป็นสิ่งแน่นอน”^๑

๓) แง่คิดเรื่องบาปและบุญในเรื่อง “ลิลิตพระลอ”

สิ่งใดในโลกล้วน อนิจจัง
 กงแต่บาปบุญยัง เทียงแท้
 กือเงาติดตัวตรึง ตรึงแน่น อยู่เนา
 ตามแต่บาปบุญแล้ว ก่อเกื้อรักษา

๔) แง่คิดในการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตาธรรม ของมหาत्म กานธี

“หยุดน้ำที่รวมตัวกันมากเข้า ย่อมก่อให้เกิดมหาสมุทรได้ฉันใด ด้วยเมตตาธรรมของคนเราก็ย่อมก่อให้เกิดมหาสมุทรแห่งมิตรภาพได้ฉันนั้น รูปโฉมของโลกจะเปลี่ยนไปมากทีเดียว หากเราทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความรักและความเมตตา”

๕) แง่คิดเกี่ยวกับวัยเด็ก

“วัยเด็กคือยุคทองของชีวิต สิ่งที่ได้ทำด้วยความพอใจ ความชื่นชมยินดีจากสิ่งที่เหมาะสมารณา ในวัยเด็กกิจกรรมเล็ก ๆ ที่ได้ทำ แม้จะดูไร้ความหมายในสายตาของผู้ใหญ่นั้น แท้ที่จริงเป็นความทรงจำที่แสนสุขไปชั่วชีวิต”

๖) จดหมายจากพ่อถึงลูกแสดงคติในการดำเนินชีวิต

จากหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายเที่ยงเยี่ยมอำนวย

“...ลูกรัก พ่อตื่นแต่เช้า มองเห็นดอกแวนด้าบานไสว บัวในสระและในห้องรองบานสะพรั่งชมพู ก็ออกดอกขาวโพลนไปหมด กุหลาบในกระถางซึ่งพ่อซื้อมาปลูกใหม่ ตั้งอยู่เป็นแถว ๆ มันทำให้พ่อคิดถึงลูกเป็นอย่างยิ่ง ถ้าลูกอยู่คงจะช่วยพ่อส่งเสริมเหมือนเมื่อครั้งที่ลูกซื้อกระถางกล้วยไม้มาให้พ่อ เราคงจะสนุกกันใหญ่ อีกเมื่อไรนะพ่อจึงจะได้ฟังเสียงลูกนกขุนทองของพ่อพูดจ้อย ๆ อีกเช่นเดิม...”

“...ลูกอยู่ไกลพ่อไกลแม่ พ่อรู้และมั่นใจว่าลูกเป็นคนดีแล้ว แต่จงพยายามรักษาสิ่งนั้นไว้ จงเป็น

^๑ นิด นรารักษ์, ขอบฟ้าขลิบทอง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ดวงกมล, ๒๕๑๖), หน้า ๖.

เพื่อนดี รักใคร่และช่วยเหลือทุกคนที่ล้อมรอบทั้งไทย และเทศนะลูกนะ...”

แง่คิดที่เป็นคติในการดำรงชีวิตนี้นักเรียนควรสนใจ เมื่อได้ฟังหรือได้อ่านข้อคิดชนิดนี้ในที่ใด ถ้าพยายามสะสมโดยจดไว้ในสมุดบันทึก หรือตัดบทความหรือภาพเก็บเข้าแฟ้มไว้ใน การแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนร่วมวัย เราก็อาจจะนำมาเป็นประเด็นที่จะช่วยกันขบปัญหาหาคิดค้นให้ความคิดแตกฉานขึ้นไปได้

การเขียนแสดงแง่คิดเชิงสร้างสรรค์เป็นคติในการดำรงชีวิตนั้น นักเรียนอาจทำได้ด้วยการเริ่มเขียนเป็นคำขวัญง่าย ๆ ที่ให้แง่คิดต่าง ๆ เช่น

- ทำจิตให้แจ่มใส อนาคตจะสมบูรณ์
- ออกกำลังกายวันละนิด จิตแจ่มใส
- ไทยจะอยู่คู่ฟ้า ถ้าเมตตา กันและกัน
- ประหยัดน้ำไฟวันละนิด เศรษฐกิจจะรุ่งเรือง
- กินอยู่อย่างประหยัด สยามรัฐจะพัฒนา

นอกจากนี้อาจทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล เขียนเป็นกลอนสั้น ๆ เสนอแง่คิดให้คติต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต หรือคำสอน เช่น

มีกนดู

การกระทำของฉันทันวันนี้
อาจจะมีคนดูอยู่ภายหลัง
คนที่ใจระอาอ่อนหย่อนกำลัง
อาจชิงช้าขึ้นมากถ้าทำดี

ม.ล. ปิ่น มาลากุล

ความคิดเหมือนหน่อไม้	ยามเติบโตใหญ่เป็นไผ่งาม
ประโยชน์เกิดเหลือหลาม	หากคิดดีมีคุณหลาย
ความคิดผิดทางธรรม	โทษหลากล้านำอันตราย
โลกแก่งแย่งวุ่นวาย	เพราะความคิดเพียงนิดเดียว ^๑

การเขียนเสนอแง่คิดเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนอาจแต่งเป็นกาพย์หรือกลอนเพื่อความเพลิดเพลินของตนเอง หรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนที่มีความนิยมเหมือนกันเพื่ออ่านเล่นก็ได้

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๔ - ๖ คน แต่ไม่ควรเกิน ๑๐ คน แต่ละกลุ่มนักเรียนจับกันเป็นคู่ ๆ แสดงบทบาท สันทนา และให้แง่คิดเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการดำรงชีวิต เช่น ความมัธยัสถ์ การวางแผนในสังคม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ใช้เวลา สันทนาคู่ละประมาณ ๓ - ๕ นาที ให้เพื่อน ๆ ฟังการสนทนาแล้วช่วยกันวิจารณ์ ผลัดกันสนทนาให้ครบทุกคู่
๒. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ ๓ - ๕ คน ช่วยกันแต่งคำขวัญ เพื่อปลุกใจให้เยาวชนไทย รู้จักรับประทานอาหารที่สะอาด มีสัดส่วนเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย อาจมีการวาดภาพประกอบด้วยก็ได้
๓. ให้นักเรียนเติมคำประพันธ์ต่อไปนี้ให้ได้ความสมบูรณ์
 - ก. เป็นคนไทยให้พูดไทยถูกต้อง
.....แบบแผนของภาษา
ไม่พูดไทยปนฝรั่ง.....
เขาจะพ่ายแพ้หัวใจให้ได้อาย
 - ข. ใช้ของไทยไว้แหละดีมีคุณค่า
.....ชาติไทยไพบุลย์ผล
ไม่ขาดดุลการค้า.....
เราทุกคนควรภูมิใจของไทยทำ
 - ค. ประหยัดน้ำประหยัดไฟเถิดไทยเอ๋ย
.....พบเห็นเป็นใจน
ฟ้าฝนหยุดน้ำแห้ง.....
ไม่มีน้ำบ้านไฟเหมือนอย่างเคย
 - ง. สักวานักเรียนเร่งเขียนอ่าน
.....เกเรเถลไถล
จงตั้งหน้าปากเพียร.....
ชาติก้าวไกลเร่งรัดพัฒนา

^๑ ระบุปะนี นาคทรพ, ศึกษาภาษิตและร้อยกรอง รวมฉลองปีเด็กสากล (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓๑.

๔. ให้นักเรียนต่อคำพังเพย สุภาษิต และสำนวนไทยที่เป็นแง่คิดสอนใจเหล่านี้ให้มีความคล้องจองกัน ตัวอย่างเช่น

สี่ตีนยังรู้พลาด	นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง
ก. รักวัวให้ผูก	
ข. เข้าเดือนอย่าลืมพรา	
ค. บัวไม่ให้ช้ำ	
ง. น้ำขุนไว้โน	
จ. น้ำร้อนปลาเป็น	
ฉ. รักยาวให้บัน	
ช. ไม้อ่อนคดง่าย	
ณ. ซื่อควายหนานา	

๕. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน เล่าเรื่องต่อกันวนรอบวง โดยตกลงกันก่อนลงมือเล่าเรื่องว่าต้องเป็นเรื่องที่มีคติและเป็นคติที่ช่วยในการดำรงชีวิต
๖. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ ๓ - ๕ คน ช่วยกันเขียนข้อความประมาณหนึ่งย่อหน้า ให้แง่คิดเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการดำรงชีวิต จะเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ตามที่นักเรียนในกลุ่มสนใจ

การชี้ให้เห็นคุณและโทษ

ในการเสนอแง่คิดเชิงสร้างสรรค์ที่ชี้ให้เห็นคุณและโทษนั้น ผู้เสนอแง่คิดอาจเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก ได้ฟังมากอ่านมาก มีความคิดกว้างไกล มีวิจรรย์ญาณดี สามารถคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ สามารถพิจารณาจุดเด่นจุดด้อย คุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ และสามารถชี้แนะแง่คิดหรือข้อคิดได้อย่างแจ่มแจ้งแนบเนียน หรืออาจเป็นเพื่อนวัยเดียวกันที่เป็นคนช่างคิดก็ได้ แต่ส่วนมากผู้ส่งสารประเภทนี้มักจะอยู่ในฐานะที่สูงกว่าผู้รับสมัคร

ในบทละครเรื่องพระร่วง พระราชินีพจนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนที่เสนา

พญาจารย์และประชาชนทั้งหลายได้เชิญเสด็จพระร่วงขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยนั้นพระร่วงได้ขอให้เสนาพญาจารย์ทั้งหลายมีความสามัคคีกัน พร้อมกันนั้นก็ได้ทรงชี้ถึงคุณของความสามัคคี และโทษของการแตกความสามัคคี ไว้อย่างชัดเจนว่า

ที่ท่านให้อิสริยยศ

เรามีอาหาพจน์มาตอบท่าน

ขอแต่ให้เสนาพญาจารย์

สมัครสมานสามัคคี

คณะใดศัตรูผู้ฉลาด

หมายมาดทำลายให้เร็วรี

ก็แยกให้แตกสามัคคี

เช่นกษัตริย์ลิจฉวีวงศ์โบราณ

พราหมณ์ผู้เดียวรับใช้ไปยุแห่

สภาระณญญาติให้แตกฉาน

จนเวลาศัตรูจู่ไปราญ

มัวเกียวกัณก็เสียการเสียนคร

ฉะนั้นไซ้ร้ขอไทยจงร่วมรัก

จงร่วมสมัครสมาน

เอาไว้เผื่อเมื่อมีไพร่รอน

จะได้สู้ศัตรูได้เต็มแรง

ไทยรวมกำลังตั้งมั่น

จะสามารถป้องกันชนแข็ง

ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง

มายุทธแย้งก็จะปลาดไป

ขอแต่เพียงไทยเราอย่าผลาญญญาติ

ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่

ไทยอย่ามุงร้ายทำลายไทย

จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง

สุนทรภู่ก็เอาก็ได้เขียนให้แง่คิดเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ผู้อ่าน ในด้านคุณของการพูดดีและโทษของการพูดไม่ดีไว้ในสุภาษิตสอนหญิงว่า

มันจะเรียนวิชาทางค้าขาย

อย่าปากร้ายพูดจาอหังสา

จึงซื้อง่ายขายดีมีกำไร

ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิดระอา
เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก
จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา
มั่นพูดดีมีคนเขาเมตตา
จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสมความ
แ่งคิดเกี่ยวกับเรื่องคุณและโทษของการพูด
และการเขียนนี้ น.ม.ส. ก็ได้เขียนไว้เช่นเดียวกันว่า

อันคำเขียนคำพูดที่ดูดีมี
ย่อมจะปลื้มใจประจักษ์เป็นศักดิ์ศรี
สำภาษาเสียงเครื่องกังให้ตี
คือแก๊งที่จะไม่ใช้เมื่อใดเลย
มีภาษิตคำไทยว่าไว้เพียง
ว่าสำเนียงส่อภาษาเจ้าข้าเอ๋ย
คำผิดผิดคิดขามเหมือนหนามเตย
อย่าเฉยเมยพึงระวังตั้งหทัย
ภาษาเปรียบเทียบกล้องส่องความคิด
ภาพน้ำจิตอาจเห็นได้เด่นใส
ถ้าเขียนพูดพูดเบื่อนเลอะเลือนไป
ก็น้ำใจหรือจะแจ่มแอร่มฤทธิ์
เงาพระปรารักษ์วัดอรุณอรุณส่อง
ย่อมผุดผ่องกว่าเงาแห่งเตาอิฐ
และคำพูดนั้นเล่าเงาความคิด
เสมือนพิศพัคตร์ชะโงกกระโหลกทีก
สำนวนเขียนขรุขระเหมือนมะกรูด
สำนวนพูดเครอะเครเหมือนมะเอ็ก
ผู้อ่านฟังทั้งสิ้นบ้างยินนึก
ว่าคนถึกปัญญาผ้าขี้ริ้ว

สำหรับความเรียงซึ่งเขียนแสดงแ่งคิดเชิง
สร้างสรรค์นั้น เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้เรียบ-
เรียงเรื่อง ความซื่อสัตย์ไว้ในหนังสือ ธรรมจริยาว่า
ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง
สำหรับสังคมมนุษย์ปัจจุบัน ช่วยให้คนประสบความสำเร็จ
ในการทำงาน สามารถตั้งหลักฐานและแก้ปัญหา
ชีวิตได้ ท่านผู้เรียบเรียงได้เสนอคุณค่าของความ
ซื่อสัตย์และโทษของความเท็จไว้ดังนี้คือ

ความสัตย์เป็นธรรมอันประเสริฐที่สุดที่มนุษย์

จะต้องมีก่อนที่จะถ่างทางไปสู่ธรรมอื่น ๆ อันพึง
สงวน ท่านนักปราชญ์เก่าชื่อว่าเพลโต ผู้มีนามอุโฆษ
อยู่ในทวีปยุโรป กล่าวถ้อยคำไว้ว่าดังนี้ “ผู้ที่แสวง
หาความสุขจงปฏิบัติแต่ความสัตย์ให้เป็นสันดานของ
ตน ถ้าปฏิบัติได้ดังนี้แล้ว จึ่งจะพ้นห้วงทุกข์ ถ้าปฏิบัติ
ยังไม่ได้ก็ยังคงลอยคว้างอยู่” นี่เป็นความจริง
เพราะความสัตย์เป็นของแท้ในตนเอง ปราศจาก
ราศี ในพระธรรมบท ท่านก็กล่าวไว้ว่า ‘คำจริง
เป็นวาจาไม่ตาย’

ตัวอย่างแ่งคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นความเรียง
ง่าย ๆ สั้น ๆ ที่นักเรียนอาจเขียนได้ด้วยตนเอง คือ
เรื่องเลิกสูบบุหรี่กันเถอะ ของนายยุทธรงค์และนาง
ศุภวรรณ จ้าวเงินทอง จากหนังสืออนุสรณ์ฌาปน-
กิจศพ นายเพ็งคุณ แซ่ตั้ง บทความนี้เป็นบทความ
ที่แสดงให้เห็นโทษของการสูบบุหรี่ (คัดมาบางตอน)

เลิกสูบบุหรี่กันเถอะ

เคยมีสถิติที่ทำไว้เกี่ยวกับอันตรายที่ได้รับจาก
การสูบบุหรี่ว่า ผู้ที่สูบบุหรี่วันละ ๒๐ มวน หรือ
มากกว่านั้นตั้งแต่อายุ ๒๐ ปีเรื่อยไป ดูเหมือนว่าจะ
มีอายุสั้นกว่าคนวัยเดียวกันที่ไม่สูบบุหรี่ถึง ๕ ปี และ
ถ้าสูบบุหรี่วันละ ๔๐ มวนขึ้นไป จะมีอายุสั้นลงไปอีก
เป็น ๘ ปี ส่วนคนวัย ๕๐ ที่สูบบุหรี่วันละ ๒๐ มวน
มีโอกาที่จะตายในเวลาสิบปีข้างหน้ามากกว่าคนที่
ไม่สูบบุหรี่ถึงสองเท่า กระทรวงสาธารณสุขของ
สหรัฐอเมริกาได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมถึงโทษของ
การสูบบุหรี่ว่า นอกจากจะทำให้ถึงแก่ความตายใน
ที่สุดแล้ว ยังเป็นต้นเหตุให้สุขภาพของผู้สูบเสื่อม
โทรมลงอีกด้วย

ผลร้ายของการสูบบุหรี่มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะ
คนมีอายุเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จากเด็กนักเรียนในต่าง-
ประเทศ แสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียนที่สูบบุหรี่จะไ้
รับความทุกข์ทรมานจากอาการไอ และสุขภาพทั่วไป
ทรุดโทรมลงมากกว่าเด็กนักเรียนที่ไม่สูบบุหรี่ จะ
เห็นว่าแม้แต่บุหรี่ปริมาณเดียวก็อาจจะทำให้หายใจ
ไม่สะดวกอย่างน้อยก็ชั่วขณะหนึ่ง

บัดนี้ เป็นที่ยอมรับกันเกือบทั่วไปแล้วถึงผลร้ายของการสูบบุหรี่ เรามาช่วยกันเลิกสูบบุหรี่กันเสียเลยจะดีไหม เพราะถ้าเลิกสูบได้ก็จะเป็นผลทั้งแก่ตัวผู้สูบเอง และแก่เด็กที่จะโตขึ้นมาในอนาคตจะได้ไม่สูบบุหรี่ตามอย่างด้วย จะช่วยลดอัตราการเป็นโรคหลอดลมอักเสบ โรคไอ โรคเส้นโลหิตเลี้ยงหัวใจ ตีบที่เป็นกันในวัยกลางคน และที่สำคัญคือโรคมะเร็งในปอดด้วย

การพูดและการเขียนแสดงแง่คิดเชิงสร้างสรรค์ที่ชี้ให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ นี้ นักเรียนอาจทำได้โดยง่าย เช่นในการสนทนากันตามปกตินักเรียนอาจจะแทรกแง่คิดต่าง ๆ ลงไปในการสนทนาได้ตลอดเวลา เช่น เมื่อสนทนากันถึงสภาพเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน นักเรียนก็อาจจะเสนอแง่คิดเรื่องการกินอยู่อย่างประหยัด และการประหยัดของประชาชนแต่ละคนจะส่งผลไปถึงประเทศชาติมีความจำเป็นที่จะต้องประหยัดพลังงาน ทั้งไฟฟ้า น้ำมันและน้ำ นักเรียนอาจจะจัดอภิปรายหรือพูดเชิญชวนให้เพื่อน ๆ ช่วยกันประหยัดพลังงานเพื่อส่วนรวมโดยชี้ให้เห็นประโยชน์ของการประหยัดและโทษของการฟุ่มเฟือย

ในโอกาสที่มีการประชุมหรืออยู่ค่ายพักแรมร่วมกันระหว่างลูกเสือหรือเนตรนารีระดับต่าง ๆ นักเรียนอาจจะมีโอกาสพูด หรืออภิปรายให้ลูกเสือหรือเนตรนารีรุ่นน้องฟังถึงเรื่องการอนุรักษ์หรือการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

การเขียนคำขวัญเสนอแง่คิดเชิงสร้างสรรค์ที่แสดงคุณประโยชน์และโทษของบางสิ่งบางอย่าง เป็นสิ่งที่นักเรียนอาจทำได้โดยไม่ยากนัก ตัวอย่าง เช่น

- อนามัยดีแต่เล็ก	อนาคตเด็กแจ่มใส
- สุขภาพจะดี	ถ้างดบุหรี่ได้
- ถ้าหากงดสูบบุหรี่	สุขภาพดีแน่นอน
- บุหรี่ใครก็รู้	คือศัตรูตัวฉกาจ
- ช่วยกันปลูกต้นไม้	อากาศสบายร่มรื่น
- ทั้งกระดาดเคลื่อนถนน	นั่นคือคนไม่พัฒนา

นักเรียนอาจรวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ ช่วยกันแต่งเพลงง่าย ๆ ใส่ทำนองง่าย ๆ ที่มีคนรู้จักทั่วไป แสดงคุณโทษของสิ่งต่าง ๆ เสร็จแล้วอาจร้องเพลงร่วมกันก็ได้ เช่น

เพลงเสน่ห์เขาเก่งจริง ๆ

เสน่ห์เขาเก่งจริง ๆ	ทำนองเกษตรเขาหล่อจริง ๆ
เสน่ห์เขาเก่งจริง ๆ	ผู้หญิงเขาอยากรู้จัก
เสน่ห์เขาเก่งยิ่งนัก	ถ้าใครรู้จักต้องรักแน่นอน
เสน่ห์เขาฉลาดดี	บุหรีเขาไม่เคยต้อง
เสน่ห์เขาเก่งนะน้อง	เขาไม่เคยต้องกลัวเสียเงินฟรี
เสน่ห์เขาทำทางดี	บุหรีเขาไม่สนใจ
เสน่ห์ฉลาดใช้ใหม่	บุหรีมีภัยตายเร็วจริง ๆ

เพลงเมตตาสัตว์

การยิงนกตกปลาสนุก	ทำนองเกษตรเขาหล่อจริง ๆ
แต่ก่อนทุกเช้าบ่าบอย่างเหลือหลาย	
ทำให้ชีวิตสัตว์ต้องวอดวาย	ล้มตายพลัดพรากจากรวงรัง
พ่อพลัดแม่ แม่พลัดลูกผูกพันรัก	นกกระจิกรักถิ่นถวิลหวัง
ขอให้นักเรียนอย่าทำบาปจงระวัง	เมตตาตั้งไว้ในจิตเป็นนิรันดร์

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนเขียนต่อคำขวัญซึ่งเป็นแง่คิดเชิงสร้างสรรค์ แสดงคุณหรือโทษของสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ทั้งขยะไม่เป็นที่
- ทั้งขยะให้เป็นที่
- ติดบุหรีเป็นนิสัย
- กินอาหารให้ถูกส่วน
- ไม่ควรตัดต้นไม้
- ออกกำลังกายทุก ๆ วัน
- ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย
- เป็นคนไทยใช้ของไทย

๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๓ - ๕ คน แต่งคำขวัญแสดงคุณหรือโทษของสิ่งต่าง ๆ ตามที่กลุ่มสนใจ พร้อมทั้งวาดภาพประกอบด้วย

๓. จัดอภิปรายกลุ่มย่อยมีจำนวนผู้อภิปรายกลุ่มละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน ระดมความคิด ชี้ให้เห็นคุณหรือโทษของสิ่งต่าง ๆ ตามที่กลุ่มสนใจ เรื่องที่อาจจะอภิปรายกันได้แก่

ผลของความขยันหมั่นเพียร

โทษของการดื่มสุรา

การช่วยประเทศด้วยการช่วยประหยัดน้ำ
ประหยัดไฟ

การเก็บหอมรอมริบ

โทษของยาเสพติด

๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ ช่วยกันแต่งบท
สนทนาหรือบทละครสั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นคุณ
หรือโทษของสิ่งต่าง ๆ กำหนดเรื่องตามที่กลุ่ม
สนใจ

๕. แบ่งนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเขียน
บทความสั้น ๆ แสดงประโยชน์และโทษของ
สิ่งต่าง ๆ นักเรียนกำหนดเรื่องที่จะเขียนตามที่
เห็นสมควร ตัวอย่างเช่น

ปรีชาติดยาเสพติด

มาประหยัดไฟกันเถิด

๖. นักเรียนช่วยกันแต่งคำประพันธ์สั้น ๆ หรือ
แต่งเพลงง่าย ๆ ใส่ทำนองที่นักเรียนรู้จักชี้ให้
เห็นคุณโทษของสิ่งต่าง ๆ เสร็จแล้วอ่านทำนอง
เสนาะหรือร้องเพลงพร้อมกัน

การแสดงความสำคัญของสิ่งที่มักถูกมองข้าม

ในชีวิตของคนเรานั้น เราอาจจะมองข้ามสิ่ง
สำคัญ ๆ ไปโดยไม่รู้ตัว แม้บางคนมีความฉลาด
ปราดเปรื่อง เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
ก็มักจะสนใจเฉพาะในแวดวงวิชาการที่ตนเองสนใจ
เท่านั้น มักจะมองข้ามความสำคัญของบางสิ่งบาง
อย่างไป เพราะฉะนั้นการเสนอแง่คิดที่คนมักมอง
ข้ามไปจึงมีความสำคัญ เพราะจะช่วยแก้กุลปัญหา
ของผู้ที่คบหาสมาคมหรือเกี่ยวข้องกันและกัน ช่วย
เพิ่มเติมสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยแก้ปัญหา
หรือคลี่คลายปัญหาแม้ไม่รู้จักมักคุ้นกันเลย การเสนอ
แง่คิดที่เป็นข้อเขียนย่อมมีคุณประโยชน์ต่อผู้อ่าน
เป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดกว้างขวาง
ขึ้น ขณะเดียวกันก็อาจเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านเกิด
ความคิดสร้างสรรค์ขึ้น รู้จักพิจารณาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ

ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การที่นักเรียนจะเป็นผู้ที่สามารถเสนอแง่คิด
ที่ตนมักมองข้ามนั้น นักเรียนจะต้องแสวงหาความรู้
ทั้งจากการฟังและการอ่าน ขณะที่ฟังหรืออ่านก็คิด
ใคร่ครวญ หรือพิจารณาพิจารณาตามไปด้วย แล้วคิด
ด้วยตนเองว่ายังมีสิ่งใดที่คู่สนทนา ผู้บรรยาย ผู้อภิ-
ปราย หรือผู้เขียน ยังมีได้กล่าวถึงบ้าง เมื่อมีโอกาส
ก็กล่าวเสริม หรืออภิปรายเพิ่มเติม แต่ถ้าหากไม่มี
โอกาสดังกล่าวก็บันทึกไว้ก็ได้ นอกจากนั้นในขณะที่
นักเรียนฟังหรืออ่าน แล้วพบว่าผู้ส่งสารมีแง่คิด
แปลก ๆ น่าสนใจก็จดจำหรือบันทึกไว้ จะทำให้เกิด
ความคิดแตกฉานขึ้นเป็นอย่างมาก

ในที่นี้จะขอเสนอตัวอย่างที่แสดงแง่คิดที่ถูก
มองข้ามไปดังต่อไปนี้ คือ

๑) หนุมานจับได้ว่าเบญกายแปลงเป็นสิดา

ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนนางลอย หลังจากที่ได้
รบกันมาเป็นเวลาช้านาน ไพรพลล้มตายและบ้าน-
เมืองก็ได้รับความเสียหายเป็นอันมาก ทศกัณฐ์จึง
ออกอุบายเพื่อที่จะให้พระรามยกทัพกลับไป โดย
ขอร้องไห้นางเบญกายแปลงตัวเป็นนางสิดา ทำ
ตายลอยน้ำผ่านที่ตั้งทัพพระราม เมื่อพระรามลง
สรงพบเข้าก็คิดว่าเป็นศพของสิดา จึงคร่ำครวญเสีย
พระทัยเป็นอย่างยิ่ง แล้วก็กล่าวโทษหนุมานว่าหนุมาน
ไปเผาผลาญและฆ่าลูกของทศกัณฐ์เสียมากมาย
ทศกัณฐ์จึงฆ่าสิดาบ้าง หนุมานเห็นผิดสังเกต จึงทูลเสนอ
แง่คิดแก่พระรามดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

บัดนั้น	วาญบุตรอกสั้นห้วนไหว
พินิจพลทางทูลสนองไป	ข้าสงสัยเป็นพันคนหนา
แม่นางม้วยด้วยอาญาฆ่าตี	ก็จะมิขาดแผลเน่นักหนา
อันรูปนี้ดีร้ายจะแปลงมา	มิใช่อังคีสิดานารี

๑ ๔ คำ ๑

เมื่อนั้น	พระจักรกฤษณ์ฤทธิรงค์เรืองศรี
ยิ่งกริ้วโกรธโกรธาพาที	ว่าไยอย่างนี้หนุมาน
เมื่อเมียรารู้จักครั้นหน้าแม่	ยังเชื่อนแกล้งหน้าว่าขาน
ซึ่งมิใช่โฉมฉายวายปราณ	จงคิดอ่านให้แจ้งที่เคลงใจ

๑ ๔ คำ ๑ เสร็จ

บัดนั้น	หนุมานชาญฉลาดเฉลียว
ข้าเห็นว่างลงกากรุงไกร	อยู่ใต้กองทัพลับปลา
น้ำลงถ้ำเดียวเขี้ยวคว้าง	ศพนางหรือจะทวนขึ้นมาหา
ขอพระองค์จงได้เมตตา	ตัวข้าจะขอชั้นสุครุ
เอาซากศพขึ้นใส่ไฟเผา	ถ้านางเขว้าค้ายจริงจะนั่งอยู่
เมื่อน้ำพรินฤมิตเหมือนโถมทร	ก็จะจู่หนีไปมิได้ซ้ำ
ถ้ามั่นคงองค์พระมเหสี	เทวีสิ้นชีวิตรังสรว
ขอพระองค์จงราชอาญา	ประหารข้าให้ม้วยไปด้วยกัน

๑ ๔ กวี ๑

การเสนอแง่คิดของหนุมานที่พระรามมองข้ามไปนี้ เป็นประโยชน์ต่อทางฝ่ายพระรามเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยไม่ให้หลงกลอุบายของทศกัณฐ์

๒) “ฟ้ามีดก็ยังมีดวงดาว”

“ข้าพเจ้ามองไม่เห็นอะไรเลยนอกจากความมืด มืดสนิทในครั้งแรก แต่เมื่อเพ่งมองหนักจึงได้เห็นแสงระยิบระยับของดวงดาว ถูกแล้ว ฟ้ามีดก็ยังมีดวงดาว! ข้าพเจ้าคิดไปถึงธรรมชาติอย่างอื่น ๆ เมื่อภายหลังฝนตก ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นสายรุ้งสีสด ทาบท้องฟ้า ในทุ่งหญ้าอันแห้งแล้งยังมีดอกไม้สีสดชูดอกอยู่ ข้าพเจ้าพยายามมองหาแสงสว่าง หาความสดสวยขึ้นบานจากสิ่งรอบข้าง ถูกแล้ว ข้าพเจ้าเพิ่งพบว่าสิ่งเหล่านั้นยังคงอยู่ แต่ดวงตาอันมืดมนและจิตใจอันมืดมิดของข้าพเจ้ามองข้ามไปเสียหมด”^๑

๓) “สิ่งเล็กน้อย”

อย่าหวั่นสิ่งเล็กน้อย ธรรมดา
อาจจักนำผลมา มากได้
ไม้ขีดดอกเดียวพา เพลิงพลุ่ง ปลายทาง
ยาหยดเดียวยามไข้ ดับร้อนรณทรวง^๒

๔) ความร้อนในดิน

แผ่นดินเป็นแหล่งเก็บความร้อนที่มหา ความร้อนที่เก็บอยู่ใต้โลกจะถูกเก็บไว้ใต้ผืนดินที่หนาเพียง ๓ กิโลเมตรเท่านั้น และความร้อนในดิน

จะปรากฏให้เห็นเป็นย่าน ๆ ไป มิได้ปรากฏให้เห็นทั่วทุกแห่งหน เช่นปรากฏให้เห็นในแถบรอบ ๆ มหาสมุทรแปซิฟิกในแนวจากประเทศอินโดนีเซียผ่านแดคคานไปเมดิเตอร์เรเนียนและหมู่เกาะอินดีสตะวันตก เพราะในภูมิประเทศเหล่านี้เป็นแหล่งภูเขาไฟประเทศอิตาลี นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นได้นำเอาความร้อนในดินมาใช้เป็นพลังงานแหล่งที่ดีในประเทศของตนบ้างแล้ว

การผลิตพลังงานจากความร้อนในดินมีทฤษฎีที่ง่าย ๆ ดังนี้ นำความร้อนในดิน จะเป็นธาตุน้ำพุร้อนหรือธารลาวาก็ตาม ให้ไหลผ่านเข้าไปในเครื่องกล เครื่องกลก็จะนำเอาความร้อนไปเปลี่ยนให้เป็นพลังงานไฟฟ้านำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ก็ได้

วิธีการเปลี่ยนความร้อนในดินให้เป็นพลังงานมีหลายวิธี เช่น ให้ความร้อนจากน้ำพุร้อน หรือธารน้ำเดือดนี้ ผ่านเข้าไปในโรงงานเข้าไปหมุนเครื่องกังหันโดยตรงเลย ก็จะได้กระแสไฟฟ้าออกมา วิธีนี้เป็นวิธีนำความร้อนในดินมาใช้ประโยชน์เป็นวิธีง่ายที่สุดแต่ได้รับประโยชน์น้อย

อีกวิธีหนึ่งที่ใช้กันมากในหลายประเทศที่มีแหล่งความร้อนในดิน วิธีนี้จะป้อนความร้อนในดินเข้าไปในโรงงานแล้ว ในโรงงานจะมีเครื่องมือสำหรับรวบรวมความร้อนจากดินให้รวมพลังเข้าด้วยกันมาก ๆ เมื่อมากพอแล้วจึงนำไปใช้ทำอย่างอื่นต่อไป วิธีการนี้ใช้ในสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น^๓

การเสนอแง่คิดที่ถูกมองข้ามนี้ นักเรียนอาจฝึกฝนไปด้วยการสนทนากับเพื่อน ๆ เรื่องที่สนทนาควรจะเป็นเรื่องที่มีสาระน่าสนใจ เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิดบ้าง ควรเริ่มต้นด้วยเรื่องเบา ๆ สมองก่อนแล้วจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิดมากขึ้น ตัวอย่างเรื่องที่สนทนากันได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปัญหาการจราจรติดขัด การปฏิบัติ

^๑ สุทธิณี, สุดที่รัก (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๗), หน้า ๑๓๓.

^๒ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, ศึกษาภาษิตและร้อยกรองฯ, หน้า ๑๐๓.

^๓ พุทธรงค์ จ้าวเงินทอง และศุภวรรณ จ้าวเงินทอง, “พลังงานแหล่งที่สี่,” ใน รวมเรื่องบางเรื่องจากรายการ “นิคตสาร ๕ นาที” (อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายเพ็งคุณ แซ่ตั้ง) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๐), หน้า ๖๒.

ตามนโยบายรัฐบาลเรื่องการประหยัดพลังงาน ปัญหาของแพ่ง เป็นต้น ขณะที่สนทนากันก็พยายามเป็นคู่สนทนาที่ดี มีการซักถามและเสนอความคิดต่าง ๆ เมื่อคู่สนทนามองข้ามเรื่องใดไป ก็พยายามเสริมหรือเพิ่มเติม นอกจากการสนทนาแล้วการอภิปรายก็ช่วยให้เกิดความคิดแตกฉาน เข้าทำนองหลายหัวดีกว่าหัวเดียว เรื่องที่จะอภิปรายกันในกลุ่มย่อย ๆ จะเป็นเรื่องที่เสนอแนะไว้เพื่อสนทนาดังได้กล่าวมาแล้วก็ได้

การวิจารณ์นิสัยตัวละคร จะเป็นตัวละครจากวรรณคดี จากนวนิยาย หรือจากเรื่องสั้นที่นักเรียนได้อ่านจะวิจารณ์ด้วยวาจาหรือเป็นข้อเขียนก็จะเป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการเสนอความคิดที่ผู้อ่านมองข้ามไปได้เป็นอย่างดี

การอ่านเรื่องที่ผู้เขียนเสนอแนวความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็ทำให้ได้ทราบถึงวิธีการเสนอแนวคิดของผู้เขียน ทำให้วงความคิดของนักเรียนกว้างขวางยิ่งขึ้น

การเขียนเสนอแนะข้อคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่อง การเรียนของตนเอง ของเพื่อน การปรับปรุงสภาพห้องเรียน ห้องสมุด การเสนอกิจกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ให้กับชุมนุมกิจกรรมที่นักเรียนเป็นสมาชิกก็ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดีขึ้น

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนจับเป็นคู่ ๆ หรือแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละ ๕ - ๖ คน ฝึกสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น วิธีเรียนให้ได้ผลดี การปรับปรุงอาหารของโรงเรียน การจัดตั้งหรือปรับปรุงสหกรณ์ของโรงเรียน เป็นต้น
๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน อภิปรายระดมความคิด เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น การพูดที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่น่าสนใจที่ควรจัดขึ้นในชุมนุมภาษาไทย การนำวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ใน

การดำรงชีวิต บทบาทของเยาวชนในการพัฒนาประเทศ

๓. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน วิจารณ์เรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ เช่น ปัญหาของแพ่ง ชาวอินโดจีนอพยพ ปัญหาอาชญากรรม ภัยรุมกับยาเสพติด
๔. นักเรียนอ่านเรื่องนุหรี แล้วอภิปรายร่วมกัน จะอภิปรายในกลุ่มใหญ่ หรือในกลุ่มย่อยก็ได้
๕. นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอนะต่าง ๆ ที่นักเรียนต้องการปรับปรุงหรือต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง จะเป็นการปรับปรุงภายในโรงเรียนหรือในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ก็ได้

การแก้ปัญหาต่าง ๆ

ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน คงจะต้องประสบปัญหาบ้างไม่มากก็น้อย บางปัญหาอาจจะเป็นเรื่องเล็กไม่มีความสำคัญอันใด แต่บางปัญหานักเรียนจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องใหญ่ บางครั้งก็แก้ด้วยตนเอง แต่บางครั้งก็ต้องขอให้เพื่อน ครู อาจารย์หรือบิดามารดาช่วยหาทางแก้ปัญหาให้ ทักษะในการแก้ปัญหาจึงมีความสำคัญมาก นักเรียนจะต้องใช้ความคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์เข้าประกอบด้วย จึงจะสามารถหาทางออกหรือแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่นักเรียนจะมีทักษะในการแก้ปัญหานั้น จะต้องได้รับการฝึกฝน และศึกษาถึงกระบวนการในการแก้ปัญหาด้วย กระบวนการในการแก้ปัญหามีดังนี้ คือ

๑. ทำความเข้าใจกับปัญหา
๒. พิจารณาขอบเขตของปัญหา
๓. รวบรวมข้อมูลที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ๆ
๔. วิเคราะห์หรือพิจารณาข้อมูล
๕. หาวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี (อาจใช้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของผู้อื่นมาใช้ก็ได้ ซึ่งอาจเป็นวิธีการจากชีวิตจริง นวนิยาย หรือวรรณคดีก็ได้)
๖. พิจารณาเลือกวิธีแก้ปัญหานั้นที่เห็นว่าเหมาะสม

ที่สุด และวิธีการที่รอง ๆ ลงไปที่ควรใช้ในการแก้ปัญหา

๗. แก้ปัญหา

๘. สรุปผลการแก้ปัญหา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างปัญหาและวิธีแก้ปัญหา จากเรื่องในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ที่นักเรียนได้เคยเรียนมาแล้ว

๑) จากเรื่อง “ราชาธิราช” ใน หนังสือเรียน ภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๒ หน้า ๘๔ - ๘๕.

ความเดิม : สมิงอามนทะยาทำอุบายลวงพม่าให้ตายใจว่าตนจะเป็นไส้ศึกให้แต่แล้วก็ฉวยโอกาสที่พม่าหลงเชื่อนั้น หนีเข้าไปในค่ายมอญสำเร็จแล้วยังทำทนายพม่าให้คอยดูว่า ในวันรุ่งขึ้นจะกลับไปเฝ้าพระเจ้าราชาธิราชให้ได้ มังรายกะยอฉะวาซึ่งเป็นแม่ทัพพม่าโกรธสมิงอามนทะยามาก ตรัสกำชับนายทัพนายกองและทหารทั้งปวงให้ล้อมเมืองหงสาวดีอย่างกวดขันอย่าให้ใครเล็ดลอดออกไปได้ หากสมิงอามนทะยาหนีออกไปทางด้านใดได้ก็จะเอาโทษ

เช้าวันรุ่งขึ้น สมิงอามนทะยาจึงกราบทูลลาพระยาเกียรติราชบุตรเพื่อจะนำกิจราชการไปกราบทูลพระเจ้าราชาธิราช โดยจะทำอุบายทำเป็นคนตายลอยน้ำออกไป ขอให้เอาหยวกมาทำแพแล้วเอาตัวสมิงอามนทะยาใส่ผูกใส่ลงในแพหยวกนั้น ให้เอาปลาเน่ามาใส่ลงบนตัวและเอาน้ำผึ้งมาราดเพื่อให้แมลงวันตอม เสร็จแล้วให้ผู้หญิงโกนศีรษะเดินร้องไห้ตามออกไปด้วย การทำอุบายเช่นนั้นทำให้ทหารพม่าเข้าใจผิดคิดว่าเป็นศพจริง ๆ มีข้อความที่หญิงผู้นั้นสร้างทำมารยาร้องไห้รำพันดังนี้ “ท่านผู้มีพระคุณเป็นเพื่อนยาก ตั้งใจจะพาบุตรภรรยาหนีศึกให้พ้นความตายยังมีทันจะไปพบนัยทนายมาออกใช้ทรมายตายลงหน้าศึกจะฝังศพพอไว้ก็มิได้ต้องเอาผีพอมาลอยน้ำเสียฉะนี้ เมียเสียใจนัก ถึงว่าจะหาบุญไม่ก็ให้ตายเป็นปรกติเถิด...” หญิงนั้นสร้างทำร้องไห้รำพันต่าง ๆ จึงเอาศพลอยไปตามกระแสน้ำแล้วก็พากันกลับเข้ามาเมือง

จากตัวอย่างนี้เห็นได้ว่า สมิงอามนทะยาใช้วิธีแก้ปัญหโดยทำสิ่งที่ฝ่ายพม่านึกไม่ถึง ทั้งยังใช้ภาษาเป็นเครื่องมือด้วยในตอนที่ทำให้หญิงผู้นั้นร้องไห้รำพันว่าสามีตายด้วยไข้ทรพิษ การตายด้วยโรคร้ายแรงนั้นทำให้ทหารพม่ารังเกียจไม่กล้าค้นศพเพื่อพิสูจน์ความจริง สมิงอามนทะยาจึงทำการสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้

๒) จากเรื่อง “พระยาพิชัยดาบหัก” ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๑

ความเดิม : จ้อยเป็นเด็กมีสติปัญญาดี อยู่กับท่านพระครูที่วัดมหาธาตุจนอายุได้ ๑๔ ปี ต่อมาเจ้าเมืองนำบุตรชายชื่อ คุณเจ็ด มาฝากให้เรียนหนังสือกับท่านพระครู คุณเจ็ดต้องการจะวางอำนาจเป็นลูกเจ้าเมืองจึงให้เด็กวัดคนหนึ่งไปทำจ้อยชกตัวต่อตัวที่หลังวัด โดยคุณเจ็ดรับรองจะเป็นผู้ควบคุมไม่ให้มีการรุม แต่แท้ที่จริงวางอุบายว่าจะรุมกันชกจ้อยเมื่อถึงเวลานัด จ้อยก็ถูกลูกสมุนของคุณเจ็ดรุมชกจริง ๆ จ้อยก็มองซ้ายขวาหาที่พึ่งเห็นต้นไม้ใหญ่จึงถอยหลังเข้าพิงต้นไม้แล้วชกต่อยเตะตีบผู้รุมรังแกจนหล่นล้มหลุกหลิกกลาน คุณเจ็ดยังไม่โหมมาก ตรงเข้าตบหน้าจ้อยและชกจ้อย จ้อยกลัวอำนาจก็ได้แต่ปิดป้อง คุณเจ็ดจึงกระชากจ้อยออกจากต้นไม้ เด็กก็รุมเข้าตีจากข้างหลัง จ้อยหน้าคะมำมาโดนคุณเจ็ดกันกระแทก คุณเจ็ดตกใจร้องเอะอะว่าจ้อยทำร้ายจ้อยตกใจมากลุกขึ้นวิ่งหนีโดยไม่มีจุดหมายว่าจะไปทางไหน เด็กวัดและคนใช้คุณเจ็ดก็วิ่งตามเป็นพรวนแต่ไม่มีใครจับตัวจ้อยได้ เพราะจ้อยเป็นคนมีฝีเท้าเร็ว...

ปัญหาของจ้อยตอนนี้ก็คือ ถ้ากลับไปท่านพระครูคงลงโทษหนักฐานรังแกลูกเจ้าเมืองและก็ต้องจะถูกคุณเจ็ดรังแกไม่รู้จักสิ้นสุด

วิธีแก้ปัญหานี้ไปเพื่อฝึกวิชามวยกับครูเมฆซึ่งตนเคยได้ยินว่ามีชื่อเสียง แต่ไปตามทาง พบครูมวยคนอื่นชื่อเที่ยง จึงฝากตัวเป็นศิษย์อยู่พักหนึ่งแล้วจึงไปขอเรียนวิชามวยกับครูเมฆตามที่ตั้งใจไว้เดิม

การตัดสินใจเช่นนั้นของจ้อยเป็นผลดีแก่ตัวจ้อย

และแก้สมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งต่อมาได้ทรงรับจ้อยไว้ในฐานะทหารเอกของพระองค์

เพื่อให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพนักเรียนควรจะได้ฝึกฝนแก้ปัญหาอยู่เสมอ อาจเป็นปัญหาของตนเอง ของเพื่อน ๆ ของโรงเรียนหรือของสังคมก็ได้ การแก้ปัญหาอาจแก้ตามลำพัง หรือสนทนากับปรึกษากับเพื่อน ๆ ก็ได้

ตามปกตินักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนิยมสนทนากันเกี่ยวกับเรื่องที่ซับซ้อน เรียกเสียงหัวเราะครึกครื้น พฤติกรรมที่ว่ำนั้นเป็นของดีแต่เราอาจหาเวลาสนทนากันในเรื่องที่เป็นปัญหา ช่วยกันคิดหาทางแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้ ก็เป็นพฤติกรรมที่ดีอีกโสดหนึ่ง

กิจกรรม

๑. นักเรียนช่วยกันทำรายการปัญหาด่าง ๆ ที่นักเรียนคิดว่ำน่าสนใจจะเป็นปัญหาล้วนตัว ปัญหาทางด้านการเรียน ปัญหาของชุมชน ปัญหาเศรษฐกิจ

หรือการเมืองก็ได้ แล้วจับคู่สนทนาเพื่อแก้ปัญหาหรือประชุมกลุ่มย่อยช่วยกันคิดแก้ปัญหา แล้วรายงานให้ชั้นทราบถึงวิธีการแก้ปัญหา

๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๑๐ - ๑๕ คน แสดงบทบาทสมมติเป็นคณะกรรมการประจำตำบล แก้ปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลนั้น เช่น ปัญหาการขาดน้ำกินน้ำใช้ หรือน้ำสำหรับทำการเพาะปลูก ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคม
๓. ประธานกลุ่มย่อยระดมความคิด แล้วเขียนเสนอวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนต่าง ๆ ในโรงเรียน การแก้ปัญหานักเรียนที่หนีเรียนหรือติดยาเสพติด เป็นต้น
๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มเสนอปัญหาที่ตนต้องการแก้ไข แสดงขั้นตอนของการแก้ปัญหาตามที่ได้เรียนมาแล้ว

บทที่ ๖

การพูด การเขียนเพื่อส่งเสริมจินตนาการ

จินตนาการ คืออำนาจแห่งความนึกคิดที่ลึกซึ้งและกว้างไกล เป็นการวาดภาพทางจิตซึ่งมิได้เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่เป็นการสร้างภาพใหม่ และความคิดใหม่โดยการรวบรวมมาจากประสบการณ์ที่เคยมีมาแล้ว รวมกับสิ่งที่ผู้จินตนาการได้คิดคำนึง ผัน คาดหวัง หรือสร้างขึ้นใหม่ให้กว้างไกลออกไป จินตนาการจึงเป็นความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้ง

จินตนาการเป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวนักเรียนทุกคน และมีมาตั้งแต่เด็กเป็นเด็กเล็ก ๆ เช่นเมื่อนักเรียนฟังคุณพ่อคุณแม่ หรืออาจารย์เล่าเรื่อง เล่านิทาน นักเรียนมักจะคิดเห็นภาพขึ้นในใจตามไปด้วย ภาพเหล่านั้นอาจจะเหมือนสิ่งที่นักเรียนได้เคยเห็นได้เคยทราบมาก่อนแล้วหรืออาจจะวิจิตรพิสดารกว่าก็ได้ หรือเมื่อนักเรียนมีโอกาสเล่าเรื่อง เล่านิทานให้เพื่อนฟัง นักเรียนก็จะพยายามใช้ถ้อยคำ และภาษาสำนวนที่จะช่วยให้เพื่อนเกิดจินตนาการตามไปด้วย ในทางจิตวิทยาถือว่าจินตนาการเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ช่วยลดความเครียดทางจิตใจ เป็นแรงจูงใจให้มีการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและแก่ผู้อื่น

ทางด้านภาษานั้นความคิดเชิงจินตนาการช่วยให้เกิดวรรณกรรมที่น่าสนใจขึ้นหลายประเภท กวีหรือนักเขียนได้สร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นมาด้วยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นฐาน และผสมผสานกับความสามารถหรืออำนาจความนึกคิดที่สร้างขึ้นใหม่ แต่งเติมเสริมต่อให้น่าอ่านน่าสนใจ มีความวิจิตรตรงตามยิ่งขึ้น

การแสดงผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากจินตนาการนั้น บางเรื่องก็เป็นมุขปาฐะ คือเล่ากันต่อมา

ด้วยปาก ดังเรื่องสุภาภิตพระร่วงที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๕ บางเรื่องก็จารึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเขียนขึ้นไว้ ผู้รับสารก็รับสารจากการพูดและการเขียนเหล่านี้

การพูด และการเขียนเพื่อส่งเสริมจินตนาการ เป็นการส่งสารที่ต้องการความสามารถเชิงสร้างสรรค์ที่สูงมากพอสมควร จึงจะสามารถช่วยให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการคล้อยตามไปด้วย การพูดการเขียนเพื่อส่งเสริมจินตนาการนี้ ออกมาในรูปของการบรรยาย เรื่องราว การพรรณนาฉากและเหตุการณ์ การขยายความคิดด้วยจินตนาการ การแสดงความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และการวาดภาพอนาคต

การบรรยายเรื่องราว

การพูด และการเขียนบรรยายเรื่องราวเพื่อให้ผู้ฟังและผู้อ่านเกิดจินตนาการนั้น ผู้พูดและผู้เขียนจะต้องฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถหลายประการ เช่น

๑. มีความรู้ในเรื่องที่จะบรรยายเป็นอย่างดี
๒. วางโครงเรื่องหรือการเรียงลำดับเรื่องที่จะพูดหรือเขียนได้ดี
๓. มีความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำที่ทำให้มองเห็นภาพ เกิดความรู้สึก หรือคำที่เป็นสัญลักษณ์หรือคำเปรียบเทียบกับต่าง ๆ
๔. มีความสามารถในการผูกประโยคให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างแนบเนียน
๕. มีทักษะในการบรรยาย ฉาก เหตุการณ์ ตลอดจนอากัปกริยาของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้เป็นอย่างดี

๖. เป็นผู้มีจินตนาการสูง และสามารถถ่ายทอดจินตนาการนั้น ๆ ออกเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรได้

๗. ในกรณีที่เป็นการพูดบรรยายเรื่องราว ผู้พูดควรมีความสามารถในการเน้นถ้อยคำสำคัญ มีน้ำเสียงแจ่มใสชัดเจนมีท่าทาง สีหน้า ตลอดจนลีลาในการพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการหรือความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย

๘. ในด้านการเขียนบรรยายนั้น ผู้เขียนอาจมีแนวการเขียนเฉพาะตัว แต่อย่างไรก็ตาม สำนวนภาษาควรเรียบง่าย ไม่วุ่นวายนจนผู้อ่านไม่เข้าใจหรือติดตามไม่ทัน

เพราะฉะนั้นในการบรรยายเรื่องราว ควรจะได้ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ ถือตั้งแต่สาเหตุที่ทำให้เกิดเรื่องรานั้น ๆ เมื่อหลังเรื่องดำเนินมาอย่างไร สิ้นสุดลงอย่างไร ผลที่เกิดขึ้น ผู้บรรยายไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียนจะต้องหาวิธีการที่จะทำให้ผู้ฟังผู้อ่านสนใจ ตื่นเต้นสนุกสนาน เน้นในตอนที่สำคัญ ใช้เหตุผลวิพากษ์ วิเคราะห์เรื่องราวที่บรรยายนั้นด้วย

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการเขียนที่ส่งเสริมจินตนาการ

๑. รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งไปวัดดู ลักษณะเหมือนศาลเจ้า พอเข้าไปได้หน่อย คณะคนหนึ่งร้อง ว้ายดังลั่นด้วยเหตุที่พอแหงนหน้าขึ้นก็เจอกับหน้ารูปปั้นนั้นพันอยู่กับราวไม้ เป็นรูปตัวโตนาดงก้นขบ แต่สีคล้ายงูเขียวมีลายเป็นจุด ๆ สีเหลือง มองดูสิก็สวยดีตั้งแต่ละตัวมีอาการเชื่องซึม มีผู้บอกว่าผู้เลี้ยงให้กินผืนเขาเลี้ยงด้วยไข่ไก่ มีงูพาดพันอยู่ทั่ว ๆ ไป เหล่าสตรีทั้งหลายจึงได้แต่เดินมองพื้น.....^๑

๒. พม่าคือที่หมายแห่งหนึ่งที่ข้าพเจ้ามุ่งหมายไปเยือนตั้งแต่เมื่อ ๗ ปีก่อนโน้น แต่ด้วยเหตุขัดข้องบางประการจึงมิได้เหยียบย่างผืนแผ่นดินนั้น จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ โอกาสได้มาถึงโดยไม่คาดฝัน ข้าพเจ้า

ได้มีโชคไปเยี่ยมเมืองย่างกุ้ง ได้เที่ยวชมเมือง ได้ชมเจดีย์ชเวดากองอันศักดิ์สิทธิ์และสิ่งชื่อของชาวพม่า ได้พบปะข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตไทยหลายท่าน และจากคำบอกเล่าของคนเหล่านั้นทำให้ชีวิตในพม่าเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ความรู้สึกของคนไทยส่วนมากที่ได้ไปเยือนเมืองพม่าเป็นครั้งแรกก็คือ รู้สึกคล้ายไปเที่ยวตามชนบทอันร่มรื่นในเมืองเรา ความสงบเงียบ ถนนสายแคบ ๆ ต้นไม้เขียวชอุ่ม ทะเลสาบน้ำใส วัดและเจดีย์สีทอง สัญลักษณ์ของพุทธศาสนา ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเองและสงบสุข.....^๒

๓. เมื่อแผ่นดินว่างศึกแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ ก็ทรงบำรงเรื่องศิลปะ ซึ่งหายสูญไปเมื่อเสียกรุง มีการพ้อนรำด้วยส่วนหนึ่ง เจ้าฟ้ากรมพระพิทักษ์มนตรีทรงคิดทำรำในพระณายบานใหญ่ ถำบทพ้อนรำไม่ได้ดีก็ทรงส่งคืนเข้าไปทูลเกล้า ฯ ถวายในหลวง ให้ทรงแก้บทใหม่ จนเหมาะสมจะงดงาม แล้วจึงโปรดให้พวกครูละครมาจำทำไปสอนลูกศิษย์อีกต่อหนึ่ง ละครในสมัยรัชกาลที่ ๒ จึงนับว่างามถึงขีดสุด แม้เช่นนั้นเมื่อมีพระราชประสงค์จะประดิษฐ์ทำรำใหม่ ๆ เพิ่มเติมขึ้น ก็โปรดให้พวกจีนและพวกแขกเจ้าเซ็นมารำถวายทอดพระเนตรตามแบบของตัวที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ถนนหน้าพระลาน แล้ววิธีรำเชิดจีน จีนรำพัด แขกเจ้าเซ็น และแม่ฝรั่งรำเท้าก็เกิดขึ้นตามที่เราเห็นงามและไม่เหมือนของเดิมเลย เราคนไทยชอบคิดอะไรของตัวเองด้วยเห็นอะไรแปลกก็เอามาทำใหม่ ไม่ใช่คิดไม่เป็นแล้วไปเที่ยวลอกแบบใคร ๆ มาทั้งก่อน ๆ แม้ในเวลานี้ก็จะเห็นได้ว่ามีเพลงเกิดขึ้นใหม่ ๆ มากมาย เช่น โอดแขก เชิดแขก เสมอพม่า เพลงม้าวิ่ง ฯลฯ ของ นายมนตรี ตราโมท เป็นผู้คิดขึ้นใหม่ แต่เขาก็คิดอยู่ในขอบเขตของไทย ไม่ได้เอาเพลงฝรั่งมาใส่คำไทยจะยังคงเป็นไทยอยู่ ข้าพเจ้ามิได้มีความเห็นว่า เราควรจะหยุดอยู่อย่างเก่า

^๑ เกหลง พานิช, “น้ำไปนอก,” พุทธรักษา (ธันวาคม ๒๕๒๐) : ๘.

^๒ สุทธิณี, “เรื่องที่ ๕๕ ไม่ต้องรัดเข็มขัด,” ใน สุดที่รัก (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรตดิ้ง, ๒๕๑๗), หน้า ๒๖๕.

ทุกสิ่งทุกอย่างไป แต่เห็นว่าเราควรพิจารณาดูให้ดีกว่าก่อนว่าอะไรควรทำและไม่ควรทำ เราจะต้องรู้จักและเข้าใจตัวเองให้ได้ก่อน จึงจะควรไปรู้จักและเข้าใจผู้อื่นเขา มิฉะนั้นเราก็จะมีค่าเพียงเสมอทาสของคนอื่นเท่านั้นเอง”.....

นอกจากการพูดบรรยายซึ่งเป็นความเรียงแล้ว การบรรยายที่เป็นคำประพันธ์ก็เป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะได้สนใจ เพราะกวีได้แสดงความสามารถในการบรรยายให้ผู้ฟัง หรือผู้อ่านเกิดจินตนาการและเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย

บทแรกได้แก่คำพูดของนักคุ้มที่กราบทูลท้าวพันธุมาถึงเรื่องราวที่ตนพ่ายแพ้พระร่วงมา

บัดนั้น	นักคุ้มบังคมก้มกราบ
ความเกรงพระราชอาญา	เจราเสียดังสนับด้วยพรันใจ
ด้วยโปรดให้เป็นข้าหลวง	ไปทางส่วยละไว้เวียงใหญ่
ข้ากลับเสียที่พ่อเมืองไทย	โทษข้านี้ไซโรใหญ่หลวงนัก
แล้วจึงกราบทูลสิ้นทุกสิ่ง	ตามความจริงแต่องค์พระทรงศักดิ์
พ่อเมืองปัญญแหลมหนัก	ชะลอมดักน้ำไว้ได้ง่ายดาย
ข้าหน้าชะลอมของประหลาด	มายังฝ่าพระบาทเพื่อถวาย
ชายไทยจะดีเพราะมีนาย	เป็นยอดชายสามารถฉลาดจริง

บทต่อไปคือคำบรรยายซึ่งพระสังข์กราบทูลท้าวสามลถึงเรื่องราวความเป็นมาของตน

เมื่อนั้น	พระสังข์บังคมก้มกราบ
คิดพลางทางทูลพ่อตา	ตัวข้านี้ชื่อพระสังข์ทอง
เป็นโอรสท้าวยศวิมล	แจ้งความตามด้นที่หมั่นหมอง
ซึ่งแปลงมาจะหาคู่ครอง	จงกราบฝ่าละอองพระบาท

การเขียนบรรยายเรื่องราวที่ใช้ถ้อยคำได้เหมาะสมแนบเนียนทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามไปด้วยคือบทความเรื่อง สาดน้ำวันสงกรานต์ ของเสฐียรโกเศศ ซึ่งเขียนไว้ดังนี้คือ

“เวลาบ่ายแดดตกวันสงกรานต์ เห็นเขาเล่นสาดน้ำรดกัน หรือไม่ก็เล่นปล้ำมอมหน้ากันอย่างสนุกสนานระหว่างพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ ตลอดจนคนแก่ แม่ร้างและสาวทिनทิก ลางคนที่ยังสนุกอยู่ก็เข้าร่วมเล่นสนุกด้วย เขาเล่นสนุกในหมู่ผู้รู้จักกัน ไม่รังเกียจไม่ถือผู้อื่นที่ไม่รู้จัก และเล่นด้วยความยินดีสมัครใจ การเล่นสาดน้ำและเล่นมอมหน้ากันเขามักเริ่มเล่น

เมื่อสร่งน้ำพระแล้ว การเล่นสนุกของหนุ่มสาวพวกชาวบ้านตลอดจนชาวชนบทในสมัยก่อนเป็นเรื่องเล่นสนุกสนานที่ปีน ไม่มีสนุกกันพราห์เพรื่อ จึงรู้สึกว่าการสและสนุกจริง เป็นความสนุกอย่างง่าย ๆ เพราะฉะนั้นจะเอาความสนุกของสมัยนี้ที่เจริญแล้วเข้าไปเป็นมาตรฐานเปรียบเทียบกันไม่ได้ เกิดมาก็ต้องมีสนุกบ้างเป็นครั้งคราว และความสนุกจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงก็ต้องมาจากทำงานเป็นปัจจัย เพราะทำงานคร่ำเคร่งมานานก็ต้องมีเวลาพักผ่อนเล่นสนุกบ้างทำงานอย่างเดียว หรือเล่นสนุกอย่างเดียวไม่ได้ จะเดือร้อน หาคความสุขไม่พบ เพราะฉะนั้นจะหลีกเลี่ยงหรือกลัวความสนุกเสียทีเดียวหาควรไม่ ถ้าห้ามไม่ให้เด็กและหนุ่มสาวมีเวลาเล่นสนุกบ้างเป็นครั้งคราว ก็หมดความเจริญงอกงามในชีวิตของคนเหล่านั้น และความสนุกก็ต้องเป็นไปตามสมัย ตามวัย และตามสภาพของท้องถิ่นนั้น และสังคมให้เล่นสนุกด้วยกันหรือไม่สนุกด้วยกัน ให้เหมือนกันหมดมันก็ไม่สนุกเท่านั้น จะให้เด็กสนุกเหมือนผู้ใหญ่ ให้ชาวชนบทสนุกเหมือนชาวกรุงชาวเมืองมันจะสนุกได้อย่างไร เพราะระดับวัฒนธรรมมีไม่เท่ากัน และทำให้เท่ากันไม่ได้”

การบรรยายเรื่องราวอีกแบบหนึ่งก็คือการบรรยายเรื่องราวของสัตว์ จากเรื่องจามรีของยุทธรณ์และศุภวรรณ จ้าวเงินทอง ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงลักษณะของจามรีไว้โดยละเอียดทำให้เห็นภาพจามรีได้อย่างชัดเจน

จามรีเป็นวัวป่าชนิดหนึ่ง ลักษณะเด่นของจามรีอยู่ที่ขนสีดำหนา ยาวปรกไหล่สีข้างทั้งสองตลอดไปจนถึงหาง บางครั้งขนยาวจรดพื้นหรือลากไปตามพื้นดิน ช่วยให้ทนอยู่ในอากาศหนาวเย็นได้อย่างดี จามรีชอบท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ เป็นสัตว์คล่องแคล่ว ว่องไวทั้งที่รูปร่างไม่ปราดเปรียว มันอาจไถลขึ้นไปบนภูเขาหน้าแข็ง สามารถว่ายน้ำผ่านกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก ข้ามหุบเขาหรือได้ไปตามภูเขาสูงได้อย่างชำนาญ

* ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, รวมชุดสารคดีของ ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๕๕), หน้า ๔๒ - ๔๓.

จามรีจะเริ่มผสมพันธุ์กันในราวเดือนกรกฎาคม ตัวผู้จะต้องต่อสู้กันเพื่อที่จะครอบครองตัวเมีย การต่อสู้จะไม่รุนแรงขนาดฆ่ากันตาย แต่ตัวที่แพ้จะล่าถอยและหนีไป ผู้ชนะจะครอบครองตัวเมียนั้น แล้วตัวเมียดังทอ้งราว ๒๕๐ วัน ตัวอ่อนจะคลอดออกมาราวเดือนเมษายนหรือพฤษภาคม ลูกจามรีจะอยู่รวมกันเป็นฝูงประมาณ ๒๐ - ๒๐๐ ตัว เป็นเวลาเกือบปี หรืออยู่ในฝูงจนอายุ ๕ ปี เมื่อโตเต็มที่จะแยกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง ฝูงจามรีจะเพิ่มจำนวนในฤดูใบไม้ผลิซึ่งมีอาหารอุดม ในหน้าร้อนจะอพยพฝูงขึ้นไปอยู่บนภูเขาสูง และย้ายลงมาเมื่อย่างเข้าหน้าหนาว เมื่อหิมะปกคลุมไปทั่ว จามรีจะร่อนเร่ไปบนหิมะซึ่งมีอุณหภูมิต่ำถึง ๔ องศาเซลเซียส การเดินทางท่ามกลางหิมะจามรีจะเข้าแถวเรียงเดี่ยว ตัวหลังจะเดินตามรอยเท้าตัวที่นำหน้าเสมอ เวลาเจอศัตรูทั้งฝูงจะวิ่งหนีกระจัดกระจายราวกับฝูงม้าป่า ขนอันยาวจะแกว่งไกวราวกับชายกระโปรง แต่มันก็มักจะวิ่งหนีศัตรูได้เสมอ จะมีก็ได้แก่ลูกอ่อนที่ไม่มีพ่อแม่คุ้มครอง จึงจะตกเป็นเหยื่อศัตรูอันได้แก่หมาป่าและหมี

จามรีป่าจะเป็นตัวที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตัวผู้นั้นเล่ากันว่าเคยพบสูงถึง ๖ ฟุต ๘ นิ้ว หน้า ๓/๔ ตัน ถ้าเป็นจามรีที่ถูกนำมาเลี้ยง มีการผสมพันธุ์คัดเลือกพันธุ์จะมีขนาดเล็กกว่านี้มาก แต่จามรีป่าที่มีขนสีดำเมื่อนำมาเลี้ยงขนจะมีสีอื่นสลับหรือจางขาวและขนมักจะยาวกว่า จนบางครั้งมันต้องลากไปตามพื้นดินและขนจะเป็นมันคล้ายไหม ช่วยป้องกันไม่ให้ผิวหนังสัมผัสหิมะเมื่อมันนอนราบ จามรีเป็นนักท่องเที่ยวด้วย เพราะมันต้องหาอาหารกินให้เพียงพอ จึงจะทนต่อความหนาวได้ เมื่อนำมาเลี้ยงให้เชื่อง จะให้น้ำนมเป็นจำนวนมาก ซึ่งนำมาทำเนยแข็ง ให้เนื้อเป็นอาหาร ขนอันยาวหนาใช้ทำเสื้อคลุม ทำเต็นท์และเสื้อผ้า หนังสือทำรองเท้า หางนำมาย้อมสีแดงทำเสื้อปิดแมลงวัน หรือส่งไปขายอเมริกาทำหมวดชันตาครอส ทำสไลโบกในพิธีของชาวอินเดียหรือประดับประดาเจดีย์ที่บรรจุอัฐิ แต่ประโยชน์ส่วนใหญ่ของจามรีนั้นใช้เป็นสัตว์พาหนะของไดวันละ ๒๐ ไมล์ ดินแดนในทิเบตนั้นจะมีพื้นที่ประมาณ

ครึ่งล้านไมล์ที่ไม่มีถนน จามรีจะเป็นผู้ขนส่งภาระตลอดจนข่าวสารผ่านธารน้ำแข็ง แม่มันจะสิ้นโกลไปบ้าง แต่จะลุกขึ้นได้อีกทันที จึงเสมือนกับว่าเศรษฐกิจของชาวเอเชียกลางแถบภูเขานั้น ขึ้นอยู่กับจามรีโดยแท้ ถึงกับมีข้อห้ามในศาสนาของชาวทิเบตว่า ห้ามฆ่าจามรีโดยไม่จำเป็น จามรีพันธุ์แท้จะไว้ใช้งานขนสัมภาระ หรือแม้แต่ขับขี่ในที่ราบสูงขึ้นไป แต่จามรีพันธุ์ผสมจะใช้ขนสินค้าในที่ราบต่ำลงมา จามรีพันธุ์แท้เคยพบในที่ราบสูงถึงสองหมื่นฟุตเป็นที่สูงสุดเท่าที่สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจะเคยอาศัยอยู่ ได้เคยมีการนำจามรีไปเลี้ยงเพื่อใช้งานในยุโรปและอเมริกาเหนือ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

การบรรยายเรื่องราวที่เป็นแบบนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ผู้ประพันธ์สามารถเขียนได้อย่างดีเด่นผู้อ่านเกิดจินตนาการ มีความสนุกสนานเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย ทั้งรัก โศก ตื่นเต้น และตลกขบขันไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการอ่านเรื่องประวัติศาสตร์แต่ประการใดคือเรื่องสี่แผ่นดินของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งจะขอตัดตอนมาเพียงสั้น ๆ ดังนี้คือ

ระหว่างนั้นเรือเข้าไปจอดที่ท่าพระ แม่จูงมือพลอยขึ้นจากเรือ แล้วให้นางพิศจัดการเอาของขึ้นส่วนหนึ่งให้ฝากเขาไว้ที่ท่าก่อน สาย ๆ จะจ้างคนมาขนเข้าไปในวัง ส่วนหีบของพลอยใบเล็ก แม่ให้นางพิศแบกตามมาเลยทีเดียว

สองแม่ลูกเดินเลาะกำแพงวังเรื่อยมา มีนางพิศตามหลัง เดินได้สักครู่หนึ่งก็เลี้ยวเข้าประตูชั้นนอก พลอยก็ยังตื่นตาตื่นใจยิ่งขึ้น เพราะภายในบริเวณวังนั้นดูเต็มไปด้วยตึกงาม ซึ่งพลอยเห็นว่าใหญ่โตมหึมา ผู้คนที่เดินเข้าออกก็ดูยัดเยียดเบียดเสียดกัน ตลอดจนหีบของชาย และของที่วางขายก็ดูมีมากมายเหลือคณาตรงหน้าพลอยเข้าไปมีกำแพงสูงอีกชั้นหนึ่งเป็นกำแพงทึบ มีประตูใหญ่เปิดกว้างอยู่ สังเกตดูคนที่เดินเข้าประตูและออกจากประตูสับสนกันไปหมด บางคนก็ร้องทักกันเอะอะ บางคนก็เดินก้มหน้าก้มตารีบไปเหมือนหนึ่งมีธุระร้อน คนทั้งหมดเป็นผู้หญิงทั้งสิ้น แต่งกายแปลก ๆ กันที่เป็นผู้ใหญ่หรือกลางคนก็ห่มผ้าแถบข้างใน ห่มผ้า

แพรจีนทับข้างนอกอีกผืนหนึ่ง บางทีสาวน้อยก็ใส่เสื้อ
จีบเอวแขนพอง มีตั้งแต่เสื้อเรียบ ๆ จนติดโบยิบไปทั่วตัว
พลอยดูผ้าห่มแม่ และกิริยาท่าทางที่เดิน ดูเหมือนกับ
คนอื่น ๆ การแต่งกายของแม่และท่าทางเป็นแบบเดียว
กันกับคนที่เดินเข้า ๆ ออก ๆ อยู่ นั่น คนบางคนเห็นแม่
ก็ตะโกนทักว่าไปไหนมาไม่ได้เห็นเสียนาน บางคนแม่ก็
ไหว้อย่างนอบน้อม ส่วนบางคนมองแม่จนเหลียวหลัง
แต่แม่ก็ทำเมินเสีย แต่ปากนั้นป่นดั่ง ๆ กับนางพิศว่า

“คนเราบางคนมันช่างตายยากเสียจริง ๆ นะ
พิศนะ” และมีเสียงนางพิศตอบสวนคว้นมาทันทีว่า
“ป่าวก็ว่าอย่างนั้นแหละเจ้าคะ” แล้วก็มีเสียงนางพิศ
ถ่มน้ำหมากด้วยเสียงอันดัง

“อ้อ พลอย” แม่พูดขึ้นเหมือนอย่างกับเพิ่งนึก
อะไรออก “เวลาเข้าประตูละก้อ ต้องข้ามธรณีประตู
ให้พ้นเทียวนะ อย่าไปเหยียบหรือเอาเท้าไปแตะเข้า
จะเกิดเรื่อง”

พูดแล้วแม่ก็นำพลอยรีบเดินไถลประตูเข้าไป
พลอยสะดุ้งสุดตัว ความสนใจหลุดจากของแปลกอื่น ๆ
มารวมอยู่ที่ธรณีประตูที่เห็นอยู่ข้างหน้านั้นทันที ธรณี
ประตูนั้นทำด้วยไม้เหล็ยมค่อนข้างใหญ่ แต่ไม่ใหญ่
ถึงกับจะข้ามไม่พ้น มีรอยคนมาปิดทองไว้บ้างเป็น
ระยะ ๆ และไถล ๆ ขอบประตูนั้น ก็มีรูปปักอยู่ ที่
ริมขอบประตูด้านในนั้นมีผู้หญิงสาวบ้าง แก่บ้างนั่งอยู่
สองข้าง พลอยมาทราบทีหลังว่าหญิงเหล่านั้นก็มีหน้าที่
เฝ้าประตูวัง และหน้าที่อื่น ๆ อีกมากมายหลายอย่าง
ในวัง เป็นข้าราชการอยู่ในกรมโขน ชาววังทั่ว ๆ ไป
เรียกกันว่า โขน

ถ้าหากแม่ไม่เตือนพลอยขึ้นมาโดยกะทันหัน
เรื่องธรณีประตูวัง พลอยก็อาจไม่รู้จักความสำคัญและ
ไม่สนใจ และด้วยเหตุนั้นพลอยจึงอาจก้าวข้ามธรณี
ประตูนั้นเข้าไปโดยไม่ต้องพะวงว่าพะวงอย่างใดเลย
แต่พอแม่พูดขึ้นมา ความสนใจของพลอยก็หลุดจาก
ที่อื่นมาอยู่ที่ธรณีประตูนั้นแห่งเดียว และเพิ่งเล็งธรณี
ประตูนั้นด้วยความวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง

พลอยยังเดินไถลธรณีประตูนั้นเข้าไป ธรณี
ประตูนั้นก็ยิ่งดูทั้งสูงทั้งใหญ่เพิ่มความน่าสะพรึงกลัว

ยิ่งขึ้นทุกที สิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวนั้นดูเลื่อนรางหายไปหมด แม้แต่คนที่เดินเข้าเดินออกกันอย่างสับสนนั้น
ก็จางลงไปเป็นแต่เป็นเงา ๆ สิ่งที่เด่นอยู่ในสายตา
ของพลอย และยิ่งเด่นขึ้นทุกก้าวที่พลอยเดินไถลเข้าไป
ก็คือ ธรณีประตูที่ปิดทองไว้เป็นแห่ง ๆ นั้นเอง จนดู
เหมือนกับว่าได้เปลี่ยนสภาพจากท่อนไม้ธรรมดาสามัญ
ที่สุด เป็นสัตว์ร้ายอันน่าสยดสยอง นอนชูคำราม
ขวางทางอยู่และสัตว์นั้นดูเหมือนจะร้องว่า “อย่าเข้ามา!
อย่าเข้ามา! อย่าเหยียบ! อย่าเหยียบ! เข้ามาแล้ว
ต้องก้าวให้พ้น!”

ส่วนในใจของพลอยนั้นก็นึกด้วยความหวาด
หวาดว่า “ไม่พ้น! ไม่พ้นแน่! ที่นี้เป็นวังหลวงวังของ
ในหลวงใครทำผิดอะไรนิดเดียวเขาเอาไปเขียน ไป
ขังคุก ไปตัดหัว ใครเหยียบธรณีประตูเขาเอาไปตัดหัว!
ดูซิ! ไม่มีใครกล้าเหยียบสักคน ใครเดินเข้าเดินออก
ต้องกระโดดข้ามทุกคน แต่เราก้าวข้ามไม่พ้นแน่ เพราะ
ใหญ่ออกอย่างนั้น สูงออกอย่างนั้น”

ใจพลอยเต้นระทึกไปด้วยความประหม่า ตา
ทั้งสองจ้องดูประตูธรณีนั่นเขม็ง และมีมือทั้งสองนั้นก็
กำแน่น พลอยรู้สึกเหงื่อมือออกเปียกไปหมดใน
อุ้งมือ เท้าทั้งสองข้างที่เดินตามแม่ก็ก้าวช้าลง นางพิศ
ที่เดินถือหีบตามมาข้างหลังร้องเร่งว่า

“เดินเร็ว ๆ ซิแม่พลอย อย่าไถล ดูซิคุณแม่
เข้าประตูไปแล้ว” จริงอย่างนางพิศว่า แม่ก้าวข้าม
ประตูเข้าไปอย่างกระฉับกระเฉง พร้อมกับหันไป
หักท่ายกับใครคนหนึ่งที่นั่งอยู่ข้างในประตู เสียงแม่
เรียกคน ๆ นั้นว่า จ่า

พลอยตัดสินใจโดยรวดเร็ว เป็นตายอย่างไร
ก็ต้องตามไปให้ถึงตัวแม่จนได้ พลอยรีบสาวเท้า
ก้าวเดินตรงเข้าไปที่ประตู พอถึงประตูก็รู้สึกตัวเย็นวูบ
หลังตาทั้งสองข้างยกเท้าข้างหนึ่งให้สูงที่สุดและก้าว
ออกไปเท่าที่เห็นว่าเป็นก้าวที่ยาวที่สุดในชีวิต พอ
วางเท้าลงบนพื้นพลอยก็ลืมหูลืมตาขึ้นแล้วก็เห็นว่าตัวเอง
กำลังยืนอยู่บนธรณีประตูนั้นพอดี

(สี่แผ่นดิน หน้า ๓๐ - ๓๔)

สำหรับนักเรียนนั้นการพูดและการเขียน

บรรยายเรื่องราวเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถฝึกได้โดยง่าย ในขั้นแรกนักเรียนอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยนั่งล้อมวงเล่าเรื่องต่อกัน จากนั้นก็ทดลองเล่าเรื่องต่าง ๆ เป็นรายบุคคล การเขียนก็เช่นเดียวกับในตอนแรก อาจจะเขียนเรื่องราวจากถ้อยคำ หรือประโยคที่กำหนดให้ก่อน จากนั้นก็ค่อย ๆ ช่วยกันเขียนเรื่องราวเป็นกลุ่ม แล้วจึงฝึกเขียนเป็นรายบุคคล

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละประมาณ ๑๐-๑๕ คน นั่งล้อมเป็นวงกลมเล่าเรื่องต่อกัน จะเป็นนิทาน เรื่องจริง เรื่องในประวัติศาสตร์ หรือเรื่องที่นักเรียนแต่งขึ้นเองก็ได้
๒. นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันเล่าเรื่อง เล่าเรื่องนิทาน หรือเรื่องอะไรก็ได้ตามที่นักเรียนถนัด ทำนองการเล่าแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกันและกัน
๓. มอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนไปอ่านหนังสือตามที่นักเรียนสนใจ หรือตามรายการหนังสือที่ครูแนะนำให้ จากนั้นก็มาบรรยายเรื่องราวที่ได้จากการอ่านหนังสือให้เพื่อนฟัง
๔. นักเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล บรรยายเรื่องราวของสถานที่ที่น่าท่องเที่ยว เช่น ปุชนียสถาน โบราณสถาน หรือสถานที่ตามธรรมชาติ เช่น น้ำตก ถ้ำ เป็นต้น
๕. ให้นักเรียนเขียนข้อความสั้น ๆ จากคำที่กำหนดให้เขียน บรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ

ดวงดาว	คึกคะนอง	รัก
ดอกไม้	สวน	นางแย้ม
หญิงสาว	ดวงจันทร์	ธรรมชาติ
คืน	ระยิบระยับ	ความงาม
เดือนมืด	เงามืด	กลิ่นหอม
๖. ให้นักเรียนเขียนบรรยายเรื่องราวจากประโยคที่กำหนดให้ นักเรียนสามารถต่อเติมประโยคได้ตามถนัด เรื่องราวที่เขียนควรเป็นเรื่องราวที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ

๑) นงลักษณ์เดินทางไปอยุธยา

๒) คนกำลังเกี่ยวข้าวอยู่ในทุ่งนา

๓) วันนั้นเป็นวันสุกสบดาห์

๔) นงลักษณ์ชมโบราณสถานต่าง ๆ

๕) สันติไปนมัสการพระมงคลบพิตร

๗. จัดการประกวดเรื่องสั้นที่บรรยายถึงเรื่องราวต่าง ๆ

การพรรณนาฉากและเหตุการณ์

การพรรณนานั้นไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียนแตกต่างกันไปจากการบรรยาย เพราะการบรรยายนั้นมุ่งที่จะให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านได้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องอย่างละเอียดลออ และเป็นไปตามลำดับขั้น ส่วนการพรรณนานั้น เป็นการเรียบเรียงคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรที่พรรณนาความรู้สึกนึกคิดของผู้พูดหรือผู้เขียนหรือพรรณนาความงามธรรมชาติ เช่น ป่าเขาลำเนาไพร หรือทิวทัศน์ทั้งดงามต่าง ๆ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยพยายามเลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะ วิจิตรพิสดาร คำบางคำจะมีเสียงสัมผัสต่อเนื่องกัน มีการใช้คำสัญลักษณ์ หรือความเปรียบต่าง ๆ มีการใส่อารมณ์ของผู้พูดหรือผู้เขียนลงไปด้วย ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นภาพ เกิดความรู้สึกดื่มด่ำ หรือตื่นเต้นไปกับเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

การพูดและการเขียนพรรณนาฉาก หรือสถานที่ที่กล่าวถึง จะเป็นอาคารบ้านเรือนปุชนียสถานหรือป่าเขาลำเนาไม้ก็ตาม ผู้พรรณนาจะต้องกล่าวถึงว่าสถานที่นั้น ๆ มีลักษณะอย่างไร สิ่งใดเป็นลักษณะที่เด่น แล้วใช้ถ้อยคำพรรณนา โดยแทรกความรู้สึกนึกคิดของผู้พรรณนาลงไปด้วย อาจมีการเปรียบเทียบบ้าง เช่น กว้างท่านเปรียบท้องฟ้ายามรุ่งอรุณเหมือนแก้มของนางเมื่อยามอายหรือเมื่อยามดวงอาทิตย์จะลับขอบฟ้า แสงแดดก็อ่อนลง ๆ เหมือนใจจะขาดรอน ๆ เป็นต้น กว้างคนเห็นดอกไม้ก็เชื่อมโยงความคิดไปต่าง ๆ เช่น ดอกเล็บมือนาง ก็คิดถึง มือ นิ้ว และเล็บของนางว่า สวยงามเพียงใด เห็นดอกโคก ดอกลั่นทม ก็เกิดความเศร้าโศก เกิดความระทม แล้วแต่ผู้พูดผู้เขียน

จะพรรณนาไป ให้ผู้ฟังผู้อ่านเกิดจินตนาการและความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย

การพรรณนาเหตุการณ์ เป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของผู้พูด ผู้เขียนไปยังผู้ฟัง และผู้อ่าน เป็นการร้อยพันความทรงจำถึงเหตุการณ์ที่ได้ประสบมา เพราะฉะนั้นผู้ที่พูดหรือเขียนได้ดี จะต้องเป็นผู้ที่ช่างสังเกต จดจำ มีความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบ และวิพากษ์วิจารณ์ เวลาที่จะพูดหรือเขียนพรรณนาก็ต้องทำอย่างรอบคอบ

ในการพูดหรือเขียนพรรณนาประสบการณ์ ควรดำเนินการดังนี้ คือ

๑. กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้น

๒. มีการกล่าวทำความก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์นั้น เช่น เมื่อเดินทางไป มีสถานที่ใดบ้าง สภาพการณ์โดยทั่ว ๆ ไปมีอะไรบ้าง ก่อนเกิดเหตุการณ์นั้น มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เรื่องราวเป็นอย่างไร ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะได้ติดตามเรื่องราวได้ถูกต้อง ทำให้จินตนาการแจ่มชัด ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารยิ่งขึ้น

๓. พรรณนาเหตุการณ์ให้ละเอียด ถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้น มีผู้ใดเกี่ยวข้องอยู่บ้าง แต่ละคนมีอาชีพกิริยาอย่างไร ผู้พูดหรือผู้เขียนอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยหรือไม่ ถ้าเป็นประสบการณ์ตรงการพูดและการเขียนพรรณนา จะยิ่งน่าสนใจยิ่งขึ้น แต่ก็มิใช่สิ่งจำเป็น ผู้พูดหรือผู้เขียนซึ่งมีศิลปะในการพรรณนาสามารถทำให้เหตุการณ์นั้นน่าสนใจได้

๔. พรรณนาความรู้สึกนึกคิดของผู้พูด ผู้เขียนที่มีต่อเหตุการณ์นั้น แทรกความคิดวิพากษ์วิจารณ์ลงไปด้วย

๕. ในบางกรณีอาจพรรณนาสาเหตุเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าเหตุการณ์ต่อไปเป็นอย่างไร

๖. การลำดับเหตุการณ์เป็นสิ่งสำคัญ ควรเรียงตามลำดับเพื่อให้เรื่องราวชัดเจน ผู้อ่านผู้ฟังจะได้เข้าใจเรื่องได้ถูกต้อง ไม่เกิดความเข้าใจผิดเพราะการรวบรวมนำมาของผู้พูดผู้เขียน

๗. ภาษาที่ใช้ควรแจ่มแจ้งชัดเจน เลือกคำที่เหมาะสม เรื่องราวจะได้มีชีวิตชีวาน่าอ่านน่าฟังและเกิดจินตนาการคล้อยตามเหมือนกับผู้ฟังผู้อ่านได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น มีความทุกข์สุขตื่นเต้นหัวเราะระทึกใจตามไปด้วย

ตัวอย่างการพรรณนาฉากที่เขียนได้อย่างไพเราะมีความงามทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการคล้อยตามเห็นภาพ และเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในรสของการพรรณนาได้แก่ การพรรณนาตอนหนึ่งในเรื่องवासिष्ठी ซึ่งเสฐียรโกเศศ และนาคะประทีปเป็นผู้แต่ง ข้อความตอนนี้เป็นพรรณนาที่ได้รับการยกย่อง และเป็นทีกล่าวถึงของคนเป็นจำนวนมาก

ขณะนั้นพระองค์เสด็จมาใกล้เบญจคีรีนคร คือ ราชคฤห์ เป็นเวลาจวนสิ้นทิวาวาร แดดในยามเย็น กำลังอ่อนลง สู่สมัยใกล้วิกาลทองแสงแผ่ซ่านไปยังสาละเกษตร และลี้ลับเห็นเป็นทาง สว่างไปทั่วประเทศ สุดสายตา ดูประหนึ่งมีหัตถ์ทิพย์มาปกแผ่อำนวยสวัสดิ์ เบื้องบนมีกลุ่มเมฆเป็นคลื่นซ้อนซับซ้อนสลับกันเป็นทิวแถว ต้องแสงแดดจับเป็นสีระยิบระยับแวว ประหนึ่งเอาทรายทองไปโปรยปราย เลื่อนลอยลี้ ๆ เรี่ย ๆ ร่ายลงจดขอบฟ้า ขาวนาและโคกเมื่อยลด้วยตราบาตรำทำงาน ต่างพากันดุ่ม ๆ เดินกลับเคสสถานเห็นไร ๆ เกาหมูไม้จับโดดเดี่ยวอยู่กอดเดี่ยว ก็ยียาวออกทุกที ๆ มีขอบปริมณฑลเป็นรัศมีแห่งสิริรุ่ง อันกำแพงเชิงเทิน ป้อมปราการที่ล้อมกรุงรวมทั้งทวารบถ ทางเข้านครเล้ามอดดูในขณะนั้น เห็นรูปเต้าได้ชัดถนัดแจ้ง ดังว่านิรมิตไว้ มีสมุทพุ่มไม้ดอกดอกดก โอบอ้อมล้อมเป็นชนิด ถัดไปเป็นทิวเขาสูงตระหง่าน มีสีในเวลาตะวันยอแสง ปานจะฉาบเอาไว้เพื่อแข่งกับแสงสีมณีวิเศษ มีบุษย-ราศย์บันทรวรรณ และก่องแก้วโกเมน แม้วรวมกันให้พ่ายแพ้นั้น”

(वासिष्ठी หน้า ๑-๒)

ในเรื่องเตลมาของแมรี คอแรลลี ซึ่งแม่นงค์เป็นผู้แปล การพรรณนาฉากดินแดนแห่งพระอาทิตย์เที่ยงคืน ผู้เรียบเรียงก็ใช้ความสามารถเชิงพรรณนาได้เป็นเยี่ยม เป็นที่ประทับใจของผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง

“เที่ยงคืน แต่ปราศจากความมืด ปราศจากดวงดาว เที่ยงคืน...พระอาทิตย์ยังส่องสว่าง ลอยเด่นอยู่บนสวรรค์เปรียบประหนึ่งจอมกษัตริย์ผู้พิชิตประทับอยู่บนราชบัลลังก์สีม่วงขลิบทอง ท้องฟ้าเหนือพระองค์ขึ้นไปเหมือนหนึ่งฉัตรชัยหรือกลดกันเป็นประกายสีน้ำเงินระยับ เมฆสีหมากสุกเป็นเกล็ด ๆ ลอยผ่านไปมาอย่างแซมซ้า และเปลี่ยนเป็นสีส้มจัดขึ้นทุกกระยะ แสงสว่างลำหนึ่งพวยพุ่งลงมาจากจุดศูนย์กลางของดวงอาทิตย์อันแดงฉานฉาบไปตามความยาวของอ่าวแอลเติลฟยอร์ด ทำให้พื้นน้ำกลายเป็นสีทองเปลวที่สั่นพลิ้วไปเป็นสีทองแดง จากทองแดงไปเป็นสีเงิน และที่สุดก็เขียวครามตามยอดเขาที่เวดล้อมอยู่โดยรอบเป็นประกายเรืองไปด้วยสีม่วงซึ่งแต้มที่โน่นนิดที่นี่หน่อยด้วยสีแดงแซมราวกับว่าบรรดาเทพบุตร และนางฟ้าได้ก่อเพลิงเล็ก ๆ ขึ้นบนยอดเขาเหล่านั้น ไกลออกไปจากปากด้านโน้น ยอดเขาที่มียามยอดหนึ่งยื่นตระหง่านเงื้อมออกมาเด่นชัด ความสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นตะปุ่มตะป่ำของมันค่อยกลายรูปไปเป็นความงามสุดที่จะพรรณนาได้ ด้วยหมอกบาง ๆ เป็นสีชมพูอ่อนไปปกคลุม ชวนให้นึกไปเหมือนว่าพระอาทิตย์ดวงหนึ่งดวงใดที่เล็กกว่า จะเพิงตกลงไปจากขอบฟ้าใหม่ ๆ

เวลานั้นเงียบสงัด ไม่มีแม้แต่เสียงนกร้องหรือใบไม้ตก จะทำลายความเงียบเหมือนป่าช้าออกมา ไม่มีแม้แต่ลมจะโชย พื้นน้ำที่ใสปานกระจกให้พลิกพลิ้ว ภูมิภาพโดยรอบบริเวณ ขณะนี้เป็นภูมิภาพที่นายช่างจิตรกร ผู้มีมโนภาพอันไกลเกินความคิดของมนุษย์ธรรมดาสามัญทั่วไปจะนึกฝัน แม้กระนั้นมันก็เป็นความงามอย่างมหัศจรรย์เพียงหนึ่งในล้านของท้องฟ้าและทะเล ซึ่งท่านจะเห็นได้เสมอในนอร์เว เป็นต้นว่าที่แอลเติลฟยอร์ด แม้จะอยู่ไกลไปจากขอบเขตของเส้นอาร์คติก อากาศในฤดูร้อนก็ไม่ต่างอะไรกับประเทศอิตาลี และภูมิประเทศงามเสียยิ่งกว่าบทกลอนในวรรณกรรมใด ๆ พรรณนาให้ถึงได้”

(เตลมา หน้า ๑-๒)

การพรรณนาธรรมชาติที่เป็นบทร้อยกรองที่ไพเราะที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการได้เป็นอย่างดี

ก็คือเรื่องเสียงที่มาไม่ถึง จากหนังสือเรื่องคำหยาดของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

“ตะวันยอแสงระยับกับยอดไม้
ลมแผ่วไล่ระบายปามาอ่อนอ่อน
ใบไม้ร่วงลอยพลิวปลิวซับซ้อน
บ้างหมุนร้อนเรื่อยคว้างอยู่กลางลม
ผีเสื้อผ่อนกระพือปีกอีกซ้ำซ้ำ
เกาะสง่าสงบนานกลางลานร่ม
หมุ่มดดำขยันเดินยังเดินงม
กลีบดอกก้ามเคลื่อนสลับที่กลางดิน
นกสองตัวเกาะนิ่งบนกิ่งไม้
ร้องเพลงแห่งหัวใจไม่จบสิ้น
เพื่อนทองฟ้าทำโลกโบกโบยบิน
และเพื่อนถิ่นที่เียนเพื่อนรังฟาง
.....”

กลอนบทสุดท้าย ใน คำหยาด ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ซึ่งมีความไพเราะเพราะพริ้งอันเนื่องมาจากการสรรหาถ้อยคำมาใช้ผสมผสานกับความรู้สึกอันละเอียดละไมของผู้แต่ง ก่อให้เกิดจินตนาการคือบทร้อยกรองที่ชื่อ นกขมิ้น

“เขาคลอลลุ่ยครวญเสียงเพียงแผ่วผิว
ชะลอนิ้วพลิ้วผ่านจากมานหมอง
โอดสะอื้นอ้อยอิ่งทั้งทำนอง
เป็นคำพร้องพลิ้วพรายระบายใจ
ไธ่ดอกเอ๋ยเจ้าดอกขจร
นกขมิ้นเหลืองอ่อนจะนอนไหน
คำลงแล้วแนวนาและฟ้าไกล
เจ้านอนได้ทุกเถื่อนท่าไม่อาทร
แล้วหวนเสียงเรียงนิ้วขึ้นหวีหวีด
เร่อดีตดาดฝันบรรโลมหลอน
ถึกระชั้นสันกระซกใจจากจร
ระเรื่อร้อนรุ่มมาเป็นอาจิณ
โอ้ใจเอ๋ยอ้างว้างวังเวงนัก
ไร้แหล่งพักหลักพันจะผันผิน
เพิ่มแต่พิษผิดหวังยังย่ำยืน
ระด่ำดินโดยอนาถแทบขาดใจ

ข้าเคยฝันถึงฟ้ากว้างกว่ากว้าง
 ฝันถึงปางทับเปลี่ยวเรียวน้ำไหล
 ถึงซอเอื้องเหลืองระย้าคาบไม้
 ในแนวไพรนี้เหมือนเป็นเพื่อนเนา
 รู้รสแรงแห่งทุกข์และสุขสิ้น
 บนแผ่นดินแผ่นเดียวเปลี่ยวและเหงา
 จิบน้ำใจจนทั่วเจียนมัวเมา
 ไร้ร่วมเงารังเรื่อนและเพื่อนตาย
 เขาเคลียนิ้วนิบนุ่มเสียงทุ้มพรว
 เหมือนหวนหาไทยให้น้ำใจหาย
 เจ้าขมิ้นเหลืองอ่อนนอนเดียวดาย
 จะเหนี่ยวหนายหนาวน้ำค้างที่กลางดง
 เสียงฉับฉิ่งหรีดรับขยับแรง
 จะพราวเพลงเพื่อนยินสิ้นเสียงส่ง
 เขาเบือนนิ้วผิวแผ่วแล้วรอลง
 เสียงนั้นคงเน้นครางอย่างห่วยโย
 เจ้าดอกเอยดอกขจรอาวรณ์ถวิล
 นกขมิ้นเหลืองอ่อนจะนอนไหน
 เขาวางขลุ่ยข่มน้ำตาว่าเหวใจ
 ตอบไม่ได้ดอกหนาข้าคนจร”

(นกขมิ้น หน้า ๑๕๘-๒๐๐)

สำหรับฉากในชนบทในสายตาของชาวต่างประเทศ อรุณมนัยได้พรรณนาไว้ในหนังสือเรื่อง อุคมการบนเส้นขนานตอนหนึ่งซึ่งทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสถานที่ว่ามีลักษณะเช่นใด ผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้นมีอาชีพกิริยาใดบ้าง

“สภาพรอบตัวในวันนั้น ยากที่แอนน์จะลืมได้ พื้นที่แอนน์ยืนอยู่กว้างประมาณ ๕ เมตร ยาว ๒๐ เมตร เป็นซีเมนต์ซึ่งครั้งหนึ่งคงจะเป็นสีเทา ๆ แต่วันนี้ดูเป็นสีดำเลอะเทอะไปทั้งหมด และบริเวณตรงข้ามกับที่แอนน์ยืนมีถนนสายเล็ก ๆ ตัดกลางก็มีสภาพอย่างเดียวกัน

รถโดยสารขนาดใหญ่จอดอยู่รอบนอกออกไปรอบลานซีเมนต์ที่แอนน์ยืนนั้น เป็นน้ำโคลนขุ่นคลั่ก โดยรอบใกล้ ๆ กันนั้น มีแผงลอยขายอาหารและของกินนานาชนิด ห่อด้วยใบตองบ้าง ถูกลาสติก

บ้าง กระดาษหนังสือพิมพ์บ้าง ผู้คนละออง แผลงและแมลงวันช่วยเพิ่มบรรยากาศให้กับสถานที่นั้นอยู่ไม่น้อย พื้นร้านนั้นเป็นลานดินแข็งเท่านั้น

ผู้คนเดินเข้าออกอยู่มิได้ขาด ไม่มีใครใส่ใจนักกับฝุ่นหรือแมลงวัน แต่ละคนก้มหน้าก้มตาจัดการกับอาหาร แก้วน้ำแข็งตรงหน้าอย่างรีบเร่งมากกว่า มองไปทางใดก็เห็นจานอาหารถ้วยกาแฟวางอยู่เต็มแทบทุกโต๊ะ

(อุคมการบนเส้นขนาน หน้า ๑๑)

การพรรณนาเหตุการณ์ที่ผู้เขียนพรรณนาได้อย่างไพเราะ ใช้ถ้อยคำที่เลือกสรรแล้ว ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เห็นจากสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้นว่ามีลักษณะเช่นใด มีความตื่นตากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มองเห็นอาชีพกิริยาของตัวละคร เกิดความรู้สึกร่วม คือตื่นตาดันเสียใจไปกับตัวละครในเรื่องด้วย คือเหตุการณ์ตอนหนึ่งจากเรื่อง ‘โมระย้อมรสุม’ ซึ่งสุคนธรรส เป็นผู้แปล

“พอเข้าตรู่ เห็นแสงขมุกขมัวผ่านควันไฟที่ยังคลุ้งอยู่เหนือนาข้าวสาละ พอส่องอาทิตย์ลำแรกพวยพุ่งลงมาต้องทุ่งกว้าง เสียง ๆ หนึ่งก็ดังขึ้นจากท้องทุ่งเป็นเสียงเบา ๆ แต่แผ่กระจายไปทั่วทั้งทุ่งอันกว้างใหญ่ไพศาล มันเป็นเสียงชากรรไกรเล็ก ๆ นับล้าน ๆ เคี้ยวอาหารดังสับสับ ๆ ความหวานในหวพลิกพลิวเกิดขึ้นแล้วในนาข้าว ต้นข้าวต้นสูง ๆ สันสะท้อนตรงนั้นตรงนี้ ต้นข้าวไหวตัวราวกับว่ามันกำลังชัก มันกำลังต่อสู้เพื่อจะมีชีวิตอยู่ มันโยกไปโยกมาแล้วก็เซไปฟิงพับลงกับต้นที่อยู่ใกล้เคียง

ชาร์ลส์ร้องลั่น เสียงของเขาแหบพรว้า แล้ววิ่งกลาเข้าไปในนาข้าว เขาไม่เคยบุกเข้าไปในนาเลย แม้เมื่อตอนที่ไปสำรวจตรวจสอบผลของมัน เพราะเขาไม่ออกไปทำให้ลำต้นข้าวอันมีค่าหักยับไปแม้แต่เพียงต้นเดียว แต่ตอนนี้เขาบุกทะลุยุ้งไปสวบ ๆ เขากระชากต้นข้าวขึ้นมาเต็มหอบ ปากก็ร้องตะโกนว่า “แคโรลีนเร็ว มาช่วยกันเร็ว”

เขาสูมไฟขึ้นในนาข้าว คิดว่าอาจจะช่วยได้ เขาร้องเหมือนคนบ้า “โง่จริง ๆ โง่บัดซบจริง ๆ ทำไมฉันไม่ทำอย่างนี้เสียตั้งแต่แรก”

มันเหมือนกับกระซางฉีกเนื้อของเขาเอง เมื่อเขากระซางต้นข้าวที่รวงข้าวกำลังจะสุก เขาถอนรากถอนโคนเอาขึ้นมา เอามากองสุมไว้ แล้วจุดไฟเผา เขาทำงานอยู่ในควันไฟ ในความร้อน ทำลายสิ่งที่เขาทะนุถนอมหวงแหน แต่การเสียสละเพียงบางส่วน อาจจะช่วยรักษาส่วนที่ยังเหลือไว้ได้บ้าง เขาย่ำไป กระทบไป บนต้นข้าวที่ขึ้นเบียดกันแน่นหนาทึบ เขาถอนต้นข้าวออกไปเป็นแถบ ๆ แล้วเขาก็ดับไฟที่จุดให้ลุกนั้นด้วยดินที่ติดรากติดโคนต้นข้าวขึ้นมา เพื่อให้เกิดควัน”

(ไม่ระย่ออมรสม หน้า ๖๕-๖๗)

ในเรื่อง อยู่กับก๋ง ของหยกบุรพา ตอนที่เป็นการต่อสู้กัน ผู้เขียนได้บรรยายเหตุการณ์อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพตามไปด้วย ทำให้รู้สึกกระตือรือร้น “สมเกียรติเอื้อมมือมากระซางผ้าขี้ริ้วในมือนั่นอย่างแรงจนฉีกหน้าคะมา

ฉีกหน้ามีดฮึดขึ้นทันทีที่วัดผ้าขี้ริ้วกลับมา ปลายผ้าฟาดเข้าที่แก้มของมันเป็นโพดเสียงดังผับ มันลุกพรวดขึ้นมา ปราดออกจากโต๊ะทะยานใส่ฉันทิ้งมือทั้งคืน ฉันทกรรเชียงถอยออกไปจนติดกระดานดำ เพราะตัวเล็กกว่าสู้แรงปะทะไม่ได้ เราปักหลักแลกหมัดกันอยู่ตรงนั้นเอง มันตอยหน้า ฉันท้วงท้องตุงเข้าไปที่ยังข้าวไม่ยั้งมือเหมือนกัน มันตวงอจุกเสียดแต่ก็ทนทลายดไม่ยอมล้ม มีหน้าข้ายังกระหน่ำหมัดเข้าโหนกแก้ม และขมับของฉันทได้จัง ๆ อีก

หมัดหนึ่งของมันยัดเปรี้ยงเข้าปากครึ่งจุมูกครึ่งของฉันทิ่มเหวจนสะท้านไปทั้งตัว เลือดกำเดาไหล ไกรก ปากแตกเลือดกลบ หลังติดกระดานดำไม่มีทางหลบ อีกหมัดหนึ่งของมันอัดเข้าเต็มเบ้าตาซ้าย ดาวขึ้น เขียวแดงเหลืองระยิบระยับไปหมด

มือฉันทไต่ปะปะไปคว้าเอาแปรงลบกระดานดำเข้าพอดิ กัดไ้เต็มมือมันคงแล้ว สะวิงเปรี้ยงสุดแรงเกิดออกไปอย่างหลับหูหลับตา”

(อยู่กับก๋ง หน้า ๑๕๓)

ในการที่พูดหรือเขียนพรรณนาได้ดี นักเรียนควรจะได้ฝึกฝนหรือทำกิจกรรมบางประการ เช่น

๑. สะสมคำ คือการที่รู้จักค้นหาคำที่มีความหมายคล้ายกันหรือใกล้เคียงกันมาแทนคำที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เป็นผู้ที่ร่ำรวยคำหรือมีคำมาก การพรรณนาจะได้น่าสนใจขึ้น เช่นคำว่าดอกไม้ ก็มีคำอื่น เช่น มาลี ผกา ลัดดา บุปผา เป็นต้น

๒. เปรียบเทียบ การพรรณนาฉากหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ได้ดีควรจะได้มีการเปรียบเทียบให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเห็นภาพ เกิดจินตนาการตามไปด้วย เช่น แดงเหมือนกับ..... ใหญ่โตราวกับ..... แข็งเหมือนกับ.....

๓. การใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายที่แสดงภาพแห่งความรู้สึกนึกคิด การใช้สัญลักษณ์ก็เพื่อที่จะให้ข้อความที่พรรณนานั้น มีความไพเราะ มีชีวิตชีวา หลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำ ช่วยให้เกิดความเข้าใจความหมายของสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ดีขึ้น เช่น

หญ้าแพรก ดอกมะเขือ	แทน	ความรู้ที่แตกฉาน เรียนรู้ได้เร็ว
ดอกดาวเรือง	แทน	ความเจริญรุ่งเรือง
เขี้ยว	แทน	ความสดชื่น อุดมสมบูรณ์
เต่า	แทน	เชื่องช้า รุ่มง่าม ความโง่
เมฆ หมอก	แทน	ความเศร้า อุปสรรค

๔. การสังเกต นักเรียนควรจะได้ฝึกความสังเกตเสียง อากัปกริยา สีหน้าท่าทาง และการกระทำของคนและสัตว์ต่าง ๆ เช่น เสียงลม เสียงคลื่น เสียงน้ำตก เสียงสัตว์ร้อง เสียงการแข่งขันกีฬา เสียงผู้คนแสดงความสนุกสนานยินดี หรือโกรธ เจ็บปวด คร่ำครวญ การสังเกตอากัปกริยาสีหน้าท่าทางของคนและสัตว์ที่อยู่ล้อมรอบก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ว่าเมื่อคนหรือสัตว์แสดงสีหน้าท่าทางเช่นนั้น แสดงว่า เขาต้องการอะไร มีความรู้สึกอย่างไร เป็นต้น เมื่อรู้จักสังเกตได้ดีแล้วนักเรียนก็หัดพูด หรือเขียนพรรณนาเสียง อากัปกริยา และสีหน้าท่าทางเหล่านั้น

๕. การแสดงความรู้สึก เมื่อนักเรียนได้เห็นภาพหรือไปชมสถานที่ใด ๆ เช่น สถานที่ที่สวยงามตามธรรมชาติ เช่น ป่า เขา ลำเนาไม้ ห้วย หนอง คลอง บึง ถ้า น้ำตก โบราณสถาน ปุชนียสถาน นักเรียนก็หัดพูดหรือเขียนพรรณนาความงามและความประทับใจที่มีต่อภาพ หรือสถานที่เหล่านั้นแล้วลองแสดงความรู้สึกลงไปด้วยว่ามีความชื่นชมติดต่อกับธรรมชาติและสถานที่เหล่านั้นเพียงใด

การพรรณนาความรู้สึกอื่น ๆ ก็คือ นักเรียนอาจจะฝึกพรรณนาสิ่งที่นักเรียนคิดว่าสวยที่สุด น่าเกลียดที่สุด น่าสนใจที่สุด สิ่งที่น่ารักที่สุด หรืออาจจะพูดหรือเขียนพรรณนา ความรู้สึกส่วนตัว ว่าเมื่อเกิดอารมณ์ รัก โกรธ เกลียด แล้วเป็นอย่างไรก็ได้

๖. การแสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ การพรรณนาที่น่าสนใจนั้น นอกจากจะเป็นการพรรณนาสิ่งที่ได้พบเห็นแล้ว การแสดงความคิดวิพากษ์วิจารณ์ของผู้พูด หรือผู้เขียนแทรกลงไปด้วยจะทำให้ข้อความนั้นสะดุดตาสะดุดใจยิ่งขึ้น

๗. การสร้างและการใช้จินตนาการ จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การพรรณนามีประสิทธิภาพ นักเรียนควรจะได้เป็นผู้ที่มีจินตนาการสูง นักเรียนจึงควรฝึกสร้างจินตนาการ อาจเริ่มด้วยเรื่องง่าย ๆ เช่น ถ้านักเรียนเป็นนายกรัฐมนตรี นักเรียนจะทำอะไรบ้าง หรือ นักเรียนคิดว่าชีวิตในอนาคตของนักเรียนจะเป็นอย่างไรบ้าง เป็นต้น

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนสะสมคำด้วยการคิดหาคำใหม่ ที่มีความหมายคล้ายกันหรือซ้ำกันมาเติมคำต่อไปนี้ตัวอย่าง เช่น

สวย งาม เก๋ น่ารัก น่าเอ็นดู
เติมคำที่มีความหมายคล้ายกับความหมายของคำแรก

- ก. อ้วน _____
ข. รวย _____
ค. เกลียด _____

ง. ชอบ _____

๒. ให้นักเรียนเติมความให้สมบูรณ์

ดำ เหมือนกับ _____

เหลือง เหมือนกับ _____

ใหญ่ เหมือนกับ _____

แคบ เหมือนกับ _____

ใจแข็ง รวากับ _____

ใจน้อย เหมือนกับ _____

ใจกว้าง เหมือนกับ _____

หญิงสาวสวย รวากับ _____

๓. ให้นักเรียนพูดหรือเขียนพรรณนาสภาพการณ์ต่อไปนี้

- สุขขดีใจเมื่อเจ้าของมาถึง

- พายุก่อนฝนตก

- อากัปกริยา สีหน้า ท่าทางของหญิงที่กำลังโกรธจัด

- เด็ก ๆ กำลังเล่นอย่างสนุกสนาน

๔. ให้นักเรียนพูดหรือเขียนพรรณนาสถานที่ต่าง ๆ ตามที่สนใจ หรือครูอาจให้นักเรียนนำภาพมาแล้วเขียนพรรณนาภาพเหล่านั้น

๕. ให้นักเรียนพูดหรือเขียนพรรณนาเหตุการณ์เหล่านี้ ข้อความยาวประมาณ ๑ ย่อหน้า

- บรรยากาศวันที่นักเรียนพบเพื่อนในวันแรกที่โรงเรียนเปิด

- ขบวนแห่หน้าค หรือแห่สงกรานต์

- ตลาดสดในตอนเช้า

- การแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน

๖. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน ช่วยกันแต่งเรื่องสั้น ๆ พรรณนาจากและเหตุการณ์ต่าง ๆ

การแสดงความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์

การพูด การเขียน เพื่อแสดงความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ เป็นการพูด การเขียนซึ่งสร้างสรรค์ที่จะกระตุ้นให้ผู้ฟังและผู้อ่านเกิดความคิด เกิดแรงบันดาลใจ และยอมรับความคิดในด้านการเห็นอกเห็นใจ

เพื่อนมนุษย์ เห็นว่าชีวิตมนุษย์ มีประโยชน์มีคุณค่า ควรที่จะได้มีความเมตตาปรานีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และกัน งานพูด งานเขียนแนวนี้ นั่น เป็นงานสร้างสรรค์ ที่มีคุณค่า เพราะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมความดี และค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่ผู้รับสาร สำหรับตัวผู้ส่งสาร เองนั้น ก็จะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะจะต้อง ใช้ความคิดใช้ความสามารถในการเรียบเรียงแก่นหรือสาระความคิดให้ชัดเจน ใช้ตัวอย่าง การเปรียบเทียบ ฉากและเหตุการณ์ต่าง ๆ ประกอบ เพื่อให้ความคิดนั้น เด่นชัด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเลือกสรรถ้อยคำสำนวน ตลอดจนลีลาในการเขียนเพื่อให้น่าสนใจผู้รับสาร ให้เกิดจินตนาการและมีความคิดคล้อยตามไปด้วย สำหรับผู้ส่งสารนั้นก็จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ความดี และค่านิยมที่เหมาะสมไปในขณะเดียวกันกับที่ ตนเองเสนองานสร้างสรรค์นั้นด้วย งานสร้างสรรค์ ในแนวนี้จะช่วยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความผาสุก ยิ่งขึ้น

การฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการพูดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในด้านการแสดง ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์

๑. หมั่นสังเกตความเป็นไป และการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์ พิจารณาจุดเด่น จุดด้อย ปัญหาของ มนุษย์และคิดแสวงหาช่องทางที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่ใน สังคมอย่างมีความสุข

๒. เลือกสรรเนื้อหาสาระสำคัญที่จะเสนอแก่ ผู้รับสาร ให้รู้จักเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์

๓. คิดหาวิธีการว่าจะเสนองานพูด งานเขียน เชิงสร้างสรรค์ในแบบใด เป็นการพูด การเขียน จูงใจตามธรรมดา หรือจะเป็นรูปคำประพันธ์ หรือ เรื่องสั้นตามความเหมาะสม

๔. วางโครงเรื่องที่จะเสนอว่าจะขึ้นต้นอย่างไร ดำเนินเรื่องและลงท้ายอย่างไร จะใช้ตัวอย่างการ เปรียบเทียบหรือแฉคิดอย่างไรบ้าง

๕. ทดลองฝึกพูด เขียนด้วยตนเอง ชัดเกล่า สำนวนภาษาให้ดี ให้เพื่อนหรือครูช่วยกันติชม

๖. หาโอกาส พูด เขียนอยู่เสมอ อาจจะเป็น

ในชั้นเรียนในชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมสังคมศึกษา หรือชุมนุมผู้นำเพื่อประโยชน์ก็ได้

ตัวอย่างการพูด การเขียนเชิงสร้างสรรค์

ในเรื่องสี่แผ่นดินการสนทนาระหว่างแม่พลอย กับคุณเปรม ตอนที่พลอยได้พบตาอัน ลูกของคุณเปรม ซึ่งมีอยู่แล้วก่อนที่จะมาแต่งงานกับพลอย ก็เป็นวิธีเขียน ที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้แต่งได้พยายามสอดแทรก เรื่องความเห็นอกเห็นใจที่มนุษย์ควรมีต่อกัน โดยเฉพาะ ความเมตตาปรานีที่ควรมีต่อเด็กที่ไร้เดียงสา เด็กควร จะได้รับความรักความดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนความ อ่อนน้อมจากบิดามารดา เด็กไม่ควรจะเป็นผู้รับบาปจาก การกระทำของผู้ใหญ่ จากการอ่านหนังสือสี่แผ่นดิน ตอนนี้ นอกจากผู้อ่านจะได้รับความระทึกใจใคร่จะได้ ทราบความคิด การตัดสินใจของพลอย ได้เรียนรู้ ลักษณะนิสัยของพลอยแล้ว ผู้อ่านจะได้รับคุณธรรม ทางด้านความเห็นอกเห็นใจที่มนุษย์ควรมีต่อกันด้วย

“โอ้คุณเปรม” พลอยร้องขึ้น “ทำไมต้องไป พรากลูกพรากแม่ บาปกรรมเปล่า ๆ”

คุณเปรมหัวเราะหึ ๆ แล้วตอบว่า “ฉันไม่ได้ ไปพรากลูกพรากแม่เขาหรือแม่พลอย เขาสมัครใจ ไปของเขาเอง คนเรามันทำบุญไว้แค่ไหนมันก็ได้แค่นั้น หรือจะเกี่ยวกับสันดานของคน ฉันก็ไม่รู้ แต่แม่أيอัน เขาออกไปจากบ้านนี้เพราะเขาอยากมีผัวใหม่ ฉันก็เลย ไม่ห้ามปราม เพราะเลี้ยงไว้ก็รังแต่จะก่อความรำคาญ ก่อนจะไปฉันก็ให้เงินให้ทองตามสมควร เขาสัญญาว่า ยกأيอันให้เป็นสิทธิ์ เขาจะไม่มาเกี่ยวข้องอีกต่อไป”

พลอยรับตัวเด็กจากคุณเปรมมากอดไว้กับตัว ด้วยความสงสาร ขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกว่าเด็ก นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ยิ่งขึ้น

“แล้วคุณเปรมจะทำอย่างไรกับแกต่อไป?”

พลอยถาม

“ทำอะไรกับใคร? กับأيอันนะรี?” คุณเปรม พูด “ก็เลี้ยงมันไป มันจะเป็นอะไรหนักหนา สำคัญอยู่ที่แม่พลอยเท่านั้น ถ้าแม่พลอยไม่ว่าก็ไม่มีไร أيอัน มันเลี้ยงง่าย ฉันให้ยายแจ่มคนแก่เมื่อกี้แกเลี้ยงมันอยู่ที่เรือนนี้ก็แล้วกัน แม่พลอยไม่ต้องห่วงหรอก”

พลอยใจแห่งลงถนัดเมื่อได้ยินคุณเปรมพูด ความสงสารเด็กมีมากขึ้นทุกที เด็กผู้ไม่มีผิด ไม่มีบาป เกิดมาโดยไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของผู้ใหญ่ พลอยรู้ว่าสิ่งที่เด็กคนนี้ต้องการและจะต้องการมากที่สุดต่อไป ก็คือความรักของพ่อแม่ ความรักที่ยาวแถมคนเลี้ยงเด็กไม่มีจะให้ได้ ชีวิตที่แยกกันอยู่ภายในบ้านเดียวกันนั้น พลอยเคยผ่านมาแล้ว ไม่มีวันจะลืมได้ ความน้อยใจความเข้าใจในเรื่องการแบ่งแยกกระหว่าง ลูกเมียหลวงและลูกเมียน้อย ยังฝังติดอยู่ในหัวใจของ พลอยเปรียบประดุจรสอันขมขื่นที่ติดอยู่ในปาก ถ้าหากว่าพลอยจะมีสิทธิ์อย่างไรต่อไปในบ้านนี้ แม้แต่ว่าจะอยู่ในบ้านนี้ต่อไปด้วยความสงบใจ พลอยจะต้องคอยคูมิให้เกิดการแบ่งแยกและความรู้สึกอันขมขื่นนั้นเกิดขึ้นได้อีกอย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะแก่เด็กน่ารักที่พลอยอุ้มอยู่หรือแก่ใคร ๆ ทั้งสิ้น พลอยนั่งลังเลใจอยู่อีกครู่หนึ่ง ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะพูดกับคุณเปรมว่าอย่างไร ในที่สุดก็พูดขึ้นว่า

“คุณเปรม ตั้งแต่ฉันอยู่กับคุณเปรมมาฉันยังไม่เคยขออะไรคุณเปรมสักครั้งเดียว คราวนี้ฉันขออะไรสักอย่างหนึ่งจะได้ไหม?”

“ได้ซีแม่พลอย” คุณเปรมตอบ “แม่พลอยอยากได้อะไรฉันให้ได้ทั้งนั้น แม้แต่เดือนตะวัน ถ้าแม่พลอยจะเอา ฉันก็คงพยายามสอยมาให้ ถ้าไม่ได้จริง ๆ ก็จนใจ”

“คุณเปรมพูดอะไรเป็นเล่นไปหมด” พลอยหัวเราะ “ฉันขอจริง ๆ ไม่ใช่ขอเล่น ลูกของคุณเปรมตาอันคนนี่ ฉันขอให้มันเป็นลูกฉันเสียได้ไหม?”

“เป็นลูกคนใหญ่หรือแม่พลอย ไม่ใช่ลูกคนเดียวนะ” คุณเปรมยิ้มอย่างมีความหมาย

พลอยหลบตา ใบหน้าเริ่มเป็นสีแดงเรื่อด้วยความอาย

“ลูกคนที่เท่าไรก็ช่างฉันเถอะ ขอให้มันเป็นลูกฉันก็แล้วกัน จะให้หรือไม่ให้” พลอยตอบกระพัดกระพือดอย่างงอน ๆ

คุณเปรมเปลี่ยนสีหน้าเป็นอาจริงแล้วพูดซ้ำ ๆ เบา ๆ ว่า

“แม่พลอย ถ้าเป็นคนอื่นไม่ใช่ฉัน เขาคงรีบยกย้ายอันให้แม่พลอยเสียแล้ว ใจฉันเองก็อยากจะทำอย่างนั้น แต่ฉันบอกตรง ๆ ว่าฉันยังกรังใจอยู่ แม่พลอยอย่าคิดว่าฉันยังสงสัยกินใจในตัวแม่พลอยเลย ฉันรู้ใจแม่พลอยดี แต่แม่พลอยดีกับฉันเสียมากมายเหลือเกินแล้ว ฉันไม่อยากจะให้แม่พลอยต้องทุกข์ต้องกังวลต่อไป ข้างหน้า อ้ายอันมันเป็นเรื่องนอกของฉัน ๆ ก็ต้องรัก แต่ก็ไม่ได้รักมันมากไปกว่าแม่พลอย และฉันรู้ว่าถ้าแม่พลอยเอามันไปเลี้ยง แม่พลอยก็ต้องรักมันเหมือนลูกในไส้ แต่แม่พลอยอย่าลืมว่าอ้ายอันมันไม่ใช่ลูกฉันคนเดียว ถ้ามันโตขึ้นมาแล้วเหมือนฉันทุกอย่าง ฉันจะไม่ขัดเลย แต่แม่ของมันเป็นคนสันดานชั่ว ฉันรู้ดี ถ้ามันเหมือนแม่มัน มันก็จะทำให้แม่พลอยเดือดร้อนในวันข้างหน้า ฉันเห็นว่ามันจะเสียอยู่ยงมาก จึงอยากจะเตือนแม่พลอยไว้ก่อน”

“คุณเปรม” พลอยพูด “คุณเปรมอย่าคิดให้มากถึงเพียงนั้นเลย บางทีคุณเปรมจะยังไม่ไวใจฉันนักก็ได้ แต่ตาอันนี้เขาก็เป็นลูกของคุณเปรมครึ่งหนึ่ง เท่ากับมีทุนติดอยู่แล้ว อีกครึ่งหนึ่งเราก็ต้องอบรมเอาเอง ฉันก็รู้ว่ามันเสียอยู่บ้าง แต่คนเราทำอะไรก็มีเสียอยู่เสมอ จะเปรียบไปก็เหมือนกับเล่นการพนัน เมียคนอื่นเขาเล่นหวยก็มี เล่นไพ่ก็มี บางคนก็ถึงกับเล่นถั่วเล่นโปของเหล่านี้ฉันไม่เล่น เพราะฉันเล่นอะไรก็ไม่เป็น

แต่ต่อไปฉันอยากจะขอเล่นการพนันสักอย่างหนึ่ง คือเล่นเลี้ยงตาอันนี้แหละ คุณเปรมอย่าขัดใจฉันเลย”

คุณเปรมหัวเราะแล้วพูดว่า “ฉันจะเป็นยายช้อยไปอีกคนหนึ่งแล้ว ขอถามอีกทีเถอะว่าแม่พลอยทำมาถึงได้ดื้ออย่างนี้”

“คราวนี้ไม่เกี่ยวกับความชั่วหรือคุณเปรม” พลอยตอบ “ที่ฉันอยากได้ตาอันนี้ก็เพราะฉันรักแกแต่แรกเห็น แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง ฉันไม่อยากจะให้ตาอันแกโตขึ้นในบ้านอย่างไม่มีพ่อแม่ ถ้าแกจะอยู่ด้วยกันกับฉันในบ้านนี้ต่อไป ฉันก็อยากให้แกรักฉันมากกว่าไม่ใช่เพราะฉันเป็นคนดีหรือชอบทำความดีอย่างที่คุณเปรมนึกหรือ ถ้าจะว่าไปก็เพราะฉันอยากจะ

สบายใจเท่านั้นเอง ฉันเคยเป็นเด็กอยู่ที่บ้านคลองบาง-
หลวง เคยรู้มาแล้วเรื่องอย่างนี้ แต่เรื่องมันยาว อย่าเพิ่ง
ให้ฉันเล่าเลย ขอตาอันให้ฉันก็แล้วกัน”

อังคาร กัลยาณพงศ์ กวีผู้มีชื่อเสียงในยุค
ปัจจุบันได้พยายามชี้แนะให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมี
มิตรไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะ
โลกเป็นของชนทุกชั้น มิใช่ของพวกหนึ่งพวกใดโดย
เฉพาะ การที่มนุษย์มีมา หลงในยศศักดิ์ ฐานะต่าง ๆ
จนลืมความเป็นมนุษย์ จะทำให้โลกแล้งน้ำใจ ทำให้
หมดความสงบสุขดังบทร้อยกรองที่ชื่อว่า โลก

โลกนี้มีอยู่ด้วย	มณี เดียวนา
ทรายและสิ่งอื่นมี	ส่วนสร้าง
ปวงธาตุต่ำกลางดี	ดุษฎีภาพ
ภาคจักรพาลมิร้าง	เพราะน้ำแรงไหน
ภพนี้มีไช้หล้า	หงส์ทอง เดียวเลย
กาก็เจ้าของครอง	ชีพด้วย
เมาสมมติจองหอง	หินชาติ
น้ำมิตรแล้งโลกม้วย	หมดสิ้นสุขสานต์

(กวีนิพนธ์ หน้า ๘)

นักประพันธ์ที่มีลีลาในการเขียนจับใจผู้อ่าน
อีกผู้หนึ่งคือจินตนา ปิ่นเฉลียว จินตนาเขียนบทร้อยกรอง
ชื่อ รักจากชมพู ขึ้นเพื่อให้มนุษย์รักกัน มีความจริงใจ
ต่อกัน ให้รักผู้อื่นเหมือนกับรักตนเอง ไม่หลอกหลอ
หรือใส่หน้ากากเข้าหากัน

ถ้าขอเพรียกเรียกว่า “อ้าที่รัก”

ใจเพื่อนจักรังเกียจคิดเหยียดไหม
เมื่อโลกนี้มีความซึ้งหลังไฟ
ขอให้ใจเรานี้มีรักเนา
ก่อนความเกลียดเตี้ยดฉันที่จะกันหล้า
ก่อนอิจฉาครองไฟไฟทุกข์เผา
ก่อนอำนาจเป็นธรรมกระหน่ำเอา
ขอเลียดเราข้ามประจักษ์ความรักครอง
อย่าประวิงดึงเดือนเลยเพื่อนเอ๋ย
และอย่าเอ๋ยว่าไฟไรโศกหมอง
รักปลอมดอกดาษดินครั้นคะนอง
เพราะคนครองเอาซากกากรักมา

ด้วยกากนั้นเขาเอื้อเฟื้อแผ่เพื่อน
ทำที่เหมือนรักกันนั้นหนักหนา
ส่วนรักแท้ซ่อนหว่างกลางอุรา
ใช้เป็นยาคุมหวัตรักตัวเอง
เพราะสังคมนิยมฉากหน้ากากหู
เอารักปูเป็นฐานการชมเชย
รักจึงเหลือเพียงนามให้คร่ำเมอง
รักแท้แรงเร้นตัวด้วยกลัวภัย
ก่อนที่โลกโศกเกลื่อนกลืนเพื่อนแท้
เราพร้อมแกกกลลิกันดีไหม
โลกจะสวดยด้วยประชากรล้าพร้อมใจ
รักเพื่อนให้รักเท่าเรารักตัว

(รักจากชมพู-จินตนา ปิ่นเฉลียว)

จากข้อเขียนต่าง ๆ ที่ได้เสนอมานี้แล้วข้างต้น
จะเห็นได้ว่าผู้แต่งมีความสามารถในอันที่จะถ่ายทอด
ภาพในใจ และความคิดไปสู่ผู้อ่าน

นักเรียนสามารถที่จะพูดหรือเขียน เพื่อให้ผู้ฟัง
ผู้อ่านเกิดจินตนาการ และมีความรู้สึกคล้อยตามใน
ด้านความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ได้ด้วยการฝึกฝน
ตนเอง เป็นขั้น ๆ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น
อย่างไรก็ดีสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือนักเรียนเอง จะต้อง
เป็นผู้ที่มีใจกว้าง เป็นผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อเพื่อน
มนุษย์ ต้องการให้มนุษย์มีความรักใคร่ กลมเกลียวกัน
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก
เมื่อจิตใจของนักเรียนเป็นเช่นนี้ ก็จะเกิดแรงบันดาลใจ
ให้พูดเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในอันที่จะขอให้ผู้รับสาร
เกิดความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ ๓ - ๕ คน
ช่วยคิดถึงเรื่องที่จะพูดโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังมีความ
เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ วางโครงเรื่องที่จะพูด
ช่วยกันเรียบเรียงแล้วส่งตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น
๒. ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนไปเตรียมการ
พูดชักจูงให้เพื่อนเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
ใช้เวลาพูดคนละ ๓ นาที เรื่องที่พูดอาจเป็นทำนอง

นี้ คือ

- เชิญชวนให้เพื่อนบริจาคหนังสือที่อ่านแล้ว ให้แก่เด็กยากจนในแหล่งเสื่อมโทรม
 - รณรงค์ให้บริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบ ภาวะภัย อุทกภัย และอัคคีภัย
 - พุดโน้มน้าวใจให้เพื่อน ๆ เห็นอกเห็นใจผู้อพยพ อินโดจีน
 - อื่น ๆ
๓. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ ๓-๕ คน ช่วย กันเขียนคำขวัญที่จะปลุกใจให้เพื่อน ๆ เห็นอก เห็นใจมนุษย์ ตัวอย่างเช่น
- คนไทย ไม่แล้งน้ำใจ แก่ใครเลย
 - ช่วยเหลือผู้อื่น ก็เหมือนช่วยตัวท่านเอง
 - จงรักผู้อื่นเหมือนกับที่ท่านรักตนเอง
๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ ๑๐ คน ช่วยกันแต่งบทสนทนา หรือละครสั้น ๆ แสดง คุณค่าของการเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ และผล ของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน
๕. ให้นักเรียนเป็นรายบุคคลเขียนบทความสั้น ๆ ประมาณหนึ่งย่อหน้า หรือ ๑๐ บรรทัด เขียน เชิญชวนให้มนุษย์มีความรักใคร่ปรองดอง เห็นอก เห็นใจกัน

การวาดภาพอนาคต

การวาดภาพอนาคตเป็นการถ่ายทอดความคิด สร้างสรรค์ออกเป็นภาษาพูด และภาษาเขียนด้วยการ ใช้จินตนาการ หรืออำนาจความนึกคิดอันกว้างไกล และลึกซึ้งโดยอาศัยความจริงเป็นพื้นฐาน การวาดภาพ อนาคตนั้น มักเป็นการสร้างจินตนาการที่มีลักษณะ ดังนี้ คือ

๑. สร้างจากสิ่งที่เคยพบเห็นในชีวิต แล้วผู้พูด หรือผู้เขียนใช้ความคิดคำนึง สร้างต่อให้กว้างขวาง ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
๒. สร้างขึ้นจากความคิด ความหวังสิ่งที่จะ เกิดขึ้นในอนาคต เป็นการสร้างภาพอนาคตตามความ คิดกว้างไกลของผู้พูดผู้เขียน

๓. เป็นการคาดคิด คาดคะเน หรือเดาเหตุ- การณ์ว่าในอนาคตจะเกิดอะไรขึ้น

วิธีการที่จะพูดหรือเขียนวาดภาพอนาคตนั้น นักเรียนอาจทำได้ดังนี้ คือ

๑. คิดเป็นภาพ หรือวาดภาพขึ้นในใจด้วย ตนเอง
๒. พยายามเลือกสรรถ้อยคำที่จะสร้างภาพ และถ่ายทอดภาพเหล่านั้นให้กับผู้ฟังและผู้อ่าน
๓. พยายามใช้คำที่ทำให้เกิดภาพให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้
๔. พยายามใช้การเปรียบเทียบทั้งโดยการใช้ ถ้อยคำความหมายและเรื่องราว
๕. พยายามให้ภาพที่สร้างขึ้นนั้น เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา น่าสนใจ ได้รับความสนใจผู้ฟังและผู้อ่านอยู่ ตลอดเวลา
๖. พยายามสร้างความสนใจด้วยภาพที่วาดขึ้น นั้นและหาวิธีการให้ความสนใจถึงจุดยอดสูงสุด
๗. ลองพิจารณาด้วยตนเองว่าภาพอนาคตที่ สร้างขึ้นนั้น มีความน่าสนใจ หรือเกินความเป็นจริง ไปมากน้อยแค่ไหน หรืออาจให้ครูหรือเพื่อน ๆ ช่วย พิจารณาติชมด้วยก็ได้

อย่างไรก็ตาม มีหลักสำคัญ ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ในการวาดภาพอนาคตอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน
๒. วาดภาพอนาคตไปตามที่ตั้งใจไว้ ให้ตรงกับที่ฝึกฝน คาดหวัง หรือเดาเหตุการณ์ไว้ให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้

๓. สร้างภาพที่ชัดเจนให้เกิดขึ้นในใจของ ผู้ฟังหรือผู้อ่าน

ตัวอย่างการวาดภาพอนาคต เพื่อให้ผู้รับสาร เกิดจินตนาการ เห็นภาพและมีความคิดคล้อยตามไป ด้วย ก็คือในเรื่อง **ปลาทอง** ของ โสภาค สุวรรณ..... ศุภรา ซึ่งเป็นนางเอกของเรื่องได้วาดภาพ ภาพเกี่ยวกับความสำนึกของคนรุ่นหลังที่มีต่อผืนแผ่นดินไทย ไว้ว่า

“ฉันเกิดความคิดที่ว่า อยากจะให้พวกคนรุ่น

หลังสำนักในผืนแผ่นดินไทยที่เขาเป็นเจ้าของ เขาจะต้องรักในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งต่างกันเพียงศาสนา ภาษาที่เขาพูดกันเป็นพื้นนั้นเป็นเพียงวัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น ไม่ได้แสดงว่าเขาไม่ใช่คนไทย ฉันทิใจที่คนที่นี่เข้าใจง่าย พร้อมจะร่วมมือกับเรา คนกลุ่มเล็ก ๆ นี้แหละ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด กลุ่มเล็กที่จะรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ถ้าเราให้รากฐานที่ดีกับเขา เขาก็จะพร้อมใจกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับเพื่อนร่วมชาติ ช่วยกันปกป้องผืนแผ่นดินของพวกเขา ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ร้ายใจอำมหิตที่คิดจะปล้นเอกราชของชาติอื่นด้วยวิธีซุ่มมือเปิบ ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ หลอกหลวงชาวบ้านชื่อ ๆ”

ในเรื่อง “ปลากง” เช่นเดียวกันนี้ ศกร ซึ่งเป็นพระเอกของเรื่องได้วาดภาพชีวิตของตนเองว่า ถ้าหากเขาแต่งงานมีภรรยา ภรรยาของเขาควรจะมีลักษณะเช่นไร การวาดอนาคตเกี่ยวกับครอบครัวนี้ มักจะเป็นความคิดที่อยู่ในใจของคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจจะรวมทั้งตัวของนักเรียนด้วย ภาษาที่โสภาค สุวรรณใช้ในการบรรยายวาดภาพอนาคตเป็นภาษาเขียนธรรมดา แต่ก็ซาบซึ้งกินใจ เพราะผู้เขียนใช้ความเปรียบโดยให้ตัวเองเปรียบหญิงที่เขาจะแต่งงานด้วยกับแม่ ซึ่งนับว่าเป็นการเปรียบซึ่งเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้มาก ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วม เกิดความเอ็นดูตัวเองในเรื่องไปด้วย

“ถ้าเขาจะมีเมียสักคน ขอให้น่ารักเหมือนแม่ เพราะแม่ช่างปรนนิบัติ เอาใจเสียทุกอย่างเขาก็เหมือนผู้ชายทั่ว ๆ ไปที่แม่เลี้ยงดูมาอย่างลูกชาย กางเกง เสื้อ และรองเท้า บางทีก็เกลื่อนห้องโถงออกจากตัวไม่ลง ตะกร้าซักที่ บางครั้งมันเข้าไปอยู่ใต้เตียงได้ยิ่งงักก็ไม่ทราบ และแม่มองทำไมจึงเห็น เขาก็ไม่ทราบเหมือนกัน เวลากินข้าว แม่ก็ปรนนิบัติอีก จนเคยตัวนั้นแหละ ดูแม่มีความสุขเหลือเกินที่ได้ทำอะไร ๆ ให้ลูกชาย

ก็ถ้าเขาได้ผู้หญิงช่างเอาใจเหมือนแม่ ก็ขอให้มีความรู้ ไม่อยากเห็นเมียของเขาถูกเรียกว่า คุณนายประเภทที่มัวอยู่กับวงญาติมิตรรำพันเหยียบ ๆ และปากพร่ำบ่นแต่เรื่องนินทาว่าร้าย ทั้งยังชอบเอาเรื่องในมัง

ไปคุยอวดกันราวกับว่ามันเป็นของสนุกสนาน อยากจะให้เมียของเขารู้จักเลือกหนังสือดีมีคุณค่ามาอ่าน แสดงท่าทีเหมาะสมเมื่อออกแขกออกเหรือด้วยกัน รู้จักจะพูดและออกความเห็นให้ถูกกาลเทศะ ไม่ใช่ปรี๊ดเป็นน้ำไหลไฟดับเพราะเพ่งหัดเรียนบทสนทนาภาษาอังกฤษ “มาหยก ๆ” แล้วหาคำนามตลอดจนกิริยาไม่พบในประโยคเหล่านั้น.....

ศกรเอ๋ย.....เขายังเป็นเพียงหนุ่มน้อยที่ชอบฝันอะไร ๆ เรื่อยเปื่อย ยากเสียละมั่งกว่าจะพบผู้หญิงเช่นนั้น”

สำหรับการวาดภาพอนาคตที่ดูจริงจังมีแก่นสารสาระมากได้แก่ บทร้อยกรองของอุชเชนี เรื่องอยู่เพื่ออะไร อุชเชนีใช้ภาษาง่าย ๆ แต่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการคล้อยตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ได้ข้อคิดสำคัญ ๆ รวมทั้งความคิดในการปฏิรูปสังคมไปด้วย

อยู่เพื่ออะไร

ฉันอยู่เพื่อบุคคลที่ฉันรัก
ซึ่งใจซื่อถือศักดิ์สุจริต
และรักฉันมั่นคงมานานชีวิต
ในความผิดความหลงปลงอกัย
ฉันอยู่เพื่อหน้าที่ที่พ้นผูก
เพื่อฝังปลุกความหวังพลังไข
เป็นต่อธารรักทันสิ้นพันไป
หล่อดวงใจแล้งร้อนให้ชื่นบาน
ฉันอยู่เพื่อค้นคว้าหาสัจจะ
กลางโมหะอาภรณ์เบียนประหาร
เพื่อสื่อแสงแจ้งสว่างพร่างตระการ
กลางวิญญานมิดมิดอวิชชา
ฉันอยู่เพื่อดวงใจที่ไร้ญาติ
ที่แร้นแค้นแคลนขาดวาสนา
เพื่อรอยยิ้มพร้อมยลปนน้ำตา
บนดวงหน้าโคกชำระกำกรรม
ฉันอยู่เพื่อเยื่อใยในมนุษย์
บริสุทธิ์สอดผสานงานผสม

เป็นเกลียวมันขันแกร่งแรงกลืนกลม
 พายุร้ายสายลมมีอาจารย์
 ฉันทอยู่เพื่อความผันอันเพริศแพรว
 เมื่อโลกแผ้วหลุดพ้นคนหลอกหลอน
 เมื่ออามิสฤทธิ์แรงแท่งทองปอนด์
 มีอาจคลอนใจคนให้หม่นมัว
 ฉันทอยู่เพื่อยุคทองของคนยาก
 ที่เขาถากทรรกรรมข้าปนัว
 เพื่อความถูกที่เขาถมจถมทั้งตัว
 เพื่อความกลัวกลับกล้านั้นอาธรรม
 เพื่อโลกใหม่ใสสะอาดพิลาสเหลือ
 เมื่อคนเอื้อไมตรีอวยไม่ช่วยข้า
 เพื่อแสงรักส่องรุ่งพุ่งเป็นลำ
 สว่างนำร่องพิมีชัยเอย

(ขอบฟ้าขลิบทอง หน้า ๘-๙)

ข้อความที่เป็นการถ่ายทอดจินตนาการให้เห็นสภาพบ้านเมืองในอนาคตก็น่าสนใจตอนหนึ่ง ได้แก่ข้อความของ มนัส จรรยงค์ ที่ได้วาดภาพของกรุงเทพมหานครและประเทศไทยในอนาคตไว้ดังนี้คือ

“ธาตุร้อนแห่งเดือนเมษายนได้เริ่มขึ้นแล้วในปี ๒๕๘๐ มันร้อนอะไรเช่นนั้น ร้อนเพราะการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา ร้อนจนคนตายไปบ้างแล้วก็มี ร้อนจนต้นกระบองเพชรงอกสูงขึ้นมาจากสูงกว่าหัวคนเรา หนามเสมาเสียดยอดขึ้นมาไสว แผ่กิ่งก้านสาขาอยู่ทั่วไป เมื่อฤดูหนาวที่แล้วหนาวจัดจนหิมะลงเต็มกรุงเทพ ฯ ต้นไม้ใบหญ้าก็ตายหมดเหลืออยู่แต่ต้นสนต้นไผ่ และดอกเหมยเท่านั้น

การปฏิวัติครั้งใหญ่ของเลือดเมื่อ ๕๐ ปีก่อน หรือ ๗๐ ปีก่อน และเกาะถูกทำลายด้วยลูกกระเบิดปรมาณูและไฮโดรเจน เมื่อ ๖๐ ปีก่อน ทำให้ผังเมืองเปลี่ยนไปสิ้น อาคารสงเคราะห์ราษฎรสูงขึ้นถึง ๕๐ ชั้น ถนนหนทางก็เปลี่ยนแปลงสภาพไปตามความเจริญของบ้านเมือง จากการสำรวจสำมะโนครัวในปี พ.ศ. ๒๕๘๐ ประเทศไทยมีพลเมืองถึง ๑๒๒ ล้าน หาป่าทำยากเหลือเกิน นอกจากป่าสักเล็กน้อยที่ยังเหลืออยู่ทางภาคเหนือ และป่าสงวนหรือป่าพฤกษชาติของ

รัฐบาลอยู่ ๔-๕ แห่งเท่านั้น”

(อนุสาวรีย์ ๒๕๘๐ หน้า ๓๘๑)

กิจกรรม

- ให้นักเรียนใช้จินตนาการสร้างเรื่องราวจากสถานการณ์สมมติต่อไปนี้ จะเป็นการพูดหรือเขียนก็ได้ตามแต่ครูและนักเรียนจะตกลงกัน
 - ถ้าข้าพเจ้ามีเงินล้าน
 - ถ้าข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี
 - แสนสุขสมนั่งชมวิหค อยากเป็นนกเหลือเกิน
 - เมื่อข้าพเจ้าเป็นครู
 - เมื่อข้าพเจ้าเป็นหมอ
- ให้นักเรียนอ่านบทร้อยกรอง เรื่อง “อยู่เพื่ออะไร” ของ อุชเชนี แล้วให้นักเรียนพูด หรือเขียนเป็นข้อความสั้น ๆ ว่านักเรียนอยู่เพื่ออะไร
- ครูเล่าเรื่องหรือเล่านิทานค้างไว้แล้วให้นักเรียนช่วยกันเล่าต่อ หรือเขียนต่อเป็นรายบุคคล
- นักเรียนฝึกคิดเค้าโครงเรื่องหรือแนวเรื่องใหม่หรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เช่น
 - ถ้าขุนช้างรูปงามเหมือนขุนแผน เหตุการณ์ในเรื่องขุนช้างขุนแผนจะเป็นเช่นไร
 - ถ้าเรื่องเวนิสวานิช ขาดนางปอร์เซียไป อันโตนิโอจะหาทางใช้หนี้ไขล็อกได้อย่างไร
- ให้นักเรียนเขียนเรียงความวาดภาพหรือเหตุการณ์ในอนาคตตามที่นักเรียนสนใจ อาจเป็นเรื่องทำนองนี้ เช่น ชีวิตในอนาคตของข้าพเจ้า ป่าไม้ของไทยในอนาคต ภาษาของโลกในอนาคต

การขยายความคิดด้วยจินตนาการ

เมื่อคนเรามีความคิดและต้องการที่จะเสนอความคิดนั้น ๆ ให้แก่ผู้อื่น ถ้าเป็นเรื่องง่าย ๆ ก็บอกไปตรง ๆ ผู้รับสารก็เข้าใจในความคิดนั้น ยอมรับและปฏิบัติตามแต่ในบางครั้งความคิดที่จะเสนอนั้นเป็นความคิดที่เข้าใจยากสลับซับซ้อน หรือเป็นเรื่องของนามธรรมจนเกินไป ผู้พูดหรือผู้เขียนก็จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะอธิบายขยายความคิด ให้แจ่มแจ้ง

ชัดเจน เข้าใจได้ง่ายในบางครั้งก็เป็นการพูดหรือการเขียนอธิบายโดยตรงว่าอะไรเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร แต่เพื่อให้ผู้ฟังและผู้อ่านเกิดความสนใจยิ่งขึ้น อยากติดตามปฏิบัติตาม ผู้ส่งสารจึงมักจะขยายความคิดของตนด้วยการพรรณนาให้เห็นภาพ ใช้การเปรียบเทียบ ใช้การยกตัวอย่างหรือเรื่องราวขึ้นเป็นอุทาหรณ์ประกอบ ทำให้ความคิดนั้นเด่นชัดขึ้นเป็นอย่างมาก

การขยายความคิดด้วยจินตนาการนั้น นักเรียนควรมีขั้นตอนที่จะปฏิบัติดังนี้ คือ

๑. มีความคิดที่เป็นสาระสำคัญ ความคิดเหล่านั้นอาจเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว และเป็นคุณธรรมที่บุคคลในสังคมทั้งยึดถือปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความสามัคคี ความรักชาติ ความคิดบางประการก็อาจเป็นความคิดที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เช่น การทำบุญด้วยการบริจาคหนังสือ เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

๒. พยายามทำความเข้าใจกับความคิดที่เป็นแก่นที่เป็นสาระสำคัญอย่างแจ่มแจ้ง พยายามพิจารณาความหมายให้ชัดเจน

๓. พิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับความคิดที่เป็นสาระสำคัญนั้น

๔. ใช้จินตนาการนึกถึงภาพหรือคิดเปรียบเทียบเช่นเมื่อเห็นดอกไม้บานสะพรั่ง เมื่อบานเต็มที่แล้วก็เหี่ยวเฉาร่วงหล่นไป ก็คิดเปรียบเทียบกับชีวิตว่า เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ก็ย่อมแก่และตายไปในที่สุดหรือเมื่อมองเห็นเทียนที่จุดแล้ว บางครั้งก็สุกสว่าง บางครั้งก็หรีเพราะแรงลม จนเกือบจะดับก็อาจคิดเปรียบกับชีวิตมนุษย์ บางครั้งก็รุ่งโรจน์ แต่บางครั้งก็ต้องฝ่าฟันอุปสรรคจนเกือบจะเอาตัวไม่รอด เป็นต้น

๕. ขยายความคิด โดยพยายามเลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะ สำนวนภาษา ประโยค ตลอดจนตัวอย่างและอุทาหรณ์มาใช้ขยายความคิด

๖. เรียบเรียงลำดับข้อความที่จะนำมาสนับสนุนความคิดสำคัญอย่างมีระเบียบ

๗. นำผลงานของผู้คนที่เขียนได้ดี ได้รับการยกย่องมาพิจารณาศึกษาวิธีการ

๘. ฝึกพูดฝึกเขียนขยายความคิดอยู่เสมอ ในชั้นแรกอาจเป็นงานสร้างสรรค์ที่ทำเพื่อส่งครูเขียนติดไว้ที่ป้ายนิเทศในห้องเรียน เขียนลงในหนังสือพิมพ์ของห้องหรือหนังสือพิมพ์ของโรงเรียน

๙. ขอให้ครูหรือเพื่อนช่วยวิจารณ์ผลงานของตน แล้วปรับปรุงแก้ไข

ตัวอย่างการขยายความคิดด้วยจินตนาการอย่างง่าย ก็คือการขยายความคิดด้วยภาพและการเปรียบเทียบ นิด นรารักษ์ พยายามที่จะเสนอความคิดแก่ผู้อ่านว่า ความบีบคั้นในชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่ชอกอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่ทางออกของมนุษย์ไม่ใช่ด้วยการตาย แต่ด้วยการมีชีวิตอยู่ เอาใจเข้ามาใส่ใจเราและพยายามช่วยเหลือคนอื่นด้วยใจบริสุทธิ์ นิด นรารักษ์ได้กล่าวไว้ในเรื่อง “ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน” ในหนังสือ **ขอบฟ้าขลิบทอง** ว่า

“เราโหยหาน้ำพุ ความร่มรื่นและความสดมันมีอยู่ในที่ใกล้ ๆ ตรงนั้น ซึ่งท่านลืมความโหยหิวของท่านแล้วยื่นน้ำใส่สักกระบอก ออกไปจ่อปากผู้กำลังกระหายมันมีอยู่ตรงนั้นเอง เมื่อท่านลืมความเหนื่อยอ่อนของท่าน เพื่อยื่นแขนออกไปให้ใครคนหนึ่งถลาเข้ามาเกาะและพยุงเขาไปสู่เงาไม้อันร่มมันมีอยู่ทั่วทุกแห่ง ท่านที่รัก กลางความบีบคั้น และความยากแค้น เพียงแต่ท่านจะก้าวพ้นตัวเอง ออกไปสู่เพื่อนมนุษย์ดาดา ๆ ด้วยกันด้วยใจกว้างและผ่องผุดงดงาม”

โคลงโลกนิติ ก็เป็นคำประพันธ์อีกประเภทหนึ่งที่สอนคุณธรรมความดีแก่ผู้อ่าน โดยพรรณนาให้เห็นภาพ ในขณะเดียวกันก็เสนอคำสอน คติ ข้อคิด หรือคุณธรรมไปด้วย เช่น

พระสมุทรสุดลึกกลั่น	คณนา
สายดั่งทิ้งทอดมา	หยั่งได้
เขาสูงอาจวัดวา	กำหนด
จิตมนุษย์นี้ไซ้	ยากแท้หยั่งถึง

หรือ

นาคิมิพิษเพียง	สุริโย
เลื่อยบ่ทำเดโช	เข้มช้า

พิษน้อยหยิ่งโยโส

แมลงป่อง

ชูแต่หางเองอ้า

อวดอ้างฤทธิ์

(โคลงโลกนิติ)

การพูดการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ขยายความคิดด้วยจินตนาการที่ทำได้ไม่ยากนัก และเป็นที่ยอมรับใช้กันได้แก่การใช้ตัวอย่างและอุทาหรณ์ประกอบ การที่จะพูดหรือเขียนขยายความคิดได้ดีโดยวิธีนี้ นั้นจะต้องจดจำรวบรวมตัวอย่างไว้มาก ๆ ทั้งนี้เป็นเรื่องจริง ประสบการณ์ตรงของผู้พูดผู้เขียนเอง เรื่องนิทานหรือ เรื่องที่มีผู้แต่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อจะกล่าวถึงความสามัคคี การร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้ ศัตรูก็อาจจะกล่าวถึงกลอนดอกสร้อยเรื่องมดแดง

มดเอ๋ยมดแดง

เล็กเล็กเรียวแรงแข็งขยัน

ใครกล้ำกรายทำร้ายถึงรังมัน

ก็วิ่งกรูพูกันมาทันที

สู้ได้หรือมิได้ใจสาหัส

ปากกัดกันต่ออย่าถอยหนี

เหมือนรังเราใครกล้ำมาราวี

ต้องต่อตีทรหดเหมือนมดเอ๋ย

-ของเก่า-

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคีเรื่องเดียวกันนี้

ผู้พูดผู้เขียนบางคนอาจจะยกตัวอย่างเรื่องนกกระจาบที่ติดขายนายพราน หรือเรื่องกษัตริย์ลิจจวีประกอบ ซึ่งก็จะทำให้ความคิดที่ต้องการเสนอเด่นชัด และเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

กิจกรรม

๑. ครูและนักเรียนร่วมกันเสนอความคิดที่เป็นสาระสำคัญต่าง ๆ เช่น พุทธเป็นศรีแก่ตัว เมตตาศรรคม คำจุนโลก ชาติจะพัฒนาถ้าประชาช่วยประหยัดไฟ ความซื่อสัตย์

จากนั้นแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ ๑๕ คน เล่าเรื่อง หรือเล่านิทานที่แต่งเองต่อกัน ขยายความคิดสำคัญที่ได้กำหนดขึ้น

๒. ฝึกหัดขยายความคิดด้วยการเปรียบเทียบ

ขยัน เหมือน.....

ซื่อสัตย์ เหมือน.....

พูดเก่ง เหมือน.....

กล้าหาญ เหมือน.....

๓. ให้นักเรียนเขียนขยายความคิดจากคำที่นักเรียนจับฉลากได้ ข้อความยาวประมาณ ๕ บรรทัด

๔. นำของจริงมาให้นักเรียนดู เช่น ดอกกุหลาบ หนังสือ นก ปากกา ลูกบอล และอื่น ๆ แล้วให้นักเรียนเขียนขยายความคิดจากของจริงที่ได้เห็นเหล่านั้น ความยาวประมาณ ๑๐ บรรทัด

๕. ให้นักเรียนค้นหาการขยายความคิดด้วยภาพหรือด้วยการเปรียบเทียบจากหนังสือเรียน และเขียนรวบรวมไว้

๖. ให้นักเรียนรวบรวมนิทานหรือเรื่องจริงต่าง ๆ ที่ใช้ขยายแก่นความคิดที่เป็นคุณธรรมที่สังคมยกย่อง เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อตรง ต่อหน้าที่ การอ่อนน้อมถ่อมตน

บทที่ ๗

การชักชวนให้ทำงานเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการพูด การเขียน

งานสร้างสรรค์ คืองานที่ผู้สร้างคิดค้น ประดิษฐ์
ขึ้นมาด้วยตนเอง มีความแปลกความใหม่ ผิดแผก
ไปจากงานที่มีผู้เคยสร้างสรรค์ไว้แล้ว อีกนัยหนึ่งงาน
สร้างสรรค์อาจหมายถึง งานที่เป็นประโยชน์มีคุณค่า
ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นหรือต่อสังคมอันเป็นส่วนรวมก็ได้

การพูดการเขียนเพื่อชักชวนให้ทำงานเชิง
สร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งกับตัวผู้ส่งสารเอง
และผู้รับสาร สำหรับผู้ส่งสารนั้นจะเป็นผู้ที่สร้างสรรค์
คิดหาสาระเนื้อหาตลอดจนหาวิธีพูด วิธีเขียน เพื่อ
โน้มน้าวใจให้ผู้รับสารทำตามที่ตั้งเป้าหมายไว้
ส่วนผู้รับสารก็จะได้รับประโยชน์จากการโน้มน้าวใจ
ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประโยชน์แก่
ตนเองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย หรือแก่สังคมและ
ประเทศชาติ

สำหรับนักเรียนนั้นการพูดหรือเขียนชักชวน
ให้ทำงานเชิงสร้างสรรค์ อาจจะเป็นการทำงานให้แก่
โรงเรียน งานที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและงาน
อดิเรกก็ได้

การพูดเพื่อชักชวนหรือโน้มน้าวใจ เป็น
การพูดเพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ เชื่อ และเห็นด้วยทั้งทาง
ด้านความคิดและการกระทำ การพูดแบบนี้กระทำใน
โอกาสต่าง ๆ เช่น การโฆษณาสินค้า การโฆษณา
หาเสียงทางการเมือง การพูดเพื่อให้พร้อมใจกันร่วมใจ
กันทำกิจกรรมต่าง ๆ จุดมุ่งหมายในการพูดก็เพื่อ
ชักจูงใจ โน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเห็นด้วย เกิดศรัทธา เกิด
ความเชื่อถือให้ผู้ฟังเปลี่ยนความคิด และกระทำการ
อย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับผู้พูดนั้นมักจะตั้งวัตถุประสงค์
ไว้แล้ว และพยายามโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังทำ

ตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ การพูดจึงต้องใช้จิตวิทยากับ
ผู้ฟัง และพยายามใช้ศิลปะในการพูดเป็นอย่างดี

วิธีดำเนินการพูดชักชวนหรือโน้มน้าวใจ
มีองค์ประกอบคือ

๑. ผู้พูดมีวัตถุประสงค์ในการพูดที่ชัดเจน
แน่นอน
๒. ระวังผู้ฟังให้เกิดความสนใจในเรื่องที่
กำลังพูด
๓. ใช้ถ้อยคำสำนวนที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความ
เลื่อมใส ศรัทธาในตัวผู้พูด
๔. ใช้ภาษา และข้อความที่ทำให้ผู้ฟังเกิด
ความพอใจในตัวผู้พูด
๕. สร้างบรรยากาศในการพูดให้ผู้ฟังเกิด
ความไว้วางใจในตัวผู้พูด
๖. ใช้ศิลปะการพูดอย่างดี ตื่นเต้นเร้าใจมี
ชีวิตชีวา
๗. สร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจของผู้ฟัง เป็น
ภาพที่แจ่มชัด เห็นจริงเห็นจัง
๘. ให้ความรู้ หรือให้ข้อมูลแก่ผู้ฟังเพื่อ
เป็นพื้นฐานให้ผู้พูดจะได้ดำเนินการชักชวน หรือ
โน้มน้าวใจได้ดียิ่งขึ้น
๙. สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ฟังว่าหากเชื่อ
เช่นนั้นหรือกระทำการดังที่ได้รับการชักชวนแล้วจะ
เกิดผลดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น
๑๐. เร้าหรือกระตุ้นให้ผู้ฟังเชื่อ มีความเห็น
คล้อยตาม หรือลงมือกระทำ
๑๑. ใช้อุปมาต่าง ๆ ที่จะโน้มน้าวใจผู้ฟัง เช่น
ทำเสียงหนักเบาเร้าอารมณ์ ใช้สีหน้าท่าทาง ดวงตา

และน้ำเสียงที่ประทับใจ

การเขียนชักชวนให้ทำงานเชิงสร้างสรรค์

การเขียนก็เช่นเดียวกับการพูดคือ ผู้เขียนจะต้องมีศิลปะในการพูดและจิตวิทยาสูง เพราะฉะนั้นจึงควรดำเนินการดังนี้ คือ

๑. มีจุดมุ่งหมายในการเขียนที่ชัดเจน
๒. วางโครงเรื่องที่จะเขียนให้ดีกว่า จะขึ้นต้นอย่างไร จะดำเนินเรื่อง และจะสรุปอย่างไร
๓. เลือกสรรถ้อยคำ ภาษา สำนวน ที่เหมาะสม เร้าใจ มีชีวิตชีวา
๔. ยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวผู้อ่าน ตัวอย่างนั้นเน้นสิ่งที่ทำได้ไม่ใช่สิ่งเพ้อฝัน
๕. ใช้ภาษาที่สามารถถ่ายทอดความคิดความรู้สึก ภาพในใจ จากผู้เขียนไปยังผู้อ่านได้
๖. สร้างความเชื่อถือ ศรัทธาจากผู้อ่านด้วยการใช้ถ้อยคำที่เราความรู้สึก เราอารมณ์ให้อยากปฏิบัติหรือกระทำตาม

การชักชวนให้ทำงานให้กับโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสังคมย่อย ๆ สังคมหนึ่ง เมื่อนักเรียนอยู่ในสังคมนั้น ก็ควรที่จะได้มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในอันที่จะกระทำกิจการต่าง ๆ เพื่อความวัฒนาถาวรหรือเพื่อประโยชน์สุขของคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันนั้น เป็นต้นว่า การช่วยกันรักษาความสะอาด รักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน การทำงานอาสาสมัครและการพัฒนาโรงเรียน แต่การที่จะให้ทุกคนลงมือช่วยเหลือทำงานให้แก่โรงเรียนด้วยตนเองนั้น อาจไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ทั้ง ๆ ที่นักเรียนมีน้ำใจแต่ก็อาจมองข้ามไป จึงควรต้องมีผู้ชักชวนหรือโน้มน้าวใจ และผู้ที่โน้มน้าวใจได้ดีที่สุดก็คือนักเรียนด้วยกันเอง โอกาสที่จะพูดชักชวนก็มีอยู่มาก นักเรียนอาจจะพูดในชั้นเรียนเมื่อมีการเรียนทักษะการพูด นักเรียนอาจจะพูดในชั่วโมง วิชาสาระในชุมนุมวิชาการ ชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์หรือในสภาพนักเรียนก็ได้

ในการพูด การเขียนเพื่อชักชวนให้ทำงานที่เป็นประโยชน์ ผู้พูดหรือผู้เขียนมักจะต้องกล่าวถึง

สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ให้ผู้ฟัง ผู้อ่านได้เห็นภาพเห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือเสียก่อนแล้วจึงชักชวนหรือโน้มน้าวใจในภายหลัง ตัวอย่างเช่นเมื่อนักเรียนจะกล่าวชักชวนให้เพื่อนช่วยกันพัฒนาโรงเรียนนักเรียนจะพูดว่า

“เพื่อน ๆ ที่รัก คงจะได้เห็นแล้วซินะครับ (คะ) ภารโรงของเราที่มีน้อย เราก็กเห็นแล้วว่า ภารโรงของเราไม่มีงานเต็มมือ เพราะฉะนั้นในวันพัฒนาโรงเรียนในวันเสาร์สุดสัปดาห์นี้ ถ้าพวกเรามาช่วยลงแรงทำงานกันคนละเล็กละน้อย วันจันทร์ที่จะถึงนี้เราก็จะได้พบสภาพกรุงรังเช่นนี้อีกแล้ว แต่ทว่า.....เราจะมีสนามเขียวขจีขึ้นมาแทน อย่าลืมนะครับ (คะ)”

หรือในการรณรงค์เพื่อช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน นักเรียนอาจจะเริ่มต้นด้วยข้อเสียเกี่ยวกับคุณของโรงเรียนก่อน แล้วจึงกล่าวถึงจุดอ่อนที่ควรแก้ไข ตัวอย่างเช่น

“เพื่อน ๆ ที่รัก โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนที่ใหญ่มีชื่อเสียงทั้งทางด้านวิชาการ และการกีฬา ชื่อพวกเราทุกคนก็ภาคภูมิใจอยู่เป็นอันมาก แต่ยังมีจุดอ่อนเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ควรจะได้รับแก้ไขครับ (คะ) บริเวณโรงเรียนของเรายังไม่ใคร่สะอาดเท่าที่ควร เรามักจะพบเศษกระดาษถุงพลาสติกตกอยู่ตามถนนและพื้นสนามเสมอ เพราะฉะนั้นถ้าเราจะร่วมใจกันรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียนของเราก็ทำได้ง่ายนิดเดียวครับ (คะ) คือ พยายามทิ้งเศษผงเศษกระดาษลงในตะกร้า หรือถ้าจะให้ดีนะครับ (คะ) หากพบเศษกระดาษตกอยู่ในสนามก็ช่วยเก็บใส่ตะกร้าผงดเสียเลย เท่านั้นเอง โรงเรียนของเราก็จะสะอาดเรียบร้อยเจริญตาเจริญใจหวังว่าคงจะได้รับความร่วมมือ นะครับ (คะ) ขอบคุณครับ (คะ)”

ในบางกรณีการชักชวนให้ทำงานอาจจะต้องชี้ให้เห็นปัญหาเสียก่อน แล้วพยายามเสนอแนะให้เห็นว่าผู้ฟังผู้อ่านเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยขจัดปัญหานี้ได้ ตัวอย่างเช่นการกล่าวชักชวนให้ทำงานอาสาสมัครในห้องสมุด ซึ่งมีดังนี้

“เพื่อนที่รักทั้งหลาย เราก็คงจะทราบกันดี

แล้วว่าในห้องสมุดของเรามีหนังสือมาก คนใช้บริการก็มากแต่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดก็มีเพียงคนเดียว ในบางครั้งบริการให้ยืมหนังสือจึงช้าไปบ้าง แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือหนังสือหายเสมออาจจะเพราะขาดผู้ดูแลตรวจสอบตอนเข้าออกห้องสมุดก็ได้ บางคนอาจจะไม่ได้ตั้งใจเอาหนังสือของห้องสมุดไปเป็นของตนเอง แต่เมื่อไม่มีจุดหยุดให้ตรวจอาจจะเผลอถือออกไปก็ได้ เพราะฉะนั้นถ้าหากพวกเราจะช่วยกันทำงานอาสาสมัคร ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดในการเก็บหนังสือเข้าชั้น ทำบัตรรายการหรือช่วยตรวจหนังสือตรงทางเข้าออกห้องสมุดก็จะเป็นการช่วยได้มาก พวกเราก็จะยืมหนังสือได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ผู้ที่สนใจช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยพวกเราตนเอง สมัครได้ที่ชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์นะครับ (คะ) ขอขอบคุณ”

การชักชวนให้ทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียนนี้อาจจะเขียนเป็นคำขวัญสั้น ๆ ก็ได้ เช่น

- โรงเรียนจะสวยสะอาดตา ถ้าช่วยกันรักษาความสะอาด
- ห้องเรียนจะเรียบร้อย ถ้าเราคอยช่วยกันดูแล
- โรงเรียนของเราจะงามสง่า ถ้าช่วยกันพัฒนาอย่างแข็งขัน
- การพัฒนาเท่านั้น จะช่วยสร้างสรรค์ความเจริญ
- ช่วยเหลืองานโรงเรียน เหมือนกับท่านช่วยตัวท่านเอง

การชักชวนให้ทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

นอกจากนักเรียนจะได้ทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียนซึ่งเป็นสังคมย่อย ๆ แล้ว การทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมในวงกว้างออกไปก็เป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะได้คำนึงและมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เหล่านั้นบ้าง นักเรียนบางคนอาจจะเคยมีโอกาสดำเนินการประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมแล้วตั้งแต่ยังเล็ก ๆ อยู่ โดยที่ติดตามไปช่วยเหลือคุณพ่อคุณแม่ เมื่อท่านไปบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ กิจกรรมลูกเสือ

เนตรนารีก็เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม แต่นักเรียนบางคนอาจจะมีโอกาสน้อยมาก หรือไม่มีเลย จึงควรที่จะได้ชักชวนกันไปทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมบ้างตามสมควร

การชักชวนให้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวมนี้ผู้ชักชวนจะต้องเป็นผู้ที่มีศิลปะทั้งในการพูดการเขียนสามารถที่จะชี้แจง แสดงเหตุผลให้ข้อเท็จจริง ตลอดจนใช้ถ้อยคำหวานล่อมด้วยวิธีการที่แยบยล จนกระทั่งผู้อ่านเกิดความเชื่อถือ มีความคิดคล้อยตามหรือกระทำการตามที่ผู้ชักชวนประสงค์ เช่น การชักชวนให้เพื่อนนักเรียนร่วมบริจาคเงินเพื่อไปช่วยเป็นค่าอาหารกลางวันของเด็กยากจนในแหล่งเสื่อมโทรมจะต้องกระตุ้นให้ผู้ฟังเห็นปัญหา เห็นสภาพความยากไร้ เกิดความกระตือรือร้นและคล้อยตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ชักชวน จะต้องดึงดูดใจด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ใช้คำพูดที่สะดุดหู สะดุดใจ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ แต่จะต้องระมัดระวังที่จะต้องไม่เร่ร่ำหรือบีบบังคับผู้ฟัง ผู้อ่านจนเกินไป เปิดโอกาสให้เขาได้ตัดสินใจเอง โดยผู้ชักชวนเป็นเพียงผู้แนะแนวทางให้เท่านั้น

ตัวอย่างการพูดเชิญชวนให้บริจาคเงินช่วยอาหารกลางวันแก่เด็กยากจน

“เพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ที่รัก ในขณะที่เรากำลังเรียนหนังสือในอาคารอันโอ่โถง วิ่งเล่นในสนามหญ้าอันเขียวขจี และรับประทานอาหารกลางวันกันอย่างเอร็ดอร่อยนี้ มีเด็กไทยอีกกลุ่มหนึ่งไม่มีเสื้อผ้าใส่ไปโรงเรียน หรือถ้ามีก็อยู่ในสภาพที่ขาดวัน สิ่งนั้นเป็นเพียงภายนอกที่เราพอมองเห็นได้ แต่ภายในร่างกายนั้นซิ เขาต้องนั่งทนเรียนในขณะที่ท้องร้องจ๊อก ๆ เพราะไม่ได้รับประทานอาหารเช้า อาหารกลางวันหรือไม่ต้องพูดถึงละ เขาก็ไม่มีรับประทานอีกเช่นกัน เพื่อน ๆ ครับ (คะ) เราจะทนให้เขาเหล่านั้นต้องอยู่ในสภาพหิวโหยเช่นนี้ต่อไปริ เราจะไม่ช่วยเพื่อนร่วมชาติตาดำ ๆ ของเราให้มีสภาพดีขึ้นหรือ เขาเหล่านั้นกำลังรอรับความเมตตาของพวกเราอยู่ครับ (คะ) การสละเงินเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ของ

พวกเรา จะช่วยต่อชีวิตของเพื่อนร่วมชาติตัวน้อย ๆ
ของเราเหล่านั้นให้ยืนยาวเป็นประโยชน์ต่อประเทศ
ชาติต่อไป.....”

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างบทสนทนาที่แสดงความ
คิดสร้างสรรค์ในการชักชวนให้ทำประโยชน์

บทสนทนา

ฉาก ภายในบริเวณโรงเรียนนักเรียน ๓-๔ คน
กำลังนั่งคุยกันอยู่ที่ม้านั่งใต้ต้นพิทูล

แต้ว “ติ่มเธอเป็นอะไรนะนั่งเหม่อตาลอยเซียว
กำลังคิดอะไรหรือ”

ติ่ม “กำลังคิดอะไรเล่น ๆ นะ”

ต้อย “คิดอะไรนะ ทำทำยังกับนักปราชญ์”

ติ่ม “นักปราชญ์อะไร เรื่องดิน ๆ แต่ไม่รู้จะทำ
สำเร็จไหม”

แต้ว “เธอจะชอบคิดอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ เสมอ
ไหนขยายความคิดออกมาซิ”

ติ่ม “อยากจะทำอะไรเล่น ๆ สักอย่างหนึ่ง”

ต้อย “เล่นอีกแล้ว เธอจะชอบเล่นเสียจริง ๆ แต่
ทำไมทำทางดูเอาจริงเอาจังน่ะ”

ติ่ม “มันก็เล่นปนจริงจังนี่นา ถ้าสำเร็จละก็สนุก
แล้วก็ประโยชน์ด้วย”

แต้ว “นี่ไขความออกมาเสียเลย มัวลับ ๆ ล่อ ๆ
อยู่ได้ฉันอยากรู้เต็มทีแล้ว”

ติ่ม “คืออย่างนี้นะ พวกเราอะ เรื่องดินสอ ปากกา
ยางลบ เรามักจะต้องซื้อบ่อย ๆ เข้า ๆ เย็น ๆ
ละก็ต้องมุงกันซื้อที่ร้านหน้าโรงเรียนทุกวัน
แล้วก็ไม่ได้ตั้งใจ เพราะคนซื้อมาก กว่าจะได้
ของกลัวเข้าแถวไม่ทัน ใจคอไม่ดีทุกที”

ต้อย “แล้วเธอจะเล่นอะไรละ วึ่งเล่นไล่จับตอน
เช้าจ้ะหรือ”

ติ่ม “ไม่ใช่ จะเล่นขายของ เราเรียนเรื่องสหกรณ์
มาแล้ว เราเลยคิดจะตั้งร้านขายของในโรงเรียน
ขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ พวกดินสอ ปากกา
ยางลบ ไม้บรรทัด สมุด ขนมน้ำก็ได้ พวกเรา
ก็ช่วยกันลงทุนคนละบาท ถ้านักเรียนทั้งโรงเรียน
เป็นสมาชิกก็ได้ทุนหลายพันบาทแล้ว สบายไป

ทำไรนะได้แน่ ๆ ซ้ำถ้าหากเราขายถูกกว่า
ร้านหน้าโรงเรียนยังได้ชื่อของถูกอีกด้วย

แต้ว “เออละ เข้าท่า ถ้าจะสนุกละ แล้วไง”

ติ่ม “พอได้กำไร ครึ่งปี หรือ ๑๒ เดือนก็เอา
กำไรมาแบ่งกันตามหุ้น หรือถ้าไม่แบ่งก็เอา
เงินไว้ใช้ทำประโยชน์อื่น ๆ”

ต้อย “ทำอะไรจะ ฉันอยากจะสมัครเป็นสมาชิก
สมาคมเล่นขายของของเธอเสียแล้ว”

ติ่ม “เป็นทุนให้เพื่อนของเราที่ลำบากนะซิ บางคน
ไม่มีเงินเสียค่าบำรุง สหกรณ์ของเราก็จะ
ให้ทุนปีหนึ่งคงได้หลายทุน แหมถ้าเป็นโครงการที่
ทางโรงเรียนเล่นกับเราด้วย คงได้ขายหนังสือ
เรียนด้วยละ ให้ทุนเป็น สมุดหนังสือก็ยังได้
คงได้หลายชุด”

แต้ว “หลักแหลมดีนี่”

ติ่ม “แต่จะเอาอะไรใส่ของขายละ โต๊ะก็พอวาง
ได้แต่ไม่มีที่เก็บ ต้องมีคนเก็บเงินทำบัญชี
สารพัดเราทำเอง คงจะมีอุปสรรคแน่ คง
ต้องหาหรืออาจารย์ละ อาจจะเป็นรองอาจารย์
ใหญ่ฝ่ายการเงิน”

ต้อย “ไอ้โฮ จะไปหารองอาจารย์ใหญ่เซียวหรือ”

ติ่ม “เราไปปรึกษาอาจารย์แววดาก่อนก็ได้แล้วให้
อาจารย์พาไป เอาไหมละ ทำไรที่เหลือนะ
เอาไปช่วยผู้ประสบวาทภัย หรือเด็กยากจน
ก็ยังดี”

ต้อย “นี่จะเอาจริงเลยหรือนี่”

ติ่ม “เอาจริงซี สนุกดีนะ แล้วก็วันหนึ่ง ๆ นะ
เราตีม้น้ำกันคนละก็แก้ว เราอาจจะขายน้ำหวาน
น้ำอัดลมตรงนั้นด้วยก็ได้ กลางวันเราก็ช่วยกัน
ไปขาย สนุกดี แล้วก็ทำไรดีด้วย แก้วละบาท
ก็สบายไปแล้ว”

แต้ว “วิเศษ วิเศษ ไปเลย ไปหาอาจารย์แววดา
กันเดี๋ยวนี้แหละ อยากเล่นขายของเต็มทีแล้ว
เออลุกขึ้น แถวตรงหน้าเดิน”

การชักชวนให้ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่าง
ยิ่งใหญ่ก็คือ การชักชวนให้ต่อสู้ ยอมเสียสละ

เลือดเนื้อแม้แต่ชีวิตเพื่อประเทศชาติ ดังโคลงสยามานุสติ
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัว

ใครรานใครรุกตัว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ขาดดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สันแผล
เสียชีพไปเสียสัน	ช็อกองเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยัง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย

โคลงบทนี้เป็นบทปลุกใจที่ติดตาตรึงใจบุคคล
ทุกเพศ ทุกวัย การเลือกสรรถ้อยคำที่ใช้ เนื้อหาสาระ
ความหมาย ทำให้เกิดจินตนาการ เกิดความรู้สึก
ตื่นเต้นเร้าใจ ตลอดทั้งบท จึงนับเป็นบทร้อยกรอง
ที่มีคุณค่ายิ่ง ควรแก่การจดจำ และถือเป็นตัวอย่าง
ที่ดีของคำประพันธ์ร้อยกรองที่ชักชวนให้ทำงาน
เชิงสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวม

ตัวอย่างการชักชวนให้ทำงานที่เป็นประโยชน์
แก่ส่วนรวมที่น่าสนใจยิ่งอีกเรื่องหนึ่ง ได้แก่เพลง
พระราชนิพนธ์ เราสู้ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้ คือ

บรรพบุรุษของไทยแต่โบราณ
ปักบ้านป้องเมืองคุ้มเหย้า
เสียเลือดเสียเนื้อมิใช่เบา
หน้าที่เรารักษาสืบไป
ลูกหลานเหลนโหลนภายหน้า
จะได้มีพสุธาอาศัย
อนาคตจะต้องมีประเทศไทย
มิยอมให้ผู้ใดมาทำลาย
ถึงฆ่าล้างโคตรก็ไม่หวั่น
จะสู้กันไม่หลบหนีหาย
สู้ตรงนี้สู้ที่นี้สู้จนตาย
ถึงเป็นคนสุดท้ายก็ลงดู

บ้านเมืองเราเราต้องรักษา
อยากทำลายเชิญมาเราสู้
เกียรติศักดิ์ของเราเราเชิดชู
เราสู้ไม่ถอยจนก้าวเดียว

พระราชนิพนธ์บทนี้ เร้าใจ ปลุกใจให้คนไทย
ทั้งมวลช่วยกันรักษาแผ่นดินนี้ไว้ ประเทศไทยจะต้อง
คงอยู่ตลอดไป ใครจะมาทำลายมิได้ หากใครมารุกราน
ก็จะต่อสู้ โดยไม่ยอมถอยแม้แต่ก้าวเดียว การเชิญชวน
เช่นนี้ เร้าอารมณ์ และปลุกใจผู้ฟัง ผู้อ่านให้เกิด
ความฮึกเหิม พร้อมทั้งจะต่อสู้เพื่อรักษาผืนแผ่นดินไทย
นี้ไว้

วิธีการเร้าใจก็คือ การทำความเข้าใจถึงการเสีย
สละชีวิต เลือดเนื้อของบรรพบุรุษไทยในอันที่จะรักษา
ผืนแผ่นดินนี้ไว้ ในขณะเดียวกันก็มุ่งอนาคตว่า ใน
อนาคตลูกหลานไทยควรจะได้มีผืนแผ่นดินอาศัย
อยู่ การผูกพันอดีตกับอนาคตไว้ด้วยกันเช่นนี้ ทำให้
เร้าความสนใจได้มาก เพราะทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า
แล้วคนไทยในปัจจุบันเล่าควรจะทำปฏิบัติตัวเช่นไร
ผู้ฟังและผู้อ่านจะรู้สึกสำนึกในหน้าที่สำคัญขึ้นมา
ทันทีและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองว่าควรจะทำ
เช่นไร ในขณะที่เกิดคำถามขึ้นในใจ บทพระราชนิพนธ์
นี้ก็ชี้แนะทันทีว่า เราจะต้องสู้หนีไม่ได้ บ้านเมือง
ของเราเราต้องรักษาไว้ แม้จะตายก็ยอม

สำหรับการชักชวนให้ทำประโยชน์ที่มีพลัง
การเชิญชวนที่เบาลงมากกว่าเพลง “เราสู้” ได้แก่
บทความของนิด นรารักษ์ จากหนังสือขอบฟ้าชลทอง
จากเรื่อง “เพื่อความอยู่ของเพื่อนมนุษย์”
นิด นรารักษ์ได้เขียนเชิญชวนให้มนุษย์ทำประโยชน์
ก่อนที่ร่างจะดับสูญไป ดังข้อความที่ว่า

“มีมนุษย์สักคนหนึ่งไหมที่ร่างถูกกลบอยู่ใต้
นั้นแล้วจะสามารถผลักดันแผ่นหินนั้นขึ้นมาเห็นเดือน
เห็นตะวันอีกได้ ผมถึงว่ามนุษย์บอบบางเหลือเกิน
และระยะชีวิตก็สั้น ถ้าไม่รีบทำสิ่งที่พึงทำ ทำอะไร
ก็แล้วแต่ที่จะคงศักดิ์ศรีของมนุษย์ไว้ให้ประจักษ์
โพ้นหลุมฝังศพ เชิงตะกอน และความตาย มนุษย์ก็อาจ
จะพ่ายแพ้แก่มฤตยูเอาจริง ๆ แพ้อย่างหมดประตุสู้

คุณเอ๋ยความจำของมนุษย์นี้สั้นนัก และคนเราลอง
 สิ้นร่างสูญชื่อไปจากพิภพนี้แล้ว ใครเล่าเขาจะมัวมา
 คำนึงถึง แต่อย่ากลัวเลย นับแต่สมัยหินมาแล้วมนุษย์
 เคยดิ้นรนเรื่อยมาเพื่อการอยู่ต่อ ๆ ไป เพื่อท้าทาย
 มฤตยูอย่างองอาจว่า แม้จะถูกสาปให้เกิดมาเพื่อ
 ดับสูญไปก็จะเป็นการสูญแต่ร่าง จันใด เรา ๆ
 ในสมัยหลังนี้ ผู้พูดว่าตนมีมันสมองอันเฉียบแหลม
 กว่า และเครื่องมือเครื่องใช้อันทันสมัยกว่า จึงยิ่งควร
 จะทำงานเพื่อความ “อยู่” และศักดิ์ศรีของมนุษย์
 มากขึ้นฉันนั้น เราไม่อาจจะเอาร่างแพรงแผ่นหิน
 ขึ้นมาอย่างยอดหญ้ายอดนั้น แต่เราทำได้ยิ่งกว่านั้น
 ในผลงานทุกชนิดเราทั้งความเป็นคนมีชีวิตของเราไว้
 ความเป็นคนมีชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่คนรอบข้าง
 เป็นความภาคภูมิใจของคนรุ่นเก่า เป็นความชื่นชม
 ของคนรุ่นเรา และเป็นความทรงnungของคนที่จะมา
 ที่หลัง แล้วที่นี้แม้ความตายจะมาถึงแม้ความตาย
 จะเอื้อมมือเข้ามา.....”

(ขอบฟ้าเจดับทอง หน้า ๒๕)

การชักชวนให้ทำงานอดิเรก

ในเวลาที่นักเรียนว่างจากการทำการบ้านแล้ว
 นักเรียนก็อาจจะฟังวิทยุ หรือชมโทรทัศน์ บางคนก็
 อาจจะอ่านหนังสือ ทำสวน สวนครัว สวนดอกไม้
 ทำกับข้าว ทำขนมตามความสนใจ นั่นก็เป็นการใช้
 เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดี บางคน
 ก็รู้จักทำงานอดิเรกด้วยตนเอง แต่บางคนก็ไม่ทราบ
 จะทำอะไร ก็ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ แล้วเตร่ไปเตร่มา
 ทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ การพูด การเขียน
 ชักชวนให้ทำงานอดิเรก จึงเป็นงานสร้างสรรค์
 อีกแนวหนึ่ง

การชักชวนให้ทำงานอดิเรกนี้อาจเริ่มจากวง
 สนทนาก่อนก็ได้ จากนั้นอาจจะเป็นการพูดเชิญชวน
 ในชั่วโมงการฝึกพูด การพูดการเขียนเชิญชวน
 ในการประชุมของชุมนุมวิชาการ ชุมนุมบำเพ็ญ
 ประโยชน์ ชุมนุมอาสาสมัคร หรือชุมชนอื่น ๆ ก็ได้
 การพูด การเขียนเชิญชวนให้ทำงานอดิเรก

ควรเริ่มต้นด้วยการพูดกล่าวถึง การใช้เวลาว่าง
 ให้เป็นประโยชน์ ประเภทของงานอดิเรกที่อาจทำได้
 จากนั้นก็เป็นการโน้มน้าวใจให้ผู้ฟัง ผู้อ่านลงมือ
 กระทำ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการพูด การเขียนเชิญ
 ชวนให้ทำงานอดิเรกซึ่งนักเรียนทำได้โดยไม่ยากนัก

การสนทนา

ฉาก แก้วกับกล้ากำลังนั่งคุยกันที่ระเบียง หน้า
 ห้องเรียน

แก้ว “กล้า คุณนะโชคดีจังนะ บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน
 เดินห่านาก็ถึง บ้านผมอยู่ไกลต้องนั่งรถไฟ
 ตั้งครึ่งชั่วโมง”

กล้า “ถึงบ้านเร็ว ๆ ก็ไม่รู้จะไปทำอะไร กินขนม
 แล้วก็ลงมือทำการบ้าน เสร็จแล้วก็ดูโทรทัศน์
 หรือฟังวิทยุก็ได้เท่านั้น เบื่อจะตายไป หนังสือ
 ในโทรทัศน์มี ก็ยังงั้นแหละไม่ค่อยจะได้เรื่อง
 มีแต่รบกัน อีจกกัน แล้วคุณทำอะไรบ้างล่ะ”

แก้ว “ผมนะไม่ใคร่ว่างหรอกกล้า กลับไปถึงก็
 ช่วยคุณแม่ทำกับข้าว ให้อาหารไก่กับหมู ดี
 เหมือนกัน เลี้ยงไก่ก็ได้กินไข่ ไม่ต้องซื้อเขา
 เลี้ยงหมูก็เหมือนเอาเงินใส่กระปุกออมสิน
 ที่เป็นหมูนั่นแหละ โตขึ้นก็ขายได้”

กล้า “น่าสนใจนะ”

แก้ว “แล้วผมยังมีแปลงผักสวนครัวที่หลังบ้านอีก
 ปลูกพริกขี้หนู มะเขือเทศ อะไรที่ง่าย ๆ นะ
 เวลานี้กำลังออกเม็ด ออกลูก ผมฝากเขาไป
 ขายที่ตลาดหน้าบ้าน ได้เงินมาเรื่อยแหละ”

กล้า “ผมชักสนใจแปลงผักของคุณแล้วซี”

แก้ว “ขออนุญาตคุณแม่คุณไปบ้านผมสักวันหนึ่ง
 ไหมล่ะ ไปดูแปลงผักของผม ถ้าคุณสนใจ
 ผมก็มีต้นพริกเล็ก ๆ กำลังสวยทีเดียว ถ้า
 คุณอยากจะลองปลูกเล่นบ้าง ผมจะให้ต้นมาเลย
 หรือจะเอาพันธุ์ก็ยังได้”

กล้า “เอ ผมเห็นจะต้องไปบ้านคุณแล้วละ พรุ่งนี้
 ดีไหมผมจะได้ไปขออนุญาตคุณแม่”

แก้ว “เอาสิครับ ถ้าคุณสนใจผมจะแถมลูกไก่ให้
คู่หนึ่งก็ยังได้นะ”

การพูดในชั้นเรียน

“สวัสดีครับ เพื่อน ๆ ที่รัก เพื่อน ๆ คงจะ
ได้เห็นต้นเตปที่ผมแขวนไว้เนี่ยแล้วนะครับ มันเขียวสด
ห้อยย้อยน่าดูจริง ๆ แต่ตอนแรกที่ผมได้มานะสามเส้น
ยาว ๆ เนี่ยมันเองครับ ผมก็เอามาพันกับลูกมะพร้าว
แขวนไว้รดน้ำทุกวัน สองอาทิตย์ก็รดด้วยปุ๋ยโพคอน
ครึ่งหนึ่ง ชั่วโมงไม่นานก็แตกเป็นพวงอย่างนี้แหละครับ
ผมก็แยกปลุกไปเรื่อย ๆ วิธีปลุกก็ง่ายครับ เอาลูก
มะพร้าวที่ปอกเปลือกแล้วแบบนี้ (ชูลูกมะพร้าวให้ดู)
แช่น้ำไว้สักคืนสองคืนพอ น้ำชุ่มก็เอาพวงเตปนี้มา
พันไว้ใช้ลวดดัดสั้น ๆ เสียบให้อยู่ ขณะนี้ที่บ้านผมมี
๓๐-๔๐ พวงครับ แล้วก็กำลังแยกไปเรื่อย ๆ พวงเล็ก ๆ
ก็ขายได้ ๓๐-๔๐ บาท แต่ถ้าเป็นพวงใหญ่ได้ถึง
๗๐-๘๐ บาทนะครับ ถ้าเพื่อน ๆ อยากจะลองปลุก
ดูบ้าง ผมยินดีให้พันธุ์นะครับ”

บทความ

ต่อไปนี้เป็นบทความของนิค นรารักษ์ จาก
เรื่อง “สิ่งที่ไม่ตายไปตามตัว”

สิ่งของทุกสิ่งไร้ค่าในตัวของมันเอง จนกว่า
มนุษย์เอาตนของตนเข้าแลก เอาแรงสมอง แรงกาย
แรงฝีมือเข้าปลุกปล้ำ สร้างมันขึ้นเป็นของมีค่า ไข่มุก
ในท้องทะเลมีราคาเท่าชีวิตคนที่ลงไปดำเอามัน
ขึ้นมา เพชรมีราคาเท่าฝีมือและแรงงานของช่าง
ผู้เจียรระไน ในขณะที่ผ้าปักดิน ผ้าไหมทอ ผ้าลูกไม้
มีราคาเท่ากับสายตาของช่างปัก ช่างทอ ช่างถักที่
คร่ำเคร่งหลังแข็งทำอยู่เป็นรายสัปดาห์ แรมเดือน
หรือแรมปี สำหรับคุณผู้ใช้มันอย่างฉาบฉวย แล้วก็
ขว้างทิ้งไป เมื่อไปเจอของใหม่สิ่งเหล่านี้อาจมีค่า
จริง แต่น้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับความรู้สึกของ
ประธาน้ำผึ้งมหายมุก ช่างเจียรระไนเพชร หรือแม้
แต่ช่างทอ ช่างปัก คุณคงอยากจะเถียงว่า ไม่จริง
หรอก สมัยนี้ใช้เครื่องจักรต่างหาก คนไม่เห็นต้อง

ลำบากอย่างว่าเลย แต่ก็ใครเล่าเป็นคนควบคุมเครื่อง
จักรให้ทำงาน และร้ายยิ่งกว่านั้น ใครเล่าเป็นผู้
ประดิษฐ์เครื่องจักรเหล่านั้นขึ้น ถ้าไม่ใช่คน สมอง
และน้ำใจของเขา

คนเก่า ๆ เคยสอนว่า คนเราตายแล้ว “คง
แต่บาปบุญยัง” ลู่วางวายก็ไม่ได้ แต่สมัยนี้เราว่า
ผลงานของมนุษย์นี่คือตัวแทนของเขา แม้เมื่อร่าง
สูญไปแล้วมันอาจจะจะเป็นประติષฐานกรรมชั้นมหิมา
อาจเป็นหนังสือ อาจเป็นข้าวของที่ผุพังไปได้ แต่
คุณเชื่อหรือว่าสิ่งเหล่านั้นสูญไปจริง ในเมื่อต่อจาก
มันคือการเกิดขึ้นของสิ่งอื่น ๆ ซึ่งล้วนได้อิทธิพล
และความจรโลงใจมาจากสิ่งแรก ๆ ทั้งสิ้น คนที่
ไม่ทำอะไรเลยต่างหากที่ไม่มีอะไรเหลือไว้ให้โลก
สรรเสริญ ปากกาหมึกซึมที่ฉันถืออยู่นี้ อาจเป็นอนุสรณ์
สำคัญของกรรมกรคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนใน
โรงงานแห่งใดแห่งหนึ่ง ราคาของมันไม่ก็สิบบาทก็จริง
เป็นเงินตรา .แต่มันรวมเอาราคาแรงเหงื่อแรงใจ
คนไว้ไม่น้อย เขาอาจตายไปหมดแล้ว ชื่อก็อาจไม่มี
ใครเคยรู้จัก แต่งานของเขาอยู่ เวียนว่อนอยู่แห่งหนึ่ง
แห่งใดในโลก โดยที่ผู้ใช้ไม่เคยคิดถึงเขาไม่เคยคาดฝัน
ด้วยซ้ำว่า บางทีคนที่ทำปากกาให้คนอื่นเขียนนั้น
เกิดมาเพื่อจะไม่เคยเขียนปากกาเลย

ฉันไม่ทราบหรอกว่า สิ่งที่คุณพูดมานี้ คุณจะ
เห็นด้วยสักแค่ไหน แต่ถ้าคราใดคุณหยิบสิ่งของอัน
ไม่ว่าจะแพงหรือถูกเป็นตัวเงินขึ้นมา หรือแม้แต่จะ
ทอดสายตาไปเจอเข้า คุณจะนึกสักนิดไหมนะว่า
เบื้องต้นของสิ่งนั้น คือตาดำ ๆ ของมนุษย์ เรียวแรง
ที่อาจร่อยหรอทุกวัน หยาดเหงื่อและความทรนง
ของคนซึ่งทำงาน

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ
๑๐ คน ให้แต่ละคนแต่งคำขวัญชักชวนให้ทำ
งานให้แก่โรงเรียน เสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มร่วม
กันพิจารณาคำขวัญที่ดีเด่นของแต่ละกลุ่ม นำ
มาเสนอต่อชั้นเรียนกลุ่มละ ๓ คำขวัญ

๒. นักเรียนฝึกพูดชักชวนให้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม
เป็นรายบุคคลคนละ ๒ นาที
๓. ให้นักเรียนอ่านคำประพันธ์ต่อไปนี้

โคควายวายชีพได้	เขาหนึ่ง
เป็นสิ่งเป็นอันยัง	อยู่ไชร์
คนเด็ดดับสูญสัง-	ขารว่าง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้	แต่ร้ายกับดี
	(โคลงโลกนิติ)

ให้นักเรียนเขียนบทความสั้น ๆ ประมาณ
๕-๗ บรรทัด ชักชวนให้ทำประโยชน์ให้แก่
ส่วนรวมโดยใช้ความคิดสำคัญจากคำประพันธ์
เป็นพื้นฐาน

๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๓-๔ คน ช่วยกัน
แต่งบทสนทนาที่มีเนื้อความเป็นการเชิญชวน
ให้เพื่อนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม เสร็จแล้ว
สนทนาจากบทที่แต่งนั้น
๕. แสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ
- ๑) เป็นเจ้าหน้าที่จากสภากาชาดไทยพูดเชิญชวน

ให้บริจาคโลหิต

- ๒) เป็นเจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์เชิญ
ชวนบริจาคทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบ
อุทกภัยหรือวาตภัย
- ๓) เป็นประธานชุมนุมภาษาไทยเชิญชวนให้
บริจาคหนังสือที่ใช้แล้วส่งไปยังโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดาร
- ๔) เป็นหัวหน้านักเรียนเชิญชวนเพื่อไปช่วย
ทำความสะอาดในวันเข้าพรรษา
- ๕) ประชานชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์ เชิญชวน
สมาชิกไปช่วยปั้นสำลีในโรงพยาบาล
ดูแลปรนนิบัติคนชราในสถานพักฟื้นคนชรา
หรือดูแลเด็กอ่อนในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า
- ๖) ร้องเพลง “เราสู้” พร้อม ๆ กัน แล้วเปิด
อภิปรายทั่วไปแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง ซึ่งเป็นบ้าน
เกิดเมืองนอนของคนไทยทุกคน

บทที่ ๘

การพูด การเขียนเพื่อนันทนาการ

ในบทนี้จะได้นำให้นักเรียนรู้จักการพูด และการเขียนเชิงสร้างสรรค์อีกแนวหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจากบทก่อน ๆ กล่าวคือเป็นการพูดและการเขียนเพื่อนันทนาการ

“นันทนาการ” เป็นศัพท์บัญญัติทางการศึกษา หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจ ในยามที่คนเรามีการพักผ่อนหย่อนใจ เรามักจะทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อความสนุกสนาน หรือเพื่อความสำเริงอารมณ์ เช่น การเล่นกีฬา การฟังดนตรี การทำงานอดิเรก การร้องรำทำเพลง การอ่านหนังสือ การฟังนิทาน ฯลฯ

ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อประโยชน์ในด้านนันทนาการ ดังจะเห็นได้จากการที่เรารู้สึกสนุกเมื่อได้ฟังใครเล่านิทาน หรือเรื่องราวที่น่าตื่นเต้น เพลิดเพลินเมื่อได้อ่านนวนิยาย หรือเรื่องสั้นของนักเขียนที่เราชอบ หัวเราะอย่างพอดูออกใจเมื่อได้ฟังคำพูดขำขัน สบายใจเมื่อได้ฟังเสียงอ่านทำนองเสนาะ หรือฟังเพลงจากวรรณคดี ฯลฯ

การพูดหรือการเขียนใด ๆ ก็ตาม ที่มุ่งให้เกิดความพอใจหรือความเพลิดเพลินเจริญใจแก่ผู้ฟัง ผู้อ่าน เราเรียกว่าเป็นการพูด การเขียนเพื่อนันทนาการ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์อันมีคุณค่าต่อชีวิต

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงการพูด การเขียนประเภทต่าง ๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ด้านนันทนาการ ได้แก่ การเล่านิทาน ประสบการณ์ การเขียนบทสนทนา บทละครสั้น ๆ ฯลฯ

๑. การเล่านิทาน

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ให้ความบันเทิงแก่มนุษย์ ผู้ที่ชอบฟังนิทานมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ชาติต่าง ๆ ในโลกต่างก็มีนิทานประจำชาติประจำถิ่นของตน นิทานบางเรื่องไม่มีพรมแดนเพราะเป็นที่รู้จักกันในประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง นิทานเป็นเรื่องราวที่มีข้อขำที่เล่าสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง นับเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้มิให้สูญหาย นิทานมักได้เค้าเรื่องมาจากเรื่องจริง ผู้แต่งสร้างสรรค์ให้เป็นเรื่องชวนคิดชวนฟังขึ้น โดยดัดแปลงปรับปรุงส่วนปลีกย่อย

การที่จะเล่านิทานให้สนุกนั้น ผู้เล่าจะต้องมีศิลปะในการเล่า นอกจากจะจำเรื่องราวได้แม่นยำแล้วผู้เล่าจะต้องใช้เสียง สีหน้าและท่าทางประกอบด้วย จึงจะทำให้นิทานสนุก กิจกรรมการเล่านิทานนั้นถ้าทำผ่านสื่อมวลชน เช่น วิทยุ และโทรทัศน์ก็จะมีผู้ฟังจำนวนมาก นิทานเรื่องใดผู้เล่ามีศิลปะในการเล่า นิทานเรื่องนั้นก็จะมีผู้ฟังด้วยความติดอกติดใจอย่างกว้างขวางทีเดียว

ส่วนประกอบของนิทานมีดังต่อไปนี้

๑) แนวคิด หรือแกนของเรื่อง นิทานแต่ละเรื่องจะต้องมีแนวคิดเด่นอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแกนของเรื่อง เช่น แนวคิดเรื่อง แม่เลี้ยงขมเหงลูกเลี้ยงก็มีอยู่ในนิทานของชาติต่าง ๆ ดังตัวอย่างเรื่องปลาบู่ทอง และซินเดอเรลลา เป็นต้น

๒) โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง โครงเรื่องของนิทาน โดยมากจะมีตัวเอกเป็นศูนย์กลางของเรื่องราว มีเหตุการณ์เกิดขึ้นแก่ตัวเอกนี้ตามลำดับ ชวนให้ติดตาม

ตามตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

๓) **ตัวละคร** ตัวละครในนิทานอาจเป็นมนุษย์ อมมนุษย์ (เช่น ยักษ์ ปีศาจ) สัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติที่ถูกสมมติให้แสดงบทบาทไปตามท้องเรื่อง

๔) **ฉาก** ฉากในเรื่องอาจเป็นฉากในครอบครัว ในเมือง ในป่า ในแดนเนรมิต หรือที่ใดก็ได้ตามจินตนาการของผู้เล่า

๕) **บทเจรจา** ตัวละครในเรื่องมีลักษณะนิสัย และความคิดนี้อย่างไร ก็แสดงออกทางคำพูดของแต่ละคน บทเจรจาย่อมช่วยให้นิทานมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น และทำให้เดินเรื่องได้เร็วขึ้นด้วย เพราะบางทีตัวละครอาจเล่าประวัติของตัวเอง หรือเล่าเหตุการณ์บางตอนให้สัมพันธ์กับเรื่อง

๖) **คติชีวิต** นิทานแต่ละเรื่องมักจะแฝงข้อคิด หรือคติชีวิตไว้ให้ผู้ฟังคิด ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญา ถ้าผู้ฟังสามารถวิเคราะห์ได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้

จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งนิทานย่อมจะสร้างสรรค์ ส่วนประกอบของนิทานให้กลมกลืนกัน นอกจากที่กล่าวแล้ว ผู้แต่งนิทานยังต้องใช้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ อีกสองประการ

ประการที่หนึ่ง ต้องจัดลำดับความให้เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ฟัง เช่น จะตั้งต้นเรื่อง ให้มีปัญหาก็จะต้องขบคิด อย่างในเรื่องที่หนึ่ง หรือตั้งต้นเรื่องให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยเห็นนอกเห็นใจตัวละคร อย่างในเรื่องที่สอง หรือตั้งต้นเรื่องโดยตัวละครทำอะไรที่ก่อให้เกิดความลงสนทนาก็ อย่างในเรื่องที่สาม ต่อจากการตั้งต้นเรื่องให้ผู้ฟังสนใจจนฟังไว้แล้ว ผู้แต่งนิทานก็จะเรียงลำดับเหตุการณ์ประกอบขึ้นเป็นเนื้อเรื่อง โดยมีบทเจรจาและการพรรณนาฉาก และสอดแทรกคติชีวิต ศิลปะที่กล่าวมาแล้วนี้ ผู้แต่งนิทานก็สร้างสรรค์ขึ้น สำหรับให้นิทานผูกตึงความสนใจของผู้ฟังไว้

ประการที่สอง นอกจากศิลปะดังได้ชี้ให้เห็นแล้ว ผู้แต่งนิทานก็ต้องใช้ศิลปะเกี่ยวกับภาษา คือเลือกเฟ้นถ้อยคำที่จะกระทบอารมณ์ของผู้ฟัง หรือผู้

อ่านมาใช้ในการบรรยายเหตุการณ์ หรือพรรณนาฉาก เลือกสำนวนที่คมคาย ใช้ในบทเจรจา ดังนั้นเราจึงควรสังเกตว่า ผู้แต่งนิทานมีการสร้างสรรค์ จำแนกออกได้เป็น ๓ ชั้น ชั้นที่หนึ่งก็สร้างสรรค์ส่วนประกอบให้เกิดเป็นนิทานขึ้น แล้วชั้นที่สอง สร้างสรรค์กลวิธีการดำเนินเรื่อง และชั้นที่สาม สร้างสรรค์ถ้อยคำสำนวนที่จะทำให้ผู้ฟังและผู้อ่านสะเทือนอารมณ์ มีความประทับใจ เกิดอารมณ์ร่วมกับผู้แต่งและสามารถรับสารของผู้แต่งผ่านทางนิทาน สารที่มากับนิทานนั้นอาจเป็นการชักชวนให้เชื่อถือคติชีวิตร่วมกับผู้แต่ง หรือยั่วล้อให้เกิดความขบขันต่อการกระทำของบุคคล หรือ คณะบุคคล หรืออาจเป็นการย้อมน้ำใจให้สงสารหรือนิยามหรือรักบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก็ได้ สารของผู้แต่งอาจเป็นการให้ความเพลิดเพลินแต่อย่างเดียว ไม่คำนึงถึงคติหรือหลักการอย่างใดเลยก็ได้ หรืออาจเป็นเรื่องตลกขบขันพอให้ผ่อนคลายอารมณ์เท่านั้นก็ได้

ต่อไปนี้จะได้นำเสนอตัวอย่างนิทานบางเรื่องพอเป็นแนวทางให้นักเรียนสังเกตว่าการเล่านิทานด้วยภาษาพูด และภาษาเขียนมีข้อแตกต่างกันอย่างไร พอเป็นสังเขป

เรื่องที่ ๑ ให้เท่ากันแต่รับไว้ได้ไม่เท่ากัน

นายตำรา ณ เมืองใต้

ศิษย์วัดสองคนฝากตัวเล่าเรียนกับอาจารย์หลวงพ่อบุญ ได้ความรู้พอควรแล้วก็ลาหลวงพ่อกลับไปเยี่ยมบ้านชั่วคราว เมื่อได้ไปกราบบิดามารดา เห็นว่าผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองเป็นสุขสบายดีก็ลาบิดามารดากลับไปหาหลวงพ่อบุญ ทันใดนั้นศิษย์คนหนึ่งแลเห็นน้ำหยดหยาดอยู่บนพื้นดินข้างทางก็อยากจะทำทดลองวิชาที่อาจารย์สอนให้ เมื่อพิจารณาน้ำที่หยดอยู่แล้วก็พูดกับศิษย์คนที่สองว่า

“เราว่าเป็นปัสสาวะของผู้หญิง”

เพื่อนคนที่สองก็ลงพิจารณาแล้วถามว่า

“เพื่อนรู้อะไรมากกว่านี้ไหม”

ศิษย์คนที่หนึ่งสั่นหัวแล้วว่า “ทายได้เท่านั้นก็ดีถมไปแล้ว”

ศิษย์คนที่สองจึงว่า “เราว่าเป็นปัสสาวะของหญิงที่กำลังมีท้อง”

ศิษย์คนที่หนึ่งนึกเอะใจว่า เรียนมาด้วยกันแท้ ๆ ทำไมจึงรู้อะไรเกินเราไปได้ หรือว่าเพื่อนจะเตาพูดไปอย่างนั้นเอง

พากันเดินทางมาพักหนึ่งถึงศาลาพักร้อน ศิษย์ทั้งสองเห็นหญิงมีท้องคนหนึ่งนั่งอยู่ในศาลาก็อยากรู้ว่าที่ตนทายนันถูกหรือผิด จึงเข้าไปไหว้ และถามหญิงนั้นด้วยวาจาสุภาพ ก็รู้ว่าน้ำที่ศิษย์ทั้งสองเห็นนั้นเป็นปัสสาวะของหญิงมีท้องคนนี้

ศิษย์คนที่หนึ่งเลยนิกระแวงไปว่า อาจารย์หลวงพ่อกคงจะลำเอียง ให้ความรู้พิเศษแก่ศิษย์คนที่สอง แต่ก็ไม่ได้พูดอะไรออกมา พักพอหายเหนื่อยก็ออกเดินทางต่อไป ก็มาพบรอยเท้าช้าง ศิษย์คนที่หนึ่งก็มุดรอยเท้าช้างแล้วว่า “นี่เป็นรอยเท้าช้างพลาย”

“เพื่อนยังรู้อะไรอีกบ้างไหม”

ศิษย์คนที่หนึ่งสั่นหัว

“เราว่าช้างตัวนี้มีงาข้างเดียว”

ศิษย์คนที่หนึ่งรู้สึกพิศวงมาก แต่ก็นั่งอยู่ในใจ พากันเดินต่อมา ก็ทันกับช้างที่มีความขี้สงวนหน้ามาก่อน ช้างตัวนั้นเป็นช้างพลายและมีงาข้างเดียวตรงกับที่ศิษย์คนที่สองทาย

ศิษย์คนที่หนึ่งนึกแน่ใจว่า อาจารย์คงจะลำเอียงสอนวิชาความรู้ให้ศิษย์คนที่สองเป็นพิเศษให้เล็กน้อยใจ

กลับมาถึงวัดแล้ว วันหนึ่งพักการงานเสร็จ ศิษย์คนที่หนึ่งก็เข้าไปนวดเพ้นรับใช้อาจารย์ ยังรู้สึกน้อยใจไม่หาย ได้โอกาสก็พูดว่า ได้รับใช้อาจารย์อย่างเต็มอกเต็มใจเท่ากับศิษย์คนที่สอง แต่อาจารย์กลับให้ความรู้ไม่เท่ากัน อาจารย์ได้ฟังเรื่องราวก็นิ่งเฉยอยู่

รุ่งเช้า อาจารย์ก็เรียกศิษย์ทั้งสองมา สั่งให้ไปซื้อหม้อใหม่ขนาดหนึ่งทะนานคนละหม้อแล้วไปซื้อน้ำผึ้งใส่ให้เต็มแค่คอหม้อว่าจะเอาใช้ทำยา ให้

รีบามาให้ทันเวลาเพล

ครั้นถึงเวลาเพล ศิษย์ทั้งสองก็นำหม้อใหม่ใส่น้ำผึ้งมาเสมอคอหม้อมาให้อาจารย์ตามคำสั่ง อาจารย์ก็ให้ตั้งไว้ก่อนจนถึงเวลาเย็น อาจารย์ก็เรียกศิษย์ทั้งสองมา ให้ศิษย์ทั้งสองยกหม้อน้ำผึ้งมาเปิดดู ก็เห็นน้ำผึ้งในหม้อของศิษย์คนที่หนึ่งพร่องไปนิดหนึ่ง ส่วนน้ำผึ้งในหม้อของศิษย์คนที่สองนั้นคงเต็มแค่คอหม้อ จึงถามศิษย์คนที่หนึ่งว่า ทำไมไม่ซื้อน้ำผึ้งมาให้เต็มถึงคอหม้อ

ศิษย์คนที่หนึ่งตอบว่า “เมื่อผมซื้อก็ได้ดูด้วยกันทั้งสองคน เห็นน้ำผึ้งเต็มถึงคอหม้อเท่ากันทั้งสองหม้อ ทำไมจึงพร่องไปดังนี้ก็ไม่ทราบ”

อาจารย์จึงถามศิษย์คนที่สอง ก็ได้รับคำตอบว่า

“ผมไปซื้อหม้อใหม่มา แล้วเอามาใส่น้ำ แะไว้พักหนึ่งก่อนจึงนำไปซื้อน้ำผึ้ง”

อาจารย์ถามศิษย์คนที่หนึ่งว่า ทำอย่างนั้นหรือเปล่า ศิษย์คนที่หนึ่งก็ตอบว่า พอซื้อหม้อใหม่ได้แล้วก็เก็บไว้เฉย ๆ แล้วก็ไปซื้อน้ำผึ้งด้วยกันกับศิษย์คนที่สอง อาจารย์ก็รู้เรื่องหมด อธิบายว่า

“หม้อใหม่นั้น เมื่อใส่น้ำผึ้งลงไปเต็ม เนื้อหม้อใหม่ก็จะดูดน้ำผึ้งซึมเข้าไปในเนื้อ เมื่อมาตั้งไว้ น้ำผึ้งจึงพร่องไป ส่วนหม้อของศิษย์คนที่สองนั้น เมื่อเอาไปแช่น้ำเสียก่อน น้ำก็ซึมเข้าไปอยู่ในเนื้อหม้อ เมื่อใส่น้ำผึ้งแล้ว น้ำผึ้งก็ซึมเข้าไปอีกไม่ได้ น้ำผึ้งจึงคงอยู่ไม่พร่อง”

แล้วก็อธิบายต่อไปว่า “หลวงพ่อกี้ให้วิชาความรู้แก่ศิษย์เท่ากันทุกคน ไม่มีลำเอียง แต่คนที่มีความสติปัญญาย่อมจะรับความรู้ได้มากกว่า”

ศิษย์คนที่หนึ่ง ฟังอาจารย์พูดก็เข้าใจ เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า อาจารย์ให้ความรู้แก่ศิษย์เท่ากันทุกคน แต่ศิษย์รับไว้ได้ไม่เท่ากันก็แล้วแต่ความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน^๑

^๑ หนังสือนิทรรศการ “ท.ว.พ. ๑๘” (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๔๗ - ๔๘.

ข้อสังเกต

๑) นิทานเรื่องนี้มีแนวคิดที่แสดงว่า คนสองคนมีปัญหาแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่เป็นศิษย์ร่วมอาจารย์เดียวกัน สมตามชื่อเรื่องที่ให้ไว้ว่า “ให้เท่ากันแต่รับไว้ได้ไม่เท่ากัน”

๒) ตัวละครในเรื่องมี ๓ คน คือ อาจารย์และศิษย์ทั้งสอง โครงเรื่องเริ่มต้นด้วยการที่ศิษย์ทดลองวิชาด้วยการสังเกตสิ่งที่พบเห็นระหว่างเดินทางกลับวัด สิ่งแรกคือ ปัสสาวะของหญิงมีห้อง สิ่งที่สองคือ รอยเท้าของช้างพลายงาเดียว ศิษย์คนที่หนึ่งเกิดมีปัญหาสงสัยขึ้นว่าอาจารย์จะลำเอียงให้ความรู้แก่ศิษย์ไม่เท่ากัน แต่ในที่สุดอาจารย์ก็ได้หาวิธีพิสูจน์ความสามารถของศิษย์ทั้งสองว่าแตกต่างกันจริง และศิษย์ก็เห็นจริงตามที่อาจารย์อธิบาย

๓) นิทานเรื่องนี้ถ้าจะนำไปเล่าด้วยภาษาพูด ผู้เล่าจะต้องจดจำเนื้อเรื่องให้แม่นยำทุกขั้นตอน และเมื่อถึงตอนที่เป็นบทเจรจาระหว่างตัวละครก็ต้องทำเสียงแสดงความรู้สึกให้สมจริง โดยเฉพาะตอนที่เป็นคำพูดของอาจารย์ซึ่งชี้ให้เห็นเหตุผลว่าทำไมน้ำผึ้งในหม้อทั้งสองจึงไม่เท่ากันนั้น ผู้เล่าจะต้องทำสุมเสียงให้เป็นผู้ใหญ่น่าเชื่อถือเหมือนกับที่ผู้เป็นอาจารย์จะฟังพูด และคำพูดของศิษย์ก็ต้องแสดงคารวะต่ออาจารย์ด้วย

๔) ข้อคิดที่ได้จากนิทานเรื่องนี้มีคุณค่าส่งเสริมสติปัญญาของผู้ฟังหรือผู้อ่าน ทั้งยังให้ความรู้ที่ถูกหลักวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการซึมของน้ำในหม้อดินอีกด้วย นับเป็นนิทานที่มีลักษณะสร้างสรรค์อยู่ในตัว

เรื่องที่ ๒ นกกระเจาบทำรัง

ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์

มีนกกระเจาบครอบครัวหนึ่ง รังของมันแขวนอยู่กับต้นมะขามเทศในท้องนาแห่งหนึ่ง ในรังนี้มีพ่อนกแม่นก และลูกนกกระเจาบอีก ๔ ตัว แม่นกและพ่อนกหาอาหารมาบ่อนลูกนกจนลูกนกโตพอที่จะหัดบินได้แล้ว แม่นกและพ่อนกจึงเรียกลูกทั้ง ๔ มาหัดบินทีละตัว

ลูกนกทุก ๆ ตัวก็ค่อย ๆ หัดบิน ตกบ้าง ขึ้นบ้าง ลูกนกตัวโตที่แข็งแรงและกินจุกว่าเพื่อนบินได้แข็งแรงกว่าน้องทั้งหมด

ลูกนกตัวหนึ่งเป็นตัวที่เล็กที่สุด ใจไม่กล้า ไม่ค่อยจะยอมหัดบินง่าย ๆ แม่นกจึงปลอบลูกว่า

“แข็งแรงบินขึ้น พยายามบินขึ้นให้ได้ แล้วลูกจะค่อย ๆ บินได้เอง ทำใจกล้าไว้”

ลูกนกก็พยายามทำใจกล้าบินขึ้นแล้วก็ตก บินขึ้นแล้วก็ตกลงมาอีก ตัวอื่น ๆ บินได้หมดแล้ว

พ่อนกจึงได้แต่บ่นว่า “ลูกตัวนี้แย่มากจริง ๆ สอนบินยากเย็น ตัวอื่น ๆ บินได้กันหมดแล้ว”

ลูกนกตัวเล็กมิได้ท้อถอย ในที่สุดลูกนกเล็กก็บินเป็นจนได้ ถึงแม้จะช้ากว่าตัวอื่น ๆ ก็ตาม ครั้นโตขึ้นพ่อกับแม่นกพาไปหาข้าวตกในท้องนา กินกัน ลูกนกตัวอื่น ๆ รีบค้นหาข้าวกินกันอย่างอร่อยจนอิ่ม แต่ลูกนกตัวเล็กก็ยังหาข้าวตกกินไม่ค่อยคล่อง กินช้า ๆ ยังไม่ทันอิ่มก็จะมิดคำ พ่อกับแม่นกเรียกลูก ๆ ให้กลับรังแล้ว ลูกนกตัวนี้ทำอะไรช้า ๆ มัวแต่เลือกเมล็ดข้าวที่งาม ๆ กินเสมอ บินก็ช้ากว่าพี่ตัวอื่น ๆ

พ่อกับแม่นกบอกกับลูกนกตัวนี้ว่า “ลูกต้องหัดบินให้เร็วกว่านี้ หัดทำอะไรให้คล่องเมื่อมีศัตรูมาจะได้หนีทัน ถ้าถูกตาข่ายดักจับจะได้บินหนีทัน เอาตัวรอดได้”

เมื่อลูกนกทั้ง ๔ โตขึ้นพอที่จะไปสร้างรังใหม่ ก็ออกไปหาที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างรัง

พ่อนกตัวที่คล่องแคล่วกว่าเพื่อน บอกกับน้อง ๆ ว่า “ฉันสร้างรังประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จ สร้างเมื่อไรก็ได้ ตอนนี้อย่าไปเที่ยวหาอาหารก่อน” ว่าแล้วพ่อก็บินปร้อออกไป

ส่วนน้องเล็กที่ทำอะไรช้า ๆ นั้น ก็ตั้งต้นบินไปหาหญ้าที่เหนียว ๆ ค่อย ๆ มาบรรจุสร้างรังอย่างช้า ๆ แต่เรียบร้อย ส่วนพ่อนกได้แต่มองดูน้องสร้างรังแล้วก็บินไปเที่ยวเล่นในทุ่งนา เพราะคิดว่าสร้างประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จ จึงเพลิดเพลินอยู่กับธรรมชาติ นกตัวเล็ก ๆ ก็ค่อยสร้างรังไปอย่างช้า ๆ

คืนหนึ่งมีพายุพัดมาแรง ทั้งฝนก็ตกด้วย ทำ

ให้นักตัวใหญ่ที่จับกิ้งไม้นอนอยู่ตัวเปียกโชกเป็นหวัด ไม่สบาย

เมื่อมีพายุพัดแรง นักตัวใหญ่ก็รีบลงมือสร้างรังอย่างรวดเร็ว มันรีบไปหาหญ้าที่ใกล้ ๆ มาสานอย่างลวก ๆ ตกคำก็พอดีเสร็จพออาศัยอยู่ได้ ตอนกลางคืนมีลมพายุพัดมาอย่างแรงอีก คราวนี้แรงกว่าเมื่อคืนก่อนมาก ต้นไม้โอนเอนไปมาสะบัดกระโชกอย่างแรง จนรังที่สร้างไว้ลวก ๆ หลุดตกลงมา ทำให้นักตัวเล็กบาดเจ็บขาหัก แต่รังของนักตัวเล็กยังอยู่เรียบร้อยดี พี่นกจึงต้องไปอาศัยรังของน้องอยู่

พ่อแม่นกมาเยี่ยมรังของลูก ๆ จึงบอกกับลูกนักตัวเล็กว่า “ทำอะไรได้ช้า ๆ ยังดีกว่าทำเก่ง ทำเร็ว แล้วไม่ได้ทำเลย”^๑

ข้อสังเกต

๑) ตัวเอกในเรื่องนี้คือ นกกระจาบน้องเล็ก ที่ทำอะไรได้ช้ากว่าเพื่อนแต่ด้วยความพยายามก็สามารถทำรังได้เรียบร้อยดีกว่าพวกพี่ ๆ ซึ่งแม้แต่ประมาทปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยไร้ประโยชน์

๒) นิทานที่มีสัตว์เป็นตัวละครนั้น ผู้เขียนสมมติให้สัตว์พูดกันอย่างที่มีมนุษย์พูด บทเจรจาช่วยให้เดินเรื่องได้สะดวกขึ้นและน่าสนใจขึ้น ทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่าตัวละครในเรื่องมีลักษณะอย่างไรและอยู่ในสถานการณ์เช่นไร

๓) ฉากของนิทานเรื่องนี้เป็นฉากในป่าและ ผู้เขียนเลือกใช้ฉากตอนที่มีพายุพัดแรง สำหรับเหตุการณ์สำคัญในเรื่องคือ ตอนที่รังของนกกระจาบตัวอื่น ๆ หลุดลอยไปตามลม แต่รังของนกกระจาบน้องเล็กยังอยู่อย่างเรียบร้อย

ถ้าจะเล่านิทานเรื่องนี้โดยใช้ภาษาพูดก็อาจต้องเปลี่ยนถ้อยคำ และข้อความบางตอนเสียบ้างเพื่อให้สามารถเดินเรื่องได้รวดเร็วทันใจผู้ฟัง ตอนไหนเป็นบทเจรจาก็จะต้องทำเสียงให้เหมือนเสียงพูดจริง ๆ บางที่อาจต้องเติมข้อความเข้ามาบ้าง หรือตัดออกไป

บ้าง แล้วแต่กรณีดังจะเสนอวิธีเล่าบางตอนต่อไปนี้ :

๑) พอลูกนกโตพอที่จะหัดบินกันได้แล้ว แม่นกพ่อนกก็สอนให้ลูกบินทีละตัว พี่ ๆ ๓ ตัวแข็งแรงกว่าน้องเล็ก พอหัดบินได้ไม่เท่าไรก็สามารถบินได้คล่อง แต่ลูกนกตัวเล็กไม่ค่อยกล้าบินเสียเลย เพราะบินแล้วก็ตกอยู่หลายหน แต่ลูกนกตัวเล็กนั้นไม่ท้อถอยพยายาม จนในที่สุดก็บินเป็นจนได้

๒) แม้ลูกนกตัวเล็กจะบินเป็นแล้ว แม่นกก็ยังอดห่วงลูกไม่ได้ แม่นกบอกลูกว่า “ลูกต้องหัดบินให้เร็วกว่านี้นะลูกนะ ถ้ายังบินช้าอยู่ เวลาที่มีศัตรูเดี๋ยวจะบินหนีไม่ทัน ถ้าเราบินเร็ว เราก็เอาตัวรอดได้”

๓) ต่อมาพอลูกนกทั้ง ๔ โตพอจะสร้างรังใหม่ได้ ต่างก็แยกย้ายกันไปหาที่สร้างรังตามที่กิ้งไม้ พี่นกตัวที่คล่องแคล่วกว่าเพื่อนบอกกับน้อง ๆ ว่า “รังนี้นะรี สร้างประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จไม่เห็นจะต้องรีบสร้างเลย (เรื่องปากท้องสำคัญกว่า) ฉันจะไปหาอาหารกินเสียก่อน” (เรื่องสร้างรังเอาไว้ทีหลัง) (ตอนนี้ทำเสียงให้เหมือนเสียงคนอวดเก่งพูด)

๔) ส่วนนกกระจาบน้องเล็กนั้น (เจียมตัวว่าตัวทำอะไรช้า) ก็เริ่มต้นบินไปหาหญ้าเหิน ๆ มาสร้างรังของตน มันค่อย ๆ สร้างรัง (จนเป็นรูปเป็นร่างขึ้นทีละน้อย ๆ ในที่สุดรังของมันก็เสร็จเรียบร้อย แต่นักตัวพี่มองดูรังที่น้องเล็กสร้างอย่างไม่แยแส) เพราะมันคิดว่า “รังแค่นี้สร้างเมื่อไหร่ก็ได้ (รีบสร้างทำไมให้เง่)” คิดแล้วมันก็บินไปเที่ยวเล่นชมธรรมชาติในทุ่งนาอย่างเพลิดเพลิน

๕) พอพายุเริ่มพัดแรง นักตัวพี่ก็ขึ้นมาได้ว่ายังไม่ได้สร้างรัง มันก็รีบบินไปหาหญ้าจากที่ใกล้ ๆ มาสร้างรังอย่างลวก ๆ (มันรีบทำพอให้อยู่ได้เท่านั้น พอตกคำก็พอดีเสร็จเสร็จอย่างไม่เรียบร้อยนัก) คืนนั้นพายุพัดมาแรงกว่าคืนก่อน ต้นไม้โอนเอนไปมา (เพราะแรงลม) พอลมพัดกระโชกมาอีกที รังที่สร้างไว้อย่างลวก ๆ ก็หลุดจากกิ้งไม้หล่นลงมาบนพื้นดินอย่างแรง ทำเอานักตัวพี่นั้นบาดเจ็บขาหัก แต่รังของนกน้องเล็ก

^๑ พุทธรักษา ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑/๖๖

ยังอยู่ได้อย่างเรียบร้อย (พอเห็นพี่บาดเจ็บและไม่มีรังจะอยู่ น้องเล็กก็สงสาร) เลยยอมให้พี่นกอาศัยอยู่ด้วยในรังของตน

๖) พออายุสบบลง พ่อนก แม่นกเป็นห่วงลูก ๆ ก็บินมาเยี่ยม เมื่อเห็นรังของลูกนกตัวเล็กยังอยู่เรียบร้อยดี ก็ออกปากชมว่า “ถึงจะทำช้า ๆ ลูกเล็กก็ทำรังได้แข็งแรงเรียบร้อยดีกว่าพี่ ๆ ที่คิดว่าตัวเก่ง แต่แล้วก็ไม่มีรังจะอยู่”

หมายเหตุ : ข้อความในวงเล็บเป็นข้อความที่อาจดัดแปลงเพิ่มเติมได้บ้าง โดยไม่ให้เสียเรื่องตอนใดพอจะสอดแทรกเสียงที่แสดงอารมณ์ลงไปได้บ้างก็ลองสอดแทรกดู จะทำให้เรื่องที่เล่ามีรสชาติสนุกยิ่งขึ้น

เรื่องที่ ๓ นิยายเปอร์เซีย

เรื่อง

คนทำขนมปังกับปลาผู้กตัญญู

ครั้งหนึ่งยังมีคนทำขนมปังคนหนึ่ง ทุกครั้งที่เขาผสมขนมปัง เคยโยนขนมปังที่ไหม้ ๆ ลงไปในน้ำ

บรรดาปลาทั้งหลายจึงได้อาศัยขนมปังนั้นเป็นอาหาร

วันหนึ่งมีพ่อค้าคนหนึ่งเดินทางมาแวะและบอกกับคนทำขนมปังว่า

“ฉันต้องการว่าจ้างคนใช้สักคนหนึ่ง จะให้ค่าจ้างเดือนละร้อยดูมาน สี่สิบวันแรกจะไม่มีงานให้ทำเลยและในวันที่สี่สิบเอ็ดเขาจะต้องทำงานให้ฉันสองชั่วโมง”

คนทำขนมปังจึงรับทำงานกับพ่อค้าตามเงื่อนไขดังกล่าวนี้ สี่สิบวันแรกปรากฏว่าคนทำขนมปังไม่ต้องทำงานอะไรเลยจริง ๆ และพ่อค้าก็แสดงความเมตตากรุณาแก่เขาอย่างใหญ่หลวง ครั้นเมื่อหมดกำหนดสี่สิบวันแล้ว ผู้เป็นนายจ้างก็นำเอาลาม่าจำนวนหนึ่งแต่ละตัวมีถุงบรรจุทุก แล้วบอกแก่คนทำขนมปังว่า

“เรามาไปธุระกันเถิด”

พ่อค้าฆ่าวัวตัวหนึ่ง ถลกหนังแล้วเอาบรรทุกบนหลังลารวมทั้งเนื้อด้วย และออกเดินทาง

“เมื่อทั้งสองคนมาถึงเชิงเขาแห่งหนึ่ง พ่อค้าก่อไฟขึ้น เอาหนังวัวมาจากหลังลาแล้วว่า

“ไปนั่งบนหนังนี้ซิ ฉันอยากจะดูว่ามันพอจะห่อของได้สักเท่าไร”

คนทำขนมปังมิได้ตั้งใจสงสัย จึงไปนั่งบนหนังวัว ทันใดพ่อค้าก็รวบหนังผืนนั้นไว้ มัดอย่างแน่นหนาแล้วโยนเข้าไปในกองไฟ

กลิ่นหนังที่ไหม้ทำให้นกตัวหนึ่งมา มันคิดว่าเอาหนังซึ่งห่อคนไว้ในนั้นด้วยกรงเล็บอันแข็งแรงแล้วพาบินขึ้นไปบนยอดเขา ณ ที่นั้นนกก็จิกหนังด้วยจะอยปากจนกระทั่งทะลุเป็นรู แต่พอมันคนโผล่ออกมาก็ตกใจออกบินหนีไป

คนทำขนมปังเมื่อออกมาจากห่อหนังวัวแล้วก็ร้องถามออกไปว่า

“นาย ผมจะกลับลงไปได้อย่างไรเล่า”

แทนที่พ่อค้าจะตอบคำถามนั้น กลับร้องบอก

ว่า

“เอาเพชรนิลจินดาที่นั่น โยนลงมาก่อนซิแล้วฉันจะชี้ทางลงให้”

คนทำขนมปังเหลียวซ้ายแลขวาจึงเห็นว่ารอบ ๆ ตัวเขามีเพชรนิลจินดาอยู่เกลื่อนกล่น ล้วนเป็นมณีอันสวยงามจนไม่สามารถพรรณนาให้ถูกต้องได้ เขาจัดการโยนเพชรนิลจินดาเหล่านั้นลงไปให้พ่อค้าเป็นจำนวนมากมาย และพ่อค้าก็เอาบรรทุกบนหลังลามากมายพอแล้ว จึงร้องถามลงมาว่า

“นาย ทางลงอยู่ทางไหนเล่า”

นายกลับตอบว่า “แกไม่เห็นคนตายรอบ ๆ

ตัวแกดอกหรือ ไม่มีทางลงดอก แกจะต้องตายอยู่บนนั้นเหมือนกับคนอื่น ๆ ที่ตายมาแล้วนั้นแหละ และแรงกาจะจิกกินเนื้อของแกจนกระทั่งเหลือแต่กระดูก”

กล่าวแล้วพ่อค้าก็พาสาบรรทุกเพชรนิลจินดาออกเดินทางกลับเข้าเมือง

คนทำขนมปังมาคิดดูว่า “ถ้าหากเราอยู่บนนี้แรงกาก็จะจิกกินเรา เรากระโดดลงไปให้น้ำให้ปลา กินยังดีกว่า”

คิดดังนั้นแล้วเขาก็ปีนเขาขึ้นไปตรงที่มองลงไปเห็นแม่น้ำแล้วกระโดดลงไป ปรากฏว่าบรรดาปลาทั้งหลายในแม่น้ำจำคนทำขนมปังผู้มีพระคุณแก่มันได้ มันพากันมารวมกันจนเกิดเป็นแพขึ้น พวกคนทำขนมปังข้ามแม่น้ำไปขึ้นฝั่งกลับบ้านได้โดยปลอดภัย

หลายเดือนผ่านไป คนทำขนมปังได้พบพ่อค้าผู้นั้นอีกครั้งหนึ่งและจำเขาได้ คนทำขนมปังจึงปลอมแปลงตัวเสียจนพ่อค้าจำไม่ได้ พ่อค้าประกาศแก่คนทั้งหลายในเมืองว่า

“ฉันจะให้เงินเดือนละร้อยตุมาน แก่ใครก็ตามที่เป็นคนรับใช้ทำงานให้ฉัน”

คนทำขนมปังจึงเข้าไปหาและบอกว่า “ผมจะขอเป็นผู้รับใช้ท่านเอง”

พ่อค้าจำคนทำขนมปังไม่ได้ก็รับคนทำขนมปังไว้เป็นคนใช้ โดยมีเงื่อนไขอย่างเดิมทุกประการ

เมื่อการเป็นคนใช้ผ่านไปสี่สัปดาห์แล้ว ผู้เป็นนายก็นำเอาลามาจำนวนหนึ่ง ฆ่าวัวและถลกหนังเช่นเดียวกับคราวก่อน ครั้นแล้วทั้งสองคนก็ออกเดินทางไปจนถึงตีนเขา

“ลงไปนั่งบนหนังนั้นซิ” ผู้เป็นนายเอ่ยขึ้นเมื่อได้ปูหนังวัวลงเรียบร้อยแล้ว “ฉันอยากจะดูว่ามันจะห่อของได้สักเท่าไร”

คนทำขนมปังกลับเอ่ยขึ้นว่า

“นายจะให้ผมนั่งอย่างไร กรุณานั่งให้ผมดูซิ”

พ่อค้ามิได้เฉลียวใจจึงลงนั่งบนหนังวัว ทันใดคนทำขนมปังก็รวบหนังและผูกเข้าอย่างแน่นหนา ไม่ช้านักก็มาคว้าหนังวัวขึ้นไปบนยอดเขา และฉีกหนังจนทะลุแล้วบินไป

คนทำขนมปังร้องบอกว่า “นาย ผมนี้แหละคือผู้ที่นายทิ้งไว้บนยอดเขานี้เมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา ผมหาทางลงจากเขาจนได้ จึงเป็นอันว่าผมรู้ทางลงแล้ว นายเพียงแต่โยนเพชรนิลจินดาลงมาให้ผมจนเป็นที่เพียงพอเท่านั้นแหละ ผมก็จะชี้ทางลงให้”

พ่อค้าโยนเพชรนิลจินดาลงมาให้จนหมดแล้ว

ร้องถามขึ้นว่า

“ทางลงอยู่ตรงไหนเล่า”

“นายจะอยู่บนนั้นให้แรงกาจจนตายก็ได้”

คนทำขนมปังตอบ “หรือมิฉะนั้นก็กระโดดลงไปแม่น้ำ”

พ่อค้าเลือกเอาข้างกระโดดลงไปแม่น้ำ น้ำก็พัดพาเขาไปจนกระทั่งจมน้ำตายโดยที่ไม่มีปลาตัวใดช่วยเหลือเขาเลย ฝ่ายคนทำขนมปังก็ออกเดินทางกลับเข้าเมืองพร้อมด้วยเพชรนิลจินดาบรรทุกหลังลา มุลค่ามหาศาล*

ข้อสังเกต

๑) เรื่องนี้เป็นนิยายเปอร์เซีย จึงสะท้อนให้เห็นอาชีพและความเป็นอยู่ของชาวเปอร์เซีย เช่นอาชีพทำขนมปัง อาชีพพ่อค้าเร่ขายเพชร การใช้หนังวัวห่อของ การใช้ลาเป็นพาหนะ ฯลฯ

๒) แนวคิดของเรื่องก็คือ “ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว” สอดคล้องกับคติทางพระพุทธศาสนาตามพระคาถาที่ว่า “ทุกข์โต ทุกขฐาน”

๓) โครงเรื่องเริ่มด้วยการที่คนทำขนมปังใจดีมีเมตตาต่อสัตว์ ถูกพ่อค้าเจ้าเล่ห์หลอกลวงให้ทำประโยชน์ให้แก่ตน และจะถูกทิ้งให้ตายอยู่บนเขา แต่ด้วยผลแห่งความเมตตาที่ชายผู้นั้นทำไว้แก่ปลา ทำให้เขาสามารถเอาชีวิตรอดมาได้จนได้ซ่อนกลพ่อค้าเจ้าเล่ห์คนนั้น และทำให้พ่อค้านั้นต้องเผชิญชะตากรรม เพราะการกระทำของตนเองจะต้องตายไปในที่สุด

๔) การใช้บทเจรจา แทรกเป็นระยะ ๆ ทำให้เดินเรื่องได้รวดเร็วและช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวและลักษณะนิสัยของตัวละครได้เป็นอย่างดี

๕) มีสิ่งที่น่าสนใจประหลาดเหลือเชื่อแทรกอยู่ในเรื่องคือ การที่นกใหญ่สามารถคาบหนังที่ห่อคนทั้งคนไว้ขึ้นไปบนเขาได้ แสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเดินทางในอากาศ ก่อนจะมีเครื่องบิน

นักเรียนอ่านนิทานเรื่องนี้แล้ว พยายามจำตอน

สำคัญ ๆ ของเรื่องให้ได้ แล้วลองเล่านิทานด้วยคำพูด
ของนักเรียนเองให้เพื่อน ๆ หรือน้อง ๆ ฟังก็คงจะ
สนุกดี

เรื่องที่ ๔ เทพนิยายกรีก

เรื่อง

เอโคกับนาซิสซัส

นานแสนนานมาแล้ว ในดินแดนกรีกโบราณ
ยังมีนางงามคนหนึ่ง ชื่อว่าลิริโอพ นางมีบุตรชาย
คนหนึ่งชื่อว่า “นาซิสซัส” ทารกน้อยนี้สวยอย่าง
ประหลาด และมีคำทำนายเมื่อแรกเกิดว่า เมื่อโตขึ้น
ถ้าเขามีได้เห็นตัวเอง เขาจะมีความสุขไปจนแก่ คำ
ทำนายนี้ ฟังดูชอบกลนางผู้เป็นมารดาเห็นเป็นเรื่อง
ไร้สาระน่าขบขัน จึงมิได้เอาใจใส่ต่อคำทำนายนี้ จน
เวลานาน ต่อมาก็ลืมเรื่องนี้เสียสนิท นางเฝ้าถนอม
กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกน้อยจนกระทั่งเจริญวัยเป็นหนุ่ม

นาซิสซัส เมื่อโตเป็นหนุ่ม มีรูปร่างหน้าตา
สวยงามอย่างหาใครเปรียบได้ยาก แขนขาของเขา
แข็งแรงได้สัดส่วนงดงาม ผอมของเขาหยิกเป็นหลอด
ห้อยปรกลงมาเหนือหน้าผากอันเกลี้ยงเกลาขาวสะอาด
ดวงตานั้นเล่าก็มีประกายสุกใสราวกับดวงดาว นา-
ซิสซัสชอบเดินเที่ยวไปตามทุ่งหญ้าที่มีดอกไม้ขึ้น
สะพรั่ง บางทีก็เที่ยวไปในป่าดงพงไพรแต่ผู้เดียว
เขามีนิสัยไม่ชอบวิสาสะกับใครมากนัก พอใจแต่จะ
ปลีกตัวออกห่างเพื่อนฝูง ไม่รักใคร ไม่เกลียดใคร
ไม่ว่าเป็นหญิงหรือชาย ไม่ถือว่าเป็นมิตรหรือศัตรู
เขาไม่เอาใจใส่ต่อใครทั้งสิ้น

ในป่าใกล้ ๆ ละแวกหมู่บ้านที่นาซิสซัสอยู่มี
อัปสรนางหนึ่งชื่อว่า เอโค (แปลว่า เสียงสะท้อน ซึ่ง
ต่อไปนี้จะเรียกชื่อว่า “ก้องกังวาน”) นางก้องกังวาน
นี้เดิมเป็นนางพระกำนัลของพระแม่เจ้ายูโน แม้นาง
จะมีใบหน้าและรูปโฉมสะคราญตา แต่ก็หาใครรัก-
ใครชอบพอนางไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่านางมีนิสัยไม่ตี
ปากอยู่ไม่สุข ชอบพูดปด ว่าคนนั้น นินทาคนนี้ ยุยง
คนโน้นและชอบชักชวนเพื่อนอัปสรอื่น ๆ ให้ทำผิดอยู่

เสมอ เมื่อพระแม่เจ้ายูโนทรงทราบพฤติการณ์เช่นนี้
ก็ทรงขับไล่ก้องกังวานออกไปเสียจากวิมานของพระ-
องค์ นางจึงต้องระเห่ร่อนไปเที่ยวอยู่ตามป่าเขา
ลำเนาไม้และถูกสาปให้พูดไม่ได้ นอกจากจะคอยเลียน
คำพูดของคนอื่นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ก้องกังวานจึงต้อง
เที่ยวสิงสถิตอยู่ในป่า คอยล่อเลียนคำพูดของหนุ่ม ๆ
สาว ๆ ที่มาพลอดรักกันในบริเวณนั้น

วันหนึ่ง ขณะที่นาซิสซัสกำลังเดินละลัดมา
ตามทางเดินในป่าแต่ลำพังผู้เดียว ก้องกังวานก็มาพบ
เข้าพอดี ความงามของนาซิสซัสทำให้ก้องกังวาน
หลงรักทันที นางค่อย ๆ ย่องตามหลังเขาไปและ
พยายามจะส่งภาษาแสดงความรักที่นางมีต่อเขา แต่
ก็พูดไม่ออกเพราะนางถูกสาปเสียแล้ว จึงได้แต่อดั้น
ตันใจอยู่

นาซิสซัส ได้ยินเสียงก้องไม้หัก และเสียงสว
สาบอยู่ข้างหลัง รู้สึกเหมือนมีคนเดินตามหลังเขามา
จึงร้องถามขึ้นว่า

“ใครอยู่ ที่นี้”

ก้องกังวานก็ตอบขึ้นว่า “ที่นี่”

นาซิสซัส ประหลาดใจมากที่ได้ยินเสียงตอบ
เช่นนั้น เหลียวมองรอบตัว ก็ไม่เห็นใคร เขาจึงถาม
ขึ้นอีกว่า

“เธอเป็นใคร ต้องการอะไรนะเธอ”

ก้องกังวาน ตอบด้วยเสียงแผ่วเบานุ่มนวลว่า
“เธอ”

ครั้นแล้วก้องกังวาน ซึ่งอดใจอยู่ไม่ไหว ก็
ออกมาจากพุ่มไม้ที่ซ่อน โทมเข้ากอดคอนาซิสซัส
ด้วยความรัก นาซิสซัสสับสนเต็มแรงด้วยความตกใจ
แล้ววิ่งหนีไปในป่า พลังร้องว่า

“ให้ฉันตายเสียดีกว่าที่จะให้ฉันรักเธอ”

ก้องกังวาน ก็ตอบอย่างละห้อยว่า “ฉันรักเธอ”

เมื่อถูกสลัดรัก อย่างไม่มีเยื่อใยเช่นนั้น ก้อง-
กังวานก็เที่ยวหลบซ่อนตัวอยู่ตามพุ่มไม้ ชบหน้าอัน
แดงก่ำด้วยความอายลงกับกิ่งไม้ แล้วก็ร้องไห้คร่ำ-
ครวญ นางเอาแต่ร้องไห้ด้วยความเสียอกเสียใจ จน
กระทั่งร่างกายชুবวมด้วยความตรอมใจ ในที่สุด

ร่างกายของนางก็สูญสลายไป คงมีแต่เสียงเท่านั้นที่ยังเหลืออยู่ มีผู้กล่าวกันว่า แม้กระทั่งบัดนี้เสียงของนาง ก็ยังคงแอบแฝงอยู่ตามถ้ำเปลี่ยว ๆ คอยทำเสียงสะท้อนตอบเสียงที่กู่มาแต่ไกล

ฝ่ายนาซิสซัสเมื่อวิ่งหนีกองกังวานมาแล้วก็มาถึงสระน้ำแห่งหนึ่ง น้ำในสระนั้นใสแจ้วราวกับกระจกไม่มีอะไรมารบกวนให้ขุ่น ไม่มีสัตว์ตัวใดกล้ากรายมาต็มน้ำถึงสระนี้เลย แม้กระทั่งใบไม้หรือกิ่งไม้ก็มิได้ตกลงไปรบกวนให้น้ำนั้นไหวแม้แต่หยดต้นไม้ไผ่ก็ลงปกลงปกลงสระน้ำนั้นไว้ให้ร่มรื่น พ้นจากความร้อนแรงของแสงอาทิตย์ ริมสระนั้นมีหญ้าขึ้นเขียวชอุ่ม เป็นที่รื่นรมย์ยิ่งนัก

ณ ที่นั้น นาซิสซัส ซึ่งวิ่งมาจนเหนื่อย ก็มาล้มลงนอนพักพาบอยู่ริมขอบสระ ด้วยความตั้งใจที่จะรักษาดมให้สัมผัสกับความหิวกระหาย เมื่อเขามองลงไป ในน้ำ ซึ่งใสปานกระจกนั้น ก็ได้เห็นเงาของตนเองปรากฏอยู่ เขาหาว่าไม่ว่านั่นคือเงาของเขาเอง กลับคิดไปว่าคงเป็นหนุ่มน้อยอีกคนหนึ่งที่อยู่ในน้ำนั้น

เขาจ้องดูดวงตา ซึ่งสุกใสราวกับดวงดาว ดูนิ้วอันยาวเรียว ดูผมอันหยิกสลายราวกับผมของเทพอะปอลโล ดูปากซึ่งเป็นรูปโค้งประดุจคันธนูของกามเทพ ดูแก้มที่แดงเรื่อ และคอซึ่งขาวสะอาดราวกับงาช้าง โอ ใครหนอ ช่างงามอะไรเช่นนั้น ขณะที่เขาจ้องดูเงาตนเองด้วยอาการตะลึงตะโล้่นั้น ดวงใจของเขาซึ่งเคยเย็นชาก็กลับอบอุ่นบังเกิดความพิศวาสต่อภาพที่ได้เห็นนั้นอย่างสุดจิตสุดใจ

เขาก็ล้มลงจวบหน้า ซึ่งมีดวงหน้าอันงดงามนั้นปรากฏอยู่ ครั้นแล้วครึ่งเล่าแขนทั้งสองก็ยื่นลงไป ในน้ำเพื่อจะโอบกอดคอหนุ่มรูปงาม ที่เขาได้เห็นนั้นให้สมรักแต่แล้วภาพงามนั้นก็กลับหายไปเสีย พอหน้านั้นเขาก็เห็นใบหน้านามนั้นอีก พอเขาก็หันหลังจวบหน้านั้นก็หายไปเสียอีก ช่างกระไรภาพนั้นดูเสมือนจะคอยล่อหลอกเขาอยู่ตลอดเวลา นาซิสซัสเฝ้ามองเงาของตนเองอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่เป็นอันกินอันนอน ดวงตาของเขาจ้องจับอยู่ที่เงาในน้ำเพียงแห่งเดียว ครั้นแล้วเขาก็พุงกายลุกขึ้นชูแขนขึ้นเหนือศีรษะพลางร้องว่า

“ปาเออ มีใครที่โฉบบ้างที่มีความรักมากมายอย่างข้า มีใครบ้างที่ต้องทนทุกข์ทรมานด้วยความรักอย่างข้า ซึ่งไม่ได้สมหวัง”

ว่าแล้ว นาซิสซัสก็หันกลับไปมองเงาในน้ำอีกและพ้อว่า

“เจ้าหนุ่มเอ๋ย ไยเล่าเจ้าจึงหนีข้าไป ไซ้ว่าทะเลหรือมหาสมุทรจะกีดกันอยู่ระหว่างเราทั้งสองก็หาไม่ได้เพียงแต่น้ำนิดเดียวเท่านั้นเอง มาพรากรเจ้าไปจากเรา เจ้าหนุ่มที่รักเอ๋ย ทำไมเจ้าจึงล่อหลอกข้าให้หลงใหลใฝ่ฝันถึงเจ้าเช่นนี้ เวลาข้าสวมกอดเจ้า เจ้าหนีไปไหนเสีย สายตาที่เจ้ามองข้า ก็ดูประหนึ่งเชิญชวนด้วยไมตรีจิต เวลาข้าอำแขน เจ้าก็อำบ้าง เวลาข้าอ้อมเจ้าก็อ้อมตอบ เวลาข้าร้องไห้ เจ้าก็ร้องด้วย แต่พอข้าสัมผัสเจ้า เจ้ากลับหนีไปเสีย ความทุกข์ทำให้ข้าหมดกำลังลงไปทุกทีแล้วไม่ช้าชีวิตของข้าก็คงสุดสิ้น ความตายคงจะช่วยให้ข้าหมดทุกข์ได้.....”

เมื่อนาซิสซัสคร่ำครวญเช่นนั้น ก็ทอดตัวลงนอนอยู่ริมขอบสระนั้น น้ำตาของเขาไหลหยดลงไป ทำให้น้ำในสระกระเพื่อมน้อย ๆ เสียงครวญครางถอนใจของเขาดังสะท้อนไปทั้งป่า ร่างกายของเขาก็ชুবวมลงทุกทีด้วยความตรอมใจ ตรอมใจเหมือนขี้ผึ้งละลาย เมื่อถูกฝนไฟ หมอกละลายเมื่อต้องแสงอาทิตย์ ชีวิตของเขาก็ค่อย ๆ ร่อยหรอลงไปด้วยอาการเช่นเดียวกัน

เมื่อเขาเปล่งเสียงถอนใจออกมาว่า “อนิจจา” ที่ไร เสียงอันละห้อยสร้อยเศร้าของกองกังวานก็ดังตอบว่า “นิจา” ทุกทีไป ในที่สุดนาซิสซัสก็เปล่งเสียงเป็นคำครั้งสุดท้ายว่า “ลาก่อน” กองกังวานก็ถอนใจเปล่งเสียงตอบว่า “ลาก่อน” ด้วยความเศร้า

สิ้นเสียง สิ้นสิ่ง นาซิสซัสก็สิ้นชีวิตอยู่บนหญ้าริมสระน้ำนั้นเอง ดวงตาของเขาปิดสนิทชั่วนิรันดร์ เหล่านางไม้ที่สถิตอยู่ในน้ำก็พากันมาร่ำไห้แสดงความอาลัยแก่เขา ส่วนกองกังวานก็ส่งเสียงร่ำไห้สะท้อนตอบเสียงของนางไม้เหล่านั้น แต่เมื่อเหล่านางไม้พากันมามองหาร่างของนาซิสซัสก็ได้พบ ณ ที่นั้น ร่างของเขาก็หายไปกลายเป็นดอกไม้เล็ก ๆ

งอกขึ้นมาแทนที่ เป็นดอกไม้มีกลีบเล็ก ๆ สีเหลือง
ตรงใจกลางดอกเป็นสีทอง ในป่านั้นจึงมีดอกไม้เกิด
ขึ้นอีกชนิดหนึ่ง ชื่อว่า “นาซิสซัส” ด้วยประการฉะนี้

ข้อสังเกต

๑) เทพนิยายกรีกเรื่องนี้ มีลักษณะเป็น
ตำนานของสิ่งที่เกิดในธรรมชาติ ได้แก่ เสียงสะท้อน
และดอกไม้งามที่ขึ้นอยู่ริมสระน้ำ เนื้อเรื่องจึงสะท้อน
ความเชื่อบางอย่างของชาวกรีก เช่น ความเชื่อใน
อำนาจของเทพบนสวรรค์ที่สามารถสาปนางฟ้าผู้
กระทำผิดได้ และเชื่อว่าคนตายไปแล้วกลายเป็นดอกไม้
ได้

๒) โครงเรื่องกล่าวถึง เอโคกับนาซิสซัสซึ่ง
ไม่สมหวังในความรักทั้งคู่ กล่าวคือ เอโครักนาซิสซัส
แต่นาซิสซัสไม่หามารักตอบได้ เอโคจึงตรอมใจ
ตาย ส่วนนาซิสซัสก็หลงรักเงาของตนเองจนตาย
กลายเป็นดอกไม้งามชนิดหนึ่งมีชื่อว่า “นาซิสซัส”
ซึ่งมีทั่วไปในยุโรปในฤดูใบไม้ผลิ

๓) เทพนิยายเรื่องนี้ มีวิธีการเขียนโดยใช้
พรรณนาโวหาร กล่าวถึงความงามของธรรมชาติ
ความงามของมนุษย์ผู้ชายที่งามจนต้องหลงรักเงาของ
ตนเอง ความรู้สึกอันประณีตของมนุษย์ที่เรียกว่า
“ความรัก” และความผิดหวังเพราะไม่สมรัก วิธีการ
เขียนคำพูดของนาซิสซัสซึ่งลงท้ายด้วยคำที่เอโคใช้
เป็นเสียงสะท้อนกลับและอ่านได้ความสอดคล้องกับ
ความรู้สึกของตัวละคร นับเป็นศิลปะในการเขียนที่
น่าสนใจ เช่น ตอนที่ว่า “ให้ฉันตายเสียดีกว่าที่จะให้
ฉันรักเธอ” และเอโคก็ตอบอย่างละห้อยว่า “ฉันรัก
เธอ”

๔) เทพนิยายเรื่องนี้ ถ้านำไปเล่าโดยใช้
ดนตรีประกอบเป็นระยะ ๆ มีการบรรยาย สลับกับ
คำพูดของตัวละคร ก็คงจะชวนให้เพลิดเพลินได้มิใช่น้อย
หากมีท่าร่ายรำประกอบก็จะเป็นศิลปะการแสดง
ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

เรื่องที่ ๕ นิทานชาวเขาฟิลิปปินส์

เรื่อง

กวางทอง

บรรจบ พันธุเมธา

เรื่องโลกมากลางหาย เป็นที่รู้จักกันทั่ว จึงมี
นิทานทำนองนี้มากมายหลายเรื่อง ดังเรื่องที่ไอมัลลารี
เล่าไว้ในนิทานชาวเขาฟิลิปปินส์ต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งยังมีพรานผู้หนึ่งชื่อดางกเป็นผู้มี
ชื่อเสียงทางล่าสัตว์ยิ่งนัก วันหนึ่งเมื่อสรรเสริญคุณ
พระเจ้าและขอประทานความสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็
นำหมาออกล่าสัตว์ ดางกออกเดินทางไปได้ไม่ไกล
ก็แลเห็นรอยเท้ากวางใหม่ ๆ เห็นเช่นนั้นดางกอดดีใจ
ไม่ได้ รู้สึกว่าคำอธิษฐานของตนไม่ไร้ผล ได้รับผล
สนองตอบทันตาเห็นทีเดียว ดังนั้นจึงรีบปล่อยหมา
หมาแต่ละตัวที่ถูกปล่อยก็เผ่นพรวดวิ่งฉิวไปไม่ผิดกับ
ลูกธนูเข้าไปในป่า ไม่ช้าดางกก็ได้ยินเสียงหมาเห่า
นั่นเห่าหอน ทำให้ดางกรู้ได้ว่าหมาของตนได้พบเหยื่อ
ที่จะล่าเข้าแล้ว แต่ว่ากวางตัวที่หมาพบนั้นก็วิ่งไว
พาตัวหลบรอดไปได้ กวางเผ่นออกจากป่าแล้วก็วิ่งไป
ตามไหล่เขาลงไปยังลำธารเบื้องล่าง พวกหมาก็วิ่งไล่
ตามไปอย่างกระชั้นชิด

ข้างฝ่ายดางกแทนที่จะติดตามหมาของตนไป
กลับหาทางลัดลงไปที่ดักกวางที่ลำธารเพราะพรานผู้
ชำนาญอย่างดางกย่อมรู้ดีว่า อย่างไรเสียกวางจะต้อง
มุ่งหน้าลงไปยังลำธารนั้น แต่แล้วในระหว่างนั้นเอง
เสียงหอนโหยหวนก็ได้กลายเป็นเสียงเห่าอย่างตื่นเต้น
ได้ยินเช่นนั้นดางกรู้ได้ทันทีที่เดียวว่าหมาคงจะต้อน
กวางจนจนมุมแล้ว ดางกจึงออกวิ่งไปตามทิศทางที่มี
เสียงส่งมา

เมื่อถึงที่หมายดางกก็แทบจะหายใจไม่ทัน
เพราะใช้กำลังเรี่ยวแรงมากและตื่นเต้น แต่ภาพที่
ดางกเห็นยิ่งทำให้ตื่นเต้นยิ่งขึ้น ภาพนั้นคือกวางที่วิ่ง
หนีหมามานั้นมาติดอยู่ในซอกเขาเล็ก วิ่งต่อไปอีกไม่ได้
ดางกจึงจัดแจงยกหอกจะพุ่งไปที่กวาง แต่ทันใดนั้น
มือที่ถือหอกก็เงื้อค้างในเมื่อกวางพูดออกมา ดางก
ถึงกับอึ้งตะลึงไป กวางพูดว่า

“อย่าฆ่าข้าเลย ให้ข้ามีชีวิตอยู่ต่อไปเถอะ ข้าจะทำให้ท่านร่ำรวย ท่านมาที่นี่ทุกวันซิ มาเก็บเอา ขี้ของข้าไป ขี้ของข้าเป็นทองนะ”

ได้ยินกวางพูดได้ ดากงก็รู้ว่ากวางที่พวกหมาของตนต้อนมาจนมนั้นแท้จริงหาใช่กวางธรรมดา ไม่แต่คงเป็นผีสาวเทวดา อาจเป็นเทพเจ้าแห่งทอง จำแลงมาเป็นกวางก็ได้ แต่จะเป็นอะไรก็ตาม ดากงก็ตั้งใจที่ได้ยินกวางพูดเช่นนั้น จึงลดหอกลง จัดแจง กอบขี้ของกวางที่เป็นทองใส่ถุง แล้วก็กลับบ้านอย่างเป็นสุขใจ

“ทีนี้ละ” ดากงรำพึงกับตัวเอง ข้าแล้วข้าเล่า “เราไม่ใช่พรานจน ๆ อีกต่อไปแล้ว เราเป็นคนมั่งมี แล้วเป็นเศรษฐีแล้ว เราจะซื้อหมูซื้อเหล้าเท่าไร ๆ ก็ได้ตามแต่จะต้องการและจะจัดงานเลี้ยงเมื่อไรก็ได้ แล้วแต่เราจะพอใจ”

นับแต่นั้นมา ดากงก็กลายเป็นคนร่ำรวยขึ้นมาจริง ๆ ดากงได้สร้างบ้านใหม่ใหญ่โต แล้วก็ซื้อผ้าไหม และถ้วยโถโอชามต่าง ๆ มากมาย และก็ยังจัดงานเลี้ยง ครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อใดที่ดากงต้องการทอง ก็เดินทางไปหากวาทองในซอกเขา และกอบเอาขี้กวางมาอยู่ต่อมาเพื่อนบ้านของดากงสังเกตเห็น เมื่อถามขึ้น ดากงก็มีได้ปิดบัง ดังนั้นเพื่อนบ้านของดากงก็ได้ติดตามไปกอบขี้ทองของกวางนั้นมาด้วย

แต่ทั้งดากงทั้งเพื่อนบ้านดูเหมือนจะไม่รู้จักพอ เวลาว่างไปต่างยิงกระหายอยากได้ทองมากยิ่งขึ้น ลงท้ายคนเหล่านั้นไม่พอใจเพียงขี้ทองของกวาง เห็นว่ามีน้อยไป แต่ละคนได้เพียงคนละเล็กคนละน้อย ดังนั้นจึงช่วยกันขุดทองออกจากตัวกวางเลยทีเดียว

กวางทองมีความโกรธแค้น เลยพยายามฝังตัวเองให้จมลึกลงไปใต้น้ำ หวังให้เห็นเพียงรอยของขี้ทองเท่านั้น หลังจากนั้นดากงกับพรรคพวกกว่าจะได้ทองก็ต้องลำบากยากแค้น ต้องกะเทาะหินแข็ง ๆ ออกจึงจะได้พบทอง บางทีก็ไม่ได้พบ ชีวิตที่เคยสุขสำราญเพราะมีโอกาสดำทองมากน้อยตามต้องการ ก็กลับลำเค็ญลงไป

ข้อสังเกต

๑) ผู้เขียนนิทานเรื่อง กวาทอง ได้กล่าวนำก่อนเล่าเรื่องว่า เรื่องโลกมากลางหายเป็นที่รู้กันทั่ว จึงมีนิทานทำนองนี้มากมายหลายเรื่อง ฉะนั้นแนวคิดของเรื่องนี้ ก็คือ โลกมากลางหายนั่นเอง

๒) โครงเรื่องของเรื่องนี้ เริ่มด้วยการที่นายพรานไปล่าสัตว์ในป่าและพบกวางทองเข้า กวางขอร้องนายพรานให้ไว้ชีวิตของตน แล้วจะตอบแทนบุญคุณโดยให้ขี้ซึ่งจะกลายเป็นทองมีราคาแพง นายพรานก็ตกลง ทำให้นายพรานร่ำรวยขึ้น ตอนแรก ๆ นายพรานก็พอใจกับโชคกลางของตน แต่ตอนหลังเกิดความโลภ และเมื่อเรื่องนี้รู้ไปถึงหูชาวบ้าน ก็พากันไปหาทองจากตัวกวางทองด้วย จนในที่สุด “ลาภ” คือ ทองก็หายไป เพราะความโลภมากของมนุษย์

๓) ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ตัวหนึ่ง คือ กวางทองซึ่งเป็นสัตว์วิเศษ สามารถพูดภาษามนุษย์ได้ และบันดาลให้ขี้ของตนกลายเป็นทองได้ อำนาจวิเศษเช่นนี้มักมีเป็นธรรมดาสำหรับนิทานทั่วไป

๔) ถ้าจะเล่านิทานเรื่องนี้เป็นภาษาพูด ก็จะต้องเพิ่มเติมคำพูดบางตอนเข้าไปบ้าง เช่น ตอนที่นายพรานตกลงว่าจะไม่ฆ่ากวางหรือตอนที่เพื่อนบ้านพากันถามว่าเหตุใดนายพรานจึงร่ำรวยขึ้น ฯลฯ

๕) ข้อคิดที่ได้จากนิทานเรื่องนี้ก็แจ่มชัดอยู่แล้วว่า แสดถึงโทษของความโลภ อันเป็นกิเลสที่มนุษย์ทั่วไปมีอยู่มาก แม้จะมีการชี้ถึงโทษของความโลภสักเท่าไรก็เป็นการยากที่จะทำให้มนุษย์ละกิเลสนี้ได้ เนื้อเรื่องของนิทานที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับจิตใจของมนุษย์ ก็นับได้ว่าเป็นการพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

นักเรียนได้อ่านนิทานมาหลายเรื่องแล้ว คงจะพอสังเกตได้ว่าเขาเล่าหรือเขียนนิทานกันอย่างไร ต่อไปนี้นักเรียนลองทำกิจกรรมดูบ้างเพื่อทดสอบความสามารถในการเล่า และเขียนนิทาน

กิจกรรม

๑. นิทานเก่าเล่าใหม่

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕ - ๖ คน ช่วยกันแต่งนิทานเก่าที่ให้อ่านเพียงครึ่งเรื่องให้จบเรื่องแล้วส่งผู้แทนไปเล่าเรื่องหน้าชั้น เรื่องนี้มีชื่อเดิมว่า “ตะปูเกือกม้า” แต่กลุ่มอาจคิดชื่อเสียใหม่ก็ได้ตามที่เห็นเหมาะสมให้บันทึกเรื่องที่แต่งจบแล้วส่งครู

พ่อค้าคนหนึ่งบรรทุกสินค้าไปขายในเมืองแห่งหนึ่ง ครั้นขายหมดแล้วก็รวบรวมเงินใส่ถุงเอาขึ้นบรรทุกหลังม้า ตัวก็ขึ้นขี่ม้าจะกลับไปบ้าน ตั้งใจไปให้ถึงบ้านก่อนค่ำ ครั้นไปถึงที่พักกลางทางแห่งหนึ่งจึงเข้าไปหยุดพัก เจ้าของที่พักแลเห็นตะปูเกือกม้าที่เท้าหลังหลุดไปตัวหนึ่ง จึงบอกแก่พ่อค้าให้ทำเสียให้ตีฝ้ายพ่อค้านั้นเป็นคนไม่เอาใจใส่ และไม่ถนัดงานจึงตอบว่า “ช่างเถอะ ตะปูหลุดตัวเดียวเท่านั้นไม่เป็นไร ข้าพเจ้าจะรีบไป” ว่าแล้วก็ขึ้นม้ารีบไป

๒. แต่งเรื่องจากโครงเรื่องเดิม

ให้นักเรียนแต่งนิทานจากโครงเรื่องเดิม โดยเติมฉากและบทเจรจาตลอดจนรายละเอียดที่เหมาะสมโครงเรื่อง : เด็กหญิงวัยรุ่น ๒ คน ไปขายของที่ตลาดนัดเป็นประจำ วันหนึ่งมีหญิงคนหนึ่งมาแฉข้อของ เห็นเด็กคนแรกที่ขายแตงโม มีแตงโมเหลืออยู่ลูกหนึ่งจึงถามซื้อ เด็กขายแตงโมบอกว่า แตงโมมีจุดเน่าอยู่แห่งหนึ่ง และชี้ให้ดู หญิงผู้นั้นแปลกใจที่เด็กบอกเช่นนั้น และแสดงความพอใจที่ได้ทราบความจริงแล้วก็หันไปซื้อปลาจากเด็กอีกคนหนึ่งเพราะเด็กบอกว่าปลาสดทั้ง ๆ ที่เป็นปลาค้างมาจากวันก่อน เด็กขายปลาหาว่าเด็กขายแตงโมโก้งที่บอกความจริงแต่เด็กขายแตงโมสบายใจที่ตนได้ทำเช่นนั้น ต่อมาหญิงผู้นั้นก็มาซื้อผลไม้ของเด็กขายแตงโมเสมอ ส่วนปลาของเด็กขายปลานั้น หญิงผู้นั้นไม่ได้สนใจจะซื้ออีกเลย

๒. การเล่าประสบการณ์

คนเราต่างก็มีประสบการณ์ในชีวิตกันทุกคน มากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่กรณี ประสบการณ์เหล่านี้

บางเรื่องก็มีคุณค่าและน่าสนใจ บางเรื่องก็ชวนให้สลดใจ บางเรื่องก็ชวนให้ตื่นเต้น ในชีวิตประจำวัน บางโอกาสนักเรียนอาจจะได้ฟังผู้อื่นเล่าประสบการณ์ของเขา บางโอกาสนักเรียนอาจจะต้องเป็นผู้เล่าประสบการณ์เอง

ต่อไปนี้จะได้นำประสบการณ์บางเรื่องมาเสนอให้นักเรียนพิจารณาเป็นแนวทาง

เรื่องที่ ๖ หัวจุกไทยในลอนดอน

วิลาศ มณีวัต

ตอนไปถึงลอนดอนใหม่ ๆ นั้น หนูยังไว้จุกแบบไทย ๆ อยู่ คุณพ่อเลยบอกว่าอย่าตัดเลยไว้จุกอย่างนี้แหละน่าเอ็นดูดี ก็เลยไปโรงเรียนเมืองอังกฤษทั้ง ๆ ที่ไว้จุกนั้นแหละ ครูจึงเรียกหนูว่า “หัวจุกไทย” เพื่อน ๆ ก็เลยเรียกตาม

ไปโรงเรียนวันแรก พูดยังอังกฤษไม่ได้เลยคะ แต่ก็เลียน ๆ เพื่อนเอาน้ำจิ้มเพื่อนบ้าง เพียงอาทิตย์เดียวก็พอจะพูดได้บ้าง ไม่ถึงกับอึดอัดใจมากนัก

เพียงเดือนเดียว หนูก็พูดฝรั่งได้ปรือ คุณพ่อบอกว่า นี่แหละเป็นวิธีเรียนภาษาอังกฤษอย่างถูกต้อง คือ เรียนตามธรรมชาติ วิ่งเล่นอยู่กับเพื่อนฝรั่ง อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน สักเดือนเดียวเท่านั้นก็พูดได้ พออยู่โรงเรียนนี้ครบปี หนูก็ทำท่าจะเป็นจำเริญด้วยซ้ำไป

ถึงวันงานประจำปีของโรงเรียน ครูบอกว่าให้แต่งตัวแบบไทยลองดู เพราะพวกครู ๆ และเพื่อน ๆ เขาอยากเห็น คุณแม่เลยจับแต่งไทย ใส่กำไลเสียโก้

ครูบอกว่า หนูนะอะไร ๆ ก็ดีหมดทุกอย่าง ติดขัดอยู่อย่างเดียวตรงหัวจุกนี้แหละ เพราะเวลาชั่วโมงพลศึกษาเขาต้องให้เราตีลังกาด้วย ทำให้หัวจุกหลุดลุ่ย ครูก็จนปัญญา เพราะเกล้าจุกให้หนูไม่เป็น

หน้าหนาวปีแรกในลอนดอน หนูรู้สึกตื่นเต้นที่ได้เห็นปุยหิมะสีขาวโพลนเป็นครั้งแรกในชีวิต แต่หิมะในลอนดอนสกปรก ต้องออกไปในชนบท จึงจะเห็นหิมะที่ขาวสะอาด

ครั้นแล้ววันที่เด็ก ๆ ตั้งตาคอยก็มาถึง คือวันคริสต์มาส เด็ก ๆ ชอบ เพราะได้ของแจกจากพ่อแม่

และบรรดาญาติ ๆ ในวันนั้น เราฉลองคริสต์มาสกัน แล้วก็ชวนคุณแม่ไปดูละครสัตว์ ซึ่งจะแสดงไปจนถึงวันปีใหม่

หน้าหนาวเป็นเวลาที่คุณอังกฤษเขาชอบไปดูละครกัน เขายกกว่าอยู่ในโรงละครมันอุ่นดี

ครั้นถึงฤดูใบไม้ผลิ ทุกคนก็จะออกจากบ้านไปนั่งตามปาร์ค รื่นรมย์กับธรรมชาติ เพราะต้องจับเจ้าอยู่แต่ในบ้านมานานตลอดฤดูหนาว พออากาศเริ่มจะหมดหนาว เห็นต้นไม้เริ่มแตกตุ่มสีเขียว ผู้คนก็ใจคอแจ่มใสกระปรี้กระเปร่าขึ้น เริ่มคิดวางแผนจะไปเที่ยวโน้นเที่ยวนี้กันขึ้นมาทีเดียว เพราะที่นั่นถ้าเราไปเที่ยวกับบริษัทที่เกี่ยวข้องจะไม่สู้แพงนัก สังเกตดูคนอังกฤษนิยมไปเที่ยวแถวสเปน เพราะค่าโฮเต็ลและค่าใช้จ่ายถูกกว่าแถวฝรั่งเศสและสวิตเซอร์แลนด์

ถัดจากฤดูใบไม้ผลิ ก็ถึงฤดูร้อน นึกไม่ถึงว่าในหน้าร้อน ลอนดอนก็ร้อนเป็นเหมือนกัน ร้อนจนคุณพ่อบ่นถึงไอเลียงเมืองไทย.....*

ข้อสังเกต

๑) ประสพการณ์เรื่อง “หัวจุกไทยในลอนดอน” นี้ แม้จะเป็นข้อเขียนที่คุณพ่อเขียนแทนลูก ก็ใช้ภาษาพูดอย่างที่เด็ก ๆ จะฟังพูด และมีประสพการณ์บางอย่างที่น่าสนใจ เช่น การที่เด็กไทยไปอยู่โรงเรียนฝรั่งในวันแรกโดยที่พูดฝรั่งไม่ได้แม้แต่คำเดียว การหัดพูดภาษาอังกฤษด้วยวิธีเรียนตามธรรมชาติ การแต่งตัวแบบไทยในงานประจำปีของโรงเรียน การติลลังกาในช่วงมโหฬารศึกษาจนหัวจุกหลุดลุ่ย การเห็นหิมะขาวโพลนเป็นครั้งแรก การได้มีโอกาสฉลองวันคริสต์มาส ฯลฯ

๒) การเล่าประสพการณ์ เป็นกิจกรรมที่ใคร ๆ ก็เล่าได้ แต่ถ้าจะเล่าให้สนุกน่าสนใจนั้น ผู้เล่าจะต้องเป็นคนช่างสังเกต และมีอารมณ์ขัน รู้จักหยิบยกสิ่งที่น่าสนใจของธรรมดา ๆ มาเล่าให้น่าสนใจได้

เรื่องที่ ๗ นักอ่านรุ่นเยาว์เล่าเรื่องน้ำท่วมกรุงเทพฯ และสงครามมหาเอเชียบูรพา

กุลทรัพย์ รุ่งฤดี

ตั้งแต่เด็ก เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือ “แตก” แล้ว ข้าพเจ้าต้องรับหน้าที่อ่านหนังสือวรรณคดีต่าง ๆ ให้คุณยายฟัง หนังสือเหล่านั้นไปเข้ามาจากร้านเป็นมัด ๆ เพราะเขาพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ ต่อกัน บางเรื่องก็เป็นสำนวน “วัดเกาะเพราะหนักหนา” เรื่องวรรณคดีต่าง ๆ เช่น ลักษณะวงศ์ โคบุตร ขุนช้างขุนแผน ฯลฯ ตลอดจนหนังสือพงศาวดารจีน ไซฮัน สามก๊ก จอ-ยู่เหมิง ฯลฯ เหล่านี้ส่วนมากข้าพเจ้าอ่านหมดแล้ว ตั้งแต่อายุ ๑๑ - ๑๒ ขวบ ทำให้รู้จักกวีนิพนธ์และติดนิสัยรักการอ่าน จึงนับว่าคุณยายเป็นสถาบันขั้นต้นสำหรับงานด้านวรรณคดีของข้าพเจ้า และเป็นผู้ปลูกฝังนิสัยรักกวีนิพนธ์ รักหนังสือให้แก่ข้าพเจ้าสืบมาจนบัดนี้

การอ่านหนังสือนี้ ครั้นโตขึ้นอีกก็หาหนังสืออ่านเอง หลวงลุงที่วัดมีหนังสือมาก ข้าพเจ้ามักไปค้นหาหนังสือที่กุฎหลวงลุงมาอ่าน อ่านทุกเล่มที่ค้นพบไม่ว่าเรื่องอะไร บางทีอ่านเพลินไม่ยอมวาง แม้ช่วยให้ช่วยทำงานบ้าน ข้าพเจ้าทำหุทวนลมเสีย ไม่วางหนังสือมาช่วย ถูกแม่ตีก็บ่อย

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ สงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดขึ้น ไทยต้องร่วมมือกับญี่ปุ่น ระยะแรก ๆ ภัยสงครามไม่รุนแรงนัก ชีวิตก็ดำเนินไปตามปกติ

พ.ศ. ๒๔๘๕ น้ำท่วมกรุงเทพฯ ถึงแม้บ้านข้าพเจ้าจะมีสองชั้น แต่ก็ต้องอพยพไปอยู่ที่ศาลาวัด เพราะเมื่อน้ำท่วม อสรพิษทั้งหลาย เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง มดต่าง ๆ ก็หนีน้ำขึ้นตามเสาด้าน ภาวกิ่งกือ และงูที่ขดพันอยู่กับกิ่งไม้ ที่ชวยอดพันน้ำนั้น เป็นภาพที่ทำให้เรียนรู้อันถึงสัญชาตญาณของการเอาตัวรอดเป็นอย่างดี คนทั้งหลายทั้งอาบทั้งกิน ทั้งถ่าลงในน้ำ มี

* หนังสือนิทรรศการ “ท.ว.พ. ๓๘” (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๕๗ - ๑๐๐.

เสียงเล่าลือว่าจระเข้โผล่ที่นั่นที่นี้ และน้ำจะท่วมถึง ยอดไม้อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นเวลาพายเรือผ่านขอนไม้ ผลุบโผล่จึงมักคิดไปว่าจระเข้ ถึงกระนั้นข้าพเจ้าและเพื่อนเด็ก ๆ ก็กระโดดเล่นน้ำจนตาแดงแล้วแดงอีก โรคภัยพยาธิตัวจิ๋วคนเมืองหลวงไปเสียก็มาก แต่ข้าพเจ้าและทุกคนในครอบครัวปลอดภัยจนน้ำลดลง ผลพลอยได้จากน้ำท่วม คือข้าพเจ้าพายเรือ และว่ายน้ำเก่งขึ้น

ครั้นต่อมาสัมพันธมิตรมาทักกระเปิดหนักขึ้น โรงเรียนในกรุงเทพฯ ต้องปิดหมด ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ บางคนที่ยังไม่ได้อพยพ ได้ไปเรียนหนังสือที่บ้านครูที่ฝั่งธนบุรี กับที่บ้านครูในวังหลวงอยู่พักหนึ่ง การไปเรียนที่ฝั่งธนฯ นั้น ขึ้นรถรางไปแล้วไปเดินข้ามสะพานพระพุทธยอดฟ้า บางวันกำลังเดินอยู่บนสะพานพุทธฯ (ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์) “หวอ” สัญญาณภัยทางอากาศครวญครางขึ้น ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ ต้องวิ่งไปหลบที่ได้สะพานแล้วแหวะซื้อสบู่กรดที่มีขายบนส่วนที่นั่นกลับไปฝากแม่ สมัยนั้นเครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่างมาจากต่างประเทศทั้งนั้น เมื่อเกิดสงครามจึงขาดแคลนมาก เราต้องใช้ชี้อัดน้ำทำเป็นด่างสำหรับซักเสื้อผ้าและล้างขาม....

....ข้าพเจ้าเป็นเด็กก็จริง แต่รู้รสชาติของสงครามเป็นอย่างดี แม้ภัยสงครามจะไม่รุนแรงนัก แต่ก็สิ้นสันทิณขวัญเด็ก ๆ อย่างข้าพเจ้า เพราะไหนจะลำบากยากแค้นแสนสาหัส ไหนจะกลัวลูกระเบิด บางครั้งพอกำลังระเบิดผ่านไปผู้ใหญ่ก็คุยกันว่าระเบิดลงที่นั่นที่นี้ เห็นคนขาขาดแขนขาด

วันหนึ่ง เครื่องบินมาทิ้งระเบิดโรงไฟฟ้าสามเสนซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก เพราะจากบ้านข้าพเจ้า ยังมองเห็นปล่องโรงไฟฟ้าซึ่งแต่เล็กจนโต เจ้าปล่องนี้

ดูเหมือนเป็นยักษ์ใหญ่ในนิทานที่เคยอ่าน วันนั้นข้าพเจ้าแหงนขึ้นบนฟ้าเหนือหัว เห็นเครื่องบินปล่อยวัตถุลักษณะเหมือนขวดลงมาเป็นแพ ลงมาแล้วก็วิ่งเป็นแถวเรียงกันตรงดิ่งเป็นเส้นขนานไปกับท้องฟ้า ครั้นแล้วก็มีเสียงกึกก้องดังขึ้น บ้านเรือนและพื้นดินสั่นสะเทือนแกว่งไกวไปหมด เมื่อมองไปทางโรงไฟฟ้า ปล่องมหิมาที่เคยเห็นมาตั้งแต่เล็กแต่น้อยได้หายไปจากสายตาเสียแล้ว ข้าพเจ้าวิ่งจากหลุมหลบภัยหน้าบ้าน จะเข้าประตู สะเก็ดระเบิดอันหนึ่งปลิวผ่านหน้าต่างห่างไปไม่ถึงวา ไปตกที่ตุ่มน้ำหน้าประตูบ้าน ขณะที่เห็นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเศษกระดาดใหม่ไฟปลิวมา ถ้ามันถูกข้าพเจ้า ก็คงจะตัดส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายขาดเหวอะหวะ หรืออาจปลิดชีวิตไปแล้วก็ได้.....*

ข้อสังเกต

๑) ประสบการณ์ของ “กุลทรัพย์ รุ่งฤดี” มีหลายเรื่องที่น่าสนใจ และตื่นเต้น ได้แก่เรื่องการอ่านหนังสือ เรื่องน้ำท่วมกรุงเทพฯ และ เรื่องสงครามมหาเอเชียบูรพา ผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์ของตนในอดีตครั้งยังเป็นเด็ก บางเรื่องอาจให้ข้อมูลที่นักเรียนไม่เคยทราบมาก่อน

๒) ควรสังเกตว่า ประสบการณ์ตอนใดทำให้นักเรียนสนใจ ตอนใดทำให้นักเรียนตื่นเต้น ให้สังเกตว่าตอนนั้น ๆ ผู้เล่าใช้คำพูดอย่างไร

๓) ในการเขียนเล่าประสบการณ์ย้อนหลังไปในอดีต ผู้เขียนจะต้องอาศัยความทรงจำของตนเองเป็นหลัก ฉะนั้นถ้าเหตุการณ์ตอนใดประทับอยู่ในความทรงจำอย่างแน่นแฟ้น การเขียนถึงภาวะเหตุการณ์นั้น ๆ ก็จะเข้มข้นน่าอ่าน ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังพลอยนึกเห็นภาพตามไปด้วย

* หนังสือนักเขียนอักษรศาสตร์ ๒๕๑๕.

เรื่องที่ ๘ บันทึกประสบการณ์ในการเป็นผู้แทน
ยูวกาชาด โรงเรียนสายปัญญา เกี่ยวกับการเดินทาง
และการปฏิบัติงานในโครงการยูวกาชาดตามพระ-
ราชประสงค์ที่จังหวัดนครราชสีมา

โดย อรรถธรณ เวทวิจิ ชัน ม.ศ. ๒ ค.
วรารณ สุวรรณโณ ชัน ม.ศ. ๑

หมายเหตุ : เลือกคัดมาเพียงบางตอน

วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๑

ตื่นนอนเวลา ๕.๐๐ น. อาบน้ำเสร็จก็สวมชุด
วอร์ม เพื่อไปฝึกออกกำลังกายในระหว่าง ๖.๐๐ -
๗.๐๐ น. โดยการวิ่ง ออกกำลังกายท่าเหวี่ยงแขน
ลอดช่วงขา ท่าบิดตัวออกกำลัง นับเป็นยกแบบทหาร
เสร็จแล้วกลับที่พักเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเป็นชุดปฏิบัติ-
การ แล้วขึ้นไปรับประทานอาหารที่เรือนรับรอง
จากนั้นจึงรับฟังงานที่จะทำจากนางสนองพระโอษฐ์
พวกเราได้แบ่งผู้ปฏิบัติงานออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่ม
แรก ทำหน้าที่ช่วยแพทย์หลวงที่ตามเสด็จไปในที่ต่าง ๆ
กลุ่มที่สอง เรียนการสานของแว่นตา และไปดูโครง-
การต่าง ๆ

กลุ่มแรก ได้ตามแพทย์หลวงไปเป็นผู้ช่วย
รักษาคณไช้ตามที่ต่าง ๆ มีการซักประวัติคนไช้ โดย
มีล่ามคอยแปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทย และได้คุย
กับชาวบ้านที่ไปรอรับการรักษาคณไช้เป็นจำนวนมาก
จากนั้นก็ตามเสด็จไปที่บ้านหนองจิก จ.ปัตตานี โดย
พวกเราและคณะแพทย์หลวงเดินทางไปก่อน ต่อมา
เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพฯ และ
เจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ ก็เสด็จมาถึง สมเด็จพระ-
บรมราชินีนาถ และเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ ได้ทรง
เยี่ยมเยียนประชาชนที่รอรับเสด็จก่อน ส่วนพระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จ
ไปทอดพระเนตรแผนที่ของโครงการแบ่งที่ดินลือปะ-
สะโท ในระหว่างนั้นได้มีนักข่าวหนังสือพิมพ์หญิง
ของอังกฤษ ๒ คน ได้กล่าวชมพระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัวของเราว่า พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ละเอียด

รอบคอบ เขาไม่เคยเห็นกษัตริย์องค์ใดจะทรงห่วงใย
ประชาชนของพระองค์ถึงเพียงนี้เลย

เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรแผนที่แล้ว ก็ทรง
เปิดบ่อเลี้ยงปลานิลพระราชทาน ซึ่งมีปลาจำนวน
๙,๙๙๙ ตัว และได้ทรงเยี่ยมประชาชนที่เฝ้ารับเสด็จ
จนถึง ๑๘.๐๐ น. เศษ จึงเสด็จกลับ ในระหว่างทาง
ก็เป็นเวลามืดค่ำมากแล้ว แต่ประชาชนก็ยังอุตส่าห์
มาเฝ้ารับเสด็จอีกเป็นจำนวนมาก

ส่วนกลุ่มที่สอง ไปเรียนการสานของแว่นตาที่
เรือนรับรอง ผู้สอนเป็นคนในละแวกนั้นนั่นเอง เราหัด
สานกันจนถึงบ่าย จึงไปดูโครงการต่าง ๆ ของสมเด็จพระ-
พระบรมราชินีนาถ โดยท่านผู้หญิง ม.ล. มณีรัตน์
บุญนาถ เป็นผู้นำไป

แห่งแรกไปวัดเกาะสวาด ต.ตากใบ อ.ตากใบ
จ.นราธิวาส เพื่อดูการสานเสื่อกระจูด กระจูดเป็น
พืชพันธุ์กก ชอบขึ้นในที่ชื้นแฉะมีน้ำท่วมถึง ต้องมี
อายุ ๓ ปี จึงจะนำมาสานได้ วิธีทำ ทำโดยการนำ
กระจูดต้นโตขนาดได้ทีมาคลุกกับโคลน เพื่อไม่ให้
เปราะ และทำให้เหนียวยิ่งขึ้น จากนั้นก็นำไปตากแดด
๒ - ๓ แดด แล้วนำไปต้มให้ขาว และย้อมสีตาม
ต้องการ แล้วจึงนำไปสานเสื่อได้

แห่งที่ ๒ ไปที่ศาลาใหม่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
ซึ่งเป็นศูนย์สอนการสานเสื่ออีกแห่งหนึ่ง

แห่งที่ ๓ ไปสถานีประมง ดูการเลี้ยงปลา
กะพงขาว ๓๐๐ ตัว พอถึงเวลาให้อาหารปลา อาหาร
คือ ปลาตัวเล็กที่ตายแล้ว โยนลงไปให้ปลากิน ผู้เลี้ยง
เล่าว่า ปลากะพงพวกนี้จะกินเฉพาะอาหารที่โยนไป
ให้เท่านั้น ถ้าอาหารที่โยนลงไปจมถึงก้นสระ แล้ว
ลอยขึ้นมาใหม่ ปลาวพวกนั้นจะไม่กิน หรือถ้ามีปลา
ชนิดอื่นเข้าไปในเขตสระปลากะพงก็จะไม่กิน ทั้งนี้
เพราะมันเคยชินต่อการกินอาหารที่โยนลงไปนั่นเอง
ในระหว่างที่ดูปลาอยู่นั้น ก็ได้เห็นการซ้อมแข่งเรือ
กอกเหละ ซึ่งจะแข่งหน้าพระที่นั่งเพื่อชิงถ้วยพระราช-
ทาน

กลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ กลับมาสมทบกันที่ เรือนรับรอง เพื่อรับประทานอาหารเช้า หลังจากนั้น ก็เดินทางกลับที่พัก*

ข้อสังเกต

๑) เรื่องนี้เป็นประสบการณ์ตรงของนักเรียน หญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้มีโอกาสไปฝึก ปฏิบัติงานในโครงการยุวกาชาด ตามพระราชประสงค์ ที่ จ.นราธิวาส ผู้แทนยุวกาชาดทั้งสองได้มีโอกาส ติดตามแพทย์หลวงไปเป็นผู้ช่วยรักษาคนไข้ตามที่ ต่าง ๆ ตามกำลังที่จะสามารถทำได้ ทั้งยังได้ไปชม กิจกรรมของโครงการต่าง ๆ ของสมเด็จพระบรม- ราชินีนาถ และฝึกทำงานฝีมือพื้นบ้านไปด้วย

๒) วิธีเล่าประสบการณ์ ก็ใช้วิธีบันทึกย่อ เหตุการณ์ตามที่เป็นจริงเป็นบันทึกรายวัน เรื่องใดมี รายละเอียดที่ควรเล่าก็เสาะหาข้อมูลมาประกอบตาม สมควร

๓) การได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานในโครงการ ยุวกาชาดเช่นนี้ นับเป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง โดยเน้น หนักทางภาคปฏิบัติและนับเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ ตามอุดมการณ์ของยุวกาชาดไปด้วยในขณะเดียวกัน

กิจกรรม

๑. แบ่งกลุ่มพิจารณาเรื่องทั้ง ๓ เรื่องโดยจัดเป็น ๖ กลุ่ม ให้ ๒ กลุ่มพิจารณาเรื่องเดียวกัน เพื่อ เปรียบเทียบกัน หัวข้อที่ควรพิจารณามีดังนี้

๑) ประสบการณ์แต่ละเรื่องมีคุณค่าในด้านใด บ้าง เช่น ด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

๒) ภาษาที่ใช้ในการเล่าประสบการณ์แต่ละ เรื่องเป็นอย่างไร ชวนให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน ไปด้วยหรือไม่ ตอนใดมีวิธีพรรณนาที่น่า สนใจบ้าง

๓) ข้อความตอนใดจากเรื่องน่าสนใจ และ ประทับใจผู้อ่าน ผู้ฟัง เพราะเหตุใด

๒. ให้นักเรียนเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ ของตนเองมาเล่าในกลุ่มเวลาเรียน และให้กลุ่ม คัดเลือกผู้ที่เล่าได้ดีที่สุดของกลุ่มไปเล่าหน้าชั้น ประสบการณ์ที่เล่าอาจเป็นเรื่อง การได้มีส่วน ร่วมในเหตุการณ์สำคัญบางอย่างของครอบครัว หรือหมู่คณะ การได้เห็นภาพประทับใจ ที่แสดง ถึงน้ำใจเมตตาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การได้เข้า ร่วมกิจกรรมที่สนุกและมีคุณค่าต่อสังคม ฯลฯ

๓. บทสนทนา

การเขียนบทสนทนาให้น่าอ่านนั้นเป็นศิลปะที่ อาจฝึกฝนได้ เริ่มต้นต้องมีความคิดให้แจ่มชัดเสียก่อน ว่าจะเขียนบทสนทนาเรื่องอะไร เรื่องที่จะนำมาสนทนา นั้นมีมากมายหลายร้อยเรื่อง คำพูดที่จะเลือกมาใช้ใน การสนทนาจะต้องมีลักษณะเป็นภาษาพูดมิใช่ภาษา เขียนและจะต้องสื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง

ต่อไปนี้จะนำตัวอย่างบทสนทนาสั้น ๆ มาให้ นักเรียนพิจารณา

๓.๑) บทสนทนา ทักทายปราศรัย และนำเที่ยวไร่รุ่งน รื่องที่ ๕ จากเรื่องเที่ยวธารไพร ของ บุญนำ บุญเสริม

ทันใดนั้น แม่ก็แลเห็นเจ้าของไร่กำลังเดินมา รับคณะเรา “สวัสดีค่ะ คุณรำไพ” เสียงแม่ทักทาย เจ้าของไร่หญิงที่แต่งตัวทันสมัย สวมกางเกงสีเขียวกว่า เสื้อลายดอกไม้สีเหลือง.....ลูก ๆ ทุกคนกำลังเดิน มารวมกลุ่ม ข้าง ๆ แม่

“นี่หลาน ๆ ทั้งนั้นค่ะ สวัสดีคุณป้าเสียลูก” แม่กล่าวพลางยิ้มอย่างเบิกบาน

“สวัสดีค่ะ สวัสดีทุก ๆ คน แหมกำลังน่ารัก ทั้งนั้น” เจ้าของไร่รับไหว้คณะเราทุกคน เสียงพ่อ กล่าวแนะนำอาบ้อมให้เจ้าของไร่รู้จัก

* จากหนังสือ สายฟ้า ๒๑ ของ ร.ร.สายปัญญา.

“นี่คุณธงไทยครับ เด็ก ๆ เรียกว่าอาบ้อม
เป็นคนชอบชีวิตชนบทมากครับ ผมเลยพามาด้วย”

“ยินดีที่ได้มารู้จักชาวกรุงที่ชอบทำอะไรครับ”
อาบ้อมพูด

เราเดินกันมาสัก ๕๐ เมตร ก็ถึงบริเวณรั้วกัน
ด้วยเสาไม้ปลายแหลมเป็นระยะ ๆ แต่ไม่มีลวดหนาม

“นี่บริเวณของคุณก็ไร่ครับ” พ่อถาม

“๘๐ ไร่ด้วยกันทั้งหมดค่ะ” เสียงคุณรำไพ
ตอบและอธิบายต่อไป “ที่แลเห็นข้างหน้าเตียนโล่ง
ทั้งหมดนั้นแหละค่ะ เรากำลังปลูกฝ้ายค่ะ ที่เป็นไร
่อุ่นจริง ๆ ก็เพียง ๑๐ ไร่เท่านั้น”

พอเข้าบริเวณไร่อุ่น เราตื่นเต้นกันมาก ปีก
รีบวิ่งเข้าไปจับพวงองุ่นที่ห้อยย้อยกันอย่างระมัดระวัง
พร้อมกับทำเสียง

“อู้อู น่ารักนะพี่เบ้ง”

ป๋องเดินตรงเข้าไปจ้องพวงองุ่นที่ซ่อนอยู่ใน

ถулวดตาข่าย

“เอ๊ะ ทำไมต้องใส่ถулวดตาข่ายล่ะครับ”

ป้ารำไพยิ้มอย่างใจดี พลาอธิบายว่า

“ไม่ใช่แต่เด็ก ๆ ที่ชอบรับประทานองุ่น นก
หนู ค้างคาว และแม้แต่สุนัขก็ชอบกินองุ่น”

“อ้อ มิน่าเล่า จึงต้องใส่ถулวดตาข่ายเอาไว้”

ป๋มแสดงว่าเข้าใจดี

๓.๒) บทสนทนาระหว่างบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
กับผู้สมัครงาน

เรื่องที่ ๑๐ จากเรื่อง “อนาคตของเรา” ในหนังสือ
สุดที่รัก ของศุทธิณี

“คุณสนใจหน้าที่อะไร?” เขาได้รับการไต่
ถามจากบรรณาธิการ

“นักประพันธ์” เขาตอบอย่างมั่นใจ

“ถ้าอย่างนั้นคุณก็ลองเขียนบทประพันธ์ส่งมา
ให้ดูก่อน”

บรรณาธิการแนะนำ “เขียนเรื่องสั้นก็ได้ ถ้า
ใช้ได้ผมจะพิจารณาลงหนังสือพิมพ์ของเรา และ
คุณจะได้ค่าตอบแทนตามระเบียบ”

เด็กหนุ่มผละจากมาพร้อมกับท่องคำว่า “เรื่อง
สั้น” อย่างตั้งอกตั้งใจ เขาหายหน้าไปหลายวัน ก็กลับ
มาพร้อมด้วยต้นฉบับเรื่องสั้น ใบหน้าของเขายิ้มแย้ม
แจ่มใสด้วยความหวัง

“เป็นเรื่องแรกและเรื่องที่ดีที่สุดในชีวิตของ
ผม” เขาบอกอย่างภาคภูมิใจ

“คุณทราบได้ยังไงว่าดีที่สุด” บรรณาธิการ
สงสัย

“คืออย่างนี้ครับ ผมจะเรียนให้ทราบตามความ
เป็นจริง ตอนต้นนี้เป็นสำนวนของ ม.ซูพินิจ ตอนกลาง
นี้ของสด กุรมะโรหิต ตอนท้ายนี้ เอ้อ....ดูเหมือนเป็น
ของดอกไม้สด อ่านดูซิครับว่าเหมือนไหม”

บรรณาธิการนั่งงออยู่ครู่ใหญ่

“หมายความว่า คุณลอกข้อความจากเรื่อง
ของนักประพันธ์สามคนมาปะติดปะต่อกลายเป็นเรื่อง
ของคุณ?”

“ครับ ถูกแล้ว เพราะผมชอบข้อความเหล่านั้น
มาก ถ้าผมเขียนเองก็คงจะไม่ได้ดีเท่า แต่ว่าเนื้อเรื่อง
เข้ากันอย่างสนิทแนบเนียนที่สุด ผมได้ยินเขากล่าว
กันว่า ถ้าจะเป็นนักประพันธ์มีชื่อเสียงก็ต้องเอาอย่าง
นักประพันธ์คนใดคนหนึ่ง หรือหลายคนที่เราชอบ”
เขาอธิบาย

“คุณคิดว่าจะตบตาคนอ่านได้อย่างนั้นรึ?”

“ก็ไม่เชิงตบตา ผมว่าคนอ่านเขาจะชอบด้วย
ซ้ำที่จะได้อ่านข้อความดี ๆ เหล่านั้นอีก” เขายืนยัน
หน้าตาเฉย

บรรณาธิการมองดูเด็กหนุ่มอย่างขบขันและ
ปราณี แล้วพลิกดูต้นฉบับอยู่ไปมา....

ข้อสังเกต

๑) บทสนทนาที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เป็นส่วน
หนึ่งของเรื่องที่เขียนทำนองเป็นบันทึกการสนทนา
ระหว่างบุคคล ย่อมจะมีเนื้อความเป็นไปตามเหตุการณ์
ในเรื่อง

๒) ตัวอย่างที่ ๒ เป็นบทสนทนาที่แสดงความ
คิดบางอย่างของหนุ่มน้อยผู้ประสงค์จะเป็นนักประพันธ์

เขาคิดผิดหรือถูกก็น่าจะลองพิจารณาและตัดสินใจกันดู

๓.๓) บทสนทนาในบทละครสั้น ๆ

บทสนทนาอาจเป็นส่วนหนึ่งของบทละครเรื่องสั้น ๆ ที่ใช้แสดงทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือบนเวที หรือในชั้นก็ได้ ในที่นี้จะได้นำตัวอย่างการเขียนบทสนทนาในบทละครดังกล่าวมาให้นักเรียนพิจารณาพอเป็นแนวทาง

เรื่องที่ ๑๑ บางตอนจาก บทวิทยุ รายการ “อยู่อย่างไทย เรื่อง ธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ” (ม.ล. เสริมแสง พันธุมสุด ผู้เขียนบท)

(เสียงกริ่งประตูดัง)

แม่ : (เสียงตะโกนจากข้างในห้อง) แจ้ว แจ้ว ลูกทำอะไรอยู่ ไปเปิดประตูซิลูก มีใครมาเนอะ

แจ้ว : เอ้อ กำลังนอนสบายเลย ทำไมแม่ไม่ให้นางเขาไปเปิดเล่าคะ (ประโยคหลังตะโกนถาม)

แม่ : (เสียงตะโกนจากข้างใน) แม่กำลังทำกับข้าว นางเขาช่วยแม่คั้นกะทิลูกอยู่ ลูกอยู่ว่างไปเปิดประตูหน่อย ไป

แจ้ว : เอ้อ ร้าคาญจริง กวนใจจริง ใครนะข้างมาตอนเรานอน บ้าชะมัดเลย

(เสียงกริ่งประตูดังขึ้นอีกครั้ง)

แม่ : (เสียงดังจากข้างใน) แจ้วได้ยินไหม เขากดกริ่งอีกแล้ว เร็ว ๆ เข้าซิลูก

แจ้ว : ค้า ไปเดี๋ยวนี้แหละคะ

(เสียงกระแทกส้นเท้าเดินไป)

(เจียบลักครู่ เสียงเปิดประตูบ้าน)

แจ้ว : มาหาใคร

พิมพ์พร : สวัสดีคะ ดิฉันชื่อ พิมพ์พร ดิฉันทำงานอยู่ที่สำนักงานสถิติ นี่คะ บัตรประจำตัวของดิฉัน

แจ้ว : มีธุระอะไร

พิมพ์พร : ดิฉันจะมาสำรวจสำมะโนประชากร เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อมูลที่จะมีการ

เลือกตั้งในสมัยหน้านี้คะ ดิฉันต้องขอโทษนะคะที่มารบกวน โดยเฉพาะวันหยุดราชการที่เป็นวันพักผ่อน สัมภาษณ์เพียงครู่เดียวแหละคะ เจ้าบ้านอยู่ไหมคะ

แจ้ว : ไม่อยู่หรอก คุณพ่อไปธุระข้างนอก คุณแม่ก็ไม่ว่าง คุณถามกับฉันก็ได้ ฉันเป็นลูกสาวเจ้าของบ้าน

พิมพ์พร : เอ้อ เอ้อ ดิฉัน.....

แจ้ว : อะไรของคุณ คุณถามเลยซิคะ

พิมพ์พร : ดิฉันมีคำถามอยู่หลายคำถาม แล้วก็ต้องจดด้วย ดิฉันเกรงว่าคุณจะต้องยืนอยู่นาน

แจ้ว : คุณก็รีบถามซิคะ ว่าคุณอยากรู้เรื่องอะไร คุณแม่ไม่ชอบให้คนแปลกหน้าเข้าไปในบ้าน

เพลงคั่นรายการ

แม่ : แจ้ว ไครมานะลูก

แจ้ว : เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ เขามาสำรวจสำมะโนประชากรคะ

แม่ : เขามีบัตรแสดงตัวไหม ว่าเป็นเจ้าหน้าที่จริง ๆ

แจ้ว : มีคะ

แม่ : ตอนนี้อยู่ที่ไหนที่ห้องรับแขกหรือลูก

แจ้ว : เปล่าคะ เขากลับไปแล้ว

แม่ : อ้าว ทำไมเล่าลูก ไหนลูกว่าเขาจะมาสัมภาษณ์

แจ้ว : ก็แจ้วให้สัมภาษณ์เขาเอง เขาถามเพียงว่าครอบครัวเรามีใครบ้าง ใครเป็นเจ้าบ้าน มีอาชีพอะไร เรียนอะไร อายุเท่าไรแค่นั้นแหละคะ

แม่ : อ้อ แล้วลูกหาน้ำหาท่ารับแขกหรือเปล่าจ๊ะ

แจ้ว : เปล่าคะแม่ หนูพูดกับเขาที่หน้าประตูโน่น ไม่ได้ให้เขามาในบ้านเราหรอก

แม่ : ตายจริง ลูกทำไมทำอย่างนั้นล่ะ ไม่มี
มรรยาทเลย

แจ้ว : อ้าว ก็แม่เองบอกใช้ไหมคะ ว่าไม่ชอบ
ให้คนแปลกหน้าเข้ามาในบ้าน หนูก็
ไม่ให้เขาเข้ามานะซิคะ

แม่ : ໄ໓ นั่นแม่หมายถึงคนแปลกหน้าจริง ๆ
แต่นี้เขาเป็นเจ้าหน้าที่มีบัตรแสดงตัว
เขามาทำงานเพื่อส่วนรวม ก็ถือว่า
เขาเป็นแขกมาเยือนบ้าน เราก็ต้อง
เชิญเขาเข้ามาในบ้านหาน้ำหาทำให้
เขาดื่ม ดูซินี้ไม่ได้ทำอะไรเลย

แจ้ว : แจ้วไม่ทราบนี่คะ

แม่ : ไม่ทราบได้ยังไง แม่สอนลูกอยู่เสมอ
เรื่องมรรยาทลักษณะธรรมเนียมไทย
เหล่านี้ ว่าใครมาบ้านเรา เราในฐานะ
เจ้าของบ้านต้องต้อนรับเขาให้ดี หา
น้ำให้เขาดื่ม แยกที่สนทนากันก็เลี้ยงขนม
บ้าง ผลไม้บ้างเท่าที่เรามี ที่หลังลูก
อย่าทำอย่างนี้อีกนะจ๊ะ อย่างน้อยแม่
ก็อยู่บ้าน มาถามแม่บ้างไม่ใช่ึกทำ
อะไรเอง

แจ้ว : ก็แจ้วเห็นแม่ยุ่งนี่คะ

แม่ : จ๊ะ ดีจังที่ลูกรู้จักแบ่งเบาช่วยเหลือ
ภาระแม่บ้าง แต่ก็ควรทำให้ถูกต้อง
มรรยาทเป็นสิ่งสำคัญ ลูกจำไว้ แล้ว
อย่าทำอย่างนี้อีกเข้าใจไหม

แจ้ว : ค่ะ

แม่ : เอาละ แล้วลูกก็ไปทำงาน ทำการบ้าน
บ้าง อย่าเอาแต่นอน ถ้าไม่มีงานเดียว
ลูกเข้าไปในครัวช่วยแม่ทำกับข้าว
(เสียงเดินไป)

แจ้ว : ค่ะ

เพลงคันทรายการ

พิมพ์พร : (เสียงรำพึง) เฮ้อ เหนื่อยเหลือเกิน บ้าน
เมื่อกี้ใจดำจริง จะเชิญเราเข้าไปใน
บ้านก็ไม่ได้

(เสียงรถบนท้องถนน)

นั่งที่สนามก็ยังดี ให้เย็นสัปดาห์อยู่
ได้แค่หน้าประตูบ้าน คนเมืองหลวง
นี่ยังงៃไม่รู้ ดูไม่ค่อยจะมีน้ำใจ บาง
บ้านตึกรามใหญ่โต น้ำสั๊กแก้วก็ไม่ได้
ให้เราดื่ม เราวี เดินตามตรอกซอย
เหนื่อยเหลือเกิน คิดถึงบ้านเราที่
หนองคาย ทุกคนล้วนแต่มีไมตรีต่อกัน
ถ้าใครไปถึงบ้านเรา เราก็ต้อนรับ
อย่างดีไม่เหมือนคนเมืองหลวงนี่เลย

เอ นี่ป้ายสามโมงแล้ว บ้าน
แถวนี้ เราก็กัมภาษณ์หมดแล้วจะไป
สัมภาษณ์ที่ไหนดีนะ อ้อ ไปแถว
คลองเตยดีกว่า มีรถประจำทางไป
สะดวก แะะรถมาแล้ว ดูซิเบียดกัน
มาเลย เออ รถจอดคนก็แย่งกันขึ้น
แย่งกันไม่มีระเบียบเลย เออ มีรถมา
อีกคัน เราไปคันหลังนี้ดีกว่า

เพลงคันทรายการ

เพลงธรรมเนียมไทย (ทำนอง ขึ้นพลับพลา)

เสียงร้องเพลง ธรรมเนียมไทย ชาวไทย ใจเอื้อเพื่อ
ยามแขกหรือ เยือนบ้าน สถานถิ่น
ย่อมต้อนรับ ด้วยยินดี มีอาจิณ
ธารน้ำใจ ไหลริน เอื้ออาทร
เชิญเถิดท่าน เชิญมา พักอาศัย
ดื่มน้ำฝน ชื่นใจ คลายเหนื่อยอ่อน
มีร่มไม้ ใบบัง น่านั่งนอน
ถึงแดดร่อน เย็นใจ ได้พึ่งพา
ผู้เป็นแขก ชื่นชอบ ขอบใจนัก
ได้นั่งพัก หย่อนใจ ในเคหา
ยามจะกลับ กล่าวคำ เอื้อนอำลา
ธรรมเนียมไทย มีคุณค่า น่าชมเชย
พิมพ์พร : (เสียงเด็กวิ่งเล่นกรียวกราว) (เสียงรำพึง) (มีเสียง
เด็กวิ่งเล่นเป็นแบคกราวนด์)

แฮม แถวนี่เป็นแหล่งเสื่อมโทรมจริง ๆ
ดูสิ บ้านติด ๆ กันทุกห้อง คลอง น้ำเน่า
ขยะมูลฝอยเต็มไปหมด เด็กพวกนี้หน้า
สงสารจัง เนื้อตัวมอมแมมสกปรก แต่
หน้าตาเขาก็สดใสดีนะ คงมีความสุข
ตามแบบของเขา เอ เราไปสัมภาษณ์
บ้านข้างถนนี่นั่นก่อนดีกว่า รู้สึก
เจ้าบ้านจะอยู่หน้าบ้านนั่น

พิมพ์พร : สวัสดีค่ะคุณลุงคะ ดิฉันมาจากสำนัก
งานสถิติแห่งชาติ จะมาขอสัมภาษณ์
คุณลุง คือเราจะสำรวจสำมะโนประ-
ชากร เพื่อนำไปใช้ในการเลือกตั้งที่
จะมีขึ้น นี่คะ บัตรประจำตัวของดิฉัน

ลุงสอน : ครับ เชิญขึ้นข้างบนก่อนครับ เชิญ
ครับ

พิมพ์พร : ขอขอบคุณค่ะ

ลุงสอน : เชิญข้างในเถิดครับ บ้านผมคับแคบ
หน่อยนะครับ บ้านคนจนก็อย่างนี้
แหละครับ ห้องก็มีห้องเดียว เป็นห้อง
สารพัดประโยชน์ทีเดียว

พิมพ์พร : ไม่คับแคบเลยคะ ดูโล่งสบายดี

ลุงสอน : เดียวนะครับ อย่าเพิ่งนั่งนะครับ เดี่ยว
ผมไปเสื่อให้คุณก่อน เกษ ลูกเอาเสื่อมา
ปูให้คุณ เร็ว

พิมพ์พร : ไม่ต้องเสื่อหรอกคะ พื้นห้องนี้สะอาด
อยู่แล้ว ดิฉันนั่งกับพื้นก็ได้คะ

ลุงสอน : อย่าเลยครับ คุณนั่งบนเสื่อดีกว่าครับ
เชิญครับ เชิญนั่งครับ

พิมพ์พร : ขอขอบคุณค่ะ ลุงไม่น่าต้องลำบากเลยคะ
ดิฉันมาทำให้วุ่นวายเกินไป

ลุงสอน : ไม่หรอกครับคุณ คุณเป็นแขกมา
เยี่ยม ผมถือว่าให้เกียรติกับผมทีเดียว
ครับ อ้อ บุญมา มานีสิ เกษไปตาม
น้อง ๆ มาไหว้คุณเสีย นี่บุญมาภรรยา
ผมครับ

พิมพ์พร : สวัสดีค่ะ

บุญมา : สวัสดีค่ะ ไหว้พระเถาะคุณ

ลุงสอน : คุณพิมพ์พร จะมาสำรวจสำมะโน
ประชากรที่บ้านเรา แม่บุญมาหาหน้า
ให้คุณแก้วสิ น้ำฝนในตุ่มนะ นั่นแก้ว
เข็ดก่อนนะจะ

บุญมา : จ๊ะ (เสียงรินน้ำ)

ลุงสอน : นี่ครับ เชิญคุณตม้น้ำฝนก่อนครับ
ผมใส่ตุ่มดินไว้ เพราะเราไม่มีตุ่ม

พิมพ์พร : ขอขอบคุณค่ะ (ยกน้ำดื่ม) แฮมเย็นชื่นใจ
ดีจังคะ เอ้อ ครอบครัวคุณลุงมีอยู่ด้วย
กันทั้งหมดกี่คนคะ

ลุงสอน : ก็มีผม บุญมา ลูก ๆ อีก ๕ คน รวม
๗ คนครับ นั่นไงครับ มากันแล้ว เด็ก ๆ
เอ้ามานี่ มาลูก มาสวัสดิ์คุณเสีย

พิมพ์พร : สวัสดีค่ะ แฮม ไล่ ๆ กันเลยนะคะ

ลุงสอน : ครับ คนโตชื่อเกษ คนนี้ครับอายุ ๑๓
ปีนี้ นี่แก้วครองก็ ๑๒ ปี นี่นายกัน
๔ ขวบครับ แล้วนี่นายกิ่ง ๗ ขวบ
คนเล็กนั่นห่างหน่อย ลูกสาวครับชื่อ
ก้อยอายุ ๓ ขวบ

พิมพ์พร : ขอประทานโทษเถาะคะ ดิฉันยังไม่รู้
จักชื่อคุณลุงเลย

ลุงสอน : ผมชื่อสอน คำดี ครับ

พิมพ์พร : คุณลุงมีอาชีพอะไรคะ

ลุงสอน : ผมเป็นคนงานอยู่บริษัทท่อประปา
ครับ บริษัทเอกชนนะครับเป็นคนงาน
วางท่อประปา ส่วนภรรยาผมไม่ได้
ทำงานเป็นหลักแหล่งนักหรอกครับ
เพราะต้องเลี้ยงลูกคนเล็ก เพียงแต่
ว่าง ๆ เขาก็เย็บตุ๊กตาผ้าขายครับ

พิมพ์พร : ตุ๊กตาผ้าหรือคะ เป็นยังไงคะ

ลุงสอน : บุญมา เอาตุ๊กตาให้คุณดูหน่อยสิ

บุญมา : นี่จ๊ะ

พิมพ์พร : แฮมสวยน่ารักจังคะ เย็บด้วยมือทั้งนั้น
ใช้ไหมคะ

บุญมา : จ๊ะ

พิมพ์พร : เสื้อผ้าตุ๊กตานี้ เราซื้อผ้ามาก ๆ มาตัดทำหรือคะ

บุญมา : ไม่หรอกจะ อีฉันไปซื้อเศษผ้าเขามา เขาซึ่งเป็นกิโยขายได้ราคาถูกหน่อย ส่วนตัวตุ๊กตา อีฉันใช้เศษผ้าทำ แล้วยัดนุ่น ผมก็ใช้ไหมพรมจะ

พิมพ์พร : แหม เก่งจังนะคะ ช่างทำจัง แล้วได้แบบมาจากไหนคะ

บุญมา : อีฉันเห็นแบบที่ร้านตัดเสื้อหน้าปากซอยนี้แหละจะ ก็เลยจำ ๆ แล้วมาดัดแปลงเย็บเอง

พิมพ์พร : แล้วส่งไปขายที่ไหนคะ

บุญมา : ก็ส่งขายที่ร้านตัดเสื้อหน้าปากซอยนี้แหละจะ ที่ร้านนั้นเขาขายของเบ็ดเตล็ดหลายอย่าง

พิมพ์พร : ขอโทษเถอะนะคะ ได้รายได้ดีไหมคะ

บุญมา : ถ้าขนาดเล็ก ก็ตัวละ ๓๐ บาท ตัวใหญ่ก็ ๖๐ บาท

พิมพ์พร : แหม ถูกไปนะคะ ดิฉันเห็นขายตามร้านใหญ่ ๆ ตัวใหญ่ี่ราคาตั้งร้อยกว่าบาท

ลุงสอน : ธรรมดาครับ เราขายเขา เขาไปขายต่อก็ต้องเอากำไร ถ้าเราขายแพง เขาก็ไปซื้อคนอื่น เราก็ขายไม่ได้ เราไม่มีทุนเปิดร้านเองก็ต้องยอมอย่างนี้แหละครับ

พิมพ์พร : แล้วคุณลุงเล่าคะ ขอโทษเถอะคะ คุณลุงได้รายได้เดือนเท่าไรคะ

ลุงสอน : ผมได้เป็นรายวันครับ วันละ ๓๕ บาท

พิมพ์พร : ถ้าเราหยุดงาน เขาหักรายได้เราไหมคะ

ลุงสอน : หักครับ

พิมพ์พร : แล้ววันเสาร์อาทิตย์อย่างนี้หยุดงานหรือคะ

ลุงสอน : ส่วนมากไม่หยุดหรอกครับ แต่ตอนนี้บริษัทไม่ค่อยมีงานเลยได้หยุด ก็แล้วแต่

จังหวัดงานครับ บางครั้งงานเร่ง ๆ ก็ต้องทำตอนกลางคืนด้วย บางทีกว่าจะเลิกงานก็ ๕ - ๖ โมง

พิมพ์พร : แล้วได้รายได้พิเศษไหมคะ

ลุงสอน : ไม่ได้หรอกครับ แต่เขาเลี้ยงอาหารเย็นเราแทน

พิมพ์พร : แหม แย่จังนะคะ บริษัทเอกชนนี่ไม่น่าจะเอาเปรียบพวกลูกจ้างแรงงานเลยนะคะ

ลุงสอน : ทำยังงี้ได้ครับ ถ้าไม่ทำก็ไม่มีกินงานเดี๋ยวนี้นายากทีเดียว

พิมพ์พร : เด็ก ๆ ก็กำลังเรียนใช้ไหมคะ

ลุงสอน : ครับ

พิมพ์พร : เดี่ยวดิฉันขอซื้อตุ๊กตาตัวใหญ่นี้ ๒ ตัวนะคะ ขอตัวผู้ชายตัวหนึ่ง ผู้หญิงตัวหนึ่ง ดิฉันอยากช่วยครอบครัวคุณลุงบ้าง แล้วก็ตุ๊กตานี้ฝีมือเย็บดีมากทีเดียว น่าภูมิใจนะคะฝีมือคนไทยเรา

ลุงสอน : แหม ขอบคุณมากครับ

พิมพ์พร : ขอประทานโทษคะ คุณลุงอายุเท่าไรคะ แล้วนำบุญมาด้วยคะ

ลุงสอน : ผมปีหน้าก็ ๕๐ แล้วครับ แต่บุญมาเขา ๓๘ ครับ

พิมพ์พร : ถ้าอย่างงั้นบ้านคุณลุงนี้ก็มีคนที่มืสิทธ์จะเลือกตั้งได้ ๒ คน คือคุณลุงกับนำบุญมาเท่านั้นนะคะ เออ คุณลุงไปเลือกตั้งทุกครั้งไหมคะที่มีการเลือกตั้ง

ลุงสอน : ทุกครั้งครับ ผมถือว่าเป็นคนไทย ผมต้องใช้สิทธ์ของผม ไม่ยอมนอนหลับทับสิทธ์หรอกครับ

พิมพ์พร : ค่ะ แหม ถ้าประชาชนของเรา คิดอย่างคุณลุงทุกคน การเลือกตั้งของเราคงจะได้ประโยชน์เต็มทีทีเดียวนะคะ

ลุงสอน : ครับ

เพลงคันรายการ

ข้อสังเกต

๑) บทสนทนาจากตัวอย่างที่ยกมาให้ดูนี้ บอกนิสัยของตัวละคร ๒ ชุดโดยมีพิมพ์พร เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นคนกลางที่แสดงร่วมจุดมุ่งหมายของบทสนทนาจากแรก มุ่งแสดงถึงความไม่มีน้ำใจของลูกสาวเจ้าของบ้านที่ไม่เต็มใจต้อนรับแขก ผิดกับแม่ซึ่งยังรักษารธรรมเนียมไทยในการต้อนรับแขกไว้ ส่วนในฉากที่สองนั้นก็แสดงถึงมรรยาทอันดีของเจ้าของบ้าน แม้จะเป็นบ้านในแหล่งเสื่อมโทรมก็ตาม

๒) เมื่อมีจุดมุ่งหมายของแต่ละฉาก และกำหนดตัวละครแล้ว การเขียนบทสนทนาจึงง่ายขึ้น เนื้อความที่นำมาเขียนเป็นคำพูดของตัวละครก็ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ลูกสาวเจ้าของบ้านในฉากแรก ใช้คำพูดห้วน ๆ แสดงว่ารำคาญที่มีคนมารบกวน จึงไม่เต็มใจต้อนรับ ส่วนเจ้าของบ้านในฉากหลังใช้คำพูดที่แสดงอริยาบดียไมตรีต้อนรับแขกด้วยความเต็มใจ

เรื่องที่ ๑๒ บทละครพูดเรื่อง หลงผิด

บทละครฉบับได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดบทละครต่อต้านยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ โดย นายอมรวิรัช นาคทรพรพ ชั้น ม.ศ. ๕ แผนกวิทยาศาสตร์ โรงเรียนจิตรลดา

บทละครพูดเรื่อง

“หลงผิด”

- ตัวละคร ๑. สิโรจน์ นักเรียนชั้น ม.ศ. ๕ โรงเรียน มีชื่อแห่งหนึ่ง
๒. ชูชีพ เพื่อนนักเรียนชั้นเดียวกับ สิโรจน์
๓. นายโรจน์ บิดาของสิโรจน์
๔. นางสาวสิริรัตน์ มารดาของสิโรจน์
๕. รัตน์ น้องชายของสิโรจน์
๖. รจนา น้องสาวของสิโรจน์
- ทั้งสองอยู่โรงเรียนเดียวกับ สิโรจน์

๗. ตัวประกอบอื่น ๆ เช่น ตำรวจ

ฉากที่ ๑

ฉาก ที่บ้านของสิโรจน์ในห้องอาหาร เห็นสิโรจน์กับนายโรจน์ และนางสิริรัตน์กำลังรับประทานอาหารอยู่

นายโรจน์ : วันนี้เลิกเรียนแล้ว รีบกลับบ้านนะลูก จะได้มีเวลาดูหนังสือมาก ๆ พรุ่งนี้จะมี Test เคมีไม่ใช่หรือ

สิโรจน์ : ครับ Test ประจำบทย่างเคย ไม่ยากอะไรหรอกครับ

นางสิริรัตน์ : (แทรกขึ้น) นั่นแหละจะประมาทไม่ได้ ปีนี้เป็นปีสำคัญที่จะตัดสินใจอนาคตของลูก ลูกต้องพยายามให้ดีที่สุด

สิโรจน์ : ครับ ผมจะไม่ให้พ่อแม่ผิดหวังเลย (รัตน์ กับ รจนา เดินออกมาข้างที่โต๊ะ)

นางสิริรัตน์ : สองคนนี่ ดื่นเข้าให้เหมือนพี่เขาบ้างซี จะได้เก่งเหมือนเขาบ้าง

รัตน์ : แม่ชอบเปรียบผมกับพี่สิโรจน์เรื่อยเลย อย่างผมนี้ก็พอเอาตัวรอดได้เท่านั้น แม่อย่ากะเกณฑ์อะไรกับผมเลยครับ

รจนา : นั่นซีคะ ที่จริงหนูก็ตั้งใจเรียนอยู่เสมอ แต่ก็ทาบไม่ติดพี่สิโรจน์สักที แม่เลยเห็นหนูเป็นพวกไม่ได้เรื่องไป

นางสิริรัตน์ : นั่นละก็ต้องเรียนให้ดี ๆ ไว้เดี๋ยวนี้ต้องแข่งขันกันทุกอย่าง ไม่สบายเหมือนรุ่นพ่อรุ่นแม่หรอก ทุกคนต้องสู้เพื่อตัวเอง ไม่มีใครมาช่วยได้อีกแล้ว

(ทุกคนรับประทานอาหารไปเงียบ ๆ ลักครู่)

นายโรจน์ : เอาละลูก ๆ อิ่มข้าวแล้วก็รีบไปโรงเรียนเถอะ อย่าไอ้เอ๋ให้แม่เขาต้องบ่นอีกเลย (เด็กทั้ง ๓ คนเดินเข้าโรง)

นางสิริรัตน์ : นี่จริง ๆ นะ ความหวังของเราทั้งสองก็ขึ้นอยู่กับสิโรจน์คนเดียวเพราะแก่เรียนเก่ง คงจะเรียนแพทย์ได้ จะได้เป็นที่พึ่งของเราตอนแก่ ส่วนน้องสองคน

นั้นสู้ไม่ได้เลย น่าห่วงจริง ๆ ดิฉัน
หวังอย่างมากก็เพียงให้แกเอาตัวรอด
ไปได้เท่านั้น

นายโรจน์ : ผมเชื่อว่าลูกเราทุกคนคงจะสำนึก
ตัวดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามเสีย ก็คงพาตัวเอง
รอดไปจนได้ละนะ

นางสิริรัตน์ : ดิฉันก็หวังอย่างนั้นเอาละนี้สายแล้ว
รีบไปทำงานกันเถอะ

(ทั้งสองนั่งอยู่อีกครู่หนึ่ง แล้วก็เข้าโรง)

ปิดม่าน

เปิดเพลงประเภทเร้าใจกัน

ฉากที่ ๒

ฉาก ในห้องสมุดโรงเรียนของสิโรจน์
มีสิโรจน์ กับ ชูชีพ กำลังนั่งคุยกันอยู่
เพียงลำพัง ๒ คน ที่โต๊ะตัวหนึ่ง

ชูชีพ : เป็นอย่างไรบ้าง สิโรจน์ Test เมื่อ
นี้นะ

สิโรจน์ : ไม่ดีนักหรอก อย่างน้อยก็ไม่ได้เท่าที่
ฉันหวังไว้

ชูชีพ : นายคงดูหนังสือมาน้อยไปนั่นเองแหละ

สิโรจน์ : คงจะจริง ฉันดูหนังสือไม่ทันเลย อยู่
ดึก ๆ แล้ววังงทุกที

ชูชีพ : (ลดเสียงให้เบาลง) ฉันมียาอยู่ประเภทหนึ่ง
มันช่วยให้หายวังงเป็นปลิดทิ้งเลย นาย
สนใจไหมล่ะ

สิโรจน์ : ยาอะไรหรือ

ชูชีพ : (มองซ้ายมองขวา) ก็ยาธรรมชาติเหมือน
พวกแอสไพรินนี่แหละ นายคงไม่รู้จัก
หรอก เพราะยังไม่โฆษณาแพร่หลาย
แต่เขาใช้กันออกเกร่อ พวกคนขับรถ
นะ มันไม่มีอันตรายอะไรเลย แต่ประ-
โยชน์ของมันมหาศาลจริง ๆ ช่วยให้
คนขับไม่หลับใน ลดอุบัติเหตุไปได้
แยะทีเดียว ส่วนพวกเรานักเรียนนี่ยิ่ง
ได้ประโยชน์จากมันใหญ่ ดูหนังสือได้

นาน ๆ ไม่วังง ไม่เพลียเลย

สิโรจน์ : จริง ๆ หรือนี้

ชูชีพ : โธ่ จริงซี ยานี้ดีออกจะตายไป เขาใช้
กันทั่วบ้านทั่วเมือง

(ถ่วงยาออกมาตลับหนึ่ง ส่งให้สิโรจน์)

เฮ้า นี่แนะ มันจะช่วยนายได้แยะเลย
เอาไปลองดูซี ฉันเอาติดมาพอดีแล้ว
นายค่อยเอาเงินค่ายานี้มาให้ฉันวันหลัง
ก็ได้

สิโรจน์ : ดีจริง คินนี้ฉันจะได้ลองยานี้เสียเลย
ขอบใจนะ ชูชีพ

ชูชีพ : ไม่เป็นไร ว่าแต่นายอย่าไปบอกใคร
นะ ฉันอยากให้นายได้ประโยชน์เพียง
คนเดียว ถ้าคนอื่น ๆ รู้เข้า เดี่ยวยานี้
จะไม่มี ความหมาย

สิโรจน์ : ตกลง ฉันจะไม่บอกใครหรอก เชื่อใจ
เถอะ

ชูชีพ : ดีมากเอาละ จวนหมดเวลาพักแล้ว
ไปเข้าห้องเรียนกันเถอะ

(ทั้งสองเข้าโรง)

ปิดม่าน

เปิดเพลงเบา ๆ กัน

ฉากที่ ๓

ฉาก ที่สวนลุมพินี เห็นสิโรจน์กำลัง
เดินอยู่กับรัตน์ และรจนา

เมื่อเปิดม่าน มีเสียงบรรยาย : ๓ - ๔
เดือนต่อมา การสอบปลายปีและการ
สอบ Entrance ของสิโรจน์ผ่านไประ
และขณะนี้สิโรจน์เพิ่งกลับจากดูผลสอบ
โดยมีน้องชาย และน้องสาวไปเป็น
เพื่อน

สิโรจน์ : เออแะ คลายอารมณ์ที่สวนลุมฯ นี่
ค่อยหายกลุ้มหน่อย

รัตน์ : พี่สิโรจน์อย่าคิดอะไรมาเลยครับ

สิโรจน์ : (เสียงเริ่มสั่น) พี่ไม่เข้าใจเลยว่า พี่นี้เป็น

อะไรไป ทำไมไปถึงตลาดไปเสียทุก ๆ
อย่าง ทั้งที่ไม่นำตลาด

รจนา : โชพีลีโรจน์

สิโรจน์ : (เสียงสั้น) จริง ๆ นะ พี่เคยเรียนตีมา
ตลอด และมาปีนี้ พี่ขยันขึ้นด้วยซ้ำ
แต่ทำไมปลายปี พี่สอบแทบไปไม่รอด
แล้วนี่ Entrance พี่ก็ไม่ติดอะไรเลย
โชเอ๊ย (สะอื้น)

รัตน์ : ผมเองก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไม
แต่คนเราก็มีพลาดกันได้ แล้วในเมื่อ
มันผ่านไปไปแล้ว ก็อย่าไปคิดให้กลุ้ม
เลยครับ

สิโรจน์ : ก็ทำไมจะไม่กลุ้มเล่า รัตน์ คุณพ่อ
คุณแม่ตั้งความหวังไว้ที่พี่อย่างมาก แต่
พี่ก็ทำให้ท่านผิดหวังเสียแล้ว

รจนา : ปีนักษาก็แก้ตัวใหม่ได้นี้ละ

สิโรจน์ : แล้วถ้าพี่พลาดอีกล่ะ พี่ไม่เก่งเหมือน
แต่ก่อนเสียแล้ว ไม่มีอะไรเป็นหลัก
ประกันเลยว่าพี่จะไม่พลาดอีก (พูด
เสียงดัง) (ทุกคนนิ่งไปครู่หนึ่ง)

สิโรจน์ : (ถอนหายใจยาวเหมือนจะคิดได้) แต่ถึงอย่างไร
ก็ขอโทษน้องทั้งสองมากนะที่พยายาม
ปลอบประโลมใจพี่ พี่เองกลุ้มใจเหลือ
เกิน เลยมาระบายเอากับน้อง ๆ ทั้ง ๆ
ที่รู้ว่าไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย

รจนา : พี่ระบายสิ่งที่เก็บกดอยู่ข้างในออกมา
เถอะค่ะ อย่างน้อยก็จะรู้สึกสบายขึ้น
ดีกว่าให้มันอัดอยู่ในใจ

สิโรจน์ : มันก็เท่านั้นพี่ต้องเผชิญกับความจริง
เสียทีว่า พี่นะมันไม่เก่งอีกต่อไปแล้ว
มามัวรำพึงรำพันอยู่ ก็เสียเวลาเปล่า ๆ
มาเถอะกลับบ้านดีกว่า คุณพ่อคุณแม่
คงรอฟังผลจากพี่อยู่แล้ว
(ทั้งสามเดินเข้าโรง)

ปิดม่าน

เปิดเพลงเร้าใจกัน

ฉากที่ ๔

ฉาก ที่บ้านสิโรจน์ นายโรจน์กำลังนั่ง
อ่านหนังสือพิมพ์อยู่

(นางสิริรัตน์เดินเข้ามา ในมือถือคัลเลอร์ ๆ ฉบับ
หนึ่ง)

นางสิริรัตน์ : นี่คุณ ดูซิ ดิฉันพบอะไรในห้องนอน
สิโรจน์ (ยื่นคัลเลอร์ส่งให้นายโรจน์)

นายโรจน์ : อะไรหรือ (วางหนังสือพิมพ์ลง รับคัลเลอร์
มาเปิดดู) เอ๊ะนี่มันยาเสพติดดิฉัน แบบนี้
รู้สึกเขาจะเรียก “ม้าขาว” หรืออย่างไร
นี่

นางสิริรัตน์ : ใช่ค่ะ เป็นแอมเฟตตามีนอย่างหนึ่ง
กระตุ้นประสาทตึ๊ง โช ลูกเราไม่น่า
เลย

นายโรจน์ : มีนำเล่าแกถึงเรียนตกมาก โชไม่น่าดับ
อนาคตตัวเองอย่างนี้เลย

นางสิริรัตน์ : ไฉนหรือ ตั้งความหวังไว้ที่ตัวแกแทบ
ทั้งหมด แต่แกก็ทำลายลงหมดสิ้น ไม่รู้
ไปเห็นดีเห็นงามอะไรกับยาพวกนี้

นายโรจน์ : สอบปลายปีก็แทบเอาตัวไม่รอด สอบ
Entrance ก็ไม่ติดอะไรเลย เอ้อ ไอ้
เรา ตอนนั้นไม่ได้ว่าอะไรแกเลย เพราะ
คิดว่าแกคงพยายามเต็มที่แล้ว และ
คงกำลังเสียใจมาก แต่เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว
ก็เห็นจะต้องเรียกมาพูดกันหน่อยละ

นางสิริรัตน์ : อ้อแน่ละค่ะ
(สิโรจน์เดินเข้ามาพอดี)

นางสิริรัตน์ : อ้อมาพอดีมานี่สิสิโรจน์

สิโรจน์ : อะไรหรือครับ

นายโรจน์ : นี่อะไรของลูกโชใหม่

สิโรจน์ : (มองดูคัลเลอร์อย่างงงๆ)

นางสิริรัตน์ : ว่าไงเล่าแม่พบตกอยู่ใต้เตียงลูกตอน
ขึ้นไปจัดห้อง ของลูกโชใหม่

สิโรจน์ : ครับของผม

นายโรจน์ : ลูกโชใหม่ มันคืออะไร

สิโรจน์ : มันก็เป็นยาอย่างหนึ่งครับ ช่วยให้

หายว่่วง ดูหนังสือได้ดึก ๆ ครับ

นายโรจน์ : (เสียงดังขึ้น) แค่นั้นหรือที่ลูกรู้ นี่คือ
สิ่งที่เขาเรียกกันว่า “ม้าขาว” แอม-
เฟตตามีนอย่างร้าย ที่มันทอนร่างกาย
และจิตใจของคนที่เขาพนันจนติด ลูกไม่
รู้สึกเลยหรือว่า มันมันทอนร่างกายลูก
อย่างไรบ้าง

สิโรจน์ : ก็ไม่มีอะไรครับผมเพียงแต่สมองมัน
ไม่จับไวเหมือนเดิมไปหน่อยเท่านั้นซึ่ง
ผมว่า ไม่เกี่ยวกับยานี้หรอกครับ

นายโรจน์ : (โกรธจัด ตรงเข้าตบหน้าสิโรจน์ จนสิโรจน์เซไป)
นี่นะไม่เกี่ยว ลูกยังไม่รู้หรือเห็นว่า
ลูกได้ทำลายอนาคตลูกเองอย่างเลว
ที่สุด ฝึกร้ายตัวไหนหนอมาดลใจให้ลูก
เห็นดีไปกับยาเสพติดนี้

สิโรจน์ : (ตะลึงไปชั่วครู่หนึ่ง แล้วก็ทุดตัวลงร้องไห้) ผม
ผมไม่ตั้งใจ ผมคิดว่ามันเป็นแค่ยา
ธรรมดา

นายโรจน์ : (มองดูลูกที่นั่งร้องไห้อยู่ครู่ใหญ่ แล้วก็ค่อย ๆ นั่ง
ลงกอดลูกไว้) แต่เอาเถอะ ลูกเอ๋ยเมื่อรู้ตัว
แล้ว ก็ยังไม่สายเกินไป พ่อจะพาลูกไป
รักษาตัวให้หายจากการติดยานี้ แล้ว
ปีหน้าลูกก็จะแก้ตัวได้อีก อย่าร้องไห้
ไปเลยพ่อแม่มากโทษให้แล้วละ เรารู้ว่า
ลูกไม่ตั้งใจจะทำเช่นนี้เลย

นางสิริรัตน์ : พ่อเขาพูดถูกแล้วละ แล้วเมื่อลูกสำนึก
แล้ว ก็ไม่มีอะไรที่สายเกินไป ไป ไป
อาบน้ำอาบท่าเสียที เดี่ยวจะได้มาทาน
ข้าว

(สิโรจน์เดินเข้าโรง แล้วอีกสักครู่ นายโรจน์กับ
นางสิริรัตน์ก็เดินเข้าโรงไปอีกทางหนึ่ง)

ปิดม่าน

เปิดเพลงเบา ๆ ขึ้น

ฉากที่ ๕

ฉาก ในห้องนั่งเล่นที่บ้านสิโรจน์

เมื่อเปิดม่าน มีเสียงบรรยาย : หลัง
จากนั้นอีก ๒ เดือน

(สิโรจน์เดินเข้ามาพร้อมกับนายโรจน์ และนาง
สิริรัตน์)

นางสิริรัตน์ : พันเคราะห์เสียทีนะ ลูกนะ นี่ลูกก็หาย
ขาดแล้ว เริ่มต้นตั้งตัวใหม่ให้ดี ปีนี้ลูก
คงไม่พลาดแน่ ๆ

สิโรจน์ : ครับ ผมลืมฝันร้ายนั้นไปหมดแล้ว ปีนี้
ผมจะพยายามให้ดีที่สุด

นายโรจน์ : ดีแล้วลูก กลับตัวทันเสียตั้งแต่ยังไม่
ถลาลึกอย่างนี้ไม่เป็นไร

(มีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้น สิโรจน์เดินไปรับสักครู่หนึ่ง
ก็วางหู แล้วเดินกลับมา)

สิโรจน์ : คุณพ่อคุณแม่จำเพื่อนผมที่เล่าให้ฟัง
ได้ไหมครับ ที่เขาเป็นคนแนะนำยานั้น
ให้ผมนั่นแหละ

นายโรจน์ : จำได้ซี ที่ชื่อ ชูชีพไช้ไหม

สิโรจน์ : ใช่ครับ ตอนที่เล่าเรื่องให้คุณพ่อคุณแม่
ฟังนั้น ดูเหมือนเขาจะรู้แหว รีบหนีไป
เสียก่อน โรงเรียนก็ไม่ได้ไป หาตัว
ไม่เจอมา ๒ เดือนได้แล้ว แต่วันนี้จู่ ๆ
เขาก็โทรฯ มาหาผม เมื่อคืนนั่นแหละ
ครับ เขาบอกว่าจะมาขอเงินผม เพื่อจะ
หนีไปต่างจังหวัด เขาจะให้ผมเอาเงิน
ไปให้เขาที่ปากซอย ชะรอยคงจะคิดว่า
ผมยังกลัว ยอมให้รีดไถได้เหมือน
สมัยที่ติดยาอยู่ แต่เขาคาดผิดและกำลัง
หาเรื่องใส่ตัว ผมจะโทรฯ ไปบอก
ตำรวจให้มากอดจับเขา คนกลาง
คอยขายยาเสพติดให้พวกนักเรียน
จะได้หมดไปอีกคนหนึ่ง ชูชีพนี่ละครับ
ตัวดีนัก คอยขายยา และรีดไถพวก
นักเรียนมานานแล้ว

นายโรจน์ : (หันไปสบตากับนางสิริรัตน์ แล้วก็หันมาพูดกับ
สิโรจน์) ลูกทำถูกแล้ว (สิโรจน์เดินไปโทรศัพท์
สักครู่ ก็กลับมา)

สิโรจน์ : เดี่ยวตำรวจนอกเครื่องแบบจะมากอด
ดักอยู่ครับ เชื่อว่าอย่างไรก็คงได้ตัว
เพราะชูชีพจนตรอกแล้ว อยากรู้ก็คง
ต้องมานั่น ๆ

นางสิริรัตน์ : ดีแล้วลูก ทำอย่างนี้ เท่ากับช่วยคนอื่น
หลายคนให้ไม่ต้องเป็นทาสยาเสพติด
เพราะถ้าเขาหนีไปได้ ก็คงไปขายยา
เสพติดให้ใครต่อใครอีก

(ทั้งสามเดินเข้าโรง)

ปิดม่าน

(เปิดเพลงประเภทเร้าใจขึ้น)

ฉากที่ ๖

ฉาก บนสถานีตำรวจ เห็นตำรวจ ๒
นาย กำลังคุมตัวชูชีพ มีนายร้อยเวร
กำลังซักถามชูชีพอยู่

(นายโรจน์ นางสิริรัตน์ และสิโรจน์ เดินออกมา)

ชูชีพ : (ทำท่าโกรธ) แก.....สิโรจน์.....แก
หักหลังฉัน

สิโรจน์ : ก็สมกันแล้วนี่ แกทำลายอนาคตของ
เด็กดี ๆ ไปตั้งนับไม่ถ้วน และเกือบจะ
ทำลายอนาคตของฉันด้วย

นายร้อยเวร : เราจับนายชูชีพได้โดยละม่อมเลยครับ
เพราะเขาตกใจ ไม่คิดว่าจะถูกหักหลัง

ชูชีพ : ฉันขอสาบานว่า พอฉันพ้นโทษแล้ว
ฉันจะต้อง.....

นายร้อยเวร : หุบปากเถอะ ไป ไปเข้าห้องขังได้
แล้ว เชนะโดนหนักแน่ ขยายยาเสพติด
ให้พวกเด็กนักเรียนด้วยกันอย่างนี้ (หัน
มาพูดกับนายโรจน์) ผมต้องขอขอบคุณ

ลูกชายคุณมากเชียวครับ ที่ช่วยกำจัด
คนร้ายอย่างได้ผลดียิ่ง น่าชมเชยจริง

นายโรจน์ : แกตัดสินใจของแกเองแหละครับ ว่า
ควรจะทำอย่างไร

นายร้อยเวร : น่าภูมิใจแทนคุณจริง ๆ

นายโรจน์ : ครับ เขาภูมิใจในตัวแกมาก (หันมาพูด

กับสิโรจน์) ต่อไปนี้ ลูกจะไม่ก้าวพลาด
อีกแล้วสิโรจน์

(พ่อ แม่ ลูก เดินเข้าโรงทางหนึ่ง ตำรวจพาผู้
ต้องหาเข้าโรงอีกทางหนึ่ง)

ปิดม่าน

เปิดเพลงเบา ๆ แทรก

จบ

ข้อสังเกต

๑) โครงเรื่องของบทละครเรื่องนี้เป็นโครง
เรื่องง่าย ๆ คือ เด็กหนุ่มซึ่งเป็นนักเรียนเรียนดี และ
เป็นความหวังของครอบครัวไปติดยาเสพติดเข้า
เพราะเพื่อนชวนเลยเป็นเหตุให้เสียผลทางการเรียน
คือผลการสอบต่ำมาก และสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้
ตอนหลังพ่อแม่ทราบสาเหตุว่าลูกติดยาเสพติดจึง
พาไปให้หมอรักษาจนหาย แล้วกลับตัวได้ ก่อน
ที่จะสายเกินไป ส่วนเพื่อนที่ชักนำให้เด็กคนนี้ติด
ยาเสพติดก็ถูกทางตำรวจจับตัวไปลงโทษ

๒) ละครเรื่องนี้มี ๖ ฉาก แต่ละฉากตัวละคร
ใช้คำพูดที่บอกเรื่องราวสอดคล้องกับโครงเรื่องและ
ขณะเดียวกันก็แสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร
ด้วย

๓) นอกจากคำพูด ตัวละครจะต้องแสดง
บทบาทให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องด้วย เช่น บทโกรธ
บทเสียใจ บทตัดสินใจ ทำอะไรบางอย่าง ฯลฯ ผู้เขียน
บทละครจะต้องเขียนบอกไว้ด้วย เพื่อตัวละครจะได้
แสดงให้ถูกต้องตามที่กำหนดบทบาทไว้ ดังข้อความ
ที่ปรากฏในวงเล็บ เช่น (สิโรจน์เดินไปโทรศัพท์ สักครู่
ก็กลับมา) ชูชีพ (ทำท่าโกรธ) ฯลฯ

กิจกรรม

๑. ลองฝึกเขียนบทสนทนาตามสถานการณ์ต่อไปนี้
อาจเขียนเป็นรายบุคคลหรือเขียนเป็นกลุ่มก็ได้

๑) เด็กนักเรียน ๒ คน ขณะเดินไป
โรงเรียนพบขวดแตกอยู่ตามทาง คนหนึ่งเก็บ
เศษแก้วไปทิ้งถังขยะ อีกคนหนึ่งบ่นว่าเสียเวลา

คนแรกให้เหตุผลว่าทำไมจึงยอมเสียเวลาทำเช่นนั้น ตอนแรกคนที่สองค้านแต่ตอนหลังก็เห็นด้วย

๒) ชายคนหนึ่งเห็นเหตุการณ์ที่ถนนตอนที่รถจักรยานยนต์ชนนักเรียน ๒ คนล้มลงแล้วขับหนีไป ชายผู้นั้นเล่าเหตุการณ์ให้ตำรวจฟัง และแสดงน้ำใจต่อเด็กที่บาดเจ็บ โดยรับอาสาจะนำไปส่งที่โรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองมารับตัวต่อไป ตำรวจเห็นด้วย และขึ้นรถของชายผู้นั้นไปพร้อมกับนักเรียน ๒ คนนั้น

๒. ฝึกเขียนบทละครสั้น ๆ ไม่เกิน ๕ ฉากเพื่อใช้แสดงในเวลา ๑๕ - ๒๐ นาที โดยแบ่งกันเขียนเป็นกลุ่ม กำหนดให้มีตัวละครไม่เกิน ๖ ตัว ตามโครงเรื่องที่กำหนดให้หรือตามที่กลุ่มคิดเอง

ตัวอย่างโครงเรื่องของบทละครสั้น

เรื่องที่ ๑ นักเรียนกลุ่มหนึ่ง (๒ - ๓ คน)

เห็นชาวบ้านทิ้งเศษขยะลงในลำคลอง ก็ปรึกษา

กันว่าจะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไรดี ในที่สุดก็คิดออกว่าจะเขียนป้ายไปปักไว้ริมทางให้ทุกคนเห็น จะได้ไม่ทิ้งเศษขยะอีกต่อไป ปรากฏว่าเหตุการณ์ยังคงเป็นไปเหมือนเดิม เพราะชาวบ้านอ่านหนังสือไม่ออก (อาจแบ่งเป็น ๒ ฉากหรือ ๓ ฉากแล้วแต่กรณี) ให้ตั้งชื่อเรื่องตามที่กลุ่มพอใจ

เรื่องที่ ๒ เพื่อนวัยรุ่น ๒ คน รักกันมาก สัญญาว่าจะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน วันหนึ่งเพื่อนคนแรกป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ เพื่อนคนหลังบอกพ่อแม่ของตนว่าจะไปเยี่ยมและช่วยพยาบาล พ่อแม่ห้ามไว้เพราะกลัวลูกจะได้รับเชื้อหวัด ลูกโกรธที่พ่อแม่ขัดใจ และแอบหนีไปพยาบาลเพื่อน พ่อแม่ตามไปพบ เห็นว่าป่วยทั้งคู่ จึงช่วยหาหมอรักษา เพื่อนทั้งสองจึงได้บทเรียนว่า ยังต้องฟังผู้ใหญ่อยู่ในบางเรื่อง

บทที่ ๙

ร้อยกรองเพื่อนันทนาการ

ภาพยู่ทรงคนางค์ ๒๘

ถ้อยคำนำสาร	ร้อยกรองลงอ่าน
ชวนคิดชวนฝัน	ที่สื่อจากใจ
พาเที่ยวถิ่นไกล	บรรเจิดแจ่มใส
	เพลินพจน์รจนา
เรามีชีวิต	ร้อยกรองลงคิด
เรามีหัวใจ	เรามีปัญญา
ความคิดมีค่า	เราใช้ภาษา
	เชลยลักษณะอักษร
ถ้อยคำสำแดง	ร้อยกรองลงแต่ง
ความคิดความฝัน	วรรณศิลป์สุนทร
รำจับดับร้อน	สร้างสรรค์ภาพยู่ทรง
	สำเร็จอารมณ์

ฐ. นาคทรรพ

๑. ความหมายของร้อยกรอง

ความหมายของคำว่า “ร้อยกรอง” จากพจนานุกรม มีดังนี้ “สอดผูกให้ติดต่อกัน, แต่งหนังสือดีให้มีความไพเราะ, เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์”

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรมได้ใช้คำว่า “ร้อยกรอง” เข้าคู่กับร้อยแก้ว โดยใช้คำร้อยกรองสำหรับเรียกวรรณกรรมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง เราจึงมีคำว่า “ร้อยแก้ว” ซึ่งหมายถึง “ความเรียงที่สละสลวยไพเราะเหมาะจะด้วยเสียงและความหมาย” เข้าคู่กับ “ร้อยกรอง” ในความหมายดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนับแต่นั้นมา

๒. แรงจูงใจให้เกิดร้อยกรอง

คนไทยเราได้ชื่อว่าเป็นคน “เจ้าบทเจ้ากลอน” มานานแล้ว ดังที่มีผู้กล่าวว่า “ไทยเราเป็นชาตินักกลอน”^๑ ซึ่งหมายความว่า คนไทยเราชอบแต่งกลอนและชื่นชมกลอนนั่นเอง และชาวต่างประเทศคือลาตูแบร์ ได้กล่าวถึงลักษณะคนไทยในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไว้ตอนหนึ่งว่า “คนไทยเป็นกวีโดยธรรมชาติ”^๒ คำว่า “กลอน” ในที่นี้ใช้ในความหมายกว้าง ใช้เรียกบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองก็ได้ และใช้ในความหมายแคบว่า เป็นลักษณะคำประพันธ์ชนิดหนึ่งก็ได้ ผู้ที่เป็นนักกลอนอาจแต่งคำประพันธ์ชนิดอื่น ๆ ด้วยก็ได้

สิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้คนเขียนร้อยกรองนั้นมีหลายอย่าง แรงจูงใจอาจมาจากธรรมชาติ เช่น ความสวยงามของดอกไม้ ท้องฟ้า ทุ่งนา ป่าเขา สัตว์ ฯลฯ มาจากมนุษย์และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น หอวังงาม เด็กน้อย รูปปั้น ภาพวาด สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ ฯลฯ มาจากความคิดทางนามธรรม เช่น ความรัก ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ฯลฯ มาจากความรู้สึกสะเทือนใจเมื่อได้เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเร้าอารมณ์ให้ตื่นตื้นตันยินดี เศร้าสลด สงสาร เศียดแค้นชิงชัง ฯลฯ มาจากเรื่องราวที่ได้ยินได้อ่านมาแล้ว เช่น เรื่องเกี่ยวกับวีรกรรมของนักรบ เรื่องชีวิตเศร้าของเด็กกำพร้า เรื่องนิทานผจญภัย ฯลฯ

นักเรียนลองพิจารณาบทร้อยกรองต่อไปนี้

^๑ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, “กลอนและนักกลอน,” ใน สามเรื่องเอกของ น.ม.ส. (กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา, ม.ป.ป.) หน้า ๓๗๕.

^๒ ชาน เพชรแก้ว, ร้อยกรองสมัยใหม่. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

ซึ่งแสดงถึงแรงจูงใจที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์
และความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์

๒.๑ แรงจูงใจจากธรรมชาติ

- ๑) ถึงห้วยโป่งเห็นธารละหานไหล
คงคาไหลปลาวายคล้ายคล้ายเห็น
มีกรวดแก้วแพรพรายรายกระเด็น
บ้างแลเห็นเป็นสีบุษราคัม

จากนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่

๒.๒ แรงจูงใจจากธรรมชาติและมนุษย์

หาดหินขาว

๒) หาดหินขาวแห่งนี้ที่หรรษา ได้มาชม
ยามเย็นเป็นบุญตา สุริยาจมนลับประทับใจ เสียงคลื่นซัด
คลื่นครันสนั่นฝั่ง สำเนียงวังเวงจิตพิสมัย ชวนคะเน
ถึงศรีกวีไทย “สุนทรภู่” ยิ่งใหญ่แห่งเมือง “แกลง”
ท่านคงเคยมาชมภิรมย์รื่น ฟังเสียงคลื่นไกลมนุษย์
สุดแสง บังเกิดจินตนาการแสดง เป็นเรื่องแต่ง
จับใจ “พระอภัยมณี” อมตะนิยายขยายแถม ความจริง
แอบแฝงไว้ในวิถี ไม่นึกเลยว่าระยองมีของดี ได้มาเยือน
ครั้งนี้นัดครัน บุญกุศลดลใจให้มาเที่ยว อาลัยเหลือ
กลับไปคงไผ่ผืน เจ้าของถิ่นเอื้ออารมีสัมพันธ์ จะจาก
พลันใจหายเสียดายเลย

“ฐิติมา”

ข้อสังเกต

กลอน นิราศหาดหินขาวนี้ เริ่มต้นด้วยการชม
ธรรมชาติชายหาดในยามสายเย็น ต่อไปผู้ประพันธ์
คิดถึงกวีผู้ยิ่งใหญ่ของไทยคือ สุนทรภู่ ซึ่งมีผู้เล่าว่า
ท่านเคยเดินทางไปถึงที่นั่น และได้ใช้ภูมิประเทศแถบ
นั้นเป็นฉากในเรื่องพระอภัยมณี ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า
ผู้ประพันธ์ได้แรงจูงใจจากธรรมชาติซึ่งโยงไปถึง
บุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย

๒.๓ แรงจูงใจจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

- ๓) มณฑปน้อยสวมรอยพระบาทนั้น
ล้วนสุวรรณแจ่มแจ้งแสงอร่าม
เพดานดาดลาดล้วนกระจ่างงาม

พระเพลิงพลามพร่างพร่างสว่างพราย

จากนิราศพระบาท ของสุนทรภู่

- ๔) มีเจดีย์วิหารเป็นลานวัด
ในจังหวัดวงแขวงกำแพงกัน
ท้องคอกอ้อยเหลี่ยมสลักกัน
เป็นสามชั้นเชิงชานตระหง่านงาม
บันไดมีสี่ด้านสำราญรื่น
ต่างชมชื่นชวนกันขึ้นชั้นสาม
ประตกฉัตรจินตนาพยายาม
ได้เสร็จสามารถรอบคำนับอภิวันท์

จากนิราศภูเขาทอง ของสุนทรภู่

๕) ศรีสวัสดิ์วัฒนบวร อมรรัตนโกสินทร์
มหินทรายุธยา เป็นราชธานีไทย ไกรเกริกเกียรติ
ก้องฟ้า ทิวหล้าล้วนชวชม นิยมนครแห่งนี้ ย่อมมี
ประวัติมหัศจรรย์ แต่บรรพชนเคยมี ทวาราวดีศรี-
อยุธยา ครั้นศึกมาย้ายแยก แผลงแปลกเปลี่ยนเกิดใหม่
ใหญ่ยิ่งอย่างยิ่งเดิม ผลเพิ่มสมบัติพูน จรูญอาราม
งามโรจน์ ช่อฟ้าไชยดิชนสุรย์ ราชตระกูลจักรีเป็น
ศรีสง่าแผ่นดินไท แลไปโน่นวังหลวง นั้นกระทรวง
ศาลสร้าง สร้างประดับประดาศิลป์ ผืนดูที่ศึกษา
มหาวิทยาลัยหลั่น คั่นโรงเรียนน้อยใหญ่ ใฝ่ดูวิชา
ชน...

จาก “ผืนผไทนี้ล้ำ แหล่งคุณ” ของสุกร บุนนาค

๒.๔ แรงจูงใจจากมนุษย์

๖) “คนนี่แสนแล้วที่เราฝัน
น้องเอ๋ยรูปร่างช่างกระไร
ดังพระจันทร์วันเพ็ญเมื่อส่องผุด
สองแฉกแฉกเหมือนจะขยับเวียน
ทั้งจรีกริยามารยาท
อ่อนจะอ่อนเหมือนจะอนให้ประวิง | รูปโฉมโฉมพรรณหาผิดไม่
ถึงนางในกรุงศรีไม่มีเทียม
บริสุทธิ์โอภาสสะอาดเอี่ยม
งามเสวยมราศีผู้ใดจริง
ก็ฉลาดไว้วางอย่างผู้หญิง
จะอับพรายก็พริ้งยิ่งเพราะตา” |
|---|--|

จาก ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายงามแรกพบศรีมาลา

๒.๕ แรงจูงใจจากสัตว์

๗) ○ ลูกยา
แสวงเหยื่อเพื่ออุบิวันวุ่น
○ ชื่นอก
เมื่อยามทุกข์ปลุกใจให้โศกจาก | จงดูเหยี่ยงปักขานในไพรศณห์
พอได้ผลพาร่อนมงป้อนนาง
จงดูอย่างนางนกยูงอย่างนาง
ใช้ปีกหางคู่เกล้าฝั้นคล้อยคลอ |
|--|--|

จาก บทละครเรื่อง เงาะป่า

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๔) เห็นฝูงลิงวิ่งตามกันสอ
คนทั้งหลายชายหญิงทิ้งให้ทาน
เวทนาวานรอ่อนน้อยน้อย
บ้างเกาะแม่แลโลดกระโดดปลิว

มากอยขอโภชนากระยหาร
ต่างถนลานวิ่งได้เอาไฟล่พลั่ว
กระจอยร่อยกระจิดจิดจิว
คูหอบหัวมิให้ถูกตัวถูกเลีย

จากนิราศเมืองเพชร ของสุนทรภู่

๕) ในกระแสดลั่นแต่โป๊ะล้อม
ไอ้คิดเห็นเอ็นดูหมู่แมงดา
เขาจับตัวผัวทั้งไว้กลางน้ำ
พอเมียคายฝ้ายผัวก็บรลย

ลงอวนอ้อมโอบสะกิดเอาแมงดา
ตัวเมียพาผัวลอยเที่ยวเล่นไกล
ระลอกซ้าสาตซัดให้ตักนัย
ไอ้เหมือนใจที่ฟรักกิ้งนัย

จากนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่

๒.๖ แรงจูงใจจากเพลงกล่อมเด็ก

๑๐) พระลบลาลับแล้ว
จันทร์จะสาธอัมพร
มาจะกล่าวกรอกลอน
เพลงพระจันทร์เจ้าข้า

นั่งชมจันทร์เจ้าแจ่ม
ไอ้พระจันทร์เจ้าขา
กระต่ายอย่าเพิ่งพา
ขยักกะดาอย่าค่อย

ลงรอน รอนเอย
สะพรั่งฟ้า
เพลงกล่อม
จูงเข้าใจฟัง

เจดุนภา
อย่าคล้อย
จันทร์พราว
อย่าตั้งครกตำ

จาก “ชักม้าชมเมือง” ของนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

๒.๗ แรงจูงใจจาก “หัวใจ”

ก้องกว่าเสียงปิ่น

๑๑) หัวใจเขาคือดาว
กระซิบพริบเพรียกไป
หัวใจเขาคือธาร
หล่อรินชื่นสองฝั่ง
หัวใจเขาคือดิน
ข้าวคิดเมื่อนิคนูน
หัวใจเขาคือแดด
ออกกรุ่นอุ่นลำยอง
หัวใจเขาคือลม
ออกร่มกลุ่มลำเค็ญ
เขาหรือคือไผ่สาย
กวาดเกลี้ยงทั่วเสียงปิ่น

แววบุบวาววามฟ้าไกล
ไฉมิดมิดคิดคืนหวัง
ไหลซ่าซ่านซาบกำลั่ง
ฝากรอยสลดรินทศสูญ
ดลพิษสันผลิผลพูน
ลอยรวรว่าเรี่ยฟ้าฟอง
ช่วยเผาแผดเชื้อชั่วผอง
คลายเยือกยับเยกดับเข็ญ
ช่วยขึ้นจมน้ำทรวงเย็น
โลมไถ่รอบปลอบขวัญกิน
แนวรกรายเราหยัดเย็น
สานดิษฐ์ก้องโลกา

จาก ขอบฟ้าขลิบทอง ของ อุชเชณี

๓. ร้อยกรองส่งเสริมนันทนาการ

นักเรียนได้ทราบความหมายของคำ “นันทนาการ” แล้วในบทที่ ๘ ซึ่งกล่าวไว้ว่าหมายถึงการพักผ่อนหย่อนใจ การแต่งร้อยกรองก็จัดเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมนันทนาการได้ ยามใดที่คนเรารู้สึกว่าเหงา เพราะขาดเพื่อนหากหันไปใช้เวลาเพื่อการแต่งร้อย-

กรอง ก็จะทำให้เหงาไปได้ จะเกิดความสนุก หรือสบายใจขึ้นมาแทนที่ บทละครเรื่องเงาะป่า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์นั้นก็เป็นผลงานที่เกิดจากการพักผ่อนพระราชอิริยาบถหลังจากที่ทรงฟื้นฟูจากการประชวร และทรงใช้เวลาเพียง ๘ วันเท่านั้น^๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับ “จินตกวีนิพนธ์” หรือร้อยกรองไว้ดังนี้^๒

“แต่ส่วนคำร้อยกรองอย่างหนึ่ง กับเพลงบรรเลงไพเราะอีกอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องปลดปล่อยทุกข์ และแก้รำคาญแก่เหงาได้ดีกว่าสุรายาเมาใด ๆ ทั้งเมื่อได้อ่านหรือฟังแล้วก็หาโทษมิได้เลย

ส่วนผู้ที่แต่งโคลงฉันท์ กาพย์กลอน เองนั้นเล่า ก็ได้รับผลดีเหมือนกัน กล่าวคือ

๑) สบายใจ คล้ายผู้ที่เล่นดนตรี ดีพิณพาทย์

๒) เฟล็น เพราะใช้สมองในทางที่นึกถ้อยคำ

อันไพเราะ

๓) ต้องเขม้นเขม้ มัก แสดงโวหารให้แปลก

๔) โอกาสได้แสดงความคิดให้ผู้อื่นฟัง”

ในการเขียนร้อยกรองสิ่งที่สำคัญที่สุด คือความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ เมื่อ “รู้สึกนึกคิด” ในเรื่องใดแล้ว ก็ใช้ภาษาเป็นพาหะของ “ความรู้สึกนึกคิด” นั้น ๆ แสดงออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือบทประพันธ์ ในระยะแรก ๆ ผู้ที่เริ่มฝึกเขียนร้อยกรองคงจะต้องเรียนจากแบบแผนของคำประพันธ์ที่มีท่านผู้รู้กำหนดไว้ จำแนกเป็นชนิดใหญ่ ๆ ได้ ๔ ชนิด คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ต่อไปเมื่อชำนาญแล้ว จึงเขียนเองโดยไม่ต้องดูแบบ และเมื่อชำนาญยิ่งขึ้น ต่อไปก็อาจคิดสร้างแบบแผนคำประพันธ์ขึ้นเองก็ได้

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการร้อยกรองดังต่อไปนี้

๓.๑ เป็นภาษาที่ทำให้เกิดความรู้สึกและนึกเห็นภาพได้

^๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, บทละครเรื่องเงาะป่า (กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้าคำนำ.

^๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบรมราชาธิบายในการประพันธ์ (กรุงเทพมหานคร : องค์การการค้าของรัฐบาล, ๒๕๑๗), หน้า ๒.

เช่นเมื่อจะกล่าวถึง “ดอกบัว” ก็ใช้คำที่ทำให้ผู้อ่าน
นึกเห็นภาพและลักษณะเด่นของดอกบัว ดังตัวอย่าง:

บัวไสวไกวก้านในธารน้ำ
ดูงามล้ำสดสีไม่มีหมอง
กลีบละมุนกรุ่นกลิ่นประทีนกรอง
รับแสงทองยามเช้าเฝ้าให้ชม

นอกจากนึกเห็นภาพแล้ว ภาษาในบทร้อยกรอง
ยังทำให้เราเกิดความรู้สึกได้ด้วย เช่น ความรู้สึก
ภาคภูมิใจในความกล้าหาญของนักรบค่ายบางระจัน
ดังที่พระยาอุปกิตศิลปสาร ได้พรรณนาไว้ดังนี้

ไทยรักษาค่ายบ้าน	บางระจัน
ตีพม่าประลัย	เจ็ดครั้ง
นับได้สี่เดือนขึ้น	ขับเคี่ยว รบแฮ
ด้วยจิตหาญกล้าทั้ง	อดทน
ทัพชาวบ้านปากสุ	ทัพกรุง ม่านเฮย
ยอมสละผละชนม์	ชีพให้
ด้วยจงรักชาติผดุง	แดนเกิด
น้ำจืดจำใจใจ	จอดคุณ
แรงชาวบ้านน้อยตั้ง	ดวงไฟ หรือพ่อ
กรูม่านแมนฝนหนุน	แน่นฟ้า
ยังอุตสาห์เอาชัย	ได้เจ็ด ชัยเฮย
ชัยเจ็ดชัยนี้ซ้ำ	ซ่อนเฉลิม

จาก “ลิลิตลั่น สดุดีบ้านบางระจัน” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

๓.๒ เป็นภาษาที่มีเสียงและจังหวะดุจดนตรี

คำที่เลือกมาใช้ในร้อยกรอง จะมีเสียงสูงต่ำ
สั้นยาว เรียงสลับกันไปอย่างมีศิลปะ ซึ่งผู้ประพันธ์
อาจพลิกเพลงไปได้หลาย ๆ แบบแตกต่างกันไป ถ้อยคำ
เหล่านี้จะทำให้เกิดเสียงไพเราะมีจังหวะจะโคนคล้าย
เสียงดนตรี ดังตัวอย่าง

เพลงรักแหว่แหว่หวานกังวานหวิว
ทั้งทุ่งทิวทั่วไกลไกลเกินญู่
นกร่ายฟ้ามาเรียงเคียงริมคู
สาวหนุ่มคู่คลอแข่งร่วมแรงงาน
เขาเร่เร่ลงแขกแลกแรงเร่
ต่างจับหน้าคว่าเคียวเกี่ยวประสาน
ล้วนข้าวงามอร่ามกอดลอนน่านาน

เขารับบอกรอกอุทานหวานคมเคียว

จาก “หวานคมเคียว” ของ เยาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

คำที่กวีเลือกมาใช้ จะมีลักษณะสัมผัสที่เห็น
ได้ชัดอยู่ ๒ ลักษณะ คือสัมผัสสระ เช่น แหว่-แหว่,
เรียง-เคียง, แข่ง-แรง ฯลฯ และสัมผัสอักษร เช่น
แหว่-หวาน-กังวาน-หวิว (อักษร ว) แรง-เร่
(อักษร ร) เขา-ขาน-คม-เคียว (อักษร ข, ค) สัมผัส
เหล่านี้ทำให้บทร้อยกรองกระทบความรู้สึกของเรา

ส่วนเสียงสูงต่ำ หรือเสียงวรรณยุกต์นั้น ลอง
สังเกตจากกลอนนี้ จะเห็นว่า ผู้ประพันธ์มักสลับเสียง
วรรณยุกต์ในคำที่เรียงไว้ใกล้เคียง ๆ กัน ทำให้เกิดเสียง
เหมือนดนตรี เช่น “เพลงรักแหว่แหว่หวาน” (มีครบทั้ง
สามัญ เอก โท ตรี จัตวา) “ทั้งทุ่งทิว” (ตรี โท สามัญ)
“ลงแขกแลกแรงเร่” (สามัญ เอก โท สามัญ โท)
“คว่าเคียวเกี่ยวประสาน” (ตรี สามัญ เอก เอก จัตวา)
ฯลฯ

๓.๓ เป็นภาษาที่ให้ความคิดนึกที่ลึกซึ้งมีคุณค่า

ความคิดนึกที่ลึกซึ้งมีคุณค่า อาจเป็นความคิด
ในเรื่องมนุษยธรรม ความคิดที่ให้คติในการดำรงชีวิต
หรือความคิดสร้างสรรค์แง่ใดแง่หนึ่ง ที่นักเรียนได้
เรียนมาแล้วในบทต้น ๆ ดังตัวอย่าง

เขาทำชอบปลอมให้น้ำใจขึ้น
จึงเร่เร่รักแรงไม่เหนงหนี
ปรารภนาสารพัดในปถพี
เอาไมตรีแลกได้ตั้งใจ

จาก เพลงยาวถวายโอวาท ของ สุนทรภู่

มองโลก
มองโลกด้านดีมีผล
เห็นคนอื่นดีมีค่า
ปลุกใจให้เกิดศรัทธา
ตั้งหน้าทำดีมีคุณ
มองโลกด้านร้ายกลายกลับ
ใจรับแต่เรื่องเคืองชุ่น
เหน้อยหน้ายเร็ดร้างทางบุญ
ชีพ่วนวายแท้แน่นอน

จาก “ศึกษาภาษิต” ของฐะปะนีย์ นาครทรรพ

๓.๔ เป็นภาษาที่เร้าอารมณ์และทำให้เกิดความรู้สึก ประณีต

อารมณ์ของมนุษย์มีได้หลายอย่างในชีวิต
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มากระทบทำให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ
เช่น สนุก ตื่นเต้น รัก พอใจ สงบ เศร้า เสียหาย โกรธ
แค้น วุ่นวาย สับสน ฯลฯ ภาษาที่ใช้ในบทร้อยกรอง
มีอำนาจจูงใจให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปได้
ดังตัวอย่าง

อารมณ์เศร้าเสียใจ เมื่อเห็นปูชนียวัตถุทรุดโทรม เพราะถูกทำลาย

มีพระไสยาสน์พระบาทเหยียด
คนมันเบียดเบียนขุดสุดสงสาร
พระทรงพังทั้งพระเพลาที่ร้ายราน
ไอ้ชาวบ้านช่างไม่สร้างชิ้นบ้างเลย
ทั้งผนังพังทลายอยู่กับถ้ำ
ไอ้นึกน้ำตาตกเจียวอกเอ๋ย
คู่วางเวียงเชิงพนมนำชมเชย
ต่างแหงนงอยชมชะง่อนก้อนศิลา

จาก นิราศเมืองเพชร ของสุนทรภู่

อารมณ์สงบเมื่อได้อยู่ใกล้จิตรกรรมชาติ

ตรงร่มไม้เย็นแท้แผ่สาขา
ปกคลุมธาราเย็นเห็นประจักษ์
เหมือนเชิญชวนมวลมนุษย์ให้หยุดพัก
อาศัยวัคน้ำดื่มให้ปลื้มใจ
พระพายพัดสะบัดใบกโยกพุดกษา
แมลงป่าเร่จ่าเรียงส่งเสียงใส
เสียงลมอุ้งเว้งเป็นเพลงไพเราะ
พาหทัยสุขสบายคลายกังวล

"จิตติมา"

อารมณ์โกรธแค้น

ความปดร้าวคราวนี้เป็นที่สุด
ถึงม้วยมฤตก็ชาติไม่อาจหาย
จะเจ็บจำจนสิ้นดินมลาย
ถึงวันตายก็อย่ามาดูกัน
หัวใจเจ้าเอาไปเราไม่ว่า

เอาใจเราคืนมาอย่าแก้งหยัน
ถึงใจแหลกแตกชำไม่สำคัญ
ขอเพียงมันหลุดพ้นจากคนเลว

จาก "ดอกหญ้า" ของ จินตนา ปิ่นเกลียว

๔. การแต่งร้อยกรองเพื่อนันทนาการ

ในการแต่งร้อยกรองเพื่อนันทนาการนั้น อาจ
แต่งด้วยจุดประสงค์หลายอย่างได้ตามความพอใจของ
ผู้แต่ง ดังจะประมวลมาให้นักเรียนพิจารณาพอเป็น
แนวทางต่อไปนี้

๔.๑ แต่งภาพย่อกัณฑ์

๔.๒ เขียนเล่านิทาน

๔.๓ สื่อสารสุนทร

๔.๑ แต่งภาพย่อกัณฑ์

ภาพย่ เป็นคำประพันธ์ที่แต่งง่าย เหมาะสำหรับ
ผู้ที่เริ่มต้นฝึกหัดแต่งร้อยกรอง ภาพย่ที่รู้จักกันแพร่-
หลายมีอยู่ ๓ ชนิด คือ ภาพย่ฉบับ ภาพย่ยานี และภาพย่
สุรางคนางค์

ตัวอย่าง จาก คำภาพย่เรื่อง พระศิเวประติมา
ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร

(๑) สุรางคนางค์ ๒๘

นบไหวไฉนรัตน	ข้าขอบขัณฑ์
นบชนกชนนี	อวยอรรธอุบุญ
ครูผู้การณ	ผู้มีพระคุณ
	อุทหนุนวิทยา
เรณูภูวนาด	บังคมบรมบาท-
พระคุณอุณเกล้า	สยามราชธุระราช
เสพสันต์หรรษา	ปวงเหล่าไพร่ฟ้า
	ทั่วหน้านิจกาส

กลข

(๒) ฉบับ ๑๖

อันว่านิเวศน์เทวินทร์	อิศวรสุลิน
ณ ถิ่นไกลาสไธพาร	
อันเลิศเพริศพราวชาวปาม	เงินยวงช่วงฉาน
พิมานมาศตั้งหลังผา	
ล้วนผ่องผองรัตนานา	ส่องแสงแจ้งฟ้า
ดั่งว่ากลางวันบันดาล	
บรรดาสรรพสิ่งศฤงคาร	ฤทธิ์แมนนิรมาน
เทิดฐานถิ่นแมนแดนสรวง	
แดนสวนพฤษ์หลามงามพวง	ผลพันดอกดวง
ช่อช่วงชูชันหลั่นไป	
ลมปัดดอกดวงร่วงไสว	กลั่นรินชื่นใจ
อบในทุกแหล่งแห่งหน	

หิ้ง ! หิ้ง ! ผีงูช้วน	หมูนกอนงค์
งามขนงามเสียวเพียงพิน	
ภาคพื้นดินผลูปหิน	สนามลาดลาดคิน
กลบดินคังคาลลาดพรหม	
ล้วนพฤกษ์เป็นพุ่มกลุ่มกลม	ดอกคินรินรมย์
ส่งลมขุจิณิจกาล	
๑๓๙	
(๓) ยานี ๑๑	
จอมเจ้าเขาไกลาส	คินจากอาสน์เทพประทม
นางแมนแสนสนม	ต่างระคมจับประโคน
คนตรีมีสนั่น	บันลือลั่นครื้นครื้นโครม
บรรเลงเพลงบรรโลม	ประนังโน้มนำหน้าคณ
เข้าที่ศรีสนาม	สุคนธ์ธารประทีนฉม
โปรยปรายสุทพรม	ระรินรมย์สราญองค์
เสร็จการสนามกิจ	พระภูษิตหนึ่งสีอทรง
เปล่งปลั่งสังวาลว	ล้วนภูษงค์ทรงประจำ
กระหมวกกวดเมหา	คังคณิประพฤติธรรม
พระกัณฐ์อันสีดา	สวมประคำกะโหลกผี
อ่าองค์ทรงศรีสุด	เรื่องจำรูญวัศมี
พาพระภักดี	และนารีสรวงสุรางค์
ยาดราจากปราสาท	ยังปรากฏมาสกลาง
เคยแน่นแม่นขุนนาง	เห็นเบาบางหลาภพระทัย
๑๔๐	
จึงองค์กษัตริ	ให้นิกรเทพดา
พร้อมสุรางค์นางกัลยา	เล่นกีฬาระบำบรรพ์
คนตรีมีศิลป์	เดินตามเทพระบำสวรรค์
จับคู่อยู่พลวัน	สลับกันแลตระการ
เจ้าหล้าอุมาเจ้า	ออกหน้าเหล่าบริวาร
รำรับขับประสาน	นันทิการตีตะโพน
ขัดแขนแอ่นอุระ	ปี่เท่งปี่จิงหะโพน
เอื้องกรวยสายเอวโอน	อ่อนแขนโยนชะยรรยง
๑๔๑	

เท่าที่ได้คิดบางตอนจากคำภาพย์ “พระศิระประติมา” ของพระยาอุปกิจศิลปสารมาให้ดูนี้ ก็เพื่อให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดีของภาพย์ชนิดต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในเรื่องเดียวกัน แม้จะมีศัพท์ยากอยู่บ้างในบางตอนแต่เมื่อนักเรียนอ่านดูให้ตลอด ก็คงจะพอจับเนื้อความได้

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับภาพย์ทั้งสามชนิดในคำประพันธ์เรื่องนี้ดังนี้

๑. ตอนที่ ๑ เป็นภาพย์สุรางคณางค์ มีข้อความเป็นคำนมัสการพระรัตนตรัย ให้ระลึกคุณบิดามารดา และครูบาอาจารย์ตามธรรมเนียมของกวีไทย เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนที่จะเริ่มแต่งเรื่อง

๒. ตอนที่ ๒ เป็นภาพย์ฉบับ พรวรรณาคความ

งามของเขาไกลาส อันเป็นที่ประทับของพระอิศวร และพระอุมา ใช้คำที่แนะให้นักเห็นภาพ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามไปด้วย ถ้าสังเกตคำที่ขีดเส้นใต้ ๒ คำท้ายวรรค และ ๒ คำที่ขึ้นต้นวรรคต่อไป จะเห็นว่าใช้สัมผัสอักษรเกี่ยวพันกัน ระหว่างวรรค การแต่งเช่นนี้มีลักษณะเป็นกลบทเรียกว่า กลบทนาคบริพันธ์ ซึ่งมีความหมายว่า ดูอาการเกี่ยวกระหวัดของงู เช่น โอหาร อันเลิศ หลังผาล้วนผ่อง ฯลฯ

๓. ตอนที่ ๓ เป็นภาพย์ยานี บรรยายความถึงพระอิศวร เมื่อตื่นบรรทมแล้วก็ทรงสนานแต่งพระองค์ แล้วเสด็จยาดราไปยังปรากฏมาส เมื่อทรงทราบข่าวเทวดาพากันไปชุมนุมเฝ้าพระพุทธรูปเจ้ากันหมด ก็เสด็จตามไปพร้อมด้วยพระอุมา เทวดาทั้งหลายตั้งใจสดับพระธรรมเทศนา พระอิศวรจึงทรงใช้วิธีดึงความสนใจของเทวดาด้วยการให้นางฟ้าจับระบำทำเพลง ดังปรากฏในภาพย์ยานีตอนหลัง ถ้านักเรียนอ่านทำนองเสนาะและเคาะจังหวะไปด้วยจะรู้สึกว่าการภาพย์ตอนนี้น่าสนุกยิ่งนัก คำ “ตาณฑพ” (อ่านว่า ตาน-ทบ) เป็นชื่อระบำชนิดหนึ่งของอินเดีย

เมื่อได้เห็นตัวอย่างภาพย์ทั้งสามชนิดแล้ว ถ้านักเรียนจะลองหัดแต่งดูบ้าง ก็มีใช้ของยากลองเริ่มด้วยภาพย์ฉบับก่อน เพราะมีสัมผัสบังคับไม่มากนักพอจะหาคำมาแต่งได้สะดวก

๑. ภาพย์ฉบับ ๑๖

ผิงภูมิของภาพย์ฉบับ (ดูในภาคผนวกหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์)

ก่อนที่จะลองแต่ง นักเรียนควรทบทวนความรู้เกี่ยวกับสัมผัสให้แม่นยำดังนี้

สัมผัส เป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดในร้อยกรองของไทย คำประพันธ์ทุกชนิดต้องมีสัมผัส ชนิดของสัมผัสที่ควรรู้จักมีดังต่อไปนี้

คู่ที่ ๑ ก. สัมผัสสระ สัมผัสอักษร

ก. สัมผัสสระ ได้แก่คำที่มีเสียงสระพ้องกันตามมาตรา ถ้าเป็นคำที่มีตัวสะกด ก็ต้องเป็นตัวสะกดในมาตราแม่เดียวกัน ดังตัวอย่าง

เฉลย ๑ ใบ ๒ แดง ๓ ทอง ๔ โสภา ๕ แดง ๖ ไพ
๗ ไทย ๘ จิต

ต่อไปลองแต่งภาพยยานี ๑๑ ดูบ้าง

๒. ภาพยยานี ๑๑

ผังภูมิของภาพยยานี ๑๑ (ดูในภาคผนวก
หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์)

ตัวอย่าง ภาพยยานี ๑๑

จากนิทานทศชาติคำภาพย เรื่อง พระมโหสถ^๑

มีเรื่องหญิงสองนาง	แย่งถูกพลางวิวาทจน
ลูกร้องอยู่กลางถนน	มโหสถช่วยตัดสิน
นางหนึ่งคือยักษแปลง	จับกลุ่มแก่งจับเด็กกิน
มโหสถซัดบนดิน	ให้เป็นเส้นเห็นทั่วกัน
แล้ววางรู้งการก	กลางเส้นดกพอดีพลัน
สั่งหญิงทั้งสองนั้น	ให้จุดครัวการกไป
แม่แท้สงสารลูก	จิตพันผูกด้วยอาลัย
ปล่อยลูกให้เขาไซ้	กลัวลูกม้วยด้วยแรงดึง
มโหสถถามฝูงชน	แม่คือคนไหนเพียงหนึ่ง
ทุกคนรู้ข่าวซึ่ง	หญิงนั้นแม่แท้เด็กจริง
มอบลูกให้แม่ไป	นางดีใจด้วยรักยิ่ง
มโหสถสอนยักษทั้ง	สันดานชั่วกลับบาปกรรม

๗๑๗

ข้อสังเกต

๑. ในวรรคหลังของบาทโท ทุกวรรคยกเว้น
ในบทแรก มีเส้นประโยงให้เห็นสัมผัสในซึ่งเป็นสัมผัส
สระ ไม่บังคับ แต่ถ้ามีก็จะทำให้ภาพยไพเราะขึ้น

๒. ในบาท เอก, โท บางวรรคไม่มีสัมผัสสระ
เพราะมุ่งเรื่องราวเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงสัมผัสใน

๓. ในบาท เอก, โท บางวรรคมีสัมผัสสระ
บ้าง สัมผัสอักษรบ้าง ตามที่ผู้ประพันธ์เห็นเหมาะสม

ต่อไปนักเรียนลองเติมคำสัมผัสในภาพยยานี
ให้รับกับข้อความที่มีอยู่เดิม ควรดูเฉลย เมื่อเติมเสร็จ
แล้ว ได้ให้อักษรย่อไว้สำหรับคำสองพยางค์ที่จะเติมใน
ช่องว่างจากนิทานทศชาติคำภาพยเรื่อง พระมโหสถ^๒
ภาพยยานี ๑๑

วันหนึ่งเด็กเล่นเพลิน ผ่น ๑ บ.อ. ตกพรุ้งพรู
เด็กวิ่งกันเกรียว ๒ ด้วยไม่มี ๓ หลบผ่น

มโหสถจึงคิดสร้าง	ศาลา ๔ แบบแบบ ๕
แบ่งห้องไม่ปะ ๖	ประโยชน์ใช้ได้มากมี
ที่เล่นที่พักผ่อน	ผู้ ๗ ส.จ. ใน ๘ ว.ถ.
ที่ตัดสินคดี	ที่ตลอดบุตรหญิงอนาถา
ชวนเพื่อนรวมเงินกัน	ได้หลายพันเปรม ๙ ประค.
เรียกช่าง ๑๐ ศาลา	ตามแบบเห็นเป็นอัศจรรย์
สระบัวสวนดอกไม้	สร้างไว้ ๑๑ น่าสุข ๑๒
ทุกสิ่งเสร็จครบ ๑๓	มองลูกย้ายเทวสภา
ฝูงชนชุมนุมกัน	ทุกทุก ๑๔ ที่ศาลา
มโหสถทรง ๑๕ ป.ญ.	ตัดสินความ ๑๖ เทียงธรรม

๗๑๗

หวังว่านักเรียนคงเติมคำสัมผัสได้ถูกต้องเป็น
ส่วนมาก

เฉลย ๑. บังเอิญ ๒. กรู ๓. ที่ ๔. กว้าง ๕. ยล ๖. ปณ
๗. สัญจร ๘. วิถี ๙. ปรีดา ๑๐. สร้าง ๑๑. ให้
๑๒. สันต์ ๑๓. ครัน ๑๔. วัน ๑๕. ปัญญา ๑๖. ตาม

คราวนี้ก็มาถึง ภาพยสุรางคนางค์ ๒๘ ซึ่งมี
จำนวนคำมากกว่าภาพยชนิดอื่น และมีจำนวนวรรค
มากกว่าด้วย

๓. ภาพยสุรางคนางค์ ๒๘

ผังภูมิของภาพยสุรางคนางค์ ๒๘ (ดูในภาค
ผนวก หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์)

ตัวอย่าง ภาพยสุรางคนางค์ ๒๘ (เป็นคำอธิบาย
อยู่ในตัว)

บทที่ ๑	สุรางคนางค์
เจ้าวรรคจักว้าง	ให้เห็นวิถี
สัมผัสมีหลัก	คำวรรคละคู่
ยี่สิบแปดมี	ครบบทจุดจบ
บทที่ ๒	สุรางคนางค์
แต่งเป็นตัวอย่าง	เหมาะสมกับข้า
กิดนิกตริกตรว	เลือกหาถ้อยคำ
สอเคลียงสูงคำ	ฟังเพราะเสนาะแกล

สรุปได้ว่า ภาพยสุรางคนางค์ ๒๘ มีบทละ
๗ วรรค วรรคละ ๔ คำ รวม ๗ วรรค เป็น ๒๘ คำ
มีสัมผัสสระดังที่โยงไว้ให้ดู ส่วนสัมผัสในนั้นไม่บังคับ
เป็นไปตามความพอใจของผู้แต่ง เช่นในวรรคที่ ๗
บทที่ ๑ มี คำ บท กับ จด เป็นต้น

^๑ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, นิทานทศชาติคำภาพย พระชาติที่ ๕ พระมโหสถ (กรุงเทพมหานคร : องค์การคำของสุรสภา ๒๕๒๐).

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

ต่อไปนี้ ลองเติมคำสัมผัสใน กาพย์สุรางคนางค์
ให้ตรงกับข้อความที่มีอยู่เดิม และควรดูเฉลยเมื่อเติม
เสร็จแล้ว

จากนิทานทศชาติคำกาพย์ เรื่อง พระมโหสถ

ว่าแก้วสุก <u>๑</u>	มีผู้ทูลให้
โปรดให้หีบแก้ว	อยู่ในสระศรี
บัดจิตทั้งสี่	รับแวจากนที
	สั่งวัดน้ำพลัน
	วัดน้ำจนแห้ง
ผู้คนอ่อน <u>๒</u>	ไม่พบขบ <u>๓</u>
บัดจิตหน้าเขอ	แก้ <u>๔</u> กระนั้น
ทูลองค์ทรง <u>๕</u>	แก้้นหายไป
	ครั้นน้ำเต็มสระ
เห็นแก้วอีก <u>๖</u>	สั่งวิชา <u>๗</u>
คว้าน้ำเหลวเปล่า	เพราะ <u>๘</u> กระไร
มโหสถไซ้	รู้ด้วยปัญญา
	พิสูจน์ว่าแก้ว
รังสีเพริศ <u>๙</u>	อยู่ในรงกา
ธ สิ่งให้คน	ขึ้นต้น <u>๑๐</u> พ.ย.
ไปหีบลง <u>๑๑</u>	ก็ได้ <u>๑๒</u> พลัน

เฉลย ๑. โส ๒. แรง ๓. ขับ ๔. เก้อ ๕. ธรรม ๖. ละ
๗. ถัย ๘. เขา ๙. แพร้ว ๑๐. พฤกษา ๑๑. มา ๑๒. แก้ว

กิจกรรม

๑. นักเรียนช่วยกันพิจารณาภาพสุรางคนางค์ต่อไป
นี้และขีดเส้นโยงสัมผัสตามที่กำหนดต่อไปนี้

สัมผัสสระที่เป็นสัมผัสนอก ๕ คู่
สัมผัสสระที่เป็นสัมผัสใน ๕ คู่
สัมผัสอักษรที่เป็นสัมผัสใน ๕ คู่

สวัสดีปีใหม่*

สวัสดีปีใหม่	อาทิตย์อุทัย	ใจแสงเรืองรอง
เป็นนิมิตดี		แสงสีลายอง
คืนเกิดพี่น้อง		เราเหล่าเด็กไทย
คืนรับอรุณ	ได้แสงอบอุ่น	เพิ่มพลังใจ
อินเสียงระฆัง		กังวานแต่ไกล
สำเนียงเสียงใส		เร้าใจรื่นรมย์
เหลียวดูรอบกาย	มาลีหลากหลาย	ไกวก้านตามลม
รวบรินกลิ่นหอม		น้อมใจนิยมน
นกน้อยนำชม		บินร่อนอัมพร

สุขใจวันเด็ก^๒

เราเหล่าเด็กไทย	มองไกลมองไกล	เห็นสิ่งสุนทร
สำนักหน้าที่		ล้วนมีชั้นตอน
ศึกษาค้นก่อน		กอบกิจจรรงาน
วันเด็กสุขใจ	คุณธรรมอภัย	ขัดเกลาสันดาน
ไม่เห็นแก่ตัว		ไม่มัวเพื่อนพาล
มุ่งกอบแก่นสาร		ตั้งแต่ต้นปี

๓. เติมคำสัมผัสในกาพย์ดังต่อไปนี้ให้สมบูรณ์
โดยใช้พยัญชนะต้นที่กำหนด

งามจริงหึงห้อย พร แสง บัดเดียววาว ด
 บัดเดียววาวต้น ห ไค
 เห็นหึงห้อยนิก ส ส ราวจุคโคม ฟ
 ไกรช่าง ส มาชำม
 เจ้าคงกลัวต้องบิน ง ง ง ตกตม
 จึงต้อง ส ไฟไว้เสมอ
 คุจจใจเดือนเพื่อน กล อย่าประมาทเนื้อ
 ไปไหนไฟส่อง ม ทาง

๔. เลือกแต่ง หรือช่วยกันแต่งเป็นกลุ่ม โดยใช้วรรค
แรกที่กำหนดให้ในข้อต่อไปนี้เป็นต้น กาพย์ยานี ๑๑
และแต่งมาสัก ๔-๖ บท

- ๑) ชมพ้ายามสายัณห์
- ๒) ลูกน้อยกลอยใจแม่
- ๓) ความฝันอันสูงสุด
- ๔) เทียวธารละหานห้วย

๕. ก. ผูกแต่งกาพย์สุรางคนางค์ สัก ๔-๖ บท
จากหัวข้อต่อไปนี้

- ๑) น้ำใจไมตรี
- ๒) เทียวในไพรพฤษ
- ๓) ไตรรงค์ธงไทย
- ๔) ถ้าฉันมีปีก

ข. ผูกแต่งนิทานสั้น ๆ เช่น นิทานอีสป เรื่อง
หมาคาบก้อนเนื้อ กบเลือกนาย ลากับจิ้งหรีด

* พุทธรักษา (มกราคม ๒๕๒๑) : หน้าปกใน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ชลช โดยแบ่งกลุ่มเขียนเป็นผลงานของกลุ่ม
มีภาพประกอบให้สวยงามเหมาะสม

๔.๒ เขียนเล่านิทาน

ในการเล่านิทานตามที่กล่าวไปแล้วในบทที่ว่า
ด้วย การพูดและการเขียนเพื่อนันทนาการนั้นเราอาจ
เล่าเป็นร้อยกรองโดยเขียนเป็นกาพย์หรือกลอนก็ได้
ร้อยกรองช่วยรักษานิทานเก่าหลายเรื่องไว้ให้ได้
ชื่นชมอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ เช่น เรื่อง สังข์ทอง ศิริวิบุลยคติ
ไกรทอง คาวี ฯลฯ แม้สุนทรภู่ กวีเอกของไทยก็ได้ใช้
ร้อยกรองเขียนนิทานเรื่องยาวที่สุดไว้ให้ลูกหลานไทย
ได้อ่านนั่นก็คือ นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี ที่เรา
รู้จักกันแพร่หลาย และเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องที่ยัง
มีผู้จดจำไว้ได้ดี

ต่อไปนี้จะได้นิทานสั้น ๆ บางเรื่องที่เขียน
เป็นกาพย์ หรือกลอนมาให้นักเรียนพิจารณาพอเป็น
แนวทาง

เรื่องที่ ๑ มาณพบุษเสื่อ^๑

ภาพย์ฉบับ ๑๖

พระโพธิสัตว์เกิดเป็นพราหมณ์	ทรงปัญญางาม
เป็นอาจารย์สอนวิทยา	
มาณพบุษเสื่อศึกษา	หนุ่มหนึ่งนามว่า
สัญญาเรียนมนต์ศักดิ์สิทธิ์	
ซุบคนตายคืนชีวิต	วันหนึ่งชวนมิตร
ไปป่าพบเสื่อนอนตาย	
สัญญาพิชิตวิชาสหาย	เสื่อที่วางวาย
เราจักซุบมันขึ้นมา	
เพื่อนฟังไม่เชื่อวาจา	สัญญาพิชิต
ร้ายมนต์คลั่งสิ่งอัศจรรย์	
เสื่อร้ายกลับฟื้นขึ้น	ร่างเคลื่อนไหวพลัน
ลุกทะลึ่งโลดทันที	
คำรามร้องก้องพงพี	สองเกลอขวัญหนี
ไม่มีมนต์สาปเสื่อตาย	
เสื่อย้ายสัญญาพิชิตควาย	แล้วตะกรุบสหาย
สองเกลอมอดม้วยด้วยกัน	
มาณพอนแปลกใจครัน	โยสองเกลอนั้น
ยังไม่กลับคืนสู่สถาน	

จึงตามไปถึงไพรพนาอัน	พบเพื่อนวายปราณ
สองศพชวนสังเวชใจ	
เชิญอาจารย์เร่งคลาไคล	เห็นศิษย์บรรลัษ
ก็รู้ด้วยปรัชญาณ	
ชี้เหตุสองศิษย์ชีพลาญ	ทำคุณแก่พาล
พาลกลับให้โทษโหดแทน	

ข้อสังเกต

๑) การเล่านิทาน ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็น
เรื่องราวตามลำดับเช่นนี้ ต้องพยายามเลือกคำที่มี
ความหมายกระชับมาใช้นั่งเพื่อช่วยให้เดินเรื่องได้
รวดเร็ว

๒) การเลือกคำกริยามาใช้ให้เหมาะกับ
ลักษณะของตัวละครในนิทานเป็นสิ่งสำคัญ เพราะ
จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ทันที จากคำที่แนะนำให้
เห็นภาพ เช่น อាកารของเสื่อร้ายที่

“กลับฟื้นขึ้นวัน”

“ร่างเคลื่อนไหวพลัน”

“ลุกทะลึ่งโลดทันที”

“คำรามร้องก้องพงพี” ฯลฯ

๓) ในเรื่องนี้มีคำที่แปลว่า “ตาย” อยู่หลายคำ
คือ วางวาย วอดวาย มอดม้วย วายปราณ ลาญ บรรลัษ
คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันเช่นนี้เรียกว่า “โวพจน์”
การมีคำใช้หลายคำไม่ซ้ำกันเรียกว่าเป็น “การหลากหลาย
คำ” นับเป็นศิลปะของการใช้คำอย่างหนึ่ง

เรื่องที่ ๒ อย่าไว้ใจคนเขลา^๒

ภาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

อยากไปเที่ยวงาน	คนเฝ้าอุทยาน
หากไม่รดน้ำ	ห่วงหน้าที่ตน
คันไม้ขาดชล	จักทำเสียผล
	มือเดียวเหี่ยวเฉา
	คิดถึงผู้ปลง
เคยมาฟังฟัง	ขออาหารเรา
จึงเรียกมาสั่ง	เราหวังให้เจ้า
มาช่วยแบ่งเบา	รดน้ำพุดชา
	ต้องรู้ประหยัด

^๑ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, “คำประพันธ์บรรยายภาพ เรื่อง มาณพบุษเสื่อ,” พุทธรักษา (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒) : หน้ากลาง.

^๒ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, “คำประพันธ์บรรยายภาพ เรื่อง อย่าไว้ใจคนเขลา,” พุทธรักษา (พฤศจิกายน ๒๕๒๑) : หน้ากลาง.

เพราะน้ำอืดคั่ง	รดให้ดีหนา
จำฝูงรับคำ	นำกระอมมา
พวกพ้องของข้า	จักมาช่วยกัน
	จำฝูงโง่เขลา
สิ่งลูกน้องเรา	ต้องถอนต้นพลัน
น้ำมีไม่มาก	ดูรากยาวสั้น
รดน้ำแบ่งปัน	ตามบัญชานาย
	ครั้นแล้วเหล่าถึง
ถอนรุกข์รุ่งรัง	กระจุยกระจาย
รากยาวรากสั้น	ปันน้ำไปรยปราย
ต้นไม้เฉาตาย	ด้วยมือวานร
	คนเฝ้าอุทยาน
กลับจากเที่ยวงาน	พอเห็นเข้าอ่อน
ต้นไม้ตายหมด	รันทศอวรณ์
นี้อุทาหรณ์	ไว้ใจคนเขลา

ข้อสังเกต

๑) นิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการทำงานว่าผลงานจะเสียหาย ถ้าบุคคลผู้รับผิดชอบนั้นละทิ้งหน้าที่เพราะเห็นแก่ความสนุก แล้วทิ้งงานไว้ในมือของคนเขลา ซึ่งนอกจากจะไม่ช่วยแล้วยังทำลายอีกด้วย

๒) การแต่งเป็นกาพย์สุรางคนางค์ ต้องใช้คำจำกัดเพียงวรรคละ ๔ คำ หรือ ๔ พยางค์ ถ้าสามารถแต่งให้มีสัมผัสในได้บ้าง ก็จะทำให้กาพย์ไพเราะขึ้นอีก เช่น

สัมผัสสระ – มือเดียวเหี่ยวเฉา พวกพ้องของข้า
สัมผัสอักษร – น้ำมีไม่มาก ถอนรุกข์รุ่งรัง

เรื่องที่ ๓ ไม่วิเศษ^๑

เศรษฐีมีปาวหญิงชาย	ทองหายชักใช้ไต่สวน
ทุกคนตอบตามกระบวน	แล้วล้วนซื้อตรงจรงัก
เศรษฐีจึงเรียกมาใกล้	แจกไม้เพื่อจะประจักษ์
ไม่วิเศษนี้ดีนัก	บอกได้ใครลักทองไป
สั่งบ่าวเก็บไม้ให้ดี	ตลอดราตรีหลับไหล
ไม้นคนคิดยาวกว่าใคร	สามนิ้วรู้ได้ทันที
บ่าวลักทองไปไม่หลบ	กระสับกระส่ายเต็มที
ใกล้รุ่งนิกได้ยินดี	เร็วรีดักไม้ฉับพลัน
สั้นไปสามนิ้วพอดี	นายรู้ทันทีขบขัน
ไม่อื่นความยาวเท่ากัน	อันเดียวเท่านั้นสั้นไป
เศรษฐีจับได้ใครชั่ว	ชี้ตัวเจ้านี้เหลวไหล
ต้องลงโทษมันทันใด	เพื่อให้หลาบจำสำนึก

ข้อสังเกต

๑) นิทานเรื่องนี้ กล่าวถึง เศรษฐีผู้หนึ่งใช้อุบายแจกไม้แก่บ่าวของตน หลังจากที่ทองถูกขโมยและไม่มีบ่าวคนใดรับสารภาพ เศรษฐีบอกว่าไม้นั้นเป็นไม่วิเศษให้ทุกคนเก็บไว้ตลอดคืน คนใดเป็นขโมยทองรุ่งขึ้นไม้ของคนนั้นจะยาวไป ๓ นิ้ว ในที่สุดเศรษฐีก็จับตัวคนร้ายได้ เพราะบ่าวที่ขโมยทองนั้นแอบตัดไม้ของตนออก ๓ นิ้ว ทำให้ไม้สั้นกว่าของคนอื่น

๒) คำประพันธ์ที่ใช้แต่งนิทานเรื่องนี้คือ กลอนหก มีการเลือกคำมาใช้ในที่ที่เหมาะสมกับลักษณะของตัวละคร เช่น บ่าวที่ขโมยทอง มีอาการ “ไม่หลับ กระสับกระส่ายเต็มที” และมีการใช้สัมผัสในบ้าง เช่น “ชักใช้ไต่สวน” “ซื้อตรงจรงัก” “หลาบจำสำนึก” แผนและลักษณะบังคับของกลอนหก จะได้ชี้แจงต่อไป

เรื่องที่ ๔ พญาหงส์ทอง^๒

อันคนนอกตัญญูไม่รู้คุณ
ถึงการบุญเข้าคำพราวด่า
แล้วเอาทรัพย์นับให้ทั้งจักรวาล
ไม่เนิ่นนานน้อยจิตกลับคิดร้าย
เช่นกับหงส์สงเคราะห์ภรรยา
อุตส่าห์มาเยี่ยมเยียนไม่ขาดสาย
แล้วสะบัดขนสุวรรณพรรณราย
ให้เมียขายเลี้ยงอาตมา
พราหมณ์มีจิตคิดประทุษร้าย
ปริกาบุตรว่าขัดสนจนหนักหนา
ได้ขนทองที่ละอันไม่คั่นนา
ที่นี้มาเราถอนเสียทั้งกาย

ฝ่ายหงส์ถึงเคารพครบเจ็ดวัน
ก็บินผันผยองไปดั่งใจหมาย
ประเดี๋ยวหนึ่งถึงที่สถานยาย
นางพราหมณ์ร้ายออกมาจับเข้าไป

^๑ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, “คำประพันธ์บรรยายภาพ เรื่อง ‘ไม่วิเศษ,’ พุทธรักษา (สิงหาคม ๒๕๒๑) : หน้ากลาง.

^๒ สุภาภักคสอนเด็ก - ของเก่า.

ช่วยกับบุตรจุดชักกระชากรถนอน
จนชนล่อนเลี่ยนสิ้นบินไม่ไหว
ชนที่ถอนไม่เป็นทองต้องฤทัย
ก็ยากไร้เสื่อมลามทำหยาบคาย ฯ

เรื่องที่ ๕ พราหมณ์กับลูก^๑

อันลูกร้ายคล้ายบุตรท่านพราหมณ์แก่
ไม่ดูแลเลี้ยงบิดาหาอุปถัมภ์
พฤตพาเผ่าเจ้าใจระกำ
มีกล่าวคำเป็นคาถาด่าลูกชาย
ว่าเลี้ยงบุตรสุดรักนั้นน้อยหรือ
ไม่แทนมือพ่อได้ตั้งใจหมาย
คุณของไม้เท้านี้มีมากมาย
ได้ค้ำกายอย่างย่องจ้องจดจูน
จะเดินทางไปข้างไหนไกลสถาน
เมื่อพบพานสัตว์ร้ายจะวายวุ่น
ไม้เท้าปัดวัดเหวี่ยงไปตามบุญ
คงมีคุณกว่าลูกที่ละเลย

เรื่องที่ ๖ ลูกนกแขกเต้า^๒

อันคนคนที่เป็นปราชญ์ฉลาดเลิศ
จะบังเกิดความสุขทุกข์ร้อนหาย
ได้สดับตรับธรรมที่บรรยาย
หมั่นขวนขวายก็จะรู้จริงกาล
เหมือนใบกะพ้อห่อจันทน์อันอย่างยิ่ง
ใบก็พริ้งเพริศพร้อมด้วยหอมหวาน
อนึ่งลูกนกสองสัตว์ลุ่มพัดพาน
ไปตกลงตรงสถานพระสิทธา
นกหนึ่งพายุพัดพลัดกันไป
ตกอยู่ในระหว่างโจรอันใจกล้า
มันสั่งสอนการบาปที่หยาบช้า
ลูกนกป่าเป็นได้เหมือนใจโจร
ส่วนไปฏกตกอยู่อาศรมบถ
พระนักพรตค่อยศึกษาวิชาโหร

นกนั้นรู้สวตมนต์บ่นตะโกน
จิตก็โอนอ่อนนุ่มต่อภูมิธรรม
ใครคบปราชญ์ก็เป็นปราชญ์ปรีชาหาญ
ใครคบพาลเป็นพาลไม่ผิดผัน
เหมือนมะม่วงไม้สะเดาเข้าพัวพัน
รสหวานนั้นชื่นชมไม่สมประดี

ข้อสังเกต

๑) นิทานเรื่องที่ ๔ ถึงเรื่องที่ ๖ นี้ คัดจาก
สุภาษิตสอนเด็กของเก่าจึงมีการใช้คำแบบเก่าอยู่
หลายแห่ง เช่น ในเรื่อง “พญาหงส์ทอง” ใช้คำว่า.....
“ถึงเคารพครบเจ็ดวัน” “เคารพ” ในที่นี้คงเพี้ยน
มาจากคำว่า “คารบ” ซึ่งมีความหมายซ้ำกับคำว่า
“ครบ” นั้นเอง และในเรื่อง “ลูกนกแขกเต้า” ใช้คำว่า
“ก็จะรู้จริงกาล” คำว่า “จริงกาล” แปลว่า “เวลานาน”

๒) นิทานเรื่องที่ ๓ แต่งเป็นกลอนหก เรื่องที่ ๔
ถึง ๖ แต่งเป็นกลอนแปด ถ้านักเรียนนึกสนุกจะลอง
แต่งเป็นนิทานคำกลอนดูบ้าง ก็ควรจะได้ทบทวนความรู้
เกี่ยวกับแผนและลักษณะบังคับของกลอนสุภาพให้
แม่นยำเสียก่อน ดังจะได้ชี้แจงต่อไป

ตัวอย่าง นิทานคำกลอนของสุนทรภู่ เรื่อง โคนบุตร
แต่ปางหลังครั้งว่างพระศาสนา

เป็นปฐมสมมตินิทานมา
ด้วยปัญญายังประวิงทั้งหญิงชาย
ฉันชื่อภู่รู้เรื่องประจักษ์แจ้ง
จึงแสดงคำคิดประดิษฐ์ถวายเป็น
ตามสติริเริ่มเรื่องนิยาย
ให้เพริศพราयพริ้งเพราเสนาะกลอน ฯ

จะรำปางนางสวรรค์เสวยสุข
อยู่ปรางค์มุขพิมานสโมสร
เผยพระแกลแลดูแผ่นดินดอน
เห็นไกรสรคลอตลูกในหิมวา
ผลกรรมนำจิตให้พิศวาส
นุชนาฏจะใคร่มีโอรสา

เห็นพระสุริโยทัยเธอไคลคลา
 กัลยานีกไปดั่งใจปอง
 แม้นสามีมิได้เหมือนพระอาทิตย์
 ไม่ขอคิดสมสู่เป็นคู่ครอง
 ผลกรรมจำจากวิมานทอง
 นางก็ต้องจุติด้วยใจตน
 เห็นสระศรีมีบัวระดะดาษ
 สุดสวาทจิตประหวัดเข้าปฏิสนธิ
 เกิดเป็นรูปนารีนิรมล
 กลีบอุบลหอมไว้ในสาคร
 อยู่ประมาณนานมาในบัวหลวง
 สุดดวงก่ำดัดชมสมสมร
 จะกล่าวถึงสุริยาทิพากร
 เสด็จจรเลี้ยวเหลี่ยมพระเมรุมา
 อรุณโรจน์โชติช่วงดวงจรัส
 ส่วนจังหวัดภาคพื้นพระเวหา
 พิศเพ่งเล็งแลในโลกา
 เห็นนางฟ้าอยู่ในพุ่มปทุมมาลัย
 เพราะรักเราเจ้าต้องมาสิ้นชีพ
 เกิดในกลีบบุษบงนางสงสาร
 จำจะช่วยให้องค์คงวิมาน
 พระสุริยกาลโสมนัสสวัสดิ
 จึงแบ่งภาคจากรถระเห็จเหาะ
 ลงเฉพาะสระใหญ่ในไพรศรี
 พระหัตถ์หักปทุมมาจากวารี
 มานั่งที่ร่มไทรในไพรวัน..... ๕

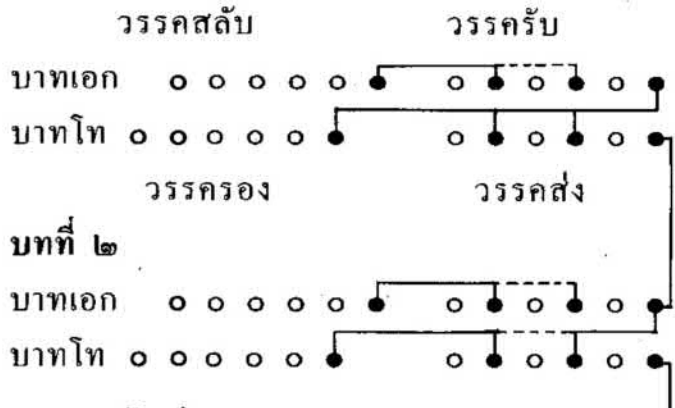
ต่อไปนี้จะได้ชี้แจงแผนและลักษณะบังคับของ
 กลอนพอเป็นแนวทางที่นักเรียนจะอาศัยเทียบเป็นแบบ
 เวลาแต่งเอง

คณะ ของคำกลอน จัดเป็นบท ๆ บทหนึ่งมี
 ๒ บาท เรียกว่า บาทเอก และ บาทโท ในบาทหนึ่ง ๆ
 จัดเป็น ๒ วรรคเรียก วรรคสลับ วรรครับ (ในบาท
 เอก) และเรียก วรรครอง และ วรรคส่ง (ในบาทโท)

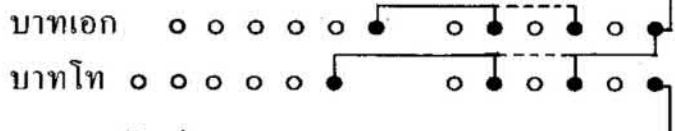
๑. กลอนหก

ผังภูมิของกลอนหก

บทที่ ๑

บทที่ ๒

ตัวอย่าง

๑. มิตร

มิตรมีน้ำใสใจจริง
 พุดทำทุกสิ่งจริงใจ
 ปากใจไม่ตรงกงเส้น
 ผากพินเจ็บจริงยิ่งป็น

ขอดยิ่งคุณค่าหาไหน
 ขอมคบกันได้ยั่งยืน
 รู้เช่นเห็นเชิงหลังลิ้น
 ใครขึ้นหลังคำซ้ำเอย

๒. วันนี่

วันเอ๋ย วันนี่
 อย่างวันนี้ท้อรอคอย
 วันหน้าอย่าเห็นเป็นแน่
 เร่งใช้เวลาค่าล้ำ

เรามีเอาไว้ใช้สอย
 งานน้อยงานใหญ่ไม่ทำ
 ประวนแปรขึ้นสูงลงต่ำ
 น้อมนำประโยชน์ไว้ไทยเอย

๙. นาครทรรพ

ข้อสังเกต

๑) บทร้อยกรองที่เขียนเป็นกลอนหกทั้ง ๒
 หัวข้อนี้นำมาให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่างว่ามีข้อแตกต่าง
 อยู่ทีรูปแบบ คือ บทที่ ๑ ด้วย “มิตร” เป็นกลอนหก
 ธรรมดา ส่วนบทที่ ๒ ด้วย “วันนี่” เป็นบทดอกสร้อย
 ที่เขียนเป็นกลอนหกมี ๘ วรรค จึงต้องขึ้นต้นวรรคแรก
 เพียง ๔ คำ และคำที่ ๒ ต้องเป็น “เอ๋ย” คำที่ ๓ ซ้ำ
 คำที่ ๑ คือ วัน คำที่ ๔ เป็นคำอีกคำหนึ่งที่มาขยาย
 คำว่า “วัน” อาจขึ้นต้นด้วยคำอื่น ๆ อีก ตามความพอใจ
 ของผู้ประพันธ์ เช่น เมืองเอ๋ย เมืองไทย บัวเอ๋ย บัวหลวง
 ความเอ๋ย ความฝัน ฯลฯ และคำสุดท้ายของวรรคที่ ๘
 ต้องเป็น เอย

๒) ๐ วงกลมเล็ก แต่ละวงแทนคำหรือพยางค์
 แต่ละคำ ● วงกลมทึบ แทนคำที่กำหนดให้สัมผัสกัน
 เช่น คำสุดท้ายของวรรคสลับ (วรรคที่ ๑) สัมผัสกับ
 คำที่ ๒ หรือคำที่ ๔ ของวรรครับ คำสุดท้ายของ
 วรรครับ สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรครอง คำสุดท้าย

ของ วรรณกรรมสัมพันธ์กับคำที่ ๒ หรือคำที่ ๔ ของ วรรณคดี

๓) การกำหนดใช้เสียงวรรณยุกต์ในสัมผัส นอกของกลอน มีดังนี้

ก. สัมผัสกลับ คือ คำสุดท้ายของ วรรคกลับ ที่จะต้องสัมผัสกับคำที่ ๒ หรือคำที่ ๔ ของวรรครับ นั้น กำหนดให้ใช้เสียงวรรณยุกต์ได้ทั้ง ๕ เสียง แต่ เสียงสามัญไม่ค่อยไพเราะจึงมีผู้น้อย

ส่วนสัมผัสเชื่อมกลับ คือ คำที่ ๒ หรือคำที่ ๔ สำหรับกลอนหก (และคำที่ ๓ หรือคำที่ ๕ สำหรับ กลอนแปด) นั้นก็ใช้ได้ทั้ง ๕ เสียงเช่นเดียวกัน แต่ ไม่ควรเป็นคำพ้องเสียงกันกับสัมผัสกลับ (เช่น สัน ไม่ควรสัมผัสกับ สรรค์, ศัลย์ สรรพ์)

ข. สัมผัสรับ คือ คำสุดท้ายของ วรรครับ ที่จะต้องสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรณกรรมนั้น ส่วนมาก นิยมใช้เสียงจัตวา และ ห้ามเสียงสามัญ นอกนั้น ไม่ห้าม และควรเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ต่างกับคำส่ง ซึ่งเป็นคู่ของมัน เช่น สัมผัสส่งว่า “ปัต” สัมผัสรับว่า “มัด” สัมผัสส่งว่า “มัด” สัมผัสรับต้องว่า “ปัต” ฯลฯ

ค. สัมผัสรอง คือ คำสุดท้ายของวรรณกรรม ที่จะต้องสัมผัสกับคำที่ ๒ หรือคำที่ ๔ ในวรรคส่งนั้น ส่วนมากนิยมใช้เสียงสามัญ และ ห้ามเสียงจัตวา

ง. สัมผัสส่ง คือ คำสุดท้ายของ วรรคส่ง ที่จะต้องสัมผัสกับคำสุดท้ายใน วรรครับ ของบทต่อไป นั้น ห้ามเสียงจัตวา นอกนั้นใช้ได้ทุกเสียง

๒. กลอนแปด

ผังภูมิของกลอนแปด หรือกลอนสุภาพ (ดูใน ภาคผนวก หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์)

ตัวอย่าง

๑. แดนทอง^๑

เจ้าพระยาชื่อนี้ที่รัก^๒

ของปวงชนชาวไทยไผ่ถวิล

สายโลหิตของคนไทยไผ่ทำกิน
ฝากชีวิตกับธารทองของไพร่
ทั้งสองฝากหลากเหลือองเรื่องเรื่องรุ่ง
งามท้องทุ่งรวงทองผ่องสีใส
ดังแสงทองผ่องฟ้าอำไพ
ส่องหัวใจไทยทั้งชาติปราศระทม

อุบลศรี เทศดี

๒. พังดนตรี^๒

พังดนตรีไพเราะเสนาะโสต
เปรมประโมทย์เปลितเพลินเจริญจิต
ลองคิดว่าขาดดนตรีในชีวิต
คงหงุดหงิดขุ่นใจไม่เบิกบาน
มนุษย์เห็นหน้ากันจะพลันเบื่อ
ไม่เอื้อเฟื้อเกลียวกลมผสมผสาน
เหมือนเดินทางดินแดนแสนกันดาร
ไม่พบพานวารินคงสิ้นใจ

ฐ. นาคกรรพ

ข้อสังเกต

๑) บทร้อยกรองที่เขียนเป็นกลอนแปดนี้ มีลักษณะบังคับต่าง ๆ เช่นเดียวกับกลอนหก ต่างกัน แต่จำนวนคำ คือ กลอนหกมีวรรคละ ๖ คำ กลอนแปด มีวรรคละ ๘ คำ

๒) ถ้านักเรียนจะลองแต่งกลอนแปด ก็อาจดู ข้อบังคับอื่น ๆ ในแผนของกลอนหก เป็นแนวเทียบได้

กิจกรรม

- แบ่งกลุ่มแต่งกลอนหก หรือ กลอนแปด กลุ่มละ ๓ บท โดยเลือกนิทานสั้น ๆ มาแต่งเป็นกลอน เช่น เรื่องต่อไปนี้
น้ำผึ้งหยดเดียว (แมลงวันกับไหนดน้ำผึ้ง)
ราชสีห์กับหนู

^๑ อุบลศรี เทศดี, “แดนทอง,” ใน หนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่องบทร้อยกรองของเยาวชนนักเขียน (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๘), หน้า ๖ - ๗.

^๒ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, ศึกษาภาษิตและร้อยกรอง ร่วมฉลองปีเด็กสากล, หน้า ๗๔.

เทวดากับคนขับเกวียน

ชาวนากับงูเห่า

เด็กเลี้ยงแกะ ฯลฯ

๒. อ่านนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ เรื่อง พระอภัยมณี หรือเรื่องอื่น ๆ เช่น โศภนตรี ลักษณะวงศ์ สิงห์ ไทรภพ แล้วยกคำกลอนที่ไพเราะมาลอกในสมุด แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่าน
๓. ผูกเรื่องขึ้นเอง และแต่งเป็นกลอน ประมาณ ๘-๑๒ คำกลอน
๔. แบ่งกลุ่มพิจารณาโครงเรื่องของนิทานเรื่อง “กาหลงผู่” ต่อไปนี้ แล้วช่วยกันแต่งเป็นกาพย์ทั้ง ๓ ชนิด ชนิดละ ๒-๓ บท ให้มีเนื้อความและรายละเอียดสอดคล้องกับโครงเรื่องที่ให้ไว้ แต่งเสร็จแล้วเสนอให้ครูตรวจแก้ แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่าน ต่อจากนั้นก็คัดลอกหรือพิมพ์เย็บเล่ม เขียนภาพประกอบเรื่องและเขียนภาพหน้าปกให้สวยงาม เป็นผลงานของกลุ่ม นอกจากเรื่อง “กาหลงผู่” แล้ว นักเรียนอาจคิดเรื่องขึ้นใหม่ก็ได้

โครงเรื่อง เรื่อง “กาหลงผู่”

ณ ป่าอันร่มรื่นแห่งหนึ่ง มีนกยูง ๔-๕ ตัว กำลังรำแพนกันอย่างเพลิดเพลิน กาดัวหนึ่งบังเอิญไปเห็นเข้าก็อยากจะทำแพนอย่างนกยูงบ้าง จึงเก็บขนหางนกยูงที่หล่นอยู่มาแซมขนของตน แล้วเข้าไปร่วมวงรำแพนกับนกยูง ฝ่ายนกยูงเห็นว่ากาไม่ใช่พวกของตน ก็รังเกียจและไล่จิกกา จนกาต้องหนีซมซานกลับไปหาพวกกา แต่พวกกาก็พากันรังเกียจกาดัวนั้นเช่นเดียวกัน เพราะมันประพฤติผิดวิสัยของกา จึงรุมกันจิกและขับไล่กาดัวนั้นออกไปจากพวกของตน

ตัวอย่าง กาพย์สุรางคนางค์ ที่แต่งจากโครงเรื่อง “กาหลงผู่”

ไปพบนกยูง	กาหนึ่งหลงผู่
เที่ยวเก็บแพนหาง	จึงเข้าปะปน
ครันยูงได้ขอล	มาสร้างแซมขน
	รังเกียจเหยียดหมาย

กลับเข้าฝูงกา

ขับไล่ไม่คบ

ด้วยนิสัยทราม

พวกยูงขับมา

กาหักชักถาม

หลบจากเขตคาม

ต้องเที่ยวเคียวคาย

หมายเหตุ

กาพย์สุรางคนางค์นี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น กลุ่มควรแต่งใหม่ทั้งเรื่อง โดยอาจขึ้นต้นเรื่องด้วยกาพย์ฉก ต่อไปดำเนินเรื่องด้วยกาพย์สุรางคนางค์ แล้วใช้กาพย์ยานีแต่งต่อจนจบเรื่อง

๔.๓ สื่อสารสุนทร

คำว่า “สาร” มีความหมายหลายอย่าง แต่ในที่นี้จะใช้ในความหมายว่า “ข้อใหญ่ใจความ” และ “ถ้อยคำ” ที่แสดงถึงความคิดของผู้ประพันธ์

เมื่อผู้ประพันธ์เกิดความคิด “อันสุนทร” ขึ้นมาในใจ เขาก็จะเขียนความคิดนั้นออกมาเป็นคำประพันธ์ หรือบทร้อยกรองเป็นการ “สื่อสารสุนทร” ให้ผู้อื่นได้ทราบ ความคิดที่แสดงออกเป็นบทร้อยกรองนั้น อาจมีเนื้อความเป็นคติชีวิต เป็นความรู้สึกรหรืออารมณ์ต่าง ๆ หรือเป็นเรื่องราวที่มีคุณค่าด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ และเมื่อใช้ถ้อยคำที่ไพเราะทั้ง เสียงและความหมาย ก็จะได้บทกวีที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์

ต่อไปนี้จะเสนอตัวอย่าง “สารอันสุนทร” ที่ปรากฏในร้อยกรองชนิดต่าง ๆ ให้นักเรียนพิจารณา

๑) ศิลปะแห่งการดำรงชีพ* ของ “ครูเทพ”

กาพย์ฉก

* เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ครูเทพ), โคลงกลอนของครูเทพ (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๑๕), หน้า ๓๑ - ๓๓.

บรรดาศิลปะทั้งนั้น
เท่าทันศิลปะแห่งการ
ดำรงชีพเล่าเราท่าน
มากนักยั้งร้อยให้เห็น
เป็นคุณเป็นโทษเช่นเป็น
หรือเพ็ญโพธิสมภาร
เราอยากอายุยืนนาน
เกษมศานต์เสพละโลกผล
การที่เกิดมาเป็นคน
โรคภัยภัยร้ายนานา
ควรหรือม้วยมรณก่อนชา
ดิไว้ช่วยให้ชนมีชา
จำรูศรีระเรื่องราว
เกิดโรครู้แก่และกัน
ใดควรถึงแพทย์ถึงพลัน
ใดควรทำได้ได้ทำ
คนยังมีใจครอบงำ
แต่เราไม่รู้จักมัน
ไหนจะให้รู้เท่าทัน
ถูกได้ไม่ใช่แต่เอา

ขึ้นคือขอดีมีเน่า
ทุระรกโลกกาลี
วันเดียวทำประโยชน์ดี
มิเป็นประโยชน์แก่ใคร
คนเก่งการทำงานชาญชัย
มีวัยเจริญอยู่ฟูศรี
ชีพเจดเลิศเห็นเช่นนี้
มีประโยชน์แก่โลกโลกผล
ใจดีพิสสานต์บ้านกมล
มนุษย์โลกเพื่อโลกควรแล
ชีพใดเป็นไปเที่ยงแท้
โลกแซ่ซ้องลั่นสรรเสริญ
ชีพเช่นนี้ไม่เพอญ
จะเข้าแนวประสงคังใจ
เป็นทางที่وبرมได้
การดำรงชีพรับเทอญ

หมายเหตุ

นักเรียนควรทบทวนสัมผัสนอก และสัมผัสใน
ของกาพย์ฉันทนาจากที่โยงเส้นสัมผัสไว้ให้ดูใน ๔ บทแรก
เพื่อความแม่นยำ

ไหนจะสำคัญ

ชั่วดีมีประมาณ

เสียหนามลำเค็ญ

เกียรติดีคืออิฐฐาน

มีภัยผจญ

พิทักษ์รักษา

แห่งโรคหรือคราว

ไม่เพี้ยนผัดวัน

ร่างกายกำยำ

เพื่อแก้หรือกัน

นานแต่มีเอา

กว่าอยู่ร้อยปี

มีเกียรดิเชิดได้

แสวงการงานดี

โลกเลอเปรอปรน

ดังนี้ดีแท้

ตั้งหน้าดำเนิน

เรียกศิลปะใน

ข้อสังเกต

๑) ความคิดสำคัญในร้อยกรองบทนี้ก็คือ
“ศิลปะในการดำรงชีวิต” เป็นศิลปะที่สำคัญยิ่งกว่า
ศิลปะอื่น ๆ เราควรรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพื่อจะได้
มีชีวิตยืนยาวอยู่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม

๒) การแต่งเป็นกาพย์ฉันทนา ช่วยให้ผู้อ่าน
มีความคล่องตัวในการคิด เพราะไม่ต้องกังวลกับสัมผัส
มากนัก

มีผลงานของ เยาวชนนักเขียนอยู่หลายชิ้น
ที่แสดงถึงความสามารถในการแต่งร้อยกรองเพื่อ
นันทนาการ ดังจะประมวลมาให้ดูดังต่อไปนี้

๒) บางบทจาก แดนทอง ของ อุบลศรี เทศดี^๑
ร.ร. มัธยมบางบ่อ จ.สมุทรปราการ

.....บนแผนที่ที่ชาติศาสน์กษัตริย์

เรื่องจรัสเขี้ยวข่มขู่ไสว
มีส่วนหนึ่งซึ่งประกอบขอบเขตไทย
แต่มิใช่ดินแดนแสนสมบูรณ์
แลไปสู่อีสานสายธารแห่ง
อีสานแล้งไซ้จะไร้น้ำใจสูญ
แล้งที่ดินไม่แล้งใจไม่ตรีกุล
ดั่งน้ำมูลผ่านอีสานชานเมตตา
ถ้าปีไหนฝนดีก็มีสุข
ถ้าปีไหนฝนชุกต้องผวา
อุทกภัยไล่หลังหลั่งน้ำตา
ถ้าปีไหนฝนไม่มาต้องอาวรณ์

หันเข้าสู่ทิศใต้หมายชายฝั่ง

คลื่นประดังสาดแซ่แลสลอน
เรือสมุทรลอยล่องท่องสาคร
เมฆสะท้อนแสงสลับจับน้ำพราย
มะพร้าวเย็นตะหง่านไกวก้านกิ่ง
ยอดสนวิ้งไหวสะบัดพัดเป็นสาย

^๑ อุบลศรี เทศดี, “แดนทอง,” ใน หนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่องบทร้อยกรองของเยาวชนนักเขียน, หน้า ๘ – ๑๑.

ตรงชายแหลมล้วนเชิงผาศิลาราย
มีมากมายเดียวรดาษาพาดพิงกัน
ที่พื้นทรายวาววาวขาวสะอาด
ยามแสงสาดสะท้อนใสดังไครสรรค์
ตรงน้ำจืดขอบฟ้าหน้าชมครัน
สุริยันใกล้จะลับจิบแสงลง
อันแผ่นดินผืนนี้เป็นที่รัก
หัวใจภักดีมอบทุกยามตามประสงค์
ชาติกำเนิดเกิดไว้คือไทรรงค์
ชอบบรรจงกราบงามสักสามครา
กราบที่หนึ่งกราบชาติที่ราษฎรเกิด
กราบที่สองชูเชิดศาสนา
กราบที่สามกราบกษัตริย์ขัตติยา
เป็นสามครากราบลงด้วยจงใจ
แผ่นดินไทยเปรียบได้หมายเหมือนแม่
เฝ้าอุ้มชูดูแลจนเติบโตใหญ่
ลูกแอบอกของแม่แม่เฝ้าภัย
ไม่คิดไกลจากแม่แม่ชีพมรณ์
แผ่นดินทองแห่งนี้ที่อยู่ได้
เพราะคนไทยสามัคคีไม่มีถอน
หากวันใดไทยแยกแตกร้างรอน
ที่จะซุกหัวนอนก็ไม่มี

ข้อสังเกต

๑) ความรักแผ่นดินถิ่นกำเนิด เป็นแรงจูงใจ
ให้เกิดบทร้อยกรองนี้ มีการเลือกใช้คำเพื่อพรรณนา
ธรรมชาติและเพื่อพรรณนาความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง
ซึ่งผู้ประพันธ์เขียนได้ดีอย่างน่าชื่นชม นับเป็นการ
“สื่อสารสุนทร” ที่ประทับใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

๒) กลอนบทสุดท้ายจบลงอย่างค่อนข้างห้วน
ถ้ามองในแง่วรรณศิลป์ หรือศิลปะในการประพันธ์
ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงความรู้สึกรุนแรงเมื่อ
วาดภาพภายหน้าว่าอะไรจะเกิดขึ้นถ้าคนไทยแตก
สามัคคีกัน

๓) บางบทจาก ผู้กล้า ของ ดนัย การพนธ์^๑
ร.ร. จิตรลดา กรุงเทพมหานคร
วิชมมาลาพันธ์

เสียงปืนยังก้อง	ดังสองทออยู่
ชวนนึกถึงผู้	เฝ้ารุกโรมรัน
นึกถึงนักรบ	ข้ามศพฆ่าฟัน
นึกถึงเผ่าพันธุ์	ผู้กล้าของไทย
จับปืนยืนหยัด	ป้องปัดเหตุการณ์
แม่เจ็บสังขาร	ดูเสียชีพไป
เพื่อนยอมเพื่อชาติ	องอาจเกรียงไกร
เพื่อนยอมเพื่อได้	เกิดพิทักษ์ราช
จับปืนยืนอยู่	เคียงคู่ไทยเรา
คอยป้องปัดเผ่า	ไพร่ปี่ทา
เห็นใจเพื่อนแล้ว	เพื่อนแก้วผู้กล้า
หมายมอบชีวา	ตายเพื่อชาติตน
เพื่อนฮึดฮัดมัน	ป้องกันอำนาจ
ป้องกันพุทธศาสน์	อารักขบุคล
ไม่เคยอดยหนี	เพื่อนมีเหตุผล
แม้ต้องอัปจน	เพื่อนยอมชีพพลี

อิทธิพล

คัลนานต์พิโลทียรี	ประกาศพร่าง ณ ปัดพิ
ระเรื่อเรือง	
แสงตะวันจรัสลงเมฆ	กระทั่งกระทบพิภพประเทือง
ประเทศฐาน	
สาดขว้างมณุษย์บุรุษชาญ	ประจัญอินทร์ปูละลาน
“ทหารไทย”	

อินทวิเชียรพันธ์

แม้ว่าจะทุกข์ยาก	และวิบากประการใด
ป้องกันประเทศไว้	ผิวมิรู้ปูลาญ
แม้ฝนจะสิ้นหลัง	ก็บ่ยังกระทำการ
แม้แดดจะแผดผลาญ	มีระยออุท้อใจ
ยามเช้าจะหนาวสัน	ก็บ่พริ้นและห้วนไหว
เพื่อนอยู่ ณ กลางไพร	อุระเยือกและเย็นทรวง
ยามเย็นมิเห็นหน้า	ภริยากี่ห้วงหวาง
นอนพิศดูดวง	ศศิธรกระจ่างตา
อ้างว้าง ณ กลางไพร	মনให้และหวนหา
กอดปิ่นกมลอา	ดุจดิตก็จำทน
ไอ้ลูกและเมียรัก	ฤดีจักกระโหยทน
คอยหาบุญจน	บมิสุขสบายกาย
ยามกินก็สิ้นสุข	ทุรทุกข์มิเหือดหาย
เปิงข้าวก็เคืองคาย	และก็กินประทังคน

๑๑๙

หมายเหตุ ผิว อ่านว่า ผิ-วะ

^๑ ดนัย การพนธ์ “ผู้กล้า,” ใน หนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่องบทร้อยกรองของเยาวชนนักเขียน, หน้า ๑๒ - ๑๔.

งามปวงอาณาจักรกว้าง	เกินเกิน ขอนา
จึงหรีดกรีดเสียดขื่น	เสนาะซ้อง
เราร่วมดำเนิน	จับกลุ่ม
สังกัดไพร่ศรัทธอง	โลกร้องรับขวัญ

เพชรมาลี

บุษพรรณสีหกล้าน	ชวนพิศ
เหลื่องแสดงแฉงขวนจิต	เด็กว่า
งามขึ้นมโนนิคย์	งามยิ่ง ขวนดา
ดุจเพชรร่วงจากฟ้า	ฝากหล้าโลมดิน
รวบรินกลั่นดอกไม้	มาเขียน
เอิบอาบราวจักเพื่อน	สติไซ้
เฉกปาริชาติเดือน	ถึงอดีต ชาตินา
มนต์แห่งไพร่สาปไว้	ดินต้องตะลึง

ท้องพระโรงไพร่

มาถึงสนั่นพลัว	หวิวไหว
เอนสายอวดกิ่งไกว	ทั่วถ้วน
คือท้องพระโรงไพร่	พนาพฤกษ์
ใบสั้นชูเสียดล้วน	ทิพย์แท่นชวนหาบ
งามอุณงามเลิศล้ำ	มาลี ไคเอย
เหลื่องสดงามสดสี	แต่งแต้ม
คือโคมอ่าไสกี้	แพรวเพริศ
ร่วงหล่นดังฝนแฉ้ม	หยาดย้อยโยแพรว

วังวารินทร

ราชแววลานกิ่งแก้ว	วารินทร
ธรรมชาติบรรจงจินต์	เสกไว้
ภมรอ่อนนวนบิน	บานเบิก
ลายปีกผีเสื้อไซ้	นับได้หลายสี

๑๒๑

ข้อสังเกต

๑) เยาวชนนักเขียนผู้แต่งร้อยกรอง เรื่อง “ไพร่พนา” นี้คงได้ความรู้สึกประทับใจในความงามของธรรมชาติในป่า จึงเขียนโคลงสี่สุภาพชมป่าเขา ลำเนาไพร่ได้อย่างเพราะพริ้ง โคลงแต่ละบทใช้คำที่เนาะให้เห็นภาพเป็นสีสันสดชื่นชวนให้สบายใจ

๒) ถ้านักเรียนสนใจในการแต่งโคลงสี่สุภาพ ก็ควรพิจารณาแผนของโคลงสี่สุภาพต่อไปนี้ แล้วลองหัดแต่งดู คงจะไม่ยากจนสุดวิสัย เพราะผู้แต่ง “ไพร่พนา” ก็มีวัยใกล้เคียงกับนักเรียนในระดับชั้นนี้

ผังภูมิของโคลงสี่สุภาพ (ดูในภาคผนวก หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์)

๓) สิ่งที่เราควรสังเกตเพิ่มเติมในโคลงสี่สุภาพ นอกเหนือไปจากสัมผัสบังคับก็คือ การบังคับคำเอก และคำโท ซึ่งมีข้อกำหนดดังนี้

คำเอก มี ๗ คำ คำโท มี ๔ คำ ตามตำแหน่งต่าง ๆ คือ

คำเอก อยู่ที่คำที่ ๔ ในบาทที่หนึ่ง ; คำที่ ๒ กับคำที่ ๖ ในบาทที่สอง ; คำที่ ๓ กับคำที่ ๗ ในบาทที่สาม ; และคำที่ ๒ กับคำที่ ๖ ในบาทที่สี่

คำโท อยู่ที่คำที่ ๕ ในบาทที่หนึ่ง ; คำที่ ๗ ในบาทที่สอง ; และคำที่ ๕ กับคำที่ ๗ ในบาทที่สี่

๔) จำนวนคำในโคลงสามบาทแรกมีบาทละ ๗ คำ แต่อาจมี คำสร้อย ดังที่เขียนไว้ในวงเล็บหลังคำที่ ๗ ในบาทที่หนึ่งและบาทที่สามได้ ส่วนบาทที่สี่นั้นมี ๔ คำ รวมทั้งบทมี ๓๐ คำ

๕) สัมผัสนอก ที่เป็นสัมผัสระหว่างโคลงแต่ละบท (คู่ ๑ และ ๒) เช่นคำว่า สรวง กับ ปวง และคำว่า ขวัญ กับ พรรณ นั้น เป็นวิธีแต่งที่เรียกว่า ร้อยโคลง คือร้อยให้โคลงแต่ละบทมีสัมผัสนอกเชื่อมติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน

มีสัมผัสอักษร ที่น่าสนใจอีกลักษณะหนึ่ง คือ สัมผัสอักษรที่คาบระหว่างวรรค (ดู ๓, ๔, ๕) ที่เล่นอักษร ฟ-ฝ คือ ฟ้า-ฝาก ; ม คือ ไม้-มา ; ย คือ แยม-หยาด-ย้อย-โย สัมผัสอักษร เช่นนี้ ถือว่าช่วยให้โคลงมีความไพเราะยิ่งขึ้น

ต่อไปนี้จะได้ประมวลบทร้อยกรองซึ่งเป็น “สารสุนทร” ในหัวข้อต่าง ๆ กัน และใช้คำประพันธ์ต่างชนิดกันมาให้เด็กเรียนพิจารณา เจ้าของบทร้อยกรองเหล่านี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดเชียงใหม่* และได้เอื้อเฟื้ออนุญาตให้นำผลงานของเขามาเผยแพร่เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน จึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

* นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, “การสร้างแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้บทร้อยกรองร่วมสมัยในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, ๒๕๒๓), ภาคผนวก

กลอนหก

คนเดินไปมาบนถนน

คนเดินแออัดชิดเขียด เดินเบียดเสียดจนล้นหลาม
ต่างอัดอัดไปตามตาม ในยามค่ำเย็นเช่นนี้
ถนนไม่มีที่ว่าง คนต่างรีบเดินเร็วรี
ชนนิตำกับทันที ไม่มีน้ำจืดจืดจอก

นิธินา ศรีประเสริฐ

โรงเรียนสาริตมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สงคราม

สายเลือดรินหยดรดหลัง ล้นหว้งล้นสุขทุกเขี่ยม
บ้านเรือนถูกเผาไหม้เกรียม โหมเหี้ยมทาวุธสันติ
น้ำตาอาบองสองแก้ม เลือดแค้นแค้นไว้ทุกที่
โหยหิวรำพาปราณี น้องพี่โปรดได้เมตตา
เถอะนะ ขวอน ขอไหว้ โปรดได้ ยุดิ เกิดหนา
ขออ่อน ขวอน เทวา บุษาท่านด้วยความตาย

ธาดา เวศตัน

โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

ความจนกับความอยู่รอด

ความจนกับความอยู่รอด

เหมือนมอดกัดไม้แผ่นหนา
เหมือนวัวหลงฝูงทุ่งนา
เหมือนสีฟ้าเศร้าเข้าเย็น

ความจนกับช่องที่ว่าง

กว้างกลางทุกซอกซอก
เป็นอยู่ลึกล้ำลึก
ไม่เห็นดาวเดือนสุริย

ความจนกับความสิ้นหวัง

เหมือนดั่งต้นข้าวรอฝน
เมื่อไรเขียวฟ้ามาล
อดทนจนแสงแห่งตาย

ความจนกับใครลิด

ชีวิตเกิดมาหลากหลาย
ไม่เห็นเปล่าเปลี่ยวเดียวดาย
และร้ายกาจเกินกว่านี้

ความจนกับความอยู่รอด

ไม่วอดวายไปทุกที่
ยังคงเหมือนเริ่มเดิมที
โลกนี้ที่เราเนา

ชัยวุฒิ พวงสุวรรณ

โรงเรียนสาริตมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กลอนแปด

ทางใหม่

เธอจำ.....

อย่าเลยหนาย่าร้องไห้ให้ใจหมอง
ก็เท่านี้แหละชีวิตตามครรลอง
ก็จะต้องมีพลัดพรากจากผูกพัน

เธอจำ.....

ลองเหลนหน้ามองไกลแล้วไผ่ฝัน
ดูสิจะ เคือนดาวพรารอนันต์
พอลางวันเดือนดับลับเลขไกล

ครั้นราตรีเดือนก็จะทอแสง

จรสแจ้ววาววับกลับมาใหม่
จักเปรียบเป็นเช่นชีวิตหากคิดไป
อย่าเสียใจวันหน้าอาจร่มเย็น

เขื่อนน้ำตาเกิดจะเพื่อนของมัน
มาคิดกันดังทางสู่โลกสุขสม
ร่วมก้าวเดินอย่ามัวท้อพระพรหม
สร้างสังคมที่เสรีไม่มีชา

โลกของเรา “โลกที่สาม” งามพริ้งเพริศ

เชิญร่วมเดินจะ.....นะเธอจำ
โลกวันนี้ยังกันสุดพรรณา
ทางข้างหน้าหนทางใหม่ไม่ไกลเลย

สุพินดา ชัยวิทย์

โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

ชีวิตคน

ชีวิตคนเกิดมาในหล้าโลก

ชีวิตคนเกิดได้ไม่เหมือนกัน
บ้างก็สุขเหลือเกินกับสินทรัพย์
บ้างก็จนทนทุกข์อยู่กว่าผู้ใด
บ้างหาเช้ากินค่ำไม่พำร่บ
บ้างก็เพียรร่อนเร่พเนจร
บ้างก็ร้องรำให้ไร้พ่อแม่
บ้างก็แสนซอกซำใจทน
บ้างก็เป็นใบ้บ้านาสมเพช
บ้างทำตัวเหลวแหลกน่าแปลกใจ
นี่แหละคือชีวิตคนบนพื้นโลก
ทั้งชั่วดีมีจนคนจัญชาล

มีสุขโศกปนเศร้าเคล้าขบขัน
สารพันมืออยู่ทุกหมู่ไม่
บ้างก็ลึบใจไม่มีที่อาศัย
บ้างก็ไร้ที่กินถิ่นสัญจร
บ้างก็ทนหางานการสลด
บ้างก็นอนมือก่ายหน้าว่าข้าง
บ้างก็ท้อแท้ใจให้ฉงน
บ้างถูกคนที่รักแปรพักตร์ไป
บ้างก่อเหตุมากล้าทำโจน
บ้างก็ใส่สาธอนนอนประจาน
มีสุขโศกปนเศร้าเคล้าประสาน
เขียนให้อ่านตามความจริง
ทุกสิ่งมอย

กรองจิตต์ เมืองวุฒิ

โรงเรียนสาริตมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กาพย์ยานี

สายน้ำสีเลือด

สงครามทำลายสิ้น
ที่ใดเคยชุ่มฉ่ำ
สายน้ำเคยไหลเย็น
เลือดไหลแผ่กระจาย
วันใดสายน้ำที่
วันนั้นคงร่มเย็น

ทั่วแผ่นดินทั้งในน้ำ
ถูกกระหน่ำฆ่าทำลาย
บัดนี้เห็นสีแดงฉา
ทุกถิ่นไร้ทุกข์ระทม
กลับแปรสีเป็นสุขสม
ทั่วนิคมปลื้มเปรมปรีดิ์

ต้องลักษณ์ เกษกาญจน์

โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

ชมธรรมชาติยามเช้า

แหงนมองดูบนฟ้า
ท้องฟ้าเรื่อสีแดง

สุริยาเริ่มทอแสง
ดูจะแข่งสีดอกไม

ฝูงนกออกหากิน
ต้นไม้ชูดอกใบ

ทั่วทุกถิ่นแสนสดใส
งามวิไลทั่วดินแดน
ต้องลัทธิ เกษกฤษฎี
โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

หนาวนี้

ลมหนาวกราวเย็นเยียบ
ชีวิตเคยสุขสันต์
พืชผลปลูกได้น้อย
ย่ำค่ำต้องผิงไฟ
บิดเดือนเป็นเพื่อนจิต
ให้ถึงจุดหมายอัน

เริ่มอย่างเหยียบสู่หมันต์
กลับมีอันผันแปรไป
หังไม่ล่อยพอยาไส้
ก็เพราะไร้ผ้าห่มพัน
นำชีวิตและความฝัน
เรามุ่งมั่นบากบั่นมา
ฉัตรเพชร ดำรงกิจเกษตร
โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย

ปริณญานันสำคัญโนน

ปริณญาที่ไผ่ฝืน
สุดทางการศึกษา
ทุกคนต้องพากเพียร
ตามเจตน์จำนงตน
แต่หากจะวัดคน
วัดค่าของชีวิต
กระดาษเพียงหนึ่งใบ
ความรู้นอกตำรา

ต้องบากบั่นเพื่อได้มา
นี่คือข้า “ปัญญาชน”
ตั้งใจเรียนหมั่นฝึกฝน
ที่คืบคั้นมาแรมปี
ด้วยเหตุผลเพียงเท่านี้
มิได้มีแค่ปริญา
มิเพื่อใช้ไว้เสาะหา
ซึ่งมีค่ากว่าเงินทอง

สุนิสา, ทิมผกา, อภิวดี, ชัยศรี, ชุมพล, ฉัตรเพชร

เมื่อนักเรียนได้อ่าน “สารสุนทร” ของเยาวชน
นักเขียน หรือของนักเรียนที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกันแล้ว
ก็น่าจะลองหัดแต่งดูบ้างโดยเริ่มต้นสังเกตสิ่งที่แวดล้อม
เราอยู่ ใช้ความคิดพิจารณาให้ได้แง่คิดที่น่าสนใจ แล้ว
เลือกคำประพันธ์ชนิดที่นักเรียนพอใจเป็นเครื่องมือ
ในการที่จะ “สื่อสารสุนทร” แก่ผู้อ่าน

ในที่นี้จะเสนอขั้นตอนในการแต่งบทร้อยกรอง
สัก ๓ ขั้น ดังต่อไปนี้

- ๑) คิดแจ่มแจ้ง
- ๒) แต่งร้อยกรอง
- ๓) ลองอ่านดู

๑) **คิดแจ่มแจ้ง** คือ คิดเป็นใจความที่มีแง่คิด
น่าสนใจ และให้ความคิดนั้นแจ่มแจ้งในใจก่อนที่จะแต่ง
เป็นบทร้อยกรอง

๒) **แต่งร้อยกรอง** คือ เลือกรูปแบบของคำ
ประพันธ์ที่เหมาะสมกับใจความของเรื่องที่จะแต่ง แล้ว
ลงมือแต่งโดยระวังให้ถูกต้องตามลักษณะบังคับ และ
ใช้คำที่ไพเราะทั้งเสียงและความหมาย

๓) **ลองอ่านดู** คือ อ่านบทร้อยกรองที่แต่ง
แล้วเพื่อดูว่ามีข้อบกพร่องผิดพลาดตรงไหนบ้าง จะ
อ่านเรียบ ๆ หรืออ่านดัง ๆ ก็ได้ ถ้าอ่านออกเสียงก็จะ
ได้ทราบว่าเสียงใดกลมกลืนกัน หรือขัดกัน หากไม่
เหมาะสม ก็ขัดเกลาแก้ไขจนกว่าจะเป็นที่พอใจ

ตัวอย่าง การแต่งบทร้อยกรอง ๓ ขั้น

๑) คิดแจ่มแจ้ง

สมมุติว่านักเรียนจะแต่งเรื่อง ดอกกุหลาบ
ข้อคิด : ดอกกุหลาบนี้ช่างดีจริง ดอกก็งาม สีก็สวย
กลิ่นก็หอม เมื่อดอกที่บ้านโรยราแล้วก็มีดอก
ใหม่เกิดขึ้นมาให้เราได้ชื่นชมเสมอ คุณสมบัติ
ของดอกกุหลาบเปรียบได้กับความดีที่ยั่งยืน
ตลอดไป

๒) แต่งร้อยกรอง

คำประพันธ์ที่ใช้แต่งตามข้อคิด คือ กลอนแปด
ดอกกุหลาบ

พิศดูดอกกุหลาบซาบซึ่งจิต
สวยสดดีหอมหวานชวนใจฝืน
ทั้งแย้มบานสราญรื่นชื่นใจรื่น
จนถึงวันกลีบโหยเหี่ยวโรยรา
ดูหรือผลิดดอกเรื่อยไม่เหนื่อยหน่าย
ดอกเก่าตายดอกใหม่เกิดเลิศบุปผา
แต่กลิ่นสีหอมงามอร่ามตา
อุปมาเหมือนความดีที่ยั่งยืน

๓) ลองอ่านดู

อ่านดูแล้วเห็นควรแก้ดังต่อไปนี้

๑. **สวยสดดี** ถ้าต้องการจะให้ความหมาย
ว่าสวยอยู่นาน ๆ ควรแก้เป็น งามเป็นนิจ
๒. **ชวนใจฝืน** ถ้าต้องการสัมผัสอักษรกับ
คำ “ฝืน” ควรแก้เป็น ชวนไฟฝืน
๓. **ทั้งแย้มบาน** ถ้าต้องการจะพูดถึงดอกตูม
ด้วยก็ควรแก้เป็น ทั้งตูมแย้ม
๔. ถ้าแก้ ๓ เป็น ทั้งตูมแย้ม แล้ว ต้องมี
คำว่า “บาน” ด้วย และต้องมีคำที่สัมผัสกับแย้ม เพื่อ
ให้ความหมายว่า “งาม” วรคณนี้จึงควรแก้ทั้งวรรค

เป็น “ทั้งตูมแย้ม บานแฉล้ม ลำเพาพรรณ” คราวนี้
ก็จะได้ลักษณะ ทั้ง ตูม แย้ม และบาน ทั้งยังงามเพราะ
สีสดสวยอีกด้วย

๕. ๖. ดอกเก๋ตายดอกใหม่เกิด พังดูขัด ๆ
แม้จะเป็นความจริงเช่นนั้นก็ตาม จึงเปลี่ยนใหม่โดย
คงคำว่าเกิดและตายไว้ วรรคนี้จึงแก้เป็นดังนี้ “เกิด
แล้วตายวนเวียนเปลี่ยนนุปผา”

บทร้อยกรองเรื่อง ดอกกุหลาบที่แก้ไขขัดเกลาล
แล้วเป็นดังนี้

ดอกกุหลาบ

พิศดูดอกกุหลาบซาบซึ่งจิต

งามเป็นนิจหอมหวานชวนเฝ้าน

ทั้งตูมแย้มบานแฉล้มลำเพาพรรณ

จนถึงวันกลีบไทยเหี่ยวโรยรา

ดูหรือผลิตดอกเรื่อยไม่เหนื่อยหน่าย

เกิดแล้วตายวนเวียนเปลี่ยนนุปผา

แต่กลิ่นสีหอมงามอร่ามตา

อุปมาความดีที่ยืนยง

ขั้นสุดท้ายที่ว่าให้ “ลองอ่านดู” นั้นก็เพื่อจะได้
เห็นข้อบกพร่องแล้วขัดเกลาลให้ไพเราะเหมาะสมนั่นเอง
ต่อไปลองแต่ง กาพย์ยานี ดูบ้าง
สมมุติว่านักเรียนจะแต่งเรื่อง “ทรัพย์หรือ
ไมตรี”

๑) ข้อคิด : คนเราถ้ามีเพื่อนดี ย่อมดีกว่ามั่งมีทรัพย์สิน
เพราะคนยากจนก็อาจมีความสุขได้ ถ้ามีเพื่อนดี
ที่ไม่ทิ้งกันในยามยาก ไมตรีนี้ช่างน่าประหลาด
เสียจริง ๆ

๒) แต่งเป็นกาพย์ยานี

ทรัพย์หรือไมตรี

รวยทรัพย์นับหมื่นแสน	ไม่เหมือนแม่นรวไมตรี
มีมิตรน้ำใจดี	ประเสริฐยิ่งสิ่งทรัพย์สิน
ไมตรีนี้ประหลาด	มีอำนาจเป็นอาฉิม
แม้กีดกันเกลือกิน	หากมีมิตรจิตสำราญ

๓) อ่านดูแล้วเห็นควรแก้บางแห่งที่ “ขัดเส้นใต้” ไว้
บทที่แก้ไขขัดเกลาลแล้ว เป็นดังนี้

ทรัพย์หรือไมตรี

รวยทรัพย์นับหมื่นแสน	ไม่เหมือนแม่นรวไมตรี
มีมิตรน้ำใจดี	ประเสริฐยิ่งสิ่งทรัพย์สิน
ไมตรีนี้พิสดาร	อาจดำรงอยู่อาฉิม
แม้กีดกันเกลือกิน	หากมีมิตรจิตสำราญ

เท่าที่ยกตัวอย่างการแต่งบทร้อยกรองเป็น
๓ ชั้นมาให้ดูแล้วนี้ นักเรียนคงพอจะจับหลักในการ
แต่งได้ตามสมควร ต่อไปก็ควรหมั่นฝึกฝนตนเอง โดย
หัดแต่งบทร้อยกรองอยู่เสมอ และถ้ามีผู้ช่วยแก้ไข
ขัดเกลาล เช่น คุณครู หรือผู้ใหญ่บางคน ที่มีผลงาน
ด้านร้อยกรอง ก็จะทำให้นักเรียนสามารถเขียนร้อย-
กรองได้ดีในไม่ช้า

กิจกรรม

๑. ช่วยกันเติมคำสัมผัสในบทร้อยกรองต่อไปนี้

๑) กาพย์ยานี

ร่างกาย รดยนต์

ร่างกายเหมือนรดยนต์	ใจคือ _____ ขับรถไป
มีสติหมุน บ.ส.	เลี้ยวซ้ายขวา _____ ต้องการ
รดยนต์ขับดี	ยอมไม่ _____ เหตุภัยพาล
บรรลุดัง สด	ที่ประสงค์ _____ เวลา

๒) กาพย์ณบง

๑. วันเดือน _____ ที่ผ่านไป	ร่างกายเจริญ _____
เด็กกลายเป็นหนุ่มเป็นสาว	
๒. บางคนชีพ _____ ขึ้น _____	บางคนถึง _____
ต้องมัวชมรม _____ แก่ชรา	
๓. เราพึงพากเพียร _____	เพิ่มพูน _____
อย่าปล่อยเวลาล่าช้า	
๔. เร่งทำประโยชน์มาก _____	เลือกเดิน _____
ชีวิตถูกต้อง _____ ธรรม	

๒. แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน ช่วยกันแต่งกาพย์
สุรางคนางค์ความยาว ๔-๕ บท ตามข้อคิดที่กลุ่ม
คิดเอง หรือตามหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น

๑) ผลไม้เมืองไทย (มีอุดมสมบูรณ์ตามฤดูกาล
แต่ถ้าราคาแพง คนจนก็
ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรส)

๒) พงพีที่รัก (ป่าไม้มีคุณค่าต่อชีวิต เรา
ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ไว้
อย่าให้ใครมาทำลาย)

- ๓) รักกันไว้เถิด (เราคนไทยอย่าแตกสามัคคีกัน ต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชาติบ้านเมืองยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว)

ฯลฯ

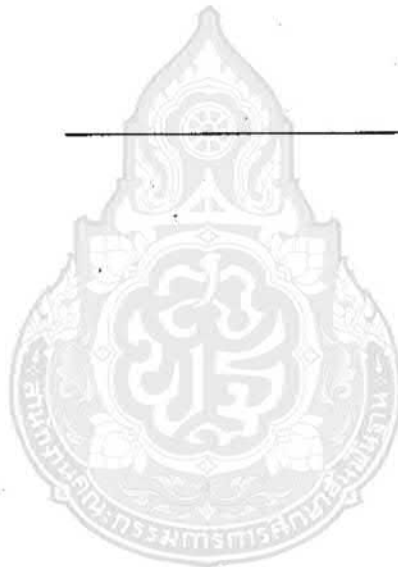
๓. แต่งบทดอกสร้อย เป็นกลอนหก หรือกลอนแปดก็ได้ มีความยาว ๒ บท ตามหัวข้อที่นักเรียนพอใจเกี่ยวกับธรรมชาติ สัตว์ หรือมนุษย์ก็ได้ ตัวอย่างหัวข้อที่น่าจะแต่ง เช่น

๑) ดอกบัว	๒) เด็กน้อย
๓) ผึ้งขยัน	๔) ยามเย็น
๕) ชารน้ำใส	๖) หน้าฝน

๔. อ่านคำกลอนต่อไปนี้ แล้วแบ่งกลุ่ม เขียนภาพยี่สิบสี่ ชนิตหนึ่งก็ได้ ให้มีเนื้อความทำนองเดียวกับกลอน ความยาว ๖-๘ บท แล้วเสนอผลงานให้ครูตรวจแก้และแลกเปลี่ยนกันอ่าน

เพลง ความเป็นไทย^๑ (ทำนอง เทพทอง)

ความเป็นไทยไทยเกิดประเสริฐนัก	เอกลักษณ์ของไทยไม่สูญหาย
สืบมาแต่โบราณกาลเคลื่อนไหวคลา	อยู่กับสายเลือดไทยที่ไหลริน
วัฒนธรรมไทยไพเราะผล	ประชาชนมีภาษาสง่าศิลป์
สิ่งก่อสร้างสมบัติไทยในแผ่นดิน	ทั่วทุกถิ่นมีของไทยให้ชื่นชม
ไทยมีชาติศาสน์กษัตริย์กระหัดจิต	แนบสนิททุกสมัยไม่ขึ้นชม
เอกราชคู่ธงไทยผืนนิชม	ไทยอุดมวัฒนธรรมล้ำเลิศเย

^๑ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, “เอกลักษณ์ของไทยนี้อยู่ที่ไหน,” ใน อยู่อย่างไทย บทโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๒๐ (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ทางโทรทัศน์และวิทยุ, ๒๕๒๑), หน้า ๘.

เฉลย. ข้อ ๒) ภาพยี่สิบ

๑. ปี วัย

๓. ศึกษา วิชา

๒. ชื่น ขาว คราว ก่อน

๔. มี วิธี กลอง

บทที่ ๑๐

กลอนเพลงพาเพลิน

คำว่า “กลอนเพลง” ในที่นี่จะใช้ในความหมายค่อนข้างกว้าง คือจะหมายรวมถึงเนื้อร้องของเพลงชนิดต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกลอนในความหมายตามที่ระบุไว้ในตำราฉันทลักษณ์ หรือไม่ก็เป็นไปตามนั้นก็ได้ สำคัญอยู่ที่ว่า มีการนำเนื้อร้องไปใส่ทำนองเพลงแล้วใช้ขับร้องกัน ก็อนุโลมเรียกว่า “กลอนเพลง” ได้

ขั้นชื่อว่า “เพลง” แล้วย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของเพลงก็คือ เพื่อให้ผู้ฟังเพลิดเพลินนั่นเอง จึงนับว่ากลอนเพลงก็มีส่วนทำให้เกิดประโยชน์ด้านนันทนาการด้วย

ในบทที่ ๙ ได้กล่าวถึงวิธีแต่งร้อยกรองมาพอสมควรแล้ว ฉะนั้นในหัวข้อ “กลอนเพลงพาเพลิน” นี้จึงจะเพียงแต่รวบรวมเพลงบางประเภทที่น่าสนใจมาไว้ในที่เดียวกันพอเป็นแนวทางให้นักเรียนสังเกตเท่านั้นจะไม่อธิบายถึงวิธีแต่งอย่างหัวข้ออื่น ๆ

กลอนเพลงที่จะนำมาเสนอไว้ในที่นี่ จำแนกเป็น ๓ พวก คือ

- เพลงกล่อมเด็ก
- เพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องโต้ตอบกัน
- เพลงไทยที่มีเนื้อร้องเป็นคำกลอน และเป็นร้อยกรองไม่บังคับสัมผัส

ก. เพลงกล่อมเด็ก

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กของภาคกลางเพลง แสดงความรักของแม่

นอนไปเกิด

นอนไปเกิดแม่จะกล่อม นวลละม่อมแม่จะไกว
ทองคำ แม่ย่ำรำให้ สายสุใจเจ้าแม่เอ๋ย

เจ้าเนื้อละมุน

เจ้าเนื้อละมุนเอ๋ย
แม่มิให้ผู้ใดต้อง
ทองดี เจ้าคนเคียวเอ๋ย

เนื้อเจ้าอุ่นเหมือนสำลี
เนื้อเจ้าจะหอมองศรี

เจ้าเนื้อเย็น

เจ้าเนื้อเย็นเอ๋ย
ครั้นว่าน้ำขึ้นมา
แสนเสียดย เจ้าคนเคียวเอ๋ย

แม่มิให้ไปเล่นที่หาดทราย
มันจะพาเจ้าลอยหาย

เจ้าสุตสงวน

เจ้าสุตสงวนเอ๋ย
แด่ร่อน ขวัญอ่อนจะนอนใช้

เพื่อนเล่นเขามาชวนจ้ออย่าไป
สายใจแม่คนเคียวเอ๋ย

เพลงกล่อมเกี่ยวกับธรรมชาติ

โกละเห่
ใบแก้วรุ่งก่อน
โพธิ์ทะเลลัดใบ

โกละเห่

โพธิ์ทะเลลัดใบ
ใบอ่อนแตกใหม่
สายใจแม่คนเคียวเอ๋ย

เดือนเอ๋ย เดือนหงาย
อ้อมเข้าขึ้นใส่รถ
พิศแลดูดาวไป
พิศแลดูเดือน

เดือนหงาย

ดาวกระจายทรงกลด
ว่าจะพาไปชมเดือน
ดาวก็ไม่งามเหมือน
เหมือนนวลดูแม่นา

ฝนฟ้า เจ้าข้าเอ๋ย
เย็นทั้งยอดแดง

ฝนฟ้า

เซกลงมาให้แรงแรง
เย็นทั้งนวลนางเอ๋ย

นกเขาเอ๋ย
ขันเถิดแม่จะฟังเสียงเล่น

นกเขาขัน

ขันตั้งแต่เช้าจนเย็น
เนื้อเย็นเจ้าคนเคียวเอ๋ย

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย
จะนอนไหนก็นอนได้
ลมพระพายชายพัดมาอ่อนอ่อน

นกขมิ้น

คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
สุ่มทุมพุ่มไม้ก็เคยนอน
เจ้าเคยจรมานอนรังเอ๋ย

บทเห่กล่อมพระบรรทม

(คัดมาบางบท)

เห่เอ๋ย วันเพ็ญ
เหลืองแฉล้มแซมซ้อย

พระจันทร์ก็เปล่งปลั่งลอย
เคลื่อนคล้อยลอยลม

แจ่มแจ่มแสงส่อง	สว่างท้องพระบรรทม
น้ำค้างทรงพร่างพรหม	ชำเลื่องชมพระจันทร์รา
ที่กลางเดือนเหมือนกระต่าย	กล้ายคล้ายขาบกับดา
ลอยเลื่อนเคลื่อนคลา	ทุกเพลาราตรี
ดาวดวงช่วงโชติ	รุ่งโรจน์รัศมี
ร่อนเร่ในเมฆ	จรัสเลื่อนลอย
แสนรักจักใคร่ได้	ไม่มีใครจะช่วยสอย
เรียงรายพรายพร้อย	น้ำค้างย้อยเย็นใจ
ที่ดวงเด่นเป็นเอก	คืนเมฆอยู่ไรไร
ดาวสำเภาเสาใบ	ลอยอยู่ในภา
ดาวเตาดาวจรจะเข้เอช	ขึ้นร่อนเร่ในเวหา
ดาวธงอยู่ตรงหน้า	ดาวพระยาศศร
โชติช่วงดวงเด่น	ดังจะแผ่นโผนจร
ดาวโลกังโง้งงอน	ขึ้นลอยร่อนรายเรียง
ปีกฆาการเวก	แผ่เมฆมองเมียง
ร่อนร้องซ้องเสียง	สำเนียงเสนาะเพราะเพลง
ไก่สวรรค์ขันเอ็ก	แว่ววิเวกวังเวง
ดังเทวัญบรรเลง	ซอแจ้งจับใจ
เสียงจิ้งหรีดกริกริ่ง	หรีงหรีงเรไร
ดังดนตรีปีไล่น	มากล่อมให้ไสยา
รวรินกลั่นกลั่น	จวงจันทน์กฤษณา
ลมเชยรำเพยมา	ให้ไสยาเย็นเอช

กลา

ข้อสังเกต

๑) เพลงกล่อมเด็กของไทย เป็นเพลงที่มีท่วงทำนองช้า เนิบ ๆ เย็น ๆ ชวนให้วังง จดประสงค์ของเพลงประเภทนี้ก็เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน และอุ่นใจว่ามีคนอยู่ใกล้ ทำให้หลับได้ง่าย

๒) เนื้อเพลงบางบท เป็นการรำพึงรำพันความในใจของแม่ที่มีต่อลูก เช่น ความรัก ความเอ็นดู ความห่วงใยว่าลูกจะเป็นอันตราย บางบทก็กล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เช่น นก ทะเล พระจันทร์ ฯลฯ

๓) เพลงกล่อมเด็กนี้ เป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้านหรือวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน จัดว่าเป็นวัฒนธรรมไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมไทย ตลอดจนความเชื่อถือและค่านิยมต่าง ๆ ของคนในสมัยก่อน จึงเป็นสิ่งที่มีความค่าทั้งทางด้านวัฒนธรรมและด้านสังคม ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืนตลอดไป

ข. เพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องโต้ตอบกัน

เพลงฉ่อย

ตัวอย่าง

๑) ถูกขอยกมือขึ้นเหนือเศียร	ต่างรูปต่างเขียนวันทา
จะไหว้พระพุทธรูปเล็ก	จะไหว้พระธรรมเลิศล้ำ
จะไหว้พระสงฆ์องค์สามารถ	ทรงพุทธศาสน์สืบมา
จะไหว้คุณครูผู้สั่งสอน	อีกทั้งบิดามารดา ฯ
๒) ดันเต็งเป็นแถวต้นแต้วเป็นทิว	กาหลงสูงลิ่วเรียงราย
ข่อยคูแควลงเคียงข้างไข่เน่า	ไกรกว้างกันเกราหัวหวาย
ขานางขางbungไพรข่อยรากยาว	มะต้องทองกวาวเขลงขลาง
ชมไม้ปลายฝนลมบนพัดโบก	ลมหนาวมันไกรกรไม่วาย ฯ
๓) โอว่ากรรมเอ๋ยกรรมกรรม	ไม่รู้เลยจะทำอย่างไร
ถ้าเป็นกำกวมหรือกำเกวียน	หักแล้วก็เปลี่ยนกำใหม่
ถ้าเป็นกำมือหรือกำหมัด	กำแล้วก็ยังงัดออกได้
ไอ้มันมันเป็นกรรมคน	หักแล้วจึงจนหัวใจ

ข้อสังเกต

๑) เพลงฉ่อยนี้ เมื่อว่าจบแล้ว ลูกคู่ก็จะขับพร้อมกันว่า “ซา ฉา ซา ฉาด ซา หน้อย แม่” แต่ถ้าเป็นบทไหว้ครู ลูกคู่ต้องว่าสองวรรคสุดท้ายทวนอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงว่ารับ “ซา ฉา ซา ฉาด ซา หน้อยแม่”^๑

๒) เพลงฉ่อยเป็นเพลงสำหรับว่าแก้กันระหว่างวงชายกับวงหญิง บางทีก็เรียกว่า “เพลงวง”

เพลงเรือ

ตัวอย่าง

ลงเรือลอยล่องร้องทำนองเพลงเกริ่น	เสียงเสนาะเพราะเพลิน จับใจ
มาพบเรือสาวรุ่นราวสะคราญ	แสนที่จะเบิกบาน หทัย
จึงเผลอเรือเทียบเข้าไปเลียบข้างลำ	แล้วก็เอ๋ยด้อยค่า ปราศรัย
แม่เพื่อนเรือลอยเมื่อย่าน้อยน้ำจืด	พี่ขอถามเจ้าสักนิด เป็นไร
แม่พายเรือลัดแม่จะตัดทุ่งไกล	แม่จะไปทางไหน (เอ๋ย) น้องเอช

ข้อสังเกต

๑) เพลงเรือเป็นเพลงที่ว่าแก้กันระหว่างชายและหญิง เป็นกลอนสด เช่นเดียวกับเพลงฉ่อย จำนวนคำในวรรคจึงกำหนดให้แน่นอนไม่ได้

๒) คำสุดท้ายของวรรคหลังทุกวรรค ต้องสัมผัสกันเรื่อยไป (ยกเว้นวรรคสุดท้ายของบท) เพลงเรื่อนี้จะแต่งยาวเท่าไรก็ได้ แต่เมื่อจะจบต้อง

^๑ กำชัย ทองหล่อ, หลักภาษาไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๕๘ - ๕๕๙.

ให้บรรทัดสุดท้ายของบทสัมผัสกันตามแผน คือ คำสุดท้ายของวรรคหน้าของบรรทัดสุดท้าย ต้องให้สัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคที่ ๒ ของบรรทัดที่ถัดขึ้นไปอีกด้วย และคำสุดท้ายของบทต้องลงท้ายว่า “เอ๋ย”

๓) เพลงเรือใช้สร้อยตอนลงสัมผัสในวรรคหลังว่า “ฮัฮั” และตอนจบว่า “เขียะ เขียะ นอระนอย ระนอย ระนอย เขียะ เขียะ เขียะ ฮัฮั”^๑

เพลงระบำชาวไร่

ตัวอย่าง

วันนี้วันดีเป็นศรีวัน	เรามาพบกันปีใหม่
ทำบุญร่วมถาตักบาตรร่วมขัน	ชาติหน้าพบกันชื่นใจ
เชิญมารื่นเริงเถลิงศก	เถิดหนาแม่ยกเขาไฟ
อย่ามัวจับคอนนอนถึง	เล่นตัวอ้อยอิงอยู่ทำไม
รักจะเล่นให้เดินเข้ามา	อย่ามัวรอท่าคอยใคร
เชิญมาร่วมสัต์ขัอธินฐาน	วันครุสงกรานต์ของไทย ^๒

ข้อสังเกต

๑) เพลงชาวไร่ต้องใช้สร้อย ๒ ตอน คือ ตอนขึ้นต้น ใช้สร้อยว่า “ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำของชาวบ้านไร่ เออระเหย ลอยมาหงส์เอ๋ย ลอยมาไม่ไกลไม่ไกล ดงไหนเอ๋ย ลำไยหอมหวานอยู่ในดงเอ๋ย”

ตอนปลายบท ใช้สร้อยรับว่า “ดงไหนเอ๋ย ลำไย” รับเช่นนี้เรื่อยไปทุก ๆ ปลายบท จนกว่าผู้ร้องจะเอื้อนเสียงลงจึงรับว่า “ดงไหนเอ๋ย ลำไยหอมหวานอยู่ในดงเอ๋ย”

เพลงชาวนา

ตัวอย่าง

พอเข้าหน้าฝนเตรียมคนตกกล้า	ถึงฤดูทำนาทำไร่
พี่ตัวคนเดียวมันช่างเปลี่ยวจิต	ไว้คู่ร่วมคิดหวานใจ
ทั้งลมก็แรงแสงแดดก็กล้า	คนเดียวช่างรำเหวใจ
ถ้ามีคู่คิดเหมือนจิตพี่คาด	จะไถจะคราดไม่เป็นไร
เพราะมีแรงช่วยอวยชัย	เป็นสองแรงเอ๋ย

ข้อสังเกต

๑) เพลงชาวนานี้มีเนื้อร้องเกี่ยวกับความเป็นอยู่และภารกิจของชาวนา สลับกับเนื้อความในทำนองเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เช่น วรรคที่ว่า “ทั้งลมก็แรง แสงแดดก็กล้า คนเดียวช่างรำเหวใจ..... ถ้ามีคู่คิด.....เป็นสองแรงเอ๋ย”

๒) เพลงชาวนาต้องใช้สร้อยในเวลาร้อง ๓ ตอนคือ^๓

ตอนขึ้นต้น ใช้สร้อยว่า “ระบำไหนเอ๋ย ระบำชาวนา เขาร้างามเอ๋ย”

ตอนลงสัมผัส ใช้สร้อยว่า “ฮัแม่หนา” (ลูกคู่เป็นผู้ร้องรับ)

ตอนจบ ใช้สร้อยว่า “ระบำเจ้าเอ๋ย เขาร้างามเอ๋ย”

เพลงพวงมาลัย

ตัวอย่าง

บพชาย	เออระเหย ลอยมา	หอมดอกจำปาชื่นใจ
	พี่มาประสบพบพาน	ช่างบริสุทธิ์สดใส
	พิศพักตร์น้องจึ่งชวนทรวงสำอาง	ทุกสิ่งทุกอย่างวิไล
	ผิวพรรณใสกาน้ำนาคาง	ลักยิ้มสองข้างชวนใจ
	พวงเจ้าเอ๋ย มาลัย	พี่อยากจะได้ชมเอ๋ย
บพหญิง	เออระเหย ลอยมา	พอสัมผัสพาก็จะลอบไป
	ได้ฟังวาจาพี่มากสาวชม	ฉันเกรงจะอมถ้อยเท็จไว้
	วาจาของชายหลายล้น	กะล่อนปลิ้นปล้อนเหลือใจ
	ฉันเกรงจะหลงให้ฉันหลงรัก	ครั้นแล้วก็พลัดให้ฉันหลงไหล
	พวงเจ้าเอ๋ย มะไฟ	ฉันไม่ไว้ใจชายเอ๋ย

ข้อสังเกต

๑) เพลงพวงมาลัย ต้องมีสร้อยนำหน้าบททุกบท สร้อยนั้นมีสองวรรค วรรคแรกมี ๕ คำ ต้องใช้คำเป็นประจําเหมือนกันทุกบทว่า “เออระเหย ลอย.....” ส่วนคำที่ ๕ นั้นไม่จำกัดจะใช้ว่า “มา ไป ลีว ล่อง ฯลฯ” อะไรทำนองนี้ก็ได้ วรรคหน้า บทสุดท้ายของบทใช้ ๕ คำ สามคำแรกใช้ว่า “พวงเจ้า

^๑, ^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๐ - ๕๖๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๔ - ๕๖๕.

เอ๋ย.....” ส่วนอีก ๒ คำจะใช้คำอะไรก็ได้ต้องให้
 เหมาะกับความและได้สัมผัสกัน”

๒) ในบทหนึ่ง ๆ ไม่จำกัดว่าจะต้องแต่งยาว
 เทาไร เพราะเป็นเพลงร้องแก่กันแต่เมื่อถึงคราวจะ
 จบบท ต้องให้คำหลังที่สุดของวรรคหน้าบาทสุดท้าย
 สัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคหลังของบาทข้างหน้า

ในที่นี้จะเสนอตัวอย่างเพลงพวงมาลัย ที่แต่ง
 ขึ้นใหม่ มีเนื้อความเป็นการอธิบายภาษิตไทย ดังนี้

เพลงพวงมาลัย ภาษิตไทย*

ชาย เออระเหย ลอยมา

ลอยมาประสบพบพาน (ซ้ำ)

วันนี้พี่ขอเชิญชวน

ให้แม่ให้นานวลมาร่วมสำราญ (สำราญ)

มาร้องเพลงพวงมาลัย

หยิบภาษิตไทยมาไขมาขาน

พวงเจ้าเอ๋ย บัวบาน

ภาษิตโบราณ มีคุณค่าเอ๋ย (รับ)

หญิง เออระเหย ลอยนวล

ฟังคำเชิญชวนเล่นภาษิตไทย (ซ้ำ)

น้องนี่ยินดีร่วมวง

ทำตามประสงค์ด้วยความเต็มใจ (เต็มใจ)

ภาษิต “ใกล้เกลือกินด่าง”

พี่อย่าอำพรางตอบมาไวไว

พวงเจ้าเอ๋ย กล้วยไม้

หมายความว่าอย่างไร ว่าไปเอ๋ย (รับ)

ชาย เออระเหย ลอยเรือ

ทำไมใกล้เกลือกกลับต้องกินด่าง (ซ้ำ)

แปลว่าของดีอยู่ใกล้

ไม่รู้จักใช้ประโยชน์ถูกทาง (ถูกทาง)

พี่ถามน้องบ้างละหนา

“เกี่ยวแฝกมุงป่า” ว่าไว้เป็นกลาง

พวงเจ้าเอ๋ย ช้องนาง

เชิญแม่เวยบาง ตอบหน่อยเอ๋ย (รับ)

หญิง เออระเหย ลอยวารี

แปลว่าทุนมีน้อย ทำการใหญ่ (ซ้ำ)

เพราะไม่รู้จักประมาณ

ใช้จ่ายจัดงานบานปลายออกไป (ออกไป)

คราวนี้น้องจะขอถาม

“มากหมอมากความ” แปลว่าอย่างไร

พวงเจ้าเอ๋ย หงอนไก่

พี่ปัญญาไวเชิญตอบเอ๋ย (รับ)

ชาย เออระเหย ลอยลม

ขอตอบทราชม ชั่วใครเป็นความ (ซ้ำ)

ปรึกษาทนายหลายคน

เรื่องจะสับสนวุ่นวายลูกกลม (ลูกกลม)

ภาษิต “น้ำตาลใกล้มด”

มิใช่เลี้ยวลดพี่จะขอถาม

พวงเจ้าเอ๋ย พวงคราม

ขอเชิญโฉมงาม ตอบหน่อยเอ๋ย (รับ)

หญิง เออระเหย ลอยเลื่อน

หญิงชายเปรียบเหมือนน้ำตาลใกล้มด (ซ้ำ)

หากให้อยู่ใกล้ชิดกัน

เกิดรักผูกพันมีอาจจะอด (จะอด)

ภาษิต “ชิงสุกก่อนห่าม”

พี่จงไขความไปให้งามงด

พวงเจ้าเอ๋ย มะลิสด

อย่าทำเลี้ยวลด ตอบมาเอ๋ย

ชาย เออระเหย ลอยลำ

พี่ขอตอบคำ “ชิงสุกก่อนห่าม” (ซ้ำ)

วัยรุ่นมีเรื่องซู้สาว

เกิดราคะใจเพราะใจวู่วาม (วู่วาม)

ภาษิต “ดินพอกหางหมู”

ขอแม่โฉมตรู จงตอบคำถาม

พวงเจ้าเอ๋ย กุหลาบงาม

ขอจงไขความให้หน่อยเอ๋ย (รับ)

หญิง เออระเหย ลอยคู่

“ดินพอกหางหมู” เขาเปรียบนำฟัง (ซ้ำ)

* ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, “เพลงพวงมาลัยภาษิตไทย,” ใน หนังสือวันเด็ก ไทยทัศน์ (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๑), หน้า ๔๕ - ๔๗.

งานค้างป่อยไว้หมักหมม
 นานเข้าทับถมหนักเกินกำลัง (กำลัง)
 ภาชิต “กินปูนร้อนท้อง”
 • ฟังตอบน้องอย่าได้ปิดบัง
 พวงเจ้าเอ๋ย แคล่ฝรั่ง
 น้องจะคอยฟัง พี่ชายเอย (รับ)

ชาย เออระเหย ลอยล่อง
 “กินปูนร้อนท้อง” ที่น้องถามมา (ซ้ำ)
 เขาเชื่อกันว่าตุ๊กแก
 กินปูนร้อนแยะ ก็เลยร้องจ้า (ร้องจ้า)
 เหมือนคนทำผิดร้อนตัว
 รีบบอกเขาทั่ว “ฉันทแปล” ดอกหนา
 พวงเจ้าเอ๋ย จำปา
 พี่ไม่เป็นเช่นว่าดอกเอย (รับ)

หญิง เออระเหย ลอยมาลัย
 มีภาชิตไทย ดีดี มากมาย (ซ้ำ)
 หยิบยกมาเพียงบางบท
 เวลาทั้งหมดให้นึกเสียดาย (เสียดาย)
 แม้เพลงจะต้องจบลง
 ภาชิตดำรงดูแก้วแพร้วพราว
 พวงเจ้าเอ๋ย ดาวกระจาย
 อาลัยไม่วาย ขอลาเอย (รับ)

ข้อสังเกต

๑) เพลงพวงมาลัยนี้ ใช้ร้องได้หลายโอกาส
 มีเนื้อความสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือบุคคล หรือ
 เรื่องราวใด ๆ ก็ได้ตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการ

๒) เวลาร้องจะต้องมีการรำออกไปทีละคู่คือ
 ถ้าชายร้องและรำ หญิงที่เป็นคู่กันก็จะรำด้วยพอหญิง
 ร้องและรำ ชายที่เป็นคู่กันก็จะรำด้วย พอร้องจบบท
 ของแต่ละคู่แล้วก็ถอยกลับเข้าไปอยู่ในแถวให้คู่อื่น
 รำออกมาบ้าง ทำเช่นนี้ไปจนกว่าจะจบลง

เพลงลำดับ

ตัวอย่าง

๑)	สร้อย ลมเย็น ลมเย็นพัดล้า	นกสาลิกาบินมาไว ๆ
เนื้อร้อง	พวกเรานักเรียน	พากเพียรก้าวหน้า
	เล่าเรียนวิชา	ไม่น้อยหน้าผู้ใด
	หวังจะช่วยชาติ	สืบศาสนา
	ให้เชิดช้อลือชา	แก่ล้าล้าเกรียงไกร ^๑
๒)	สร้อย คุ่มปี๊ ปี๊คุ่มเท่งคุ่มปี๊	ถ้าดีไม่ดีมันไม่มีจังหวะ
เนื้อร้อง	เราเป็นคนไทย	ล้วนใจสามารถ
	สืบพงศ์องค์อาจ	ร่วมชาติร่วมคณะ
	ใครบุกเราสู้	ใครขู่เราใส่
	ใครข่มเหงพวกไทย	ต้องร่วมใจกันนะ ^๒

ก. เพลงไทยที่มีเนื้อร้องเป็นคำกลอน และเป็น
 ร้อยกรองไม่บังคับสัมผัส

ก. เพลงไทยที่มีเนื้อร้องเป็นคำกลอน

๑) สักวา (ใช้ทำนองใดก็ได้ เช่น ขึ้นพลับพลา
 นางนาค ฯลฯ)

สักวาหวานอื่นมีหมื่นแสน
 ไม่เหมือนแมนพจมานที่หวานหอม
 กลิ่นประเทียบเปรียบดวงพวงพะยอม
 อาจจะน้อมจิตโน้มด้วยโลมลม
 แมนลือลามหยามหยาบไม่ปลาบปลื้ม
 ดังดุดตีบอระเพ็ดต้องเข็ดขม
 ผู้ดีไพร่ไม่ประกอบชอบอารมณ์
 ใครฟังลมเมินหน้าระอาเอย

พระนิพนธ์ กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ

สักวาดาวจระเข้ก็เหวก
 ศีรษะตกหันหางขึ้นกลางหา
 เป็นวันแรมแจ่มแจ้งด้วยแสงดาว
 น้ำค้างพราวปรายโปรยโรยละออง
 ลมเรื่อยเรื่อยเฉื่อยฉิวต้องผิวเนื้อ
 ความหนาวเหลือทานทนกลมหมอง

สกุณาภาดูเหวาก็เร้าร้อง
พอส่องทองส่องฟ้าขอลาเอย

-ของเก่า-

สักวายามเลิกระบ้ำแล้ว
ขอจำเรียงเสียงแจ้วก็สิ้นเสียง
คาราญ้อยร้อยพันอันรายเรียง
ต่างหลบเสียงเหลือจะแข่งแสงตะวัน
ไอ้ออกเอยออกตรมไม่สมคิด
เสียแรงจิตตั้งไว้ได้สบนันต์
พอเลิกเล่นเต้นรำระบำบรรพ์
ก็พอฝันเสื่อมหายเสียดายเอย

-ของเก่า-

๒) ดอกสร้อย จากพระนิพนธ์ของ
หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล

ทำนอง จำปาทองเทศ

จำเอย จำปา
ต้นใหญ่สาขาสูงระหง
ดอกอยู่ไกลก็ใช้ไม้สอยลง
เพราะประสงค์จำปามาใช้การ
เหมือนคนด้อยู่ที่ไหนไกลพันเส้น
คงไม่เว้นคนตามถามข่าวขาน
จำปานี้มีกลิ่นพอประมาณ
ยามเบิกบานหอมรินชื่นใจเอย^๑

ทำนอง นางนาค

ดอกเอ๋ย ดอกกระดังงา
ทำนุหงาหอมดีไม่มีสอง
แต่ต้องทนคว้นไฟในทำนอง
สียิ่งหมองกลิ่นยิ่งกล้าน่าอัศจรรย์
ถ้าผิงแดดทำยาแพทย์หาจัด
แก้ลมได้สารพัดดังแกลังสรรค์
สีไม่สวยแต่มีที่สำคัญ
คนทุกวันเหมือนกระดังงาว่าดีเอย

ทำนองชินแส

พุทธร้อย พุทธชาติ
ชาวสะอาดดอกย่อมกลิ่นหอมหวาน
ร้อยมัลลย์ใส่เมาศีเมื่อมีงาน
หรือจัดพานประดับประดาก็น่าชม
ทั้งน้ำอบน้ำมันก็กลั่นได้
สตรึงามชอบใช้ใส่แซมผม
มนุษย์ใคอยากให้คนนิยม
หมั่นอบรมซื้อไว้ให้ดีเอย

ทำนองสารถิ์จักรกล

ดอกเอ๋ย ดอกพิกุล
เหล่าตรุณเก็บสนุกทุกหนแห่ง
ร้อยอะไรใส่ก็ได้ทั้งไม่แพง
เด็กแดงแดงเป็นผดใช้บดทา
ดินสอพองเผาไฟแทรกไปด้วย
ทำให้ช่วยแก้คันค้อยหรรษา
หล่นได้ต้นเกลื่อนกลาดดาดดา
เก็บแต่งกายาเล่นเย็นใจเอย

ทำนองสมิงทอง หรือช้างประสานงา

ยินเอ๋ย ยินดี
ที่วันนี้ได้พบกันพร้อมหน้า
ต่างคนสุขเกษมเปรมปรีดา
มาตั้งหน้าเขียนอ่านการเล่าเรียน
อันวิชาสารพัดบัญญัติไว้
ควรจดจำใส่ใจไม่พาเหียร
ถึงเป็นหญิงก็อย่าสิ้นซึ่งความเพียร
อันเป็นเทียนประทีปนำความสุขเอย

๓) บทกลอนธรรมดา พระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทำนองสร้อยเพลง

ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง	คงจะต้องบังคับขับไล่
เถียวเชียวเย็นล้ำกรำไป	ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
เขาจะเห็นแก่หน้าค่าซื้อ	จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย	ไหนจะอาขยทั่วทั้งโลกา

^๑ หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล, พิจิตรานุสรณ์ โรงเรียนราชินี

ทำนองฝรั่งรำเท้า

เพราะฉะนั้นชวนกันสวามิภักดิ์ จงรักร่วมชาติศาสนา
ยอมตายไม่เสียขายแก่ข้าว เพื่อรักษาอิสระประเทศไทย
สมานสามัคคีให้ได้อยู่ จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้
ควรร่วมใจจงใจ เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า

ทำนองบรรพต

พุทธานุภาพนำผล เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวอารักษ์ทั่วไป ขอให้เป็นสุขสวัสดิ
ธรรมานุภาพนำผล เกิดสรรพมงคลเฉลิมศรี
เทพช่วยรักษาปราณี ให้สุขสวัสดิทั่วกัน
สังฆานุภาพนำผล เกิดสรรพมงคลแม่มั่น
เทวศรีคุ้มครองป้องกัน สุขสวัสดิสรรพทั่วไป

ทำนองมอญดูดาว

หอมกลิ่นดอกไม้โน้นสวนขวัญ สารกิมะลิวัลย์ไม่วายหอม
โกสมพุ่มพวงดวงพะยอม ตุกรมกรอมกาหลงกลางชม
พิภูลังกาบกุหลาบเทศ ผิวผ่องต้องเนตรภิรมย์สม
กลิ่นซาบนาสาพาทรวงดรม โล่ลมโหยหวานรัฐจวนพาเอย

ทำนองเวสสุกรรม

สหายเอ๋ยเป็นอะไรทำไมนั่ง น้ำตาขังเต็มตาบ่าสงสาร
ทุกข์โศกใจจงแสดงให้แจ้งการ พอลึกอ่านแก้ไขให้บรรเทา
จงนับฉันเหมือนมิตรสนิทแท้ ไม่ปรวนแปรเมหาอย่างกับเขา
บอกฉันเถิดจะได้ช่วยแบ่งเบา อย่าเก็บเอาไว้คนเดียวเปลี่ยวใจเอย
พระนิพนธ์ หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล

ทำนองเขมรอกโครง

จากเรื่องขุนช้างขุนแผน

เมียจะตายตามผัวกลัวผีหลอก ลัวหยาใจไม่ออกเมื่ออาสัญ
จะโค่นนำให้ตายไปตามกัน กักตัวจะเข้มนจะคาบไป
เมียจะเชือกคอตายเสียหลายครั้ง แต่ร้องกลัวเจ็บไม่เชือกได้
จะผูกคอหาเชือกมาเตรียมไว้ เชือกก็ใหญ่กลัวจะรัดมัดฉันคอ

ข. เพลงไทยที่มีเนื้อร้องเป็นร้อยกรองไม่บังคับสัมผัส

เพลงบัวขาว

ทำนอง หม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์
เนื้อร้อง หม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์
เห็นบัวขาวพราวอยู่ในบึงใหญ่
ดอกใบบุปผชาติสะอาดตา
น้ำใสไหลกระเซ็นเห็นตัวปลา
ว่ายวนไปมาน่าเอ็นดู
หมู่กุมารินบินเวียนว่อน
คอยร่อนดมกลิ่นกินเกสร

เรือลำน้อยคล้อยเคลื่อนในสาคร
ค่อยพาจรห่างไปในกลางน้ำ

เพลงรักกันไว้เถิด

ทำนอง นคร ถนอมทรัพย์ เนื้อร้อง

(ร้องหมู่)
รักกันไว้เถิด เราเกิดร่วมแดนไทย
จะเกิดภาคไหน ๆ ก็ไทยด้วยกัน
เชื้อสายประเพณี ไม่มีขีดชั้น
เกิดได้ตรงไทยนั้น ปวงชนทุกคนคือไทย
(ร้องซ้ำในที่สุดท้าย ๓ ครั้ง)

(ร้องเดี่ยว)

๑) ท้องถิ่นแหลมทอง เหมือนท้องของแม่
เกิดถิ่นเดียวกันแท้ เหมือนแม่เดียวกันไซ้ใหม่
ขมฉันมองตาคุณ อบอุ่นดวงใจ
เห็นสายเลือดไทย ในสายตา บอกสายสัมพันธ์
๒) ทะเลแสนงาม ในน้ำมีปลา
พืชพันธุ์ดีนาคา ไร่รารวงทองใส
สินทรัพย์มีเกลือกกลั่น วรรณพนาให้ไว้
เราลูกหลานไทย จงร่วมใจรักษาให้มั่น
๓) แหลมทองโสภาค ด้วยบารมี
ปกเกล้าไทยเรานี้ ร่วมเป็นศรีผ่องใส
ใครคิดบังอาจหมิ่น ดินทอง - องค์ให้
เราพร้อมพลีใจ ป้องถิ่นไทยและองค์ราชัน

คำแล้วในฤดูหนาว

ทำนอง ล้วน วัฒนธรรม เนื้อร้อง

พออย่างเข้าเขตหน้าหนาว
ลมหนาวก็โชยพัดกระหน่ำ
สายลมเอื่อยมาในเวลาค่ำ (ฮัม)
น้ำค้างพร่างพร่ม ลมเย็นรำเพย
หนาวไอ้ออกเอย หนาวจนสั่น
เสียงเรไรร้องก้องสนั่น (ฮัม)
ทำให้ฉันเป็นสุขใจ
เสียงเพลงคำแล้ว - คำแล้ว - คำแล้ว
ดังแว่วมาแต่ไกล
ติดเตือนหัวใจ (ฮัม)
ให้คิดถึงยามคำคำ

หนาวลมยิ่งทำให้ใจคะนึ่ง
คิดถึงแต่รักที่หนาวฉ่ำ
หารักอื่นใดไหนจะหวานล้ำ (ฮัม)
ฉ่ำเท่ารักเราไม่มี

สวนลุมพินีถิ่นที่เคยไป
เขาดินถิ่นใกล้ก่อนนี้เคยขึ้น
เดี๋ยวนี้ผ่านไปเห็นแล้วขมขื่น (ฮัม)
ไม่ชวนขึ้นเหมือนก่อนนั้น
นภาสะอาดดูงามสดใส
ฉันรักจับใจสะอาดดั่งนั้น
สายลมเยือกเย็นนั้นทำให้สั่น (ฮัม)
จิตใจฉันเลื่อนลอยไป

เสียงเพลงคำแล้ว.....คำแล้ว.....คำแล้ว
ดังแว่วมาแต่ไกล
นี่ใครหนอใคร (ฮัม)
ช่างประติษฐ์คิดเพลงคำคำ
คิดถึงร่วมทางเคยเที่ยวด้วยกัน
ทุกคืนก่อนนั้นหวานชื่นฉ่ำ
ทุกทีที่ไปฝังใจจดจำ (ฮัม)
ไม่ลืมคำที่เคยฝากกัน

เพลง กองไฟในวนา

ทำนอง ลาวกระทบไม้
เนื้อร้อง ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
โอละเนื้อ น้องเอย (ลา ลา ละ ลา.....ล้า)
สุขสมัยเรามาล้อมกองไฟ เพลินฤทัยในวนา

แสงส่องจับตา ของเพื่อนเอย (ลา ละ ลาล้า)
เรานี้รักคงป่า ช่อนหากันสนุก
สุขใจจริงเจ้า ไม่เหงาเลยนา (ลา ละ ลา.....ล้า)
เสียงดังกรอบแกรอบ ตัวอะไรมันแอบ
อ้อกระต่ายมันเดินกัน
ต่างคนต่างรำ ร้องเพลงเสนาะ (ลา ลา ลา.....ล้า)
จับใจไพเราะ เกะล่อมวง
ปล่อยใจไผ่ผืน เพลินวิญญาน
น้องกลองกึกก้อง เราใจมิเบื่อ (ลา ลา ลา.....ล้า)
งามเหลือติดใจ ไปนิทรา
เสียงเพลงกระหิม ปลื้มปรีดา
เราहरษา (ลา ละ ลา) สุขใจ

กิจกรรม

๑. หัดร้องเพลงไทยตามทำนองต่าง ๆ ที่ระบุไว้ และเพลงอื่น ๆ โดยเชิญครูทางดนตรีไทยมาช่วยฝึก หรืออัดเสียงผู้ที่ร้องได้ไพเราะไว้ในเทปและนำมาฝึกกันเองจนร้องได้ดี
๒. เลือกทำนองเพลงพื้นเมืองง่าย ๆ แล้วแต่งเนื้อร้องให้เข้ากับทำนองนั้น ๆ มีเนื้อความกล่าวถึงชีวิตไทยหรือกล่าวชมธรรมชาติ แล้วแต่งกรณี
๓. จัดตั้งวงดนตรีของชุมนุมดนตรีไทยในโรงเรียน และฝึกหัดร้องเพลงไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นวิทยากรบรรยายถึงความเป็นมาและคุณค่าของเพลงไทยตามโอกาสอันควร

คำนำ

(ฉบับจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑)

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ แล้วนั้น กระทรวงศึกษาธิการเห็นมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีคุณภาพ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตาม จุดประสงค์ของหลักสูตร จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำสื่อการเรียนวิชาภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วยบุคคล ดังรายนามต่อไปนี้

๑. นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	ประธานกรรมการ
๒. หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ	กรรมการ
๓. นางสาวช่อนกลิ่น พิเศษสกุลกิจ	กรรมการ
๔. นายสวนิต ยมาภัย	กรรมการ
๕. นางยุพา ส่องศิริ	กรรมการ
๖. นางนิตยา มาสะวิสุทธิ	กรรมการ
๗. นางสาววลัยรัตน์ อติแพทย์	กรรมการ
๘. นางบุญชิ้น ทองอยู่	กรรมการ
๙. นางปราณี บุญชุม	กรรมการ
๑๐. นางนุนนาค คำเมือง	กรรมการ
๑๑. ร.ด. ไพโรจน์ อุปพงษ์	กรรมการ
๑๒. นายอภิวัฒน์ ปรีชาประสาสน์	กรรมการ
๑๓. หม่อมหลวงเสริมแสง พันธุมสุต	กรรมการ
๑๔. นางจารุณี สุตะบุตร	กรรมการ
๑๕. นางสาวกฤษณา รัตนวงศ์	กรรมการ
๑๖. ผู้แทนกรมวิชาการ	กรรมการ
๑๗. นายสุระ ดามาพงษ์	กรรมการและเลขานุการ
๑๘. นางสาวประณม กนิษฐนาคะ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ในการจัดทำหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ท ๓๔๑ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๓ (ม. ๓) เล่มนี้ คณะกรรมการได้ขอความอนุเคราะห์จากหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ นายสวนิต ยมาภัย และนางสุจิต เพียรชอบ ให้เป็นผู้จัดทำ

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และขอขอบคุณคณะกรรมการ และผู้จัดทำที่มีส่วนช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

อธิบดีกรมวิชาการ

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายวิชัย พยัคฆโส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๙

เทอย่างผิดๆ ไม่ฟังพยานุสรณ์

สำนักงานควบคุมการบริโภคยาสูบ กระทรวงสาธารณสุข

การพูดและการเขียนฯ
ISBN 974-01-2487-9

9 789740 124870
ราคา 30.00 บาท

ศึกษานิเทศก์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายวิชัย พิชัยสินธุ์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๕๕๐๐๒๕๘

